
EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA PODNIKOVÉHO MANAŽMENTU

SEBESTAČNOSŤ V POTRAVINÁCH

Doktorandská dizertačná práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA PODNIKOVÉHO MANAŽMENTU

Katedra manažmentu výroby a logistiky

SEBESTAČNOSŤ V POTRAVINÁCH

Doktorandská dizertačná práca

Doktorand: Ing.Zuzana Tekulová
Školiteľ: prof.Ing.Prokop Jurášek, DrSc

Bratislava 2009

Touto cestou sa chcem poďakovať prof.Ing.Prokopovi Juráškovi,DrSc. za jeho odborné vedenie a pomoc pri vypracovaní dizertačnej práce, ako aj p.Ľudmile Chynoradskej za ochotu, láskavosť a poskytnutie podkladových materiálov.

.....

OBSAH

ÚVOD	7
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	9
1.1 Význam spotreby potravín pre existenciu človeka	9
1.2 Potravinová bezpečnosť a sebestačnosť pri výrobe potravín	9
1.3 Význam poľnohospodárstva a potravinárstva pri zabezpečovaní produkcie potravín, definícia poľnohospodárskej politiky , jej miesto v hospodárskej politike	19
1.4 Systém poľnohospodárskeho trhu počas prvých tridsiatich rokov spoločnej poľnohospodárskej politiky	22
1.5 Výsledky a problémy SPP v prvých troch desaťročiach	23
1.6 Reforma SPP z roku 1992	24
1.7 Agrárna politika na Slovensku	33
1.8 Predvstupové problémy poľnohospodárstva, výroby potravín a identifikácia ich príčin	36
1.9 Spotreba potravín a faktory, ktoré ju ovplyvňujú	39
2 CIEĽ A METODIKA PRÁCE	41
2.1 Ciele práce	41
2.2 Materiál a metódy skúmania	41
3 VÝSLEDKY A DISKUSIA	46
3.1 Disponibilita poľnohospodárskej pôdy	46
3.2 Vývoj produkcie jednotlivých komodít a výhľad do budúcnosti, produkcia v kg na 1 obyvateľa za 1 rok.	55
3.2.1 Zrnoviny	55
3.2.2 Zemiaky	61
3.2.3 Strukoviny	65
3.2.4 Olejniny	66
3.2.5 Cukrová repa	69
	10

3.2.6	Ovocie a zelenina	71
3.2.7	Hovädzie mäso a mlieko	75
3.2.8	Bravčové mäso	78
3.2.9...	Hydina	80
3.2.10	Produkcia potravín v kg na obyvateľa vo vybraných krajinách EU	87
3.3	Spotreba vybraných potravín na jedného obyvateľa v kg za jeden rok.	90
3.3.1	Vývoj HDP a konečnej spotreby domácností, podiel výdavkov na potraviny v štruktúre konečnej spotreby domácností	90
3.3.2	Správna výživa a odporúčané výživové dávky	98
3.3.3	Súčasná spotreba vybraných potravín na jedného obyvateľa v kg a rok, aproximácia spotreby potravín, úroveň súčasnej spotreby potravín k odporúčaným dávkam spotreby potravín.	100
3.3.4	Porovnanie spotreby potravín v Slovenskej republike s vybranými krajinami EÚ	122
3.4.	Sebestačnosť v produkcii potravín	128
4	TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY	
	DIZERTAČNEJ PRÁCE	150
	ZÁVER	152
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	159
	PRÍLOHY	169

ÚVOD

Sebestačnosť v poľnohospodárskych produktoch, predovšetkým v potravinách je veľmi aktuálnym a naliehavým problémom pre každú krajinu. Miera sebestačnosti v potravinách je jedným z najdôležitejších ukazovateľov, v ktorom sa odzrkadľuje celková a spoločenská úroveň krajiny. V jednotlivých krajinách, makro oblastiach, či hospodárskych zoskupeniach sa sebestačnosť prejavuje v rozličných dimenziách a v rozličnom stupni naliehavosti jej riešenia.

Na svete niet krajiny, ktorá by bola úplne sebestačná[62] vo všetkých poľnohospodárskych produktoch, či potravinách. Niektoré krajiny môžu byť sebestačné alebo prebytkové v základných produktoch spotreby (zrnoviny, zelenina, mäso,), ale zvyčajne už nemusia byť sebestačné v ostatných produktoch spotreby(cukor, káva, čaj, niektoré druhy ovocia..), ďalej existuje viacero krajín, ktoré majú svojrázne modely poľnohospodárskej výroby, sú výrazne špecializované a isté potravinové alebo nepotravinové výrobky, pričom majú pasívnu bilanciu v základných druhoch potravín. Túto bilanciu pri optimálnych podmienkach medzinárodnej deľby práce rieši dovoz alebo vývoz vyššie spomenutých výrobkov.

Potravinovú bezpečnosť rieši agrárna politika [72]. Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky Slovenska vychádza z európskeho modelu poľnohospodárstva, to znamená že v cieľoch, opatreniach aj nástrojoch sa zameriava na udržanie všetkých funkcií poľnohospodárstva v hospodárstve a spoločnosti. To znamená vyváženú kombináciu politík, zameraných na podporu konkurencieschopnosti tých výrobných smerov a produkčných oblastí, v ktorých sa prejavujú porovnateľné výhody slovenského poľnohospodárstva, a politík, zabezpečujúcich v ostatných segmentoch výrobných podmienok udržateľné hospodárenie, dôležité pre zachovanie kultúrnej krajiny, prírodného prostredia, historickej kultúry osídlenia a iných verejných statkov, ktoré oceňuje súčasná civilizovaná spoločnosť. Keď hovoríme o potravinovej bezpečnosti trhov vyspelých ekonomík, má táto politika vymedzovať také ciele a podporovať také kroky, aby bola zabezpečená sebestačnosť v základných produktoch. To znamená, že domáci trh s potravinami má byť v rozhodujúcej miere nasýtený produktmi domácej výroby. V podmienkach otvoreného svetového potravinového trhu to znamená, že prah minimálnej bezpečnosti je na úrovni 90%.

Sebestačnosť, čo do výživy je determinovaná najmä prístupnosťou potravín v množstve a

výživovej skladbe, ktorá je v súlade s odporúčanými dávkami potravín.

Miera sebestačnosti v klasickom zmysle slova vyjadruje, v akom rozsahu dokáže vlastná, domáca poľnohospodárska výroba pokryť celkovú domácu spotrebu, resp. o koľko % prekračuje domácu spotrebu- stupeň prebytkov osti. Skutočnosť na svete je v súčasnom období taká, že najmä rozvinuté krajiny sa snažia o sebestačnosť. Ide o výhody ekonomické, ale i politické, hygienické, zdravotné. Sebestačnosť nadobúda v súčasnom svete neustále viacej politicko-strategický rozmer.

V našej práci sa zameriam najskôr na všeobecné otázky sebestačnosti v potravinách a potom sa zameriam na analýzu vybraných ukazovateľov sebestačnosti v potravinovej výrobe v hodnotových i naturálnych ukazovateľoch. Mnohotvárnosť a pestrosť modelov poľnohospodárskej výroby v jednotlivých krajinách sveta nedovoľuje aplikovať len jednu metódu merania sebestačnosti. V práci, vyplývajúc z následného cieľa dizertačnej práce sa chceme zamerať hlavne na metódy tokových a naturálnych ukazovateľov ich porovnávania a to vo vybraných krajinách európskej únie a Slovenska_tieto krajiny budú analyzované podľa výpočtu hrubej poľnohospodárskej produkcie na 1 obyvateľa a bodovou metódou porovnávané najskôr podľa umiestnenia výroby celkovej produkcie a potom podľa produkcie na 1 obyvateľa.

V ďalších častiach predmetom analýz a porovnávania bude produkcia poľnohospodárskych výrobkov na 1 obyvateľa a 1 rok, spotreba potravín na 1 obyvateľa a 1 rok v naturálnych ukazovateľoch, ďalšou významnou časťou bude už samotné porovnávanie stupňa sebestačnosti v potravinách, opierajúc sa o analýzy doteraz spomínaných kategórií.

Cieľom týchto analýz bude vydefinovať silné a slabé stránky Slovenska v oblasti sebestačnosti v potravinách, smer orientácie produkcie poľnohospodárskej výroby Slovenska ako i orientácie produkcie na kvalitatívne, nutrične a zdravotno-hygienické vlastnosti produkcie a navrhnúť jej nápravu v súlade s orientáciou agrárnej politiky Slovenska.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 Význam spotreby potravín pre existenciu človeka

Spotreba potravín patrí medzi významné faktory existencie človeka a vývoja spoločnosti. Je dôležitým činiteľom vonkajšieho prostredia, ktorý ovplyvňuje vývoj a zdravie človeka. Na základe štúdia doterajších poznatkov, ako uvádza Smidt [131], každý človek má svoje špecifické požiadavky na výživu, ktoré ak sú realizované, organizmus má normálny rast, vývoj, vytvárajú sa predpoklady pre harmonický vývoj všetkých funkcií, zvyšuje alebo uchováva sa výkonnosť človeka, jeho reprodukčné schopnosti do vyššieho veku, znižuje sa jeho chorobnosť a predlžuje sa jeho vek. Správna, zdravá výživa má nepochybne, spoločenské a ekonomicky kladné dôsledky a má tiež základný význam pre formovanie genetického základu a uchovanie ľudského rodu. Existujúci štandard výživy obyvateľstva, ako uvádza Mrázová[104] je v podstatnej miere ovplyvnený objektívnymi ako i subjektívnymi faktormi. Predpokladom úspechu vo výžive človeka uvádza Šimončíč [145], je zvyšovanie úrovne poznatkov každého človeka o výžive. Bez tohto nie je možné dosiahnuť osobnú zainteresovanosť na správnej výžive.

1.2 Potravinová bezpečnosť a sebestačnosť pri výrobe potravín

Potravinová sebestačnosť, ako uvádza Jurášek [62] je v podmienkach relatívnej otvorenosti trhu vymedzená prahom **potravinovej bezpečnosti**. Koncepcia potravinovej bezpečnosti SR vymedzuje slovenskému poľnohospodárstvu úlohu zabezpečiť v základných komoditách ako je mäso, mlieko, chlieb vlastnou domácou produkciou potravín a poľnohospodárskych surovín tak, aby neklesli pod 90%.

Potravinová bezpečnosť znamená, že všetci ľudia majú vždy fyzický a ekonomický prístup k dostatočným, bezpečným a výživným potravinám potrebným pre zdravý a aktívny život. Kľúčovými atribútmi potravinovej bezpečnosti sú:

- dostupnosť a stabilita potravín
- dostupnosť a cenová prístupnosť
- kvalita a bezpečnosť potravín

Podľa Johansona J.[36] **potravinová bezpečnosť** znamená, že každý človek v ľubovoľnom čase má fyzický aj ekonomický prístup k zdravotne nezávadným a výživným potravinám, ktoré zabezpečujú dietetické potreby, záujmy, chute a výberu tak, aby človek mohol dosiahnuť aktívny a plnohodnotný zdravý život.

Potravinová bezpečnosť štátu uvádza Havrila [29], je interpretovaná pri rôznych príležitostiach rôzne. V podmienkach trhovej ekonomiky závisí však na trhovách podmienkach všetkých zúčastnených: domácich i zahraničných výrobcov, spotrebiteľov, potravinárskeho priemyslu aj obchodu. Na druhej strane uvádza autor, je možné argumentovať, že potravinová bezpečnosť závisí aj od miery sebestačnosti a s tým súvisiacich výrobných a cenových podmienkach na trhu. To znamená, že miera potravinovej bezpečnosti sa v skutočnosti odvíja od očakávaného spotrebného dopytu a vývoja agropotravinového trhu. Potravinová bezpečnosť v podmienkach relatívnej otvorenosti trhu je vymedzená prahom potravinovej bezpečnosti. Vychádzalo sa ako uvádza Grznár [23] zo zásady udržať výrobné zdroje a objem výroby minimálne na úrovni 90% predpokladanej reálnej spotreby základných komodít domácej poľnohospodárskej produkcie.

Potravinová bezpečnosť býva súčasťou agrárnej politiky [20] najmä rozvinutých krajín sveta. Je súčasťou, prioritou, ďalšieho – podľa možnosti prebytkového rozvoja agrárneho sektora.

Keď hovoríme o potravinovej bezpečnosti v agrárnej politike najmä rozvinutých krajín sveta, tak táto politika má vymedzovať, určovať poľnohospodárstvu také ciele a také úlohy, aby bola zabezpečená sebestačnosť vo výrobe základných produktov. To znamená, že domáci trh s potravinami by mal byť v rozhodujúcej miere nasýtený produktmi domáceho pôvodu. V podmienkach otvoreného svetového trhu to znamená, že príslušné krajiny by mali dosiahnuť prah potravinovej bezpečnosti minimálne vo výške 90 %, ako je to v skutočnosti na Slovensku a v krajinách EÚ uvidíme v ďalších nasledujúcich analýzach. Predchodkyne EÚ, teda niekdajšie krajiny EHS si na začiatku dali za svoj cieľ zvyšovať sebestačnosť, potravinovú bezpečnosť. Bol v tom zaiste kus ekonomickej stratégie osvietených politikov a agrárnych odborníkov dokázať svetu a zvlášť Severnej Amerike, že aj Európa (Západná Európa) je schopná mobilizovať rezervy zvyšovania produkcie potravín a stupňa sebestačnosti. Dnes má Spoločenstvo krajín EÚ, ako celok, u väčšiny základných potravinových a krmovinových produktov vyšší stupeň sebestačnosti ako 100 %.

Stupeň sebestačnosti [62] je jedným z najdôležitejších ukazovateľov úrovne nielen samotného poľnohospodárstva, ale aj národných ekonomík krajín. „Sebestačnosť v potravinách“, t.j. sebestačnosť v širších súvislostiach. Tu nepôjde iba o potraviny v užšom slova zmysle, ale aj o disponibilitu krmív, prípadne iný spôsob použitia príslušného poľnohospodárskeho produktu. Uvažujem teda s viacnásobným – viac vrstevným použitím poľnohospodárskych produktov.

Sebestačnosť v poľnohospodárskych produktoch, predovšetkým však **vo výrobe potravín**, je veľmi aktuálnym a naliehavým problémom pre každú krajinu sveta. Stupeň – miera sebestačnosti vo výrobe potravín je jedným z najdôležitejších ukazovateľov, v ktorom sa odzrkadľuje celková ekonomická a spoločenská úroveň krajiny. V jednotlivých krajinách, hospodárskych zoskupeniach, či makrooblastiach, sa sebestačnosť prejavuje v rozličných dimenziách a v rozličnom stupni naliehavosti jej riešenia.

Sebestačnosť vo výrobe potravín, resp. základných surovín je determinovaná schopnosťou krytia potrieb domáceho trhu vlastným výrobným potenciálom. Strategicky môže štát zabezpečiť dostatočné množstvo potravín na národnej úrovni dvoma spôsobmi:

- pokrytím potrieb domáceho trhu vlastným výrobným potenciálom (dosiahnutím absolútnej sebestačnosti) alebo
- potravinovou závislosťou, t.j. dopĺňaním domácej produkcie dovozom potravín zo zahraničia.

V prostredí liberalizovaného prostredia nie je pre väčšinu krajín dosahovať 100% nú sebestačnosť, definovanie je akceptovateľného stupňa závislosti. V každom prípade je však nevyhnutné sebestačnosť v potravinách pravidelne monitorovať. Stupeň sebestačnosti nie je absolútny ukazovateľ, jeho hodnota je ovplyvnená výškou domácej produkcie a spotreby. Spotreba úzko súvisí s príjmami obyvateľstva a ich výdavkami na domácnosť a iné nevyhnutné položky. Údaje o sebestačnosti preto musia byť doplnené o tento uhol pohľadu, nakoľko teoreticky môže byť krajina sebestačná v danej komodite, ale ľudia si ju nebudú môcť v potrebnom množstve kúpiť. V koncepcii a zásadách hospodárskej politiky SR aj z roku 1993 sa uvádzalo, že štát by mal garantovať domácu poľnohospodársku produkciu na úrovni prahu potravinovej bezpečnosti. Vychádzalo sa zo zásady udržať výrobné zdroje a objem výroby minimálne na úrovni 90% predpokladanej úrovne reálnej spotreby u základných

komodít domácej poľnohospodárskej produkcie najmä pri potravinách dennej spotreby (mlieko, mäso, výrobky z obilnín). Produkcia týchto troch základných druhov potravín má v našich podmienkach vhodné pôdno-klimatické predpoklady a pri súčasnej spotrebe zachováva produkčné využitie potenciálu rezortu. V neskorších vládnych dokumentoch prah potravinovej bezpečnosti nebol uvádzaný.

Analýza problému sebestačnosti [61] a jej porovnávanie medzi jednotlivými krajinami sa stávajú zložitými v dôsledku širokej škály výrobných podmienok, rôznej štruktúry vyrábaných potravín, rozličnej spotrebiteľskej tradície, ako aj rozličnej celkovej úrovne poľnohospodárskej výroby. Na svete niet jedinej krajiny (i keby bola akokoľvek veľká)[62], ktorá by bola úplne sebestačná v produkcii vo všetkých poľnohospodárskych produktoch, či potravinách. Niektoré krajiny môžu byť sebestačné alebo prebytkové v základných produktoch spotreby (zrnoviny, zelenina, mäso, mlieko, atď.), ale zvyčajne už nemusia byť sebestačné, či prebytkové v ostatných produktoch spotreby (cukor, niektoré druhy ovocia, káva, čaj, atď.). Ďalej existuje viacero krajín, ktoré majú svojrázne modely poľnohospodárskej výroby; sú výrazne špecializované na isté potravinové, či nepotravinové výrobky (cukor, káva, kakao, čaj, bavlna, surový kaučuk, atď.), pričom majú pasívnu bilanciu v základných druhoch potravín. Takúto pasívnu bilanciu by pri primeraných podmienkach medzinárodnej deľby práce mohli kompenzovať dovozom chýbajúcich produktov za vývoz vyššie spomenutých prebytkových produktov.

Mnohotvárnosť a pestrosť modelov poľnohospodárskej výroby v jednotlivých krajinách sveta priamo evokuje aplikovať viacero spôsobov – metód merania stupňa sebestačnosti.

Sebestačnosť je historicky veľmi starý pojem [62]. Keď ešte neexistovali štátne útvary a zoskupenia, sebestačnosť bola jednou zo základných podmienok prežitia príslušnej komunity ľudí, či zoskupenia na určitom území. S postupným rozvojom obchodu napr. už v starovekých štátoch (Egypt, Asýria, Grécko, Babylónia, Japonsko, Čína, India) môžeme sledovať manažérsky orientované hospodárenie s potravinami a prebytkami.

Sebestačnosť nemá alebo nemusí byť autarkiou [62]. Tá sa vyskytuje alebo je žiaľ nevyhnutná počas vojnových konfliktov alebo pri rôznych typoch – obdobiach extrémneho prírodného ohrozenia. Inak, pri normálnych podmienkach v medzinárodnom obchode možno chýbajúce produkty – komodity importovať. Dnes už aj čerstvé ovocie a zeleninu možno transportovať (dokonca letecky) z jedného konca sveta na druhý[63]. Sú však predsa len určité druhy čerstvej

zeleniny a ovocia, kde by mala byť príslušná krajina predsa len sebestačná, pretože náklady na dopravu neúmerne zdražujú výrobok. Ide pravdaže iba o isté okrajové druhy zeleniny a ovocia. Potraviny sú takým druhom produktov, ktoré majú špecifické sociálne, ekonomické a zdravotné dimenzie. Nie sú jednoducho nahraditeľné inými produktmi. Medzinárodný, aj národný trh s potravinami, majú v súvislosti s touto skutočnosťou iné črty – rysy, než trhy s ostatnými tovarmi pre výrobnú, či nevýrobnú spotrebu. Počas posledných troch dekád svet zvýšil na osobu dostupnosť potravín a to aj napriek významnému rastu populácie. Počet podvyživených osôb v rozvojových krajinách sa znížil z 900 mil. na začiatku 1970 na 800 mil. v prvej polovici 90.rokov[62]. Napriek tomuto konštatovaniu sa ešte musí veľa urobiť, aby problém hladu bol prekonaný v krajinách a v skupinách ľudí. Podľa posledných FAO výskumov [138]sa situácia zhoršila a počet podvyživených ľudí sa opäť zvýšil v druhej polovici 90.rokov a to najmä v Južnej Ázii a v Sub-Saharskej Afrike. Predpoklady vývoja sú, že do roku 2015 zostane podvyživená 1/3 populácie.

V týchto súvislostiach je dôležitá disponibilita pôdy[62]a iných faktorov v príslušných krajinách. Vzniká napríklad otázka, kedy dať prednosť domácej výrobe pred dovozom. V súvislosti s touto problematikou môžeme jednotlivé krajiny sveta zaradiť do týchto štyroch skupín[62]:

1. Veľmi bohaté krajiny, so silným nepriamym poľnohospodárstvom.

Môžu podporiť domácu výrobu vysokými subvenciami. Tieto krajiny dovážajú najmä také výrobky, ktoré sa im neoplatí vyrábať, aj pri vysokých subvenciách – dotáciách.

2. Primerane bohaté krajiny.

Majú iný súbor výrobných faktorov a ekonomických nástrojov. Určité produkty vyvážajú, iné dovážajú.

3. Únosne chudobné krajiny.

Majú zasa iný súbor výrobných podmienok. Snažia sa byť aspoň u určitých, tam dorábaných produktoch sebestačné.

4. Veľmi chudobné, až úbohé krajiny.

Musia sa zamerať – obmedziť na núdzový dovoz (proti hrozbe hladu) a doma dorobiť čo sa dá - pri existujúcich výrobných podmienkach.

Prioritným poslaním poľnohospodárskej výroby – z hľadiska národných ekonomík jednotlivých krajín sveta – je zabezpečiť produkciu takého množstva a sortimentu výrobkov, ktoré podľa možnosti postačuje (alebo dokonca prevyšuje) potreby, požiadavky obyvateľstva, čo do potravín [62]. Poľnohospodárska výroba plní funkcie produkčné, keď zabezpečuje potraviny pre výživu obyvateľstva, suroviny pre priemysel a krmoviny pre hospodárske zvieratá. Súčasne však plní aj celý rad mimo produkčných funkcií, ktoré sú rovnako významné pretože prispievajú k trvalo udržateľnému rozvoju Zeme. Poľnohospodársko-potravinársky komplex je zložitý systém, v ktorom pôsobia viaceré faktory na pracovné prostriedky a ľudské zdroje. Ako uvádza Bielik [9] väzby medzi výrobou, spracovaním a predajom vytvárajú špecifické zvláštnosti výroby potravín a preto k nim je potrebné pristupovať diferencovane. V prevažnej miere ide o produkty biologického charakteru podliehajúce kvalitatívnym zmenám.

Byť sebestačnou alebo dokonca prebytkovou krajinou, znamená uberať sa v podstate dvoma smermi [62]:

1. Pri pomerne vysokej disponibilite pôdy na 1 obyvateľa sa v krajinách môže sebestačnosť udržiavať alebo zvyšovať (pri postupnom raste obyvateľstva), jednak ešte prípadne extenzívnou cestou (rozširovaním obrábateľnej pôdy) alebo zvyšovaním intenzity na existujúcej pôde.
2. Pri pomerne nízkej disponibilite pôdy na 1 obyvateľa sa v krajinách môže sebestačnosť pri postupnom raste obyvateľstva – udržiavať alebo zvyšovať jedine len už zvyšovaním intenzity výroby na existujúcej pôde.

Každá rozvinutá krajina a jej vedenie – vláda má zabezpečovať svojich občanov kvalitnými a cenovo dostupnými potravinami. Krajiny s rozvinutou ekonomikou sa snažia zabezpečovať výživu svojho obyvateľstva čo možno v najväčšej miere domácou produkciou alebo majú mať také zastupiteľné kompenzačné produkty (tiež nepriame poľnohospodárstvo), za ktoré si môžu dovoliť kúpiť na svetovom trhu tie potraviny (prípadne tiež aj krmivá), ktoré nie sú už schopné dorobiť doma. Sebestačnosť [62], čo do výživy obyvateľstva treba tiež chápať tak – v príslušných krajinách sveta – že je determinovaná najmä prístupnosťou potravín v množstve a výživovej skladbe, ktorá je v súlade s odporúčanými dávkami potravín. Výživová politika je súčasťou potravinovej bezpečnosti krajiny a má prihliadať na súbor rôznych faktorov

súvisiacich s kvantitou a kvalitou výživy obyvateľstva. Dôležitá je najmä nutričná hodnota potravín. Ide tu najmä o optimálnu skladbu, nutričnú a zdravotnú bezchybnosť.

Výroba poľnohospodárskych produktov [62] – potravín, v rozsahoch uspokojujúcich celkové potreby obyvateľstva príslušných krajín, súvisí svojim spôsobom aj so situáciou na svetovom a domácom trhu. Trh môže byť stabilný, ak je dostatok – prebytok potravín alebo nestabilný, keď je nedostatok výrobkov, čo vyvoláva neprimerané zvýšenie cien. Pokiaľ ide potom o situáciu na vnútroštátnom trhu potravín, tak niektoré skupiny obyvateľstva nie sú schopné nakupovať a konzumovať dokonca aj základné druhy potravín. Pokiaľ ide o problematiku drahých potravín, treba povedať, že nevznikajú nevyhnutne iba v poľnohospodárskej prvovýrobe; „vyrábajú“ sa skôr v cenách vstupov, v priebehu ďalšieho priemyselného spracovania a pokiaľ ide o skúsenosti z našej krajiny, najmä v obchodnej sieti. V súvislosti so sebestačnosťou ide tiež o to, aby sa v príslušnej krajine udržal výrobný potenciál na výrobu tých poľnohospodárskych produktov, ktoré dokáže vyrobiť krajina doma na určitej poľnohospodárskej úrovni. Ak hovoríme o exporte a importe poľnohospodárskych komodít – najmä potravín, tak väčšina krajín sveta má pasívne saldo obchodnej bilancie. Sú medzi nimi nielen rozvojové, ale aj rozvinuté krajiny. Pravda, pasívnosť má kvalitatívne aj kvantitatívne iné dimenzie v rozvojových a iné v rozvinutých krajinách.

V trhovom prostredí rozvinutých krajín sveta je potravinové hospodárstvo efektívnym celkom. Pri primeranom raste národných ekonomík sa táto vlastnosť – črta udrží veľmi pravdepodobne aj v budúcnosti. Je to zapríčinené najmä tým, že poľnohospodárstvo a potravinársky priemysel produkujú nezastupiteľné, jedinečné produkty – potraviny pre výživu obyvateľstva.

V súvislosti s touto jedinečnou, svojráznou črtou vystupujú najmä tieto požiadavky – úlohy[61]:

- Intenzívne vyrábať základné poľnohospodárske prvovýrobky v primeranej kvalite. V rozvinutých krajinách sa trh potravín stále viac obohacuje o produkty až „prepychového“, exkluzívneho charakteru. Sortiment ponúkaných produktov je v týchto krajinách veľmi pestrý, diverzifikovaný. Za takýchto okolností je potravinové hospodárstvo pevnou súčasťou národných ekonomík.
- V rozvinutých krajinách sveta, kde je zvyčajne aj veľmi rozvinuté poľnohospodárstvo, je v rámci koncepcií rozvoja prijímaná úloha povinností krajín

(najmä krajín s priaznivými prírodnými podmienkami) zabezpečiť istý rozsah produkcie aj nad rámec vlastnej potravinovej sebestačnosti. Ide o akúsi ekonomicko-etickú povinnosť takých krajín prispievať do svetových potravinových zdrojov, nad ktorými drží akúsi „ochrannú“ ruku FAO.

V súvislosti s vyššie spomenutými akýmisi základnými – rámcovými úlohami, potom vyvstáva rad rôznych špecifických úloh. Ak majú mať príslušné krajiny sveta primeranú sebestačnosť v potravinách, treba aby boli splnené a vytvorené určité podmienky. Možno spomedzi nich spomenúť najmä nasledovné[62]:

- Účinné ekonomické nástroje, primeraná spoločenská podpora pre výrobu potravín.
- Dostatočná disponibilita poľnohospodárskej pôdy, najmä však ornej pôdy a intenzívnych kultúr, pretože sú rozhodujúcimi prispievateľmi výroby rastlinných a živočíšnych produktov – potravín.
- Udržiavanie potenciálu prírodnej a ekonomickej úrodnosti pôdy a zabezpečovanie jej obnoviteľnosti. Vyvážená a primeraná infraštruktúra.
- Realizácia výsledkov vedeckého výskumu v poľnohospodárskej praxi a v potravinovom hospodárstve.

V súvislosti so sebestačnosťou a kúpyschopnosťou obyvateľstva jednotlivých krajín vznikajú 2 typy variantov[62]:

1. Dostatok alebo prebytok potravín:

- Vysoká spotreba – vysoká kúpyschopnosť.
- Primeraná spotreba – primeraná kúpyschopnosť.

2. Nedostatok potravín:

- Vysoká spotreba len u malej skupiny obyvateľstva o vysokej kúpyschopnosti (privilegované triedy).
- Primeraná spotreba len u pomerne malej skupiny obyvateľstva o primeranej kúpyschopnosti (časť strednej vrstvy obyvateľstva).
- Nízka spotreba u väčšiny obyvateľstva o nízkej kúpyschopnosti. Táto skupina obyvateľstva trpí latentným alebo dokonca akútnym hladom.

Rôznorodosť a pestrosť jednotlivých rastlinných produktov – potravín súvisí s geografickou polohou príslušnej krajiny.

Čím viac smerom k subtrópom a trópom, tým väčšia je diverzifikácia a pestrosť rastlinných produktov[62]. Čím viac na sever alebo na juh k pólom, tým je pestrosť produktov menšia. Súvisí to s teplotnými pomermi a dĺžkou vegetačného obdobia.

V súvislosti s rastlinnými produktmi môžeme hovoriť o troch variantoch diverzifikácie – pestrosti[62]:

1. Veľmi veľká pestrosť (trópy).
2. Primeraná pestrosť (subtrópy).
3. Menšia pestrosť (oblasti s miernym až chladným podnebím).

Pokiaľ ide o rôznorodosť a pestrosť jednotlivých živočíšnych produktov[62], tak tu je situácia iná. Jednotlivé druhy najdôležitejších hospodárskych zvierat sa vyskytuje vo všetkých zemepisných šírkach – od najchladnejších oblastí, až po trópy. Takže pre ich chov majú šance takmer všetky krajiny sveta – nielen rozlohou veľké, ale aj celkom malé. Hospodárske zvieratá sa počas dlhého historického vývoja adaptovali na rôzne prírodné – klimatické podmienky. Isté výnimky sú pravdaže aj tu, ale ide o okrajové druhy hospodárskych zvierat, ktoré sú viazané na teplé alebo chladné oblasti (ľavy, lamy, jaky, atď.).

Stupeň potreby obyvateľstva príslušnej krajiny na ten-ktorý druh potravín (a sprostredkované aj krmív) je pre danú krajinu konštruovaný individuálne, takže vlastne nemáme dve úplne rovnaké krajiny.

Dalo by sa povedať [62]– „in extremis“ – koľko krajín, toľko prístupov k výpočtu stupňov sebestačnosti, prípadne toľko variantov stupňov sebestačnosti. Existujú na svete krajiny (týka sa to aj istých krajín EÚ) s výraznou prevahou určitého produktu (zrnoviny, ovocie, olejnaté plodiny, cukor, atď.). Za ne, pri inak rovnakých podmienkach, môžu kúpiť chýbajúce produkty. Krajiny majú byť (musia byť) sebestačné v objemových krmovinách, pretože tieto nie sú z logických a vecných dôvodov predmetom zahraničného obchodu (seno, slama, jednoročné a viacročné krmoviny, a pod.). Krajiny majú istú morálnu povinnosť - byť podľa možnosti sebestačné u tých výrobkov, kde to priaznivo disponibilita pôdy a prírodné podmienky dovoľujú. Existuje však istý počet krajín, kde to pôdoklimatické podmienky neumožňujú[62]. Sú to buď výslovne púštne krajiny s nedostatkom zrážok alebo výslovne chladné krajiny

s veľmi krátkym vegetačným obdobím. Pokiaľ ide o výrobky, ktoré možno použiť na ľudskú výživu aj na výkrm hospodárskych zvierat, treba rozumieť pod stupňom sebestačnosti mieru nasýtenia alebo schodku v oboch prípadoch súčasne (zrnoviny, hľuзнaté plodiny, strukoviny, a pod.). Sem treba ešte z metodických dôvodov počítať aj osivá, sadivá, atď. U tých produktov, ktoré majú výrazne charakter potravín, (zelenina, ovocie, atď.) potom treba pod stupňom sebestačnosti rozumieť mieru nasýtenia alebo schodku len v súvislosti s výživou obyvateľstva, pretože takéto typy potravín sa len výnimočne používajú pre výkrm hospodárskych zvierat (prebytky zeleniny, ovocia, a pod.). Produkty potravinového alebo aj nepotravinového charakteru, môžu mať v istých rozvinutých typoch krajín taký vysoký stupeň sebestačnosti (nad 100 %), že majú nevyhnutne charakter prebytkovosti a môžu sa exportovať. Naopak, zas krajiny, ktoré majú nízky stupeň sebestačnosti (pod 100 %), musia príslušné produkty importovať. Dodajme, že na svete je veľa potenciálnych, či skutočných importérov, avšak iba málo exportérov. Príkladom osobitného typu usilovania o sebestačnosť môžu byť krajiny s tzv. nepriamym poľnohospodárstvom. Zvyčajne ide o rozvinuté krajiny s malou disponibilitou pôdy na 1 obyvateľa. Tu sa aj napriek vysokej intenzite poľnohospodárskej výroby nedosahuje dostatočná domáca produkcia základných potravín a krmív. Avšak vďaka nepriamemu poľnohospodárstvu (špičkové priemyselné výrobky, rozvinutý turistický ruch a služby) možno doviesť chýbajúce produkty – komodity. Aj v Spoločenstve krajín EÚ sa v tej, či onej miere vyskytujú takéto typy krajín, ako príklad možno uviesť Nemecko, či Spojené kráľovstvo. Môžu sa však vyskytovať krajiny so špičkovým prebytkovým poľnohospodárstvom celkom alebo u určitých výrobkov. Tak spomedzi krajín EÚ môžeme uviesť niektoré prípady: zrnoviny (Dánsko, Francúzsko), surový cukor (Dánsko, Belgicko - Luxembursko), zelenina (Grécko, Španielsko), ovocie (Grécko, Španielsko), mäso (Dánsko, Írsko), mlieko (Írsko, Dánsko), vajcia (Holandsko, Belgicko - Luxembursko). Tieto vyššie spomínané krajiny majú popri mimoriadnej prebytkovosti celkom alebo u určitých produktov zvyčajne aj dobre rozvinuté nepriame poľnohospodárstvo, za ktoré môžu získať na svetovom trhu príslušné komodity.

Stupeň sebestačnosti v klasickom slova zmysle vyjadruje[62], v akej miere dokáže vlastná, domáca poľnohospodárska výroba (bez dovozu) pokryť celkovú domácu spotrebu (rôzne typy spotreby) alebo o koľko percent prekračuje túto domácu spotrebu (rôzne typy spotreby) alebo o koľko percent prekračuje túto domácu spotrebu. Tu už hovoríme o prebytkovosti, stupni prebytkovosti nad 100 %. Skutočnosť na svete je v súčasnom období taká, že najmä rozvinuté

krajiny (navyše najmä krajiny s vysokou, či primeranou disponibilitou pôdy), už buď prekračujú optimálny stupeň sebestačnosti (spotreby) alebo sa usilujú dostať čo najbližšie k ukazovateľu – stupňu 100 %. Ide o výhody ekonomické aj politické, hygienické a zdravotné. Sebestačnosť nadobúda v súčasnom svete neustále viacej politicko-strategický rozmer.

V tejto súvislosti ide aj – najmä o etickú a humanitnú stránku sebestačnosti, lepšie ešte – prebytkovosti [62]. Prebytkové krajiny môžu rôznou formou pomáhať rozvojovým krajinám.

Výživová dostatočnosť obyvateľstva je vymedzená dostupnosťou potravín v množstve a skladbe, ktoré zodpovedajú lekárske odporúčaným dávkam potravín na 1 osobu a 1 rok.

Agrárnu sebestačnosť treba chápať nielen ako schopnosť krajiny vyrábať potrebné množstvo produktov príslušného zemepisného pásma, ale aj ako schopnosť vyrábať tieto produkty pri primeraných národohospodárskych a spoločensky nevyhnutných nákladoch.

Spôsoby merania sebestačnosti[62]:

Sebestačnosť v potravinách (v poľnohospodárskych produktoch) možno merať pomocou aparátu rôznych izolovaných alebo syntetických ukazovateľov. Pri trochu voľnejšej interpretácii problémov sebestačnosti možno uvažovať – skúmať a následne ich porovnať – zisťovať 4 skupiny javov za príslušné krajiny EÚ:

- 1. Disponibilita poľnohospodárskej pôdy**
- 2. Produkcia príslušných výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok**
- 3. Spotreba príslušných výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok**
- 4. Stupeň sebestačnosti v %, vyjadrenej ako podiel produkcie a spotreby výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok**

Následne z uvedených analýz sa dá určiť skutočná sebestačnosť vo výrobe potravín pre jednotlivé komodity ,aproximáciou identifikovať vývoj sebestačnosti do budúcnosti ako aj určiť na základe odporúčaných minimálnych výživových dávok minimálnu nevyhnutnú úroveň výroby základných poľnohospodárskych produktov na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, návrhy a odporúčania smerovania agrárnej politiky.

1.3 Význam poľnohospodárstva a potravinárstva pri zabezpečovaní produkcie potravín, definícia poľnohospodárskej politiky , jej miesto v hospodárskej politike

„Naši občania, obyvatelia vidieka a roľníci by si mali osvojiť vekmi potvrdenú filozofiu, že v prípade základných životných potrieb, teda v prvom rade potravín, nemôžeme byť odkázaní

na dovoz, ale čo možno najviac by sme ich mali uskutočňovať z domácej výroby, zvlášť keď máme vhodné klimatické podmienky, dnes už žiaľ každý druhý bravčový rezeň, nami tak obľúbený, pochádza z dovozu“ povedal Milan Mišánik, predseda Zväzu poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností SR v rozhovore pre SME Roľnícke noviny č.45 (22.02.2008).

Poľnohospodárska politika predstavuje kľúčový prvok hospodárskej politiky každej krajiny. Poľnohospodárstvo ako odvetvie ekonomiky má špecifické charakteristiky a bez ohľadu na svoju veľkosť alebo podiel v národnom hospodárstve je strategickou oblasťou ekonomiky ktoréhokoľvek štátu. Dá sa to pripísať rôznym ekonomickým, politickým a kultúrnym faktorom, ako sú napr. zabezpečenie zásobovania potravinami a životného minima, zamestnanie poľnohospodárskej pracovnej sily, ochrana krajiny a regionálne charakteristiky. Platilo to najmä počas prvých rokov po 2. svetovej vojne v období studenej vojny. Zakladajúci členovia EHS si to dobre uvedomovali a chceli zahrnúť poľnohospodárstvo do budúceho spoločného trhu za podmienok, ktoré sa líšili od podmienok pre ostatné odvetvia ekonomiky. Výsledkom je, že spoločná poľnohospodárska politika (SPP), vytvorená na úrovni spoločenstva, sa stala jedinečnou, špecifickou oblasťou v rámci spoločného trhu.

Privilegované postavenie poľnohospodárstva ďalej posilnila skutočnosť, že Francúzsko, významný poľnohospodársky producent a vývozca, chcelo systém spoločného poľnohospodárskeho trhu, ktorý by poskytoval dostatočnú podporu a ochranu a vytváral aj významný trh pre poľnohospodárske odvetvie, a tým aj pre proexportne orientované členské štáty s tradične silnou poľnohospodárskou základňou. Toto by vyvážilo skutočnosť, že spoločný trh vytvoril v prvom rade priaznivé podmienky najmä pre silné nemecké priemyselne orientované hospodárstvo. Nemecko, ktoré získalo nové trhy pre svoje priemyselné výrobky, prejavilo ochotu podporiť francúzske požiadavky v oblasti poľnohospodárstva.

Členské štáty pri určovaní zásad SPP museli pamätať na historické nedostatky európskeho poľnohospodárstva, ktoré sa na rozdiel od zámorských (severoamerických, austrálskych a juhoamerických) ekonomík s veľkokapacitnými hospodárstvami opieralo najmä o rodinné hospodárstva. Európske poľnohospodárstvo nesporne potrebovalo ochranu pred jeho efektívnejšími zámorskými konkurentmi. Vzhľadom na zložitosť odvetvia Rímska zmluva len definovala všeobecné ciele spoločnej poľnohospodárskej politiky. Podrobnejšie vypracovanie SPP bolo dlhším procesom; jeho mechanizmy sa určili po vytvorení EHS. Podľa čl. 39 Rímskej

zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva (teraz čl. 33 Zmluvy o ES) SPP má päť hlavných cieľov:

- zvýšenie produktivity poľnohospodárstva,
- zabezpečenie prijateľnej životnej úrovne pre poľnohospodárov, stabilizovanie trhov,
- zabezpečenie dostupnosti zásob,
- zaručenie, že zásoby sa dostanú k spotrebiteľom za primerané ceny.

Keďže členské štáty, ako sa už uviedlo, nechceli na poľnohospodárske produkty uplatňovať trhové podmienky vzťahujúce sa na ostatné výrobky, definovali osobitné zásady spoločnej poľnohospodárskej politiky. Zásady SPP prijaté v roku 1958 na konferencii uskutočnenej v talianskej Strese sú:

- **Zásada zjednoteného trhu:** v priestore členských štátov musí byť zjednotený trh poľnohospodárskych výrobkov organizovaný, čo v sebe zahŕňa voľný pohyb poľnohospodárskych produktov a zjednotenie pravidiel hospodárskej súťaže, trhové mechanizmy a systémy cenovej kontroly.
- **Zásada preferencie spoločenstva:** vnútorný trh spoločenstva sa musí chrániť pred dovážanými výrobkami a kolísaním cien na svetovom trhu.
- **Zásada finančnej solidarity:** na financovanie spoločnej poľnohospodárskej politiky sa musí vytvoriť spoločný finančný fond.

Spoločnú poľnohospodársku politiku[68] zaviedli v roku 1962 v zmysle zásad prijatých v Strese. V roku 1967 už bol spoločný poľnohospodársky trh vychádzajúci z odstránenia interných cieľ a kvót a liberalizácie obchodu vnútri únie úplne funkčný. Zrušili sa národné poľnohospodárske preferenčné systémy a preniesli sa zo štátnej úrovne na úroveň spoločenstva. Poľnohospodárska legislatíva sa postupne harmonizovala a vytvoril sa systém spoločného trhu pre poľnohospodárske produkty vyrábané v rámci spoločenstva. Na ochranu vnútorného trhu pred dovážanými výrobkami sa vytvoril spoločný systém. Na financovanie SPP sa v roku 1962 založil Európsky poľnohospodársky usmerňovací a záručný fond (EAGGF). Záručná časť EAGGF financuje výdavky súvisiace s politikou trhovej intervencie a usmerňovacia časť, ktorá je jedným zo štrukturálnych fondov, prispieva k štrukturálnej reforme poľnohospodárskeho sektora. Zo spoločnej poľnohospodárskej politiky sa stala skutočná spoločná politika, kde

členské štáty preniesli svoje rozhodovacie právomoci na úroveň spoločenstva, pričom zastávajú i naďalej zodpovedné za vykonanie prijatých rozhodnutí. Hlavné rozhodnutia týkajúce sa poľnohospodárskej politiky prijíma rada. Komisia tiež zohráva významnú úlohu, pretože iniciuje rozhodovací proces a v niektorých prípadoch sa stanovilo, že prijíma rôzne rozhodnutia exekutívy. Hoci v komitologickom postupe rada pozorne monitoruje aktivity komisie v rámci výkonnej moci prostredníctvom riadiacich výborov, komisia má v tejto oblasti v porovnaní s ostatnými politikami spoločenstva výraznejšiu a vplyvnejšiu úlohu. Rada prijíma svoje rozhodnutia o poľnohospodárskej politike kvalifikovanou väčšinou. Od začiatku s parlamentom v oblasti poľnohospodárstva len konzultovala.

1.4 Historický pohľad na systém poľnohospodárskeho trhu počas prvých tridsiatich rokov spoločnej poľnohospodárskej politiky

SPP zavedená v roku 1962 sa zriadila ako dotačná politika na úrovni spoločenstva[107]. Počas niekoľkých prvých desaťročí - napriek následným reformám, a to do veľkej miery dokonca aj dnes - dotácie mali v zásade formu cenových dotácií. V súlade so stanovenými cieľmi sa základy spoločnej poľnohospodárskej politiky upevnili najmä poskytovaním cenových výhod poľnohospodárskym produktom EÚ pred dovážanými výrobkami. Hlavným základom SPP bolo zachovanie stability cien na vnútornom trhu. V rámci SPP poľnohospodárskym produktom pridelili jednotné veľkoobchodné ceny (tzv. limitné alebo prahové ceny), ktoré zvyčajne vychádzali z cien produktov v menej zvýhodnených oblastiach. Keďže vo všeobecnosti tieto ceny významne prevyšovali ceny na svetovom trhu (o 200 alebo dokonca 300 %), každý členský štát, ktorý dovážal produkty z vonkajších trhov, musel z dôvodu ochrany výrobcov spoločenstva zaplatiť rozdiel medzi prahovou cenou a dovoznou cenou do rozpočtu spoločenstva (mechanizmus poľnohospodárskych poplatkov). Poplatky určovala komisia, ktorá ich niekedy denne menila ako funkciu svetových cien. Pri mnohých poľnohospodárskych produktoch spoločenstvo tiež prevzalo zodpovednosť za intervenčné nákupy. V praxi to znamená, že keď cena určitého produktu klesne pod danú úroveň (tzv. intervenčná cena), spoločenstvo automaticky nakupuje prebytok výrobcov za intervenčné ceny. Keďže občas dochádza k tvorbe nadmerného prebytku, v prvom rade ako výsledok intervenovania, spoločenstvo dotuje vývozy. Tým, že ceny na svetovom trhu sú všeobecne

oveľa nižšie než ceny na vnútornom trhu, spoločenstvo výrazne dotuje vývoz. Výsledkom je paradoxná situácia, keď sa poľnohospodárske produkty z produkcie EÚ predávajú za oveľa nižšie ceny na vonkajších trhoch ako na jej vnútornom trhu.

1.5 Výsledky a problémy SPP v prvých troch desaťročiach

Spoločná poľnohospodárska politika dosiahla svoje pôvodné ciele ustanovené v Rímskej zmluve. S úspechmi však prišli aj vážne a prenikavé problémy. Poľnohospodárska produkcia a produktivita rástli, čo zabezpečilo zásoby a nakoniec umožnilo spoločenstvu dosiahnuť sebestačnosť[137].

EÚ stala najväčším vývozcom poľnohospodárskych produktov na svete (13 % globálnych exportov). Súčasne s tým sa však stala aj najväčším dovozcom na svete (15 % celkových dovozov), čo znamená, že jej poľnohospodárska obchodná bilancia zostala v červených číslach. Až do konca 70. rokov minulého storočia rástol príjem farmárov podobne ako v iných segmentoch pracovnej sily, ale neskôr začal zaostávať, aj keď rôzne krajiny a regióny vykazovali v tejto súvislosti významné odlišnosti. Ceny potravinových výrobkov boli vyššie než ceny na svetovom trhu, ale z hľadiska príjmov spotrebiteľov prijateľné a zostávali stabilné. Medzitým váha a úloha poľnohospodárstva v rámci ekonomiky prešli významnými zmenami. Od začiatku 60. rokov percento pracovnej sily zamestnané v poľnohospodárstve a podiel poľnohospodárstva na HDP prudko klesli z 20 na 6 % v prvom a zo 7 na 3 % v druhom prípade. V skratke povedané, i keď sa zdá, že SPP sa podarilo dosiahnuť svoje pôvodné ciele, systém spoločného poľnohospodárskeho trhu vykazoval početné nežiaduce vedľajšie účinky na domácich a zahraničných trhoch a udržiavanie SPP sa ukázalo ako veľmi drahý mechanizmus. Dotačný systém SPP vyvolal veľké nepomery. Najvážnejší problém bol vyvolaný priamymi dotáciami cien. Garantované intervenčné ceny nepodporovali produktivitu, ale produkciu. Nadprodukcia vytvorila v dôsledku toho nadmerný prebytok v hodnote niekoľko miliárd ECU. Okrem toho hlavnými príjemcami mechanizmu intervenčných cien boli veľkoobchodníci, veľkovýrobcovia a v dôsledku vysokých cien bohatšie krajiny. 80 % dotácií EAGGF absorbovalo len 20 % farmárov, ktorí vlastnili 50 % ornej pôdy a mali záujem o konštantný nárast produkcie; a takto významne prispeli k vytvoreniu prebytku produktov. Zachovanie systému sa stalo životným záujmom tých veľkých farmárov, ktorým sa zvyčajne podarilo presadiť svoju vôľu prostredníctvom poľnohospodárskych loby. Keďže v 60. rokoch minulého

storočia SPP vytvorilo šesť zakladajúcich členských štátov, škála dotovaných produktov tradične obsahovala poľnohospodársky tovar z týchto krajín. Po vstupe stredomorských krajín do únie sa do zoznamu dotovanej produkcie zaradili ďalšie produkty. Intervenčné ceny však aj naďalej podporujú najmä výrobcov tradičných kontinentálnych produktov, ako sú obilniny, mliečne výrobky a hovädzina. Výsledkom uvedených anomálií bolo, že cenové dotácie úplne prekryli cieľ štrukturálnych reforiem v EAGGF. V 80. rokoch záručná časť spotrebovala 95 % prostriedkov fondu. Ciele zvýšenia produktivity a vytvorenia primeranej štruktúry sa odsunuli do úzadia a EAGGF sa zredukoval len na dotačný systém kompenzujúci straty. V dôsledku neustáleho rastu dopytu po poľnohospodárskych dotáciách a veľkého vzostupu nákladov na skladovanie a odbyt nazhromaždeného prebytku dosiahli výdavky SPP výšku dvoch tretín rozpočtu spoločenstva. Z globálneho hľadiska SPP významne prispela k skresleniu poľnohospodárskeho svetového trhu. EK sa vyhlásila za nezávislú od medzinárodných trhových cien, pričom zároveň jej dotované vývozné ceny boli často nižšie ako medzinárodné ceny. Výsledkom bolo, že EÚ musela čeliť neustálym konfliktom na medzinárodnej scéne. Koncom 80. rokov v dôsledku narastajúceho odporu USA a otvorenia uruguajského kola rokovaní GATT sa situácia stala neúnosnou.

Reforma mechanizmu financovania poľnohospodárskej politiky sa po zvážení všetkého javila ako nevyhnutná.

1.6 Reforma SPP z roku 1992

K prvému pokusu o reformu došlo len niekoľko rokov po vytvorení SPP[137] koncom 60. rokov minulého storočia. V tom čase už bolo zrejmé, že vysoké intervenčné ceny spôsobovali nadprodukciu. V roku 1968 vtedajší komisár zodpovedný za SPP Sicco Mansholt predložil návrh na modernizáciu poľnohospodárskej štruktúry spoločenstva. Mansholtov plán sa usiloval zlepšiť produktivitu podporou vytvárania väčších jednotiek poľnohospodárskej produkcie a znižovaním počtu ľudí zamestnaných v poľnohospodárstve. Plán rozvíjania väčších a efektívnejších fariem však zamietli poľnohospodárske organizácie, ako aj vlády členských štátov V4. Potom zostal mechanizmus prevádzkovania SPP až do 80. rokov v zásade nedotknutý. Začiatkom 80. rokov sa komisia znovu pokúsila o reštrukturalizáciu systému poľnohospodárskeho trhu. Pre viaceré výrobky sa zaviedla horná hranica záruky, to znamená,

že intervenčné ceny sa znížili, keď sa dosiahol určitý limit produkcie. V polovici 80. rokov minulého storočia sa však tieto opatrenia ukázali ako nedostatočné a v tradične najproblematickejších kategóriách produktov, konkrétne v mliečnych výrobkoch, plodinách a hovädzine, sa vytvárali obrovské prebytky. SPP sa nachádzala na pokraji finančného kolapsu. V roku 1984 na samite vo Fontainebleau členské štáty súhlasili, že v budúcnosti bude môcť príjem výrobcov rásť len na základe zvýšenej produktivity a nákupné ceny sa nemôžu zvyšovať ako funkcia inflácie. Najdôležitejším rozhodnutím bolo zavedenie kvót na mlieko. Výrobcovia, ktorí prekročili stanovené kvóty, museli platiť pokuty. Keďže prijatý krok nepriniesol radikálne zmeny, systém kvót sa nerozšíril na ďalšie produkty. V roku 1988 sa v rámci prvého Delorsovho balíka prijali nové opatrenia na reformovanie finančného mechanizmu SPP. Zaviedla sa prísnejšia rozpočtová disciplína, ktorá obmedzila ročnú mieru rastu rozpočtových výdavkov na poľnohospodárstvo na 74 % ročnej miery rastu HNP. Po roku 1988 sa výška prebytkov produktov úspešne znížila, ale komplexná reforma mechanizmu financovania SPP zostala i naďalej nevyhnutná. Komisia s komisárom pre poľnohospodárstvo Írom Rayom McSharrym predstavila v roku 1991 ako výsledok niekoľkoročnej práce a vyjednávani komplexnú reformu. McSharryho plán, ktorého cieľom bola skutočná reforma SPP, prijala rada v máji 1992.

Hlavné prvky reformy boli[137]:

- Poľnohospodárske podporné ceny sa v priebehu troch rokov významne znížili, aby sa zaručila konkurencieschopnosť poľnohospodárskej produkcie spoločenstva na svetovom trhu.
- Reforma štruktúry fariem sa neustále vylučovala z programu. V 90. rokoch minulého storočia sa zachovanie európskeho modelu poľnohospodárstva (rodinné farmy) skutočne stalo jedným z hlavných cieľov SPP.
- V nasledujúcich rokoch sa percento výdavkov SPP v celkovom rozpočte úspešne zvýšilo. Toto však bolo spôsobené hlavne tým, že ďalšie položky rozpočtu, a tým aj úhrnná čiastka, sa významne zvýšili. Cena zrnovín klesla o 29 % a cena hovädziny o 15 % (bolo nevyhnutné znížiť nákupné ceny týchto produktov, keďže najväčšie prebytky sa nazhromaždili v týchto sektoroch).
- Súbežne so znižovaním cien sa zaviedol program priamej podpory príjmu ako kompenzácia farmárom za stratu ich príjmu. V rámci systému sú farmári oprávnení dostávať priame platobné podpory bez ohľadu na objem ich produkcie. Hlavnou výhodou systému podpory príjmu voči

systému podpory ceny je, že nepodporuje nadprodukciiu.

- Pri obilninách a ostatných plodinách záviselo vyplácanie kompenzácií od vyňatia pôdy z produkcie, to znamená, od povinného vyňatia určitého percenta pôdy.
- Do McSharryho návrhu sa výrazne premietla ochrana životného prostredia. Farmári, ktorí sa zapojili do hospodárenia ohľaduplného voči životnému prostrediu, sú podporovaní rôznymi pohnútkami. Odštartovalo sa vyše 160 projektov, ktoré mali za cieľ naučiť farmárov chápať svoju úlohu nielen ako výrobcov potravín a obrábateľov pôdy, ale aj ako environmentalistov.
- Starším poľnohospodárskym výrobcom boli ponúknuté programy skoršieho odchodu dôchodku (ako alternatíva, a nie ako povinné opatrenie reformného balíka). Členské štáty, ktoré ponúkajú programy skoršieho odchodu do dôchodku farmárom a osobám zamestnaným v poľnohospodárstve starším ako 55 rokov, sú oprávnené na podporu spoločenstva. Toto opatrenie má mimoriadny význam, keďže 50 % pracovnej sily únie v poľnohospodárstve má viac ako 55 rokov.

Ťažiskom reformy z roku 1992 bol postupný odklon spoločenstva od spoliehania sa na cenovú[135] podporu k príjmovej podpore vychádzajúcej z priamych platieb, ktorej dosah na trhové mechanizmy bol menej skresľujúci. Treba však uviesť, že zavedenie priamych platieb bolo postupným procesom. Spočiatku systém pokrýval obilniny, baraninu a hovädzinu, potom zeleninu a ovocie, pričom mliečne výrobky, cukor a víno neboli oprávnené na priame platby: Ďalším problémom súvisiacim so systémom podpory príjmu je mimoriadne zložitý a časovo náročný administratívny proces. Napriek tomu po zavedení reformy z roku 1992 vzrástol priemerný ročný príjem poľnohospodárskych výrobcov o 4,5 %, čo potvrdzuje, že prechod od systému cenovej podpory k priamym kompenzáciám príjmu nemal nepriaznivý dosah na príjmovú úroveň výrobcov, ale že jeho výsledky sa viac zhodujú s trhovými podmienkami.

Slovenská ekonomika prešla za toto obdobie od izolacionizmu a direktívne riadeného zahraničného obchodu k otvorenosti a integrácii do Európskej únie, ale aj na svetové trhy. Vysoká otvorenosť slovenskej ekonomiky nie je prekvapujúca. Slovensko má totiž malý vlastný trh a existencia ekonómie z rozsahu si vyžaduje vyrábať vo veľkom a exportovať do sveta. Exportom získané prostriedky sa potom využívajú na import zahraničných produktov a služieb, ktoré obohacujú náš trh o nové výrobky, zväčšujú zákazníkom možnosti výberu a tlačia domácich výrobcov k lepšej a lacnejšej výrobe.

Najdôležitejšie výsledky reformy z roku 1992 sa prejavili v sektore plodín[137]. Prebytok obilnín uchovávaný v skladoch klesol z 30 miliónov ton v roku 1993 na 3 milióny v roku 1996. Program vynímania pôdy z obhospodarovania obnovil rovnováhu medzi ponukou a dopytom. Produkcia spoločenstva v obilninách sa stala konkurencieschopnejšou. Pred náhlým úderom, ktorý uštedrilo ochorenie BSE (bovinná spongiformná encefalopatia) trhu a vytvorilo nové prebytky, sa výsledky v sektore hovädzieho masa ukazovali tiež ako sľubné. V dôsledku environmentálne uvedomelejšieho prístupu sa znížilo množstvo používaných chemických látok a umelých hnojív. Úspešne sa znížilo percento výdavkov na SPP v celkovom rozpočte - v 80. rokoch predstavovali dve tretiny rozpočtu spoločenstva, koncom 90. rokov to bolo už len 45 až 50 %. Toto zjavné zníženie bolo však najmä dôsledkom zvýšenia súhrnnej sumy rozpočtu. Samotné výdavky na poľnohospodárstvo sa naďalej zvyšovali a len ich podiel v súhrnnej sume vykazoval pokles. Skrátka, reforma nedokázala zabrániť neustále mu zvyšovaniu výdavkov na poľnohospodárstvo. Celkove malo zavedenie priamych platieb stabilizujúci účinok na rozpočet spoločenstva, ale viedlo aj k situácii, kde farmári mali pocit, že radikálnejšie reformy sú proti ich záujmom. Tento problém zvýraznilo najmä rozšírenie. Treba zdôrazniť, že reforma z roku 1992 zaviedla celkom nový prístup k SPP, ktorý z dlhodobého hľadiska môže zásadne transformovať európske poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka. McSharryho návrh identifikoval dôležitú funkciu poľnohospodárstva, ktorá sa v Rímskej zmluve nespomínala, a to, že poľnohospodárstvo má väčšiu úlohu než len samotnú produkciu potravín; tento sektor je tiež zodpovedný za zachovanie regionálnych charakteristík a kultúrnych hodnôt, čo je úloha, ktorú podporuje tradičný európsky model poľnohospodárstva (rodinné farmy). Poľnohospodárstvo ponúka celý rad služieb (z hľadiska udržania životného prostredia a vidieka a zachovania kultúrnych hodnôt), ktoré predstavujú spoločné dedičstvo spoločnosti ako celku. Tento prístup poskytuje vynikajúci základ pre systém priamych platieb. Stelesňuje cieľ spoločenstva udržať obyvateľov pracujúcich v poľnohospodárstve na vidieku. Rozširovaním tradičných, environmentálne šetrných a extenzívnych produkčných metód súčasne odrádza od intenzifikácie a v skutočnosti nabáda k zníženej produkcii a ku skvalitnenej, zdravej poľnohospodárskej výrobe. Stručne zopakované, reforma SPP z roku 1992 priniesla v rámci poľnohospodárskej podpornej politiky spoločenstva pozitívne zmeny. Keďže jej opatrenia sa často ukázali ako neúplné a povrchné, predsa len nedokázala dlhodobo vyriešiť základné konflikty a problémy sektora. Koncom 60. rokov minulého storočia bola únia nútená vyrovnáť sa s potrebou ďalšej

reformy. Okrem toho dva nové faktory - liberalizácia svetového trhu ako výsledok rokovaní GATT/WTO a výzvy vyvolané nadchádzajúcim prístupom krajín strednej a východnej Európy - si vyžadovali okamžitú reformu spoločnej poľnohospodárskej politiky.

V súlade s dohodou GATT prijatou v apríli 1994 sa od členov Svetovej obchodnej organizácie (WTO) žiadalo, aby v priebehu šiestich rokov znížili svoju poľnohospodársku výrobu o 20 % pri všetkých produktoch, výdavky na dotácie vývozu o 36 % a objem dotovaného exportu o 21 %. Táto povinnosť mala silný vplyv na poľnohospodársku politiku únie a vyvolala ďalšiu úpravu systému podpory. Prístupenie krajín strednej a východnej Európy k Európskej únii zvyšuje poľnohospodársku plochu únie o 50 % a takmer zdvojnásobuje pracovnú silu v poľnohospodárstve. Keby si SPP zachovala systém podpory, predstavovalo by to pre rozpočet spoločenstva obrovské bremeno, ktoré by ohrozilo financovateľnosť SPP ako celku. Preto bola opäť potrebná radikálna reforma systému podpory.

Európska komisia navrhla so zohľadnením záväzkov WTO a výziev nadchádzajúceho rozšírenia prehĺbenie reformy poľnohospodárskej politiky ako ústredný prvok svojej Agendy 2000 vydanéj 16. júla 1997. Je to o to dôležitejšie, že do 90. rokov nezamestnanosť v mestách významne vzrástla a v dôsledku toho migrácia početného poľnohospodárskeho obyvateľstva do mestských oblastí mohla prispieť k zvýšenému sociálneho napätia.

V lete 1997 v rámci Agendy 2000 komisia navrhla ďalšiu reformu SPP na prehĺbenie, rozšírenie a zintenzívnenie reformných opatrení z roku 1992 pokračovaním nahrádzania mechanizmu cenovej podpory priamymi platbami. Komisia vo svojom návrhu definovala opatrenia, ktoré sa mali vykonať v rozpočtovom období rokov 2000 až 2006 a analyzovala *ich* pravdepodobný vplyv na rozpočet spoločenstva. Primárne ciele reformy sa v súlade s navrhnutými zmenami určili takto:

- posilnenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva spoločenstva prostredníctvom nižších cien produktov,
- zachovanie európskeho modelu poľnohospodárstva,
- spravodlivé rozdelenie podporných opatrení,
- presadzovanie stabilného príjmu a slušnej životnej úrovne pre farmárov,
- vytvorenie alternatívnej zamestnanosti a ďalších zdrojov príjmu pre farmárov a ich rodiny.

Komisia sa pustila do rôznych špecifických opatrení[137], ktoré dávajú uvedeným cieľom

konkrétny tvar. Najradikálnejšie zmeny sa museli uskutočniť v sektoroch hovädziny, mliekarenstva a obilnín. Komisia vystríhala, že vzhľadom na nadchádzajúce rozšírenie by pridržanie sa súčasného mechanizmu cenovej podpory mala za výsledok neúnosné nazhromaždenie už aj tak významného objemu prebytkov. Medzi navrhované opatrenia patrilo: pre hovädzie pokles cien o 30 % v období rokov 2000 až 2002; pre obilniny zníženie nákupných cien o 20 % v roku 2000 a pre mliečne výrobky zníženie intervenčných cien o 10 % do roku 2006. Farmárom kompenzovali stratu ich príjmu priamymi platbami nesúvisiacimi s produkciou, ktoré sa prvý raz zaviedli v rámci reformy z roku 1992. Komisia tiež navrhla zavedenie podobných opatrení v režimoch pre tabak, olej a víno. Odporučili sa ďalšie opatrenia na povzbudzovanie využívania extenzívnejších poľnohospodárskych metód, agroenvironmentálnych opatrení, ďalších investícií do poľnohospodárstva, poľnohospodárskych metód rešpektujúcich životné prostredie a na zvýšenie konkurencieschopnosti vidieckych oblastí. Rozvoj vidieka a riešenie problémov vidieckych oblastí boli ústrednými prvkami návrhu. Komisia navrhla, aby regióny, kde dochádza k zaostávaniu, mali prioritu pri získavaní podpory za štrukturálnych fondov, keďže podpora udržateľných zdrojov príjmu pre farmárov a zachovanie vidiekeho dedičstva sú základnými cieľmi spoločenstva. Konkrétne opatrenia navrhnuté komisiou po zvážení celej situácie neodrážali verným spôsobom koncepcie navrhnuté v pôvodných ambiciózných cieľoch. Komisia nedokázala navrhnúť drastické zmeny, ktoré by zásadne transformovali prevažujúce mechanizmy. Pustila sa do programov, ktoré sa riadia zásadou progresívnosti a v podstate predlžujú reformy z roku 1992. Podobne zmeny navrhnuté v rámci Agendy 2000 neboli ani komplexné (rôzne sektory sa vylúčili), ani dostatočne radikálne (umožnili len mierne zníženia). Opatrný prístup komisie však úplne zdôvodňuje skutočnosť, že sa očakával zápalistý odpor viacerých členských štátov (ku ktorému aj došlo) proti akémukoľvek pokusu o zavedenie veľkých zmien. Členské štáty sa museli dohodnúť na navrhnutej reforme SPP v rámci Agendy 2000 pred začiatkom rozpočtového obdobia rokov 2000 až 2006. Nakoniec sa dohoda uzavrela na berlínskej Európskej rade 24. a 25. marca 1999. Predtým sa však rok a pol vyjednávala Agenda 2000 a jej najrozporupľnejší a najzložitejší prvok - reforma SPP. Popri zložitých otázkach, ako sú finančné aspekty rozšírenia únie a reformy štrukturálnych fondov, predstavovala reforma poľnohospodárstva už tradične najťažší problém na vyriešenie. Pôvodný návrh komisie vydaný v júli 1997 plánoval začiatočný nárast poľnohospodárskych výdavkov na

obdobie rokov 2000 až 2006 ako dôsledok širšieho uplatňovania mechanizmu podpory príjmu. Komisia zastávala názor, že nahradenie opatrení cenovej podpory priamymi platbami sa z dlhodobého hľadiska ukáže ako výhodné. Hoci na začiatku sú drahšie než udržanie súčasného mechanizmu cenovej podpory, nakoniec to bude lacnejšie riešenie, keďže po dosiahnutí určitej úrovne výdavky prestanú rásť a ustália sa na jednej úrovni. Vychádzali z teórie, že paralelne so zavedením mechanizmu priamej podpory príjmu sa môže trh postupne liberalizovať, čo bolo dlho jadrom rokovaní. Komisia predpokladala, že objem podpory príjmu sa môže postupne z roka na rok znižovať, aby to farmárov motivovalo k prispôsobeniu sa podmienkam prevládajúcich na svetovom trhu. Mechanizmus cenovej podpory na druhej strane podporuje nadmernú produkciu a vyvoláva nesmierny nárast výdavkov. Preto komisia navrhla začiatkový nárast výšky podpory poľnohospodárstva na začiatku obdobia rokov 2000 až 2006 (do roku 2004, kedy by sa výdavky vyrovnali na pevnej úrovni) a súčasne s tým zmenu cenovej podpory na mechanizmus priamej príjmovej podpory, čím sa z dlhodobého hľadiska vytvorí racionálnejší užitočnejší systém. Väčšina členských štátov bola však tvrdo proti tejto koncepcii.

Na jednej strane boli proti návrhu spoločenstva [137] vychádzajúcemu zo zníženia zaručených cien hlavných príjemcovia SPP, na ktorých vyvíjali tlak silné, organizované poľnohospodárske loby zastupujúce najmä záujmy poľnohospodárskych veľkovýrobcov. Na druhej strane si návrh nezískal ani sponzorské členské štáty, ktoré interpretovali nárast priamych platieb v zásade ako obnovenú snahu vylákať od nich financovanie na zvýšenie výdavkov, a nie na reštrukturalizáciu mechanizmu podpory.

Hlavní prispievatelia do rozpočtu spoločenstva, ktorí v každom prípade pokladali znížovanie výdavkov za hlavný cieľ Agendy 2000, kategoricky odmietli podporovať myšlienku zvyšovania rozpočtu na poľnohospodárstvo a žiadali reformu, aby sa obmedzili náklady. Výsledkom bola konečná dohoda, ktorá je syntézou uvedených protirečivých záujmov. Zatiaľ čo sa úspešne zabránilo zvýšeniu výdavkov najmä vďaka nemeckému a britskému tlaku, Francúzsku sa podarilo zúžiť rozsah zníženia cenovej podpory povodne navrhovanej komisiou. Nakoniec Európska rada v Berlíne prijala verziu agendy Agenda 2000, ktorá sa pokúša odrážať postoje dvoch záujmových skupín. Stabilizovala poľnohospodárske výdavky, ale znižuje cenovú podporu v menšej miere, než to pôvodne navrhovala komisia. Hoci toto by znamenalo koniec poľnohospodárskej politiky ako spoločnej politiky, mohlo to ukončiť vášnivé debaty o poľnohospodárstve prebiehajúce na úrovni spoločenstva. Francúzsko spolu s niekoľkými

d'alšími členskými štátmi však odmietlo toto riešenie. Namiesto toho francúzska vláda navrhla metódu degresívnych platieb pre priamu príjmovú pomoc s ročným znižovaním o 3 % v priamych platbách a ich úplným ukončením do konca tridsaťročného obdobia. Členské štáty sa pri obilninách dohodli na znížení intervenčných cien o 15 %, ktoré sa bude realizovať v dvoch samostatných fázach po 7,5 % počas obdobia rokov 2000 až 2002 a vyváži sa zvýšením priamych platieb. Pre mliečne výrobky sa systém kvót predĺžil do roku 2006, pričom sa intervenčné ceny mali znižovať od sezóny 2005 až 2006. Aj v tomto sektore sa zaviedli ako novinka priame platby.

Hlavným cieľom reformného balíka Agendy 2000[38] ako odrazu nového prístupu spoločenstva k poľnohospodárskej politike bolo popri znižovaní intervenčných cien podpora rozvoj a vidieka. Nový prístup zdôrazňuje nielen tradičnú úlohu poľnohospodárstva vo výrobe potravín, ale aj jeho environmentálnu funkciu ochrany krajiny a zachovania vidieckeho a kultúrneho dedičstva. Jeho význam odráža skutočnosť, že rozvoj vidieka sa stal druhým pilierom SPP. V dôsledku toho tiež vzrástol podiel celkových výdavkov SPP. Na podporu rozvoja vidieka a štrukturálnu reorganizáciu poľnohospodárstva vo fiškálnom období od roku 2000 sa zaviedli nové podporné programy, ako sú agroenvironmentálne opatrenia pre biopoľnohospodárstvo a nepotravinové produkčné poľnohospodárske aktivity. Napriek tomu samotný druhý pilier SPP, ktorý dosahuje menej ako 10 % celkového poľnohospodárskeho rozpočtu, má i naďalej obmedzený význam. Konečným výsledkom Agendy 2000 bola menej radikálna, ale aj finančne menej náročná reforma, ako sa pôvodne plánovalo. No a v krátkodobom horizonte bolo však veľa potenciálnych ťažkostí. Reforma neumožnila splniť záväzok únie prijatý v rámci WTO, ktorým bolo prudké zníženie podpory poľnohospodárstva. Okrem toho poľnohospodárska kapitola Agendy 2000 vytvárala ďalšie problémy z hľadiska budúceho rozšírenia[38]. V súvislosti s pristúpením krajín uchádzajúcich sa o členstvo rátať súbor reformných opatrení so zdĺhavým prechodným obdobím a v súlade s návrhom komisie; nepridelovala primerané finančné prostriedky a v skutočnosti na začiatku prechodného obdobia vylučovala nové členské štáty z mechanizmu pomoci priamymi platbami. Napriek reformnému balíku Agendy 2000 zostalo v súvislosti s rozšírením poľnohospodárstva najproblematickejšou spoločnou politikou únie.

Poľnohospodárska reforma v rámci Agendy 2000[38] v zásade zachovala vtedajšiu produkciu a štrukturálne mechanizmy, nedosiahla prípravu sektora na výzvy, s ktorými sa únia

bude musieť vyrovnať, a nedokázala napraviť viaceré desaťročné problémy. Nepreklenula rozdiel medzi cenami EÚ a nižšími cenami na svetovom trhu a nevyriešila problém prebytku. Agenda 2000 zostala len na povrchu bez toho, aby skutočne napravila problémy SPP. V skratke - spoločná poľnohospodárska politika napriek opatreniam zavedeným Agendou 2000 zostáva najrozporupľnejšou otázkou vnútorného trhu, externých obchodných vzťahov, a čo je najdôležitejšie, rozšírenia spoločenstva. V dôsledku toho členské štáty súhlasili so začatím novej reformy SPP už v roku 2002, čo je dokonca skôr, než Agenda 2000 dosiahne polovicu svojho obdobia. Táto reforma je o to dôležitejšia, že občania únie sa v rastúcej miere znepokojujú radom nedávnych kríz v bezpečnosti potravín, ako je BSE (choroba šialených kráv) a slintačka a krívačka, ktoré predstavujú významnú finančnú záťaž pre celkové výdavky spoločenstva.

Celkove bola reforma Agendy 2000 menej radikálna, ale aj menej drahá, než sa plánovalo. Na jednej strane, reforma celkom neplnila záväzky únie prudko znížiť podporu poľnohospodárstva prijaté v rámci WTO. Okrem toho poľnohospodárska kapitola Agendy 2000 vytvárala ďalšie problémy z hľadiska budúceho rozšírenia. V súvislosti s pristúpením krajín uchádzajúcich sa o členstvo predpokladal súbor reformných opatrení so zdĺhavým prechodným obdobím (v súlade s návrhom komisie); nepridelovala primerané finančné prostriedky novým členským štátom a v skutočnosti na začiatku dokonca ani nezahŕňala plány na rozšírenie mechanizmu priamych platieb farmárom z nových členských štátov.

Skutočnosť, že bezpečnosť potravín [38] sa stala prioritnou otázkou, potvrdzuje rozhodnutie Európskej rady z Nice v decembri 2000 o vytvorení Európskeho úradu pre potravinovú bezpečnosť. Inštitucionálne zriadenie tohto úradu sa vlastne ustanovilo v spoločnom nariadení rady a parlamentu vydaného 28. januára 2002, podľa ktorého úrad začal svoju prácu v roku 2002 s dočasným ústredím v Bruseli. Poľnohospodárstvo zostávalo najproblematickejšou spoločnou politikou únie v súvislosti s nadchádzajúcim rozšírením. V súvislosti s rozšírením bolo a je najväčším problémom otázka rozšírenia priamych platieb na nové členské štáty. Od Agendy 2000 prebieha debata, či farmári z nových členských štátov majú byť oprávnení na priame platby alebo nie. Jedna strana tvrdí, že mechanizmus priamej podpory príjmu sa zaviedol ako kompenzácia za zníženie cenovej podpory a keďže nové členské štáty nikdy nepožívali starú vysokú úroveň zaručených cien, nie sú oprávnené na takúto kompenzáciu. Na druhej strane kandidátske krajiny trvajú na priamych platbách na základe zásady rovnakej

hospodárskej súťaže a tvrdia, že zvýšenie priamej podpory príjmu významne prispieva k zvýšenej životnej úrovni farmárov. Problém však nie je len rozšírenie systému na nové členské štáty, ale skôr to, že čisti prispievatelia (najmä Nemecko) očakávajú od reforiem SPP zníženie svojich príspevkov do rozpočtu. Tieto členské štáty sa obávajú, že ak farmári z krajín strednej a východnej Európy dostanú záruku tej istej úrovne priamych platieb, dôjde ku konfliktu záujmov: nové členské štáty by nemali skutočný záujem o zreformovanie systému poľnohospodárskych dotácií. Takže reforma čoraz viac požadovaná čistými prispievateľmi, ktorí nechcú platiť do spoločného rozpočtu viac, sa na začiatku 21. storočia javí ako nevyhnutná.

Jedno z prístupových kritérií, vyhlásené kodaňským summitom hovorí [10]: Krajina uchádzajúca sa o členstvo musí byť schopná čeliť konkurencii jednotnom trhu Únie. Predpokladom konkurencieschopnosti je produkcia kvalitných výrobkov, zodpovedajúcich požiadavkám spotrebiteľa za aspoň priemernej efektívnosti spotrebúvania výrobných faktorov a obchodovateľných vstupov tak aby výsledok pre výrobcu umožňoval trvalú životaschopnosť. Veľmi významným faktorom ktorý spoluvytvára podmienky životaschopnosti výrobcov je agrárna politika, ktorá ovplyvňuje podmienky, za ktorých súťažia výrobcovia na voľnom trhu.

1.7 Agrárna politika na Slovensku

„Štátnym záujmom Slovenskej republiky je udržanie produkčne výkonného poľnohospodárstva, zabezpečujúceho celospoločensky efektívne celoplošné obhospodarovanie pôdneho bohatstva krajiny.“ [72]

K naplneniu tohto záujmu je potrebná poľnohospodárska a potravinová politika [72], zameraná na zmiernenie nevýhod, ktoré pre výrobcov pôsobiace v poľnohospodárskej prvovýrobe vyplývajú z osobitostí poľnohospodárskej výroby (voči ostatným odvetviám hospodárskej činnosti) ako aj z nevýhod daných menej priaznivými prírodnými podmienkami výroby (v konkurencii s výrobcami iných krajín, s výhodnejšími podmienkami). Táto osobitná

podpora, je v zmysle európskeho modelu poľnohospodárstva, prijatého a presadzovaného Európskou úniou, zdôvodnená tým, že poľnohospodárstvo súbežne s produkciou trhových výrobkov produkuje verejné statky, ktoré nie sú predmetom trhovej výmeny a náklady na ne nie sú v trhových cenách poľnohospodárom uhrádzané.

Primárnym národným a strategickým záujmom je **potravinová bezpečnosť** [72]. Z radu dôvodov, ktoré akceptujú všetky krajiny, je najspoľahlivejším garantom potravinovej bezpečnosti poľnohospodárstvo samotnej krajiny. Pre dosiahnutie stabilnej potravinovej bezpečnosti sa vyžaduje zabezpečenie technologického rozvoja poľnohospodárskej a potravinárskej výroby, primeranosť cien vstupov a výstupov ako aj investovaného kapitálu a fungujúci systém nákupu a predaja. Z tohto dôvodu je potrebný rozvoj konkurencieschopnej, intenzívnej, avšak environmentálne prijateľnej poľnohospodárskej výroby v priaznivých pôdných a klimatických podmienkach a rozvoj poľnohospodárstva zameraného na extenzívnu poľnohospodársku výrobu a na zabezpečenie udržiavania kultúrneho rázu krajiny a ochrany prírodných hodnôt v nepriaznivých výrobných podmienkach.

Poľnohospodárstvo a potravinárstvo je nielen výrobcom potravín[72], ale aj surovín na ďalšie spracovanie. Podľa svetových prognóz sa bude zvyšovať úloha poľnohospodárstva ako výrobcu obnoviteľných zdrojov energie. Tieto môžu nadobudnúť značný strategický význam v krajine ako Slovensko, ktorá je odkázaná na dovoz energetických surovín.

Poľnohospodárstvo vytvára zamestnanosť v iných hospodárskych odvetviach. Na jedného pracovníka v poľnohospodárstve sa viaže 1,3 pracovníka v dodávateľských odvetviach, službách, spracovateľskom priemysle a obchode.

Rozvojom výroby vybraných medzinárodne konkurencieschopných poľnohospodárskych a potravinárskych komodít (živý hovädzí dobytok, obilie, škrob, slad, olejniný) je agropotravinársky sektor schopný zvýšiť svoj podiel na celkovom exporte krajiny a stať sa významnejším faktorom zlepšovania obchodnej bilancie ako doteraz.

Nenahraditeľná je funkcia poľnohospodárstva pri obhospodarovaní a ochrane prírodných zdrojov[72] (pôdy, vody ovzdušia) a udržiavaní ekologickej stability územia. Udržiavanie kultúrneho stavu krajiny, ochrana pôvodných biotopov, zachovávanie biodiverzity

a ďalšie environmentálne požiadavky úzko súvisia s činným poľnohospodárstvom. Poľnohospodárstvo je spolu-vytvárateľom rekreačného prostredia, ktoré využíva hospodárske odvetvie komerčného cestovného ruchu. Poľnohospodárstvo podstatnou mierou prispieva k udržiavaniu funkčnej sídelnej štruktúry vidieka, vidieckej infraštruktúry a osídlenia. Disponuje materiálnymi a ľudskými zdrojmi pre počiatočné investície do diverzifikácie ekonomických aktivít na vidieku, rozvoj podnikania v oblasti služieb, remeselnej výroby, obchodu a pod. K tomu, aby agropotravinársky sektor dokázal zabezpečovať národné strategické záujmy v uvedených smeroch, je potrebná životaschopná podnikateľská štruktúra operujúca v podmienkach stability a jednoznačnosti vlastníckych práv a v hospodárskom prostredí, umožňujúcom obnovu investovaného kapitálu.

Tradičná ľudová kultúra Slovenska[72] je odrazom materiálnych a duchovných stránok roľníckeho života. Národná identita bola na Slovensku dlho spätá s roľníctvom a hospodárením na pôde. Táto väzba národnej identity na pôdu a jej obhospodarovanie pretrváva v duchovných hodnotách, ktoré uznávajú občania Slovenska aj v súčasnosti. Ďalej patrí k strategickým záujmom Slovenska udržanie a ďalšie rozvíjanie vzdelanosti a odbornej kvalifikácie pracovníkov v poľnohospodárstve a potravinárstve ako aj výrobných skúseností získaných s poľnohospodárstvom industriálneho typu a potravinárskou výrobou schopnou aplikovať moderné výrobné procesy. K tomu je potrebný funkčný a efektívny systém odborného školstva, ďalšieho vzdelávania a poradenstva, prispôbený novým podmienkam. Vzdelanosť je jednou z kľúčových podmienok vyrovnávania sociálno-ekonomických rozdielov medzi regiónmi a zachovania sociálne aktívneho a životaschopného vidieka.

K realizácii uvedených strategických záujmov je nevyhnutný rozvoj národnej poľnohospodárskej a potravinárskej vedy, osobitne jeho ľudského kapitálu. Bez nej nie je možné absorbovať inovačné prúdy svetového vedecko-technického pokroku a využiť ich v prospech hospodárskeho a sociálneho rozvoja krajiny.

Realizáciu agrárnej politiky [72] inštitucionálne zabezpečuje Ministerstvo pôdohospodárstva SR; Štátny fond trhovej regulácie, Štátny podporný fond poľnohospodárstva a potravinárstva, Štátny fond ochrany a zveľaďovania poľnohospodárskeho pôdneho fondu a ďalšie inštitúcie. Hlavnými nástrojmi sú dotácie, pôžičky vratného a nevratného charakteru, daňové úľavy a regulácie cien, predajné kvóty, podpora importu a pod..

Dôvody pre koncipovanie a prijatie novej agrárnej a potravinovej politiky v období, keď sa Slovensko pripravovalo na vstup do Európskej únie, bolo niekoľko. Medzi hlavné z nich patria[72]:

- Potreba riešiť nakopené problémy tak, aby sa agropotravinársky sektor stabilizoval a vytvorili sa predpoklady pre jeho trvalý rozvoj.
- Potreba zosúladiť slovenskú agrárnu politiku so Spoločnou agrárnou politikou EÚ a pripraviť poľnohospodárstvo a potravinárstvo na vstup do EÚ.
- Nevyhnutnosť reagovať na ďalšiu liberalizáciu svetového agropotravinárskeho obchodu po novom kole rokovaní WTO a na postupujúcu globalizáciu ekonomiky.
- Nevyhnutnosť prijať účinné opatrenia na zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a potravinárstva vzhľadom na budúcu účasť na jednotnom trhu EÚ ako aj voči ostatným krajinám.
- Potreba efektívnej zmeny výrobnjej a podnikateľskej štruktúry poľnohospodárstva a potravinárstva.
- Aplikácia strednodobej stratégie hospodárskej politiky vlády.

1.8 Predvstupové problémy poľnohospodárstva, výroby potravín a identifikácia ich príčin

V hlavných problémoch slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva sa vo veľkej miere odzrkadľovala kvalita doterajšieho vývoja celého národného hospodárstva ako aj účinnosť doposiaľ uplatňovaných opatrení a nástrojov agrárnej politiky. Odrážali aj nevykonnosť a nedokonalosť inštitucionálneho vybavenia národnej ekonomiky, najmä nestabilitu podnikateľského prostredia, nerozvinutosť a neprehľadnosť kapitálových a finančných trhov, v dôsledku čoho bola aj účasť zahraničného kapitálu v potravinárstve relatívne nízka. Charakterizujeme ich ako[72]:

-
- Nízka konkurenčná schopnosť slovenského poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu pod vplyvom nízkej produktivity a zvyšovania nákladovosti v dôsledku rastu cien vstupov a nedostatočného využívania kapacít, najmä spracovateľského priemyslu.
 - Viaznuci pokrok v obnove práva užívania a disponovania s pozemkovým vlastníctvom, v dôsledku pomalého postupu v obnove registrácie vlastníctva a vykonávaní pozemkových úprav, čo brzdilo zásadnejšie reštrukturalizačné procesy v podnikateľskej sfére a rozvinutie trhu s pôdou.
 - Nízka dôchodkovosť poľnohospodárstva, spôsobená disproporčným vývojom cien vstupov a výstupov, nízkou efektívnosťou poľnohospodárskej výroby, nedostatočnou účinnosťou podpory poľnohospodárstva zo strany štátu a nedostatočnou efektívnosťou spracovateľského priemyslu.
 - Platobná neschopnosť podnikateľskej sféry prvovýroby a nadväzujúcich článkov potravinovej vertikály, spôsobená legislatívne a právne nedoriešenými otázkami finančnej disciplíny v celom reťazci obchodovania.
 - Nedostatočne rozvinutá finančná infraštruktúra prispôbená špecifickým podmienkam poľnohospodárskej výroby (úverové schémy vychádzajúce v ústrety zvláštnostiam poľnohospodárskeho výrobného cyklu, dodávateľské a odberateľské úvery a pod.).
 - Zhoršenie kapitálovej vybavenosti, nízky stupeň a pomalé tempo modernizácie poľnohospodárstva a potravinárstva pod vplyvom všeobecného nedostatku finančných prostriedkov.
 - Problémy s odbytom poľnohospodárskych a potravinárskych produktov v dôsledku nízkej kúpnej sily obyvateľstva ako aj nedoriešených odberateľských vzťahov a nedokonalého systému štátnej intervencie do agrárneho trhu, nedostatočne rozvinutý distribučný systém a neexistujúca podpora predaja domácich potravín verejnými inštitúciami.

- Postupujúca devastácia poľnohospodárskej pôdy a kultúrneho rázu krajiny, spôsobená prerušením obhospodarovania niektorých pozemkov, hlavne v oblastiach s menej priaznivými prírodnými podmienkami.
- Nízka zodpovednosť nových vlastníkov, ktorí vznikli privatizáciou štátnych podnikov a transformáciou poľnohospodárskych družstiev v porovnaní s ich právomocami pri nakladaní s majetkom.
- Nízka úroveň mzdovej parity odvetvia a chýbajúce účinné opatrenia na zabezpečenie alternatívnej zamestnanosti na vidieku.
- Rozdrobenosť a prebytok spracovateľských kapacít a nedostatočná úroveň marketingu potravinárskych výrobkov.
- Nedostatky potravinárstva v oblasti správnej výrobnéj praxe v porovnaní s požiadavkami a legislatívou EÚ a nedokončený proces harmonizácie legislatívy výroby a distribúcie potravín Slovenska s legislatívou EÚ.
- Nedostatočná pozornosť venovaná ekologickým dosahom poľnohospodárskej a potravinárskej výroby.

Cieľom prijatia agrárnej a potravinovej politiky SR teda bolo[72]:

- a) Stabilizácia odvetvia a vytvorenie životaschopného agropotravinárskeho sektora.**
- b) Posilnenie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora na domácom a zahraničnom trhu.**
- c) Reštrukturalizácia potravinárskeho priemyslu, modernizácia a zvýšenie konkurenčnej schopnosti.**
- d) Zmena podpornej politiky.**
- e) Posilnenie marketingovej infraštruktúry agropotravinárskeho sektora**

f) **Prispôsobovanie sa Európskej únii** -vybudovanie inštitúcií (intervenčná agentúra, platobná agentúra, informačný a kontrolný systém) na organizovanie trhu a ich sfunkčnenie v prepojení na ostatné zmeny v opatreniach agrárnej politiky a **zlepšenie bilancie zahraničného obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi produktami a produktami mierneho pásma.**

g) **Spoluúčasť poľnohospodárstva na zachovaní a rozvoji vidieckeho prostredia a udržaní osídlenia vidieka.**

h) **Posilnenie domáceho rezortného výskumu a vzdelanostnej úrovne pracovníkov v poľnohospodárstve a potravinárstve**

1.9 Spotreba potravín a faktory, ktoré ju ovplyvňujú

Potravinový kódex [38] definuje potraviny ako látky, ktoré sú určené na to, aby ich ľudia požívali v nezmenenom, upravenom, alebo spracovanom stave na výživové účely, sú hlavnou skupinou požívatín. Mrázová [104] uvádza, že úroveň a kvalita výživy v prvom rade je priamo závislá od výroby potravín a od ich štruktúry. Ďalej sú to peňažné príjmy obyvateľstva, cenové relácie, úroveň a štruktúra ponuky na vnútornom trhu. Okrem týchto objektívnych faktorov pôsobia i niektoré subjektívne, najmä spotrebné zvyklosti a ešte nedostatočná znalosť zásad správnej výživy a hospodárnosti v spotrebe potravín. Na spotrebiteľské správanie ako uvádzajú viacerí autori (Nagyová ,2001; W/Senbet, 2002; Sojková - Matejková ,2000 ;Grznár,2004) pôsobia viaceré faktory. Ich vplyv na konkrétny rozhodovací proces sa prejavuje predovšetkým v nákupnom procese, pri výbere produktov. Faktory spotrebiteľského správania sa obvykle rozčleňujú do štyroch skupín[89]:

- kultúrne faktory,
- spoločenské faktory,
- osobné faktory,
- psychologické faktory.

Habánová [89] uvádza, že k najdôležitejším faktorom, ktoré ovplyvňujú spotrebu potravín patria: **peňažné príjmy, ceny, vplyv demografických činiteľov maloobchodný trh ,spotrebné zvyklosti .**

Árendáš [89] uvádza štyri hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú domácnosti v spotrebných výdajoch. Sú to: **disponibilný dôchodok, očakávanie vyšších príjmov a istota zamestnania v budúcnosti, systém zdaňovania a veková štruktúra domácností.**

Šimo-Šimova (1998) uvádzajú, že podiel výdavkov na potraviny, nápoje a tabak v krajinách EÚ je podstatne nižší ako v krajinách CEFTA. Jedným z najúčinnějších regulátorov spotreby potravín je cena. Cena sa v trhovej ekonomike stala základným ekonomickým nástrojom. Dopyt po tovare a službe tvorí súhrn relatívne samostatných rozhodnutí spotrebiteľov o požadovanom množstve a kvalite v závislosti od cien. Dopyt, ako uvádza Lisý [89] vyjadruje vzájomnú závislosť medzi množstvom požadovaných tovarov a služieb a ich cenou. Čím nižšia je cena tovaru, tým väčšie je požadované množstvo a naopak. Cenu Alfréd Marshall, ako uvádza Árendáš (1999) vysvetľoval na základe teórie hraničnej užitočnosti – vyjadril ju v cenách a v peniazoch, ktoré považoval za meradlo spotrebiteľskej užitočnosti. Na cenu podľa Marshalla pôsobí veľa faktorov, ale medzi najdôležitejšie zaradil dopyt, ktorý závisí od užitočnosti a úmerne s nasýtením potreby klesá a ponuku, ktorú ovplyvňujú výrobné náklady. Medzi nimi existuje funkcionálna závislosť.

Kuzma-Havrila [89] konštatujú, že v priebehu rokov transformácie sa z dôvodov zvýšenia reálnych maloobchodných cien potravín výrazne znížila ich spotreba. Z toho dôvodu sa znížil dopyt po tovaroch potravinárskej produkcie a následne sa znížila potravinárska produkcia.

Kárász – Renčko [89] pri posudzovaní postavenia spotrebiteľských cien potravín v národnom hospodárstve uvádzajú, že ceny potravín nemôžu (v modernej trhovej ekonomike) vystúpiť až na takú úroveň, ktorá by neumožňovala zabezpečiť štandardnú úroveň výživy pre väčšinu obyvateľstva.

2 CIEĽ A METODIKA PRÁCE

2.1 Ciele práce

Hlavným cieľom je **identifikovať a predikovať stupeň sebestačnosti** vo výrobe agropotravinárskych komodít na Slovensku v období rokov 2008-2025 a navrhnúť optimálnu úroveň miery sebestačnosti vybraných agropotravinárskych, na základe minimálnych odporúčaných výživových dávok potravín odvodenie výšky rezervy produkcie potravín v prípade krízy, prírodných katastrof prípadne iných, na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti v horizonte rokov 2025.

Parciálnymi cieľmi bolo:

- porovnať Slovensko v prepočtoch jednotlivých ukazovateľov s vybranými krajinami EÚ a zistiť poradie Slovenska,
- vyhodnotiť vývoj HDP, zistiť závislosť medzi čistými peňažnými príjmami a výdavkami na potraviny, prepočítať elasticitu výdavkov na potraviny,
- zistiť úroveň spotreby potravín na Slovensku, porovnať spotrebu k odporúčaným dávkam potravín a vyhodnotiť smer spotreby potravín na Slovensku s výživového hľadiska.

2.2 Materiál a metódy skúmania

Informačnou základňou pre skúmanie predmetnej problematiky boli údaje o produkcii v poľnohospodárstve, výmerách ornej pôdy a oševnej plochy pre jednotlivé komodity, údaje o peňažných príjmoch, výdavkoch a o spotrebe potravín čerpané z oficiálnych publikácií VÚEPP, ŠÚ SR predovšetkým: Komoditné správy, Zelená správa, Spotreba potravín v SR, štatistické ročenky ŠÚ SR, Príjmy, výdavky a spotreba súkromných domácností SR a www stránky domácich a zahraničných informačných zdrojov.

Postup prác pri jednotlivých kapitolách:

- **Kapitola disponibilita poľnohospodárskej pôdy**

V tejto časti analyzujeme rozdelenie celkovej výmery pôdy na Slovensku aj rozdelenie poľnohospodárskej pôdy, následne porovnávame Slovensko s vybranými krajinami EÚ a určujeme poradie Slovenska čo do disponibilít poľnohospodárskej pôdy. V ďalšej časti sme z európskeho porovnania vymedzili prvé tri krajiny s najväčšou rozlohou a prvé tri krajiny s najväčšou disponibilitou poľnohospodárskej pôdy. Následne sme sa zaoberali faktormi, ktoré majú vplyv na zmeny v celkovej výmere poľnohospodárskej pôdy v absolútnom vymedzení, čo môže mať v dlhodobom pohľade výrazný vplyv na disponibilitu a následne sebestačnosť v produkcii potravín. V poslednej časti tejto kapitoly rozoberáme vplyv klimatických zmien a z výskumnej úlohy, ktorú riešil Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva IZAKOVIČ T., BOŽÍK M., CHUDÝ J.: Dlhodobý výhľad dopadov klimatických zmien na ekonomiku slovenského poľnohospodárstva a jeho postavenia v rámci národného hospodárstva, Úloha výskumu a vývoja, VUEPP, Bratislava, 2008, a s vedomím VUEPP a súhlasom autorov sme prevzali 3 alternatívne scenáre očakávaného vývoja zmeny výmery poľnohospodárskej pôdy, ornej pôdy a trvalých trávnych porastov ako podklad k budúcemu vývoju disponibilít poľnohospodárskej pôdy.

1. Základný scenár (ZS) – vychádzajúci z pokračovania súčasných trendov vývoja s uplatnením reformných zmien v zmysle záverov „health-check“ pripravovaných po roku 2010. Základný (referenčný) scenár predpokladá postupnú modifikáciu súčasnej politiky v súlade so súčasne známymi pravdepodobnými budúcimi zmenami Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Tento scenár predpokladá úplné odviazanie platieb od produkcie a postupné zvyšovanie podpory na plnenie environmentálnych požiadaviek;

2. Rozvojový scenár (RS) – vychádzajúci z predpokladu perspektívneho rozvoja poľnohospodárstva ako jedného z významných (prioritných) odvetví národného hospodárstva. Predpokladá zachovanie cielenej s produkciou zviazanej výrobkovej podpory a vyrovnanie úrovne podpory medzi členskými štátmi EÚ;

3. Liberálny scenár (LS) – vychádzajúci z presadenia liberalizačných tendencií najmä v oblasti domácich a exportných podpôr a postupného odstraňovania obchodných bariér v agropotravinovom obchode vedúcej k úplnej liberalizácii trhového prostredia.

- **Kapitola produkcia v kg na obyvateľa**

V tejto kapitole rozoberáme celkovú situáciu v produkcii jednotlivých komodít na Slovensku, porovnávame s vybranými krajinami EÚ. Na základe údajov o produkcii sme urobili prepočty v produkcii v kg na obyvateľa pre každú samostatnú komoditu, čo slúži ako porovnávací ukazovateľ pre ďalšie kapitoly v meraní sebestačnosti.

Taktiež sme prebrali 3 alternatívne scenáre produkcie pre jednotlivé komodity s vyššie uvedenej výskumnej úlohy IZAKOVIČ T., BOŽÍK M., CHUDÝ J.: Dlhodobý výhľad dopadov klimatických zmien na ekonomiku slovenského poľnohospodárstva a jeho postavenia v rámci národného hospodárstva, Úloha výskumu a vývoja, VUEPP, Bratislava, 2008, a s vedomím VUEPP a súhlasom autorov sme prevzali 3 alternatívne scenáre očakávaného vývoja produkcie pre jednotlivé komodity, pre uvedené obdobia rokov 2010, 2013, 2018 a 2025, ktoré sú záväzné pre ďalšie porovnávanie s aproximáciou spotreby potravín a výpočet sebestačnosti.

- **Kapitola spotreba príslušných potravín na 1 obyvateľa v kg za jeden rok**

V tejto kapitole analyzujeme vývoj HDP, jeho dynamiku v súvislosti s vývojom spotreby domácností. V ďalšej časti rozoberáme vývoj čistých peňažných príjmov a výdavkov na potraviny, ich vzájomné závislosti nasledovne:

Trend vývoja sledovaných extenzitných i intenzitných ukazovateľov sme charakterizovali koeficientom rastu k_t t.j.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}$$

y_t – hodnota veličiny v období (roku) t

y_{t-1} – hodnota veličiny v predchádzajúcom období (roku) t-1

Dynamiku vývoja za celé skúmané časové obdobie je možno charakterizovať *priemerným koeficientom* rastu (k')

$$k' = \sqrt[T-1]{k_1 * k_2 * ... * k_t}$$

$T = \sum t_{i, \dots}$ dĺžka sledovaného obdobia

k_t = koeficient rastu v období (roku) t

Trend vývoja sledovaných (extenzitných i intenzitných) ukazovateľov z hľadiska

dlhodobějších zmien v časovom rade bol vyjadrený analytickou funkciou, ktorá vykazovala najvyššiu hodnotu *indexu korelácie* a javila sa aj logicky prijateľná. Použili sme metódy *analytického vyrovnania časových radov*, ktorá je založená na predpoklade existencie závislosti skúmaných hodnôt časového radu (závisle premenná) od časového faktora (nezávisle premenná), teda:

$$k_t = f(t) + e_t$$

e_t = náhodná zložka

Vývoj spotreby potravín súkromných domácností charakterizovaný pomocou výdavkov na potraviny v závislosti od čistých peňažných príjmov v období rokov 1995-2004 sme analyzovali použitím viacerých analytických funkcií:

Pri aproximácii Englovej výdajovej krivky a kvantitatívnej analýzy príjmovej elasticity – závislosti výdavkov na potraviny od príjmov sme vychádzali zo vzťahu:

VP – výdavky na potraviny na osobu a rok v Sk

ČPP – čisté peňažné príjmy na osobu a rok v Sk

$$VP = f(ČPP)$$

Aplikovali sme viaceré regresné funkcie :

lineárnu funkciu $VP = a + b * ČPP$

mocninovú funkciu $VP = a * ČPP^b$

Workingovú funkciu $VP = \exp(a + b * \frac{1}{ČPP})$

Törnquistovú funkciu pre nevyhnutné statky

$$VP = \frac{a * ČPP}{b - ČPP}$$

Na základe porovnania aproximácie a skutočného vývoja výdavkov na potraviny vo vzťahu k čistým peňažným príjmom vyberáme najvhodnejšiu funkciu, ktorá bude ďalej použitý pre

aproximáciu výdavkov na jednotlivé potraviny . V ďalšej časti porovnávame spotrebu potravín v kg k odporúčaným dávkam potravín.

Uvedené hodnoty sme vypočítali nasledovne. Na základe údajov o spotrebe, kde dané dáta predstavujú trend, pomocou lineárnej funkcie odvodennej metódou najmenších štvorcov sme aproximovali spotrebu v daných rokoch a odhadli budúcu spotrebu:

$$y_i = a + b * t_i$$

b- predstavuje priemerný prírastok sledovanej veličiny za rok

t- rok príslušnej spotreby

Roky 2010, 2013, 2018 a 2025 sú totožné s aproximáciu produkcie uvedenej v kapitole 2.1.2.1 až 2.1.2.10 podľa jednotlivých komodít, ktoré aproximovali autori výskumnej úlohy [48] v súlade s očakávanými klimatickými zmenami . Uvedené aproximácie využijeme na porovnanie budúcej miery sebestačnosti v % v ďalšej kapitole. Rovnako uvedený spôsob výpočtu aproximácie budúcej spotreby uvádzame pri všetkých komoditách. V poslednom kroku porovnávame úroveň spotreby na Slovensku s vybranými krajinami EÚ.

• kapitola výpočet sebestačnosti

V tejto kapitole robíme konkrétne výpočty sebestačnosti v tabuľkách pre jednotlivé komodity v súčasnosti ako aj aproximáciu sebestačnosti v jednotlivých komoditách pre vyššie uvedené obdobia. Údajovú základňu tvoria prvé tri kapitoly, v tejto kapitole len sumarizujeme výpočtové výsledky. V celej práci boli použité prvky indukčnej metódy. Na záver a z uvedených vypočítaných výsledkov a minimálnych odporúčaných výživových dávok potravín odvodíme rozsah rezervy produkcie v prípade krízy, prírodných katastrof prípadne iných, na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti v horizonte rokov 2025. Priemerný stupeň sebestačnosti porovnáme k stupňu sebestačnosti na úrovni potravinovej bezpečnosti a na prahu potravinovej bezpečnosti, navrhujeme optimálnu úroveň stupňa sebestačnosti.

3 VÝSLEDKY A DISKUSIA

3.1 Disponibilita poľnohospodárskej pôdy

Pôda je jeden zo základných výrobných faktorov v poľnohospodárstve. Jej disponibilita odráža produkčné možnosti krajiny a vo väzbe na počet obyvateľstva a jeho vývoj odráža možnosti krajiny v produkcii potravín, a samozrejme následne aj možnosti stupňa sebestačnosti. Špecifický charakter poľnohospodárskej výroby nesie so sebou niektoré výnimočné neovládateľné a nemeniteľné príznaky, ktoré je nutné rešpektovať. Poľnohospodárska výroba svojím biologickým charakterom, relatívne dlhým výrobným cyklom a závislosťou efektívnosti od pôdno-klimatických podmienok, ktoré zatiaľ človek svojou činnosťou nedokáže meniť, sa odlišuje od ostatných odvetví ekonomiky. Na priblíženie- 1 cm vrstvičky úrodnej pôdy trvá približne 160 rokov, čo umocňuje potrebu jej ochrany. V rámci krajiny rozoznávame tieto súhrnné kultúry:

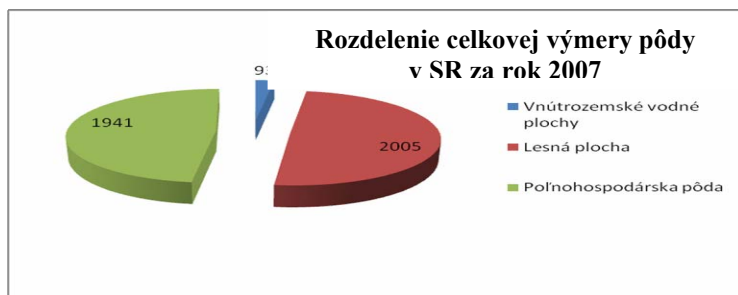
. Poľnohospodárska pôda

. Lesy

. Ostatná pôda

Poľnohospodárska pôda tvorí z celkovej výmery pôdy Slovenska 40% čo predstavuje výmeru 1941 tis.ha, lesná pôda tvorí 41% vo výmere 2005 tis.ha.

Každoročne dochádza k úbytku poľnohospodárskej a následne tým aj ornej pôdy jej záberom na rôzne účely ako napr. priemyselné zóny, bytová výstavba... alebo „presunom“ ornej pôdy do kategórie trvalých trávnych porastov alebo do kategórie lesných pôd. Rozdelenie celkovej a poľnohospodárskej plochy podľa výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu SR uvádza Tab. č.7 v prílohe a zobrazuje ju nasledovný graf č.1:

Graf.č.1:Rozdelenie celkovej výmery pôdy v SR za rok 2007, Zdroj:VUEPP

Vysoký podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej rozlohe krajiny (na Slovensku je to 39,59%) by mal signalizovať isté predpoklady pre vysokú disponibilitu na jedného obyvateľa a aj predpoklady pre vysokú mieru sebestačnosti v produkcii komodít určených na potravinársku spotrebu. Rozhodujúca však je vnútorná štruktúra poľnohospodárskej pôdy -vysoký alebo nízky podiel ornej pôdy na rozlohe poľnohospodárskej pôdy. Na Slovensku je tento podiel 69,9%. Tabuľka č. 6 vid'. príloha poukazuje na dlhodobú tendenciu znižovania výmery poľnohospodárskej pôdy -ornej pôdy, a to hlavne výstavbou, z toho najmä bytovou výstavbou, ťažbou a ostatnými úbytkami napr. zalesňovaním. Daná situácia však je kompenzovaná zvyšujúcou sa produkciou (napr. hrubá poľnohospodárska produkcia v roku 1970 bola 25 180 mil. Sk, v roku 1980 už 36331 mil. Sk, v roku 1990 to bolo 54238 mil Sk, v roku 2000 to bolo 52684 mil. Sk, a v roku 2005 57639 mil. Sk. To znamená, že oproti r. 2000 sa zvýšila o 9,4%).

V každom prípade je potrebné povedať, že rastlinná výroba bola doteraz schopná na Slovensku vyprodukovať dostatok produktov, ktoré sa konzumujú priamo, alebo po spracovaní potravinárskym priemyslom zabezpečuje dostatok základných potravín rastlinného pôvodu pre obyvateľov Slovenska. Súčasne je rastlinná výroba schopná vyprodukovať rozhodujúci objem krmovín a krmív pre živočíšnu výrobu. Určitá časť produktov sa môže vyvážať.

Veľmi dôležité je porovnanie poradia výmery disponibilnej pôdy Slovenska (celkovej poľnohospodárskej pôdy) s rozlohou vybraných krajín EU, čo dokumentuje tabuľka č.1.

Tab. č.1: Výmera disponibilnej pôdy v tis.ha

	Krajina	Výmera v tis.ha ROK 2005	Podiel EU-100%
1	Francúzsko	29584	18,07
2	Španielsko	25690	15,69
3	Nemecko	17035	10,41
4	UK	16761	10,24
5	Poľsko	15906	9,72
6	Taliansko	14710	8,99
7	Maďarsko	5863	3,58
8	Írsko	4307	2,63

9	Estónsko	3805	2,32
10	Portugalsko	3737	2,28
11	Česká republika	3606	2,20
12	Rakúsko	3263	1,99
13	Švédsko	3019	1,84
14	Litva	2837	1,73
15	Dánsko	2712	1,66
16	Fínsko	2267	1,38
17	Slovensko	1941	1,19
18	Nórsko	1924	1,18
19	Lotyšsko	1734	1,06
20	Belgicko	1386	0,85
21	Slovinsko	509	0,31
22	Cyprus	136	0,08
23	Luxemburg	129	0,08
24	Malta	10	0,01
	Ostatné krajiny		
1	Turecko	23358	
2	Rumunsko	14270	
3	Bulharsko	5256	
4	Chorvátsko	1181	
5	Japonsko	4399	
6	SVET	378027	230,92

Zdroj:[2]

V porovnaní disponibilnej poľnohospodárskej pôdy Slovenska v rámci EU a na svete si môžeme všimnúť v tabuľke č .11: [2] aké je poradie Slovenska v rámci rebríčka krajín EU- Slovensko je na 17. mieste, Možno konštatovať, že na prvých dvoch miestach v poradí sú tri krajiny s najväčšou absolútnou rozlohou, v poradí tret'om je zmena, pretože tu pôsobí množstvo faktorov pôdo-klimatických, ktoré majú na to vplyv.

Je teda dobré pre základnú informáciu, určiť si prvé tri krajiny s najväčšou disponibilnou poľnohospodárskej pôdy a porovnávať ich s krajinami s najväčšou rozlohou:

Krajiny s najväčšou rozlohou v EU:

1. Francúzsko 55150 tis. ha
2. Španielsko 50599 tis.ha
3. Švédsko 44996 tis.ha

Krajiny s najväčšou disponibilitou ornej pôdy v EU:

1. Francúzsko 29584 tis.ha
2. Španielsko 25690 tis.ha
3. Nemecko 17035 tis.ha

Ešte raz sa vrátime k podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej rozlohe krajiny. Zopakujeme, že mal by signalizovať isté predpoklady pre vysokú disponibilitu na jedného obyvateľa a aj predpoklady pre vysokú mieru sebestačnosti v produkcii poľnohospodárskych komodít. V rámci výsledkov z tabuľky chceme poukázať, že takéto konštatovanie v rámci možností krajiny nemôžu vysloviť ani niektoré hospodársky veľmi vyspelé krajiny. Napríklad :Japonsko pri svojich 125 mil. obyvateľoch má celkovú potrebu obilnín (vrátane krmných) z vlastnej produkcie krytú v súčasnosti len na 28 %. V roku 1975 to bolo ešte 40 %. Celková potreba potravín je krytá len na 62 %. Ryža takmer naplňa požiadavky (99 %), pšenica len na 9 %, strukoviny na 5%, sója 3%, zelenina 86 %, ovocie 53% a mäso na 56 %. Ryža však pokrýva 55% ornej pôdy. Akékoľvek narábanie s ryžou vrátane výskumu a šľachtenia je v rukách štátu[62].

Jedným z dôležitých faktoroch pri dosahovaní trvalého vzrastu produkcie potravín je výskum a na ňom bude závislá krátkodobá aj dlhodobá potravinová bezpečnosť [62]rastúcej svetovej populácie¹.

¹ Za posledných dvadsať rokov (od roku 1978) svetová produkcia pšenice rástla zo 440 mil. ton v roku 1980 až na 612 mil. ton v r. 1997. Úrodový potenciál pšenice sa zvyšoval od roku 1964 o 0,9 % za rok, čo zodpovedá 67 kg/ha. Zisk spojený so zelenou revolúciou pšenice v Ázii v rokoch 1960 až 1973 bol ročne 8,7 mil. ton. Zisk všetkých rozvojových štátov[62] v období rokov 1970 až 1990 zodpovedal zvýšeniu produkcie 15,3 mil. ton ocenených na 3,0 miliardy dolárov v roku 1990. Počas tridsaťročného obdobia (1966 - 1996) bol pri ryži ročný genetický zisk v úrodách 75 kg/ha, čo zodpovedá 1 % ročne [62]. Najvyššie úrody posledných odrôd sú medzi 9 a 10 t/ha. Zisk, ktorý vznikol pri pestovaní ryže od nástupu nových odrôd po čas zelenej revolúcie od roku 1966 do roku 1973 bol odhadnutý na 7,7 mil. ton ohodnotených na 2,2 mld. dolárov [62]. Ročný genetický zisk pri kukurici bol 74 kg/ha, čo zodpovedá ročnému prírastku 1%. James [36] odhaduje, že za obdobie 1960 až 1990 genetické zisky umožnili zdvojnásobiť celkovú produkciu obilnín z 1 na 2 miliardy ton, zvýšiť dostupnosť potravín na osobu o 37 % a reálne zníženie cien potravín o 50 %. James [36] predpokladá, že do roku 2025 celková požiadavka na obilniny vzrastie o 805 miliónov ton z 1,776 miliardy ton v roku 1995 na 2,581 miliardy. Ak teda ročný genetický zisk pri obilninách je

Poľnohospodárska výroba na rozdiel od iných hospodárskych odvetví sa odlišuje tým, že je veľmi ovplyvňovaná vonkajším prostredím – t.j. pôdno-klimatickými podmienkami, ktorým je charakter poľnohospodárstva podriadený. Pôdno-klimatické podmienky udávajú hlavné smerovanie poľnohospodárstva- predovšetkým rastlinnej výroby, ak chce pôsobiť v danom priestore za prirodzených podmienok. Nezanedbateľnou príčinou zmeny disponibility pôdy k horšiemu, je vplyv klimatických zmien [49]. Podľa niektorých klimatológov a expertov zaoberajúcich sa klimatickými zmenami a ich dopadom na život budúcich generácií je proces klimatickej zmeny nezvratný. Včasnými a účinnými opatreniami sa však do istej miery dajú negatívne dopady zmierniť, resp. opatrenia môžu prispieť k lepšej adaptácii na nastávajúce zmeny klímy. Ekonomické a ekologické dôsledky otepľovania a zmeny celkových úhrnov zrážok od dlhodobých priemerov sú dôležité pre tvorbu politík, ktoré rozhodnú do akej miery je potrebné obmedziť tvorbu emisií a ako sa čo najlepšie prispôbiť nevyhnutnej klimatickej zmene. V súčasnom období sa problematika klimatických zmien a globálneho otepľovania stala pomerne často diskutovanou témou. Pri riešení tejto problematiky sa nedá opierať o skúsenosti z minulosti. Je potrebné uskutočniť ešte veľký počet výskumov a štúdií, ktoré si vyžadujú koordinovaný medzinárodný prístup, aby sa dala odhadnúť tendencia vývoja a navrhnúť prevencia proti klimatickým zmenám resp. zmiernovať ich dopady na spoločnosť a prírodu [49]. Poľnohospodárstvo je jedným z odvetví národného hospodárstva, ktoré bude ako prvé kontaktované so zmenami klímy. Z medzinárodného pohľadu vplyv klimatických zmien na poľnohospodárstvo bude pozitívny aj negatívny. V nasledujúcich 30. rokoch sa nedá predpokladať globálne zníženie dostupnosti potravín, avšak zrejme dôjde k zvýšeniu závislosti, najmä rozvojových krajín na importe. Problém nedostatku potravín zapríčinený klimatickými zmenami (najmä otepľovaním) bude veľmi vážny v 30-40 krajinách, z ktorých väčšina je situovaná v centrálnej Afrike. Niektoré prognózy hovoria, že v rokoch 2020 až 2030 dôjde v tomto regióne k poklesu produkcie potravín o 1 až 3 % vplyvom klimatických zmien. Možné opatrenia na zabezpečenie dostupnosti potravín zo svetového pohľadu sú najmä zmiernenie chudoby, vývoj systému včasného varovania a búrkového predpovedného systému, pripravenosti plánov pre pomoc a obnovu, šľachtenie a pestovanie odolných odrôd (nadmerný tlak chorôb a škodcov, podmáčané plochy, zasolené plochy), zavedenie systému stabilizácie

v súčasnosti približne 1 %, pre najbližších 20 25 rokov je požiadavka zvýšiť ho na 1,5%. Určité šance k dosiahnutiu tohto cieľa dáva predovšetkým šľachtenie prostredníctvom biotechnológií.

svahov a zníženie rizika pôdnej erózie a zosuvu pôdy a stavanie budov, maštali a skladov potravín nad predpokladanou hladinou záplavovej vody.

Očakávaný vplyv klimatickej zmeny môže vyvolať aj odchýlky vo vývoji pôd na Slovensku. V dôsledku zvyšovania teploty pôd a zhoršovania ich vlastností je možné už v roku 2025 predpokladať zvýšenú intenzitu mineralizácie pôdnej organickej hmoty a jej degradáciu najmä v oblastiach do 400m nadmorskej výšky [49].

Častejší výskyt prívalových zrážok môže zvyšovať nebezpečie erózie pôdy. Očakáva sa zvýšenie intenzít mineralizácie dusíka. Nemožno vylúčiť ani vyššie produkcie a úniky N_2O z pôdy. Najvýznamnejšími procesmi degradácie poľnohospodárskej pôdy v podmienkach Slovenska sú vodná a veterná erózia, pod povrchové zhutňovanie pôdy.

Erózia pôd predstavuje nezvratnú zmenu stavu vlastností pôd vznikajúcej v dôsledku dlhodobého narušania rovnováhy nastolenej medzi pôdami a aktívnymi zložkami ich okolia (klimatické pomery, vegetácia, vplyv ľudského činiteľa a pod.). akceleračným faktorom erózie pôd SR je až 60% zronenosť poľnohospodárskych pôd, čo je nad rámec vhodnosti.

Podľa Výskumného ústavu pôdoznalectva a ochrany pôdy sa jednotlivé faktory erózie podieľajú nasledovne [50]:

- Vodná erózia pôdy potenciálne ohrozuje asi 1087839 ha poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje asi 46% poľnohospodárskej pôdy
- Veterná erózia je menej závažným problémom, ohrozuje 202429 ha poľnohospodárskej pôdy, t.j. asi 9 %
- Podpovrchové zhutňovanie pôd postihuje približne 649000 ha poľnohospodárskej pôdy, reálne zhutnených je 192000 ha poľnohospodárskej pôdy
- Procesy acidifikácie poľnohospodárskej pôdy sa intenzívne prejavujú na ploche 425000 ha
- Zasolené a silne alkalické pôdy predstavujú výmeru asi 2500 ha
- Nadlimitne znečistené pôdy predstavujú výmeru približne 30000 ha.

Nemenej významným procesom degradácie pôdy sú zábery a odnímanie pôd pre hospodárske využitie a bytovú výstavbu.

V závislosti na ďalšom vývoji SPP, domácich politických rámcov, vývoja negociácií WTO, svetového obchodu a ďalších okolností VUEPP spracoval tri projekcie, ktoré sa navzájom líšia širokou škálou predpokladov definujúcich základné exogénne rámce SPP EÚ. Tieto tri scenáre možného variantného vývoja poľnohospodárstva na Slovensku definuje nasledovne [49]:

1. **Základný scenár (ZS)** – vychádzajúci z pokračovania súčasných trendov vývoja s uplatnením reformných zmien v zmysle záverov „health-check“ pripravovaných po roku 2010. Základný (referenčný) scenár predpokladá postupnú modifikáciu súčasnej politiky v súlade so súčasne známymi pravdepodobnými budúcimi zmenami Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Tento scenár predpokladá *úplné odviazanie platieb od produkcie* a postupné zvyšovanie podpory na plnenie environmentálnych požiadaviek.
2. **Rozvojový scenár (RS)** – vychádzajúci z predpokladu perspektívneho rozvoja poľnohospodárstva ako jedného z významných (prioritných) odvetví národného hospodárstva. Predpokladá zachovanie *cielenej s produkciou zviazanej výrobkovej podpory* a vyrovnanie úrovne podpory medzi členskými štátmi EÚ.
3. **Liberálny scenár (LS)** – vychádzajúci z presadenia liberalizačných tendencií najmä v oblasti domácich a exportných podpôr a postupného odstraňovania obchodných bariér v agropotravinovom obchode vedúcej k *úplnej liberalizácii trhového prostredia*.

Alternatívne scenáre očakávaného vývoja pomerne výrazne diferencujú využitie prírodných zdrojov [48], hlavne poľnohospodárskej pôdy a v jej rámci pôdy ornej a trvalých trávnych porastov. Základný rozdiel v scenároch je v tom, že rozvojový scenár je zameraný nielen na maximalizáciu príjmu z poľnohospodárskej činnosti, ale aj na maximálne využitie prírodných zdrojov poľnohospodárskej produkcie (rozvojový scenár - RS). V tomto zmysle môže takto formulovaný cieľ viesť v RS k nižšej úrovni príjmu, ako v základnom scenári (ZS). Jeho výsledok eliminuje ponuku z produkčne menej efektívnych produkčných oblastiach a rozmiestňuje do oblastí produkčne efektívnych. Napriek tomu je predpoklad, že RS je v kumulovanom výsledku akceptovateľný, pretože prináša množstvo sekundárnych efektov, ako je zamestnanosť nielen v poľnohospodárstve (väčší rozsah aktivít), ale aj v domácom potravinárskom priemysle a širšej ponuke potravín z domácej produkcie. Neistoty očakávaní, prejavujúce sa škálou a obsahom scenárov horizontu prognózy, môžu viesť k zmenám a

diferencovanému využitiu poľnohospodárskeho pôdneho fondu na produkciu potravín, resp. energetických primárnych plodín². Na druhej strane, tento výsledok ponúka priestor na iné ako produkčné využitie časti poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Tab.č.2: Zmena využitia pôdy v % oproti roku 2005

	Poľnohospodárska pôda			Orná pôda			Trvalé trávne porasty		
	2013	2018	2025	2013	2018	2025	2013	2018	2025
Základný	8.0	8.0	7.9	-1.3	-6.2	-11.4	34.1	46.6	59.4
Rozvojový	8.0	-6.0	-15.6	0.4	-3.9	-9.9	29.8	-10.0	-28.9
Liberálny	8.0	-0.3	-15.3	-1.3	-6.6	-12.6	34.2	17.7	-21.2

Zdroj:[48]

Z uvedenej predikcie týchto scenárov[48] budeme vychádzať pri analýze disponibility pôdy, produkcie a v záverečnom hodnotení stavu sebestačnosti SR.

Poľnohospodárska pôda je rozhodujúcim prírodným zdrojom pri výrobe potravín. V najbližších rokoch možno očakávať nárast záberov poľnohospodárskej pôdy vplyvom to hlavne výstavbou, z toho najmä bytovou výstavbou, ťažbou a ostatnými úbytkami napr. zalesňovaním. Aj keď kvalitatívne vlastnosti poľnohospodárskych pôd sú relatívne stabilné, vplyvom klimatických zmien v dlhodobom horizonte 2025 nastanú ich zmeny. Ponuku potenciálnej produkcie, napĺňajúcej aktuálne požiadavky domáceho dopytu na trhu s poľnohospodárskymi produktmi, je poľnohospodárstvo schopné zabezpečiť s výrobou na **1050³ tis. ha ornej pôdy a 341 tis. ha trvale trávnych porastov** (bez viníc, sádov a záhrad). Táto výmera predstavuje nevyhnutnú výmeru poľnohospodárskej pôdy pre zabezpečenie výroby potravín jej alokovaním na najlepšie stanovištia. Tá minimálna výmera pôdy predstavuje spolu asi 66 % z celkovej výmery pôdy evidovanej v LPIS, a v prípadne klesajúceho trendu pri zachovaní liberálneho scenára by táto skutočnosť poklesu výmery pôdy nastala pri ornej pôde o 38 rokov.

Tým možno podložiť argument, že **Slovensko má zatiaľ vysokú disponibilitu poľnohospodárskej pôdy**, čo aj v dlhodobých prognózach bude ako základný výrobný faktor

² Nie je simulované využitie sekundárnych produktov na energetické účely.

³ Zdroj: VUEPP

pri produkcii potravín slúžiť ako zábezpeka potravinovej bezpečnosti Slovenska a produkčnej sebestačnosti⁴.

V najbližších rokoch možno očakávať nárast záberov poľnohospodárskej pôdy až na úroveň 3,5 tis. ha ročne (2010). Po roku 2015 sa ročné zábery pôdy stabilizujú a znižia. Do roku 2025 klesne výmera poľnohospodárskej pôdy o 60 tis. ha. Tento trend bude možné zmierniť za predpokladu prijatia legislatívnych opatrení na podporu využitia už v minulosti zastavaných plôch, ktoré sú v súčasnosti opustené. Výmera trvale trávnych porastov bude aj naďalej narastať na úkor orných pôd.

Pri trvale trávnych porastoch je ich súčasná výmera 524 tis.ha vyššia ako minimálna výmera na zachovanie produkčných možností Slovenska a podľa všetkých troch scenárov bude výška výmery trvale trávnych porastov narastať do roku 2013, prípadne sa bude znižovať, ale toto zníženie v najhoršej alternatíve v rozvojovom scenári predstavuje pokles v roku 2025 o 28,9% teda o 151 tis.ha, pri zachovaní tohto poklesu by pokles na najnižšiu produkčnú výmeru mal byť v roku 2040.

Z tohto dôvodu si zachovanie a ochrana produkčnej výmery ornej pôdy a trvale trávnych porastov vyžaduje stabilizovať tempo poklesu výmery poľnohospodárskych pôd a zamedziť znižovaniu ich produkčného potenciálu nasledovne:

- zábery do poľnohospodársky využívannej pôdy uskutočňovať len na pôdach s nízkym produkčným potenciálom,
- prijatť efektívne legislatívne opatrenia na zamedzenie ďalších záberov kvalitnej poľnohospodárskej pôdy,
- venovať zvýšenú pozornosť ochrane pôdy pred fyzikálnou a chemickou degradáciou a udržiavať vyrovnanú bilanciu živín v pôde, v úzkej súvislosti s technologickými opatreniami, bilanciou organických látok v pôde a podpornou legislatívou chovu prežúvavcov a produkciou organických hnojív,
- podpora výskumu a informačného poradenstva pre ochranu a využívanie poľnohospodárskeho pôdneho fondu, vykonávaním starostlivosti o pôdu a pravidelného monitoringu poľnohospodárskeho pôdneho fondu,

⁴Toto tvrdenie je možno zdôvodniť faktami o výmere disponibilnej poľnohospodárskej pôdy a vývojom a rýchlosťou jej úbytku a taktiež argumentmi, že počet obyvateľov nerastie enormným spôsobom (tabuľka č.32 príloha).

- podpora environmentálne vyhovujúcich spôsobov hospodárenia na pôde a spôsobov podporujúcich ochranu biodiverzity vrátane monitoringu zmien v biodiverzite.

3.2 Vývoj produkcie jednotlivých komodít a výhľad do budúcnosti, produkcia v kg na 1 obyvateľa za 1 rok.

Produkcia poľnohospodárskych komodít vytvára ponuku poľnohospodárskych produktov. Výška poľnohospodárskej produkcie priamo ovplyvňujú pôdoklimatické podmienky, dopyt po poľnohospodárskych produktoch, taktiež nezanedbateľnou je agrárna politika krajiny. Vysoká disponibilná produkcia v hrubom vyjadrení ako aj produkcia na potravinársku spotrebu vytvárajú disponibilitu pre potravinovú bezpečnosť, tvorbu rezerv ako aj možnosť exportu. Nezanedbateľnými sú aj ukazovatele tvorby a ochrany krajiny, zamestnanosti a zachovanie kultúrnych tradícií.

Produkcia poľnohospodárskych komodít na jedného obyvateľa v kg za rok je jedným z najpoužívanějších ukazovateľov, ktoré sa vyskytujú pri medzinárodných komparáciách. Je to izolovaný naturálny ukazovateľ, ktorý sa „teší“ osobitnej obľube. Je to svojim spôsobom sugestívny a lapidárny ukazovateľ, nemá však komplexnú silu presvedčivosti, pretože sa vždy uvádzajú iba izolované javy za jeden produkt, prípadne agregovanú skupinu produktov. Tento ukazovateľ však nemá veľkú vypovedaciu schopnosť v izolovanom stave, má zmysel len v komparácii k ostatným ukazovateľom. Zatiaľ však upustíme od predbežných analýz, a budeme pokračovať len v analýze tohto ukazovateľa v porovnaní k výsledkom v krajinách EÚ.

3.2.1 Zrnoviny

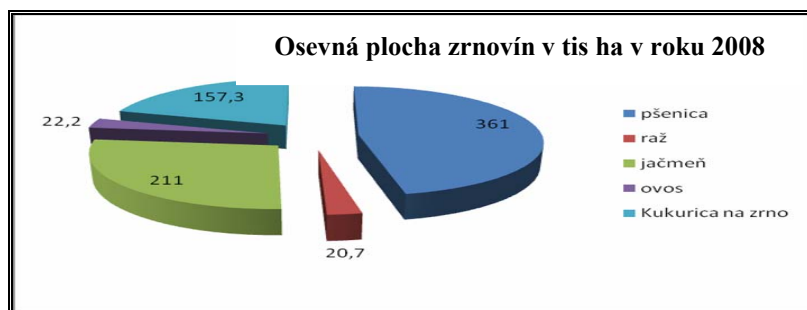
Zrnoviny a z nich pochádzajúce produkty sú vo väčšine krajín sveta najdôležitejšou zložkou výživy a v istých krajinách sveta (platí to zvlášť za krajiny EÚ), aj dôležitou zložkou výkrmu hospodárskych zvierat. Do tejto skupiny spadá 14 dôležitých zrnovín. Najdôležitejšie 3 zrnoviny sú pšenica, ryža a kukurica. Pri koncipovaní rozvoja rastlinnej výroby na Slovensku sa vychádza z princípu vysokého percenta potravinovej sebestačnosti a pri niektorých plodinách (obilniny a čiastočne aj olejniny) sa počíta s nárastom exportu. Druhým princípom je cesta intenzifikácie, čiže postupného zvyšovania priemerných hektárových úrod. Koncepcia uvažuje

so zlepšujúcou sa ekonomickou situáciou výrobcov a preto aj s reálnym nárastom požadovaných vstupov nutných pre intenzívnu výrobu a s postupnou modernizáciou rastlinnej výroby. Intenzívna výroba, predovšetkým vo výkonnom prostredí je súčasne aj základná podmienka pre racionálnu proexportnú dotačnú politiku a tým pre dosiahnutie konkurencie schopnosti v rámci EÚ.

Slovensko sa musí vyrovnat' s určitými prvkami extenzívneho pestovania poľných plodín, ktoré v súčasnosti existujú a to:

- s deficitom výživy rastlín a v niektorých lokalitách aj poklesom pôdnej úrodnosti, nedostatočnou ochranou porastov proti škodlivým činiteľom,
- poklesom kvality vykonávaných technologických zásahov pri pestovaní,
- používaním nevyhovujúceho a nekvalitného strojového parku,
- používaním menej kvalitného biologického materiálu (osivo),
- poklesom úrovne agronomických vedomostí, skúseností a zodpovednosti,
- poklesom využívania biologických a technologických poznatkov.

Zrnoviny sa na Slovensku pestujú na viac ako 800 tis. ha, rozdelenie oševnej plochy vyjadruje tab. č. 4 v prílohe. Najväčšie zastúpenie oševnej plochy má pšenica 361 tis.ha, jačmeň 211 tis. ha a kukurica 155 tis.ha, ostatné zrnoviny sú zastúpené menšími oševnými plochami raž 24 tis. ha, ovos 22 tis.ha a ostatné obilniny 21 tis. ha. Vývoj rozlohy týchto oševných plôch korešponduje s potrebami a paralelne nadväzuje na vývoj v jednotlivých krajinách EU. Na prevažnej väčšine pestovateľských plôch hlavných obilných druhov sa predpokladá aj naďalej v budúcnosti uplatňovanie konvenčnej technológie - klasických pestovateľských postupov.

Graf.č.:2 Oševná plocha zrnovín v tis ha v roku 2008 [VUEPP]

V ďalšom období sa budú na ploche 15 - 25% používať aj minimalizačné a ochranných technológie. Z hľadiska vstupov pôjde predovšetkým v kukuričnej a repárskej výrobní oblasti o intenzívny spôsob pestovania obilnín, ktorý musí zabezpečovať rentabilitu ich výroby. V zemiakarskej a zem. ovsenej oblasti by pestovanie husto siatych obilnín nemalo byť stratové a v horskej oblasti by objektívne vznikajúce straty mali byť vyrovnávané dotačnými titulmi. Prognózovaná spotreba priemyselných hnojív pre jednotlivé druhy obilnín vo výrobných oblastiach vychádza z celkovej potreby živín (NPK) na prognózovanú úrodu, pričom na úrovni 20 - 30 % je zohľadnená výživa NPK z organickej hmoty (maštalný hnoj, pozberové zvyšky, koreňová hmota) a z pôdných zásob. V dávkach sú zohľadnené aj oblasti zdrojov spodných vôd, alebo oblasti z iných dôvodov s obmedzenými možnosťami aplikácie priemyselných hnojív.

A teraz bližšie a podrobnejšie k jednotlivých zrnovinám:

Výmera osevných plôch a produkcie pšenice od roku 1970 vyjadruje tabuľka č.4 a 5 v prílohe, táto sa pohybovala v rozmedzí od 298 tis ha (rok 1999) až 447 tis .ha (rok 2001). Priemerný výnos na vzrastajúci trend, a pohybuje sa v rozmedzí od 4,78 tony na hektár (2004) po 3,82 tony na hektár (2008) za posledných 5 rokov, čo je však nárast oproti roku 1970 až o 35% v dôsledku modernizácie, intenzifikácie a šľachtením nových odrôd. Produkcia pšenice na obyvateľa tak činí v priemere 300 kg na rok. Využitie produkcie je na domácu spotrebu v priemere 80% z produkcie a to hlavne na spotrebu potravinársku 38%, spotrebu osivársku 8%, spotrebu kŕmnu 29 % a spotrebu ostatnú. Vývoz z celkovej produkcie činí približne 30%. Vývoj produkcie pšenice v kg na obyvateľa a o ostatných zrnovín dokumentuje graf č.3, samostatné údaje udáva tabuľka č.3 v prílohe. V roku 2005 bola produkcia na obyvateľa 298 kg, ktoré môžeme charakterizovať ako disponibilné kilogramy, avšak produkcia na potravinárske účely je 38% (prepočty z minulého obdobia použité produkcie)čo predstavuje 113,24 kg disponibilných na obyvateľa.

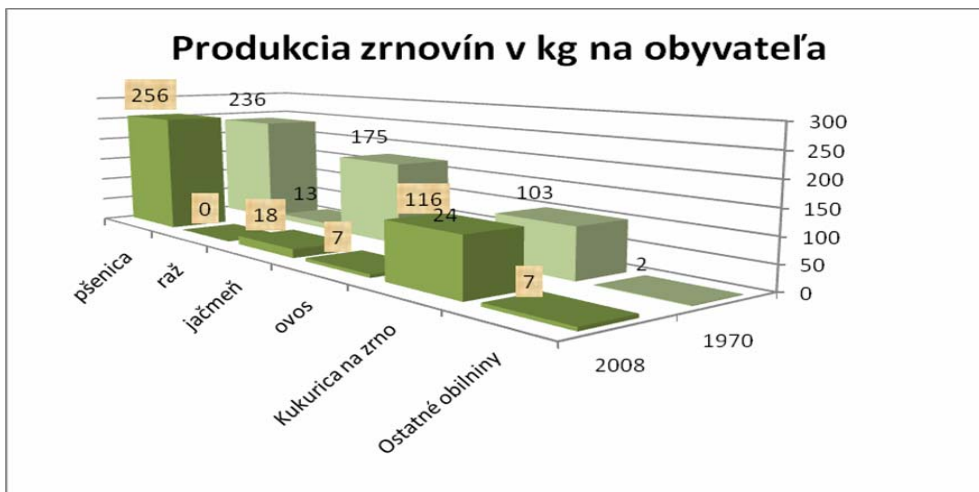
Osevná plocha jačmeňa tvorí okolo 27% z celkových osevných plôch (tabuľka č.2 v prílohe) obilnín, priemerná osevná plocha je 235 tis. ha. Produkcia má od roku 1970 podobnú vývojovú tendenciu ako pšenica, priemerná produkcia je 2,94 t/ha, výnosnosť rástla od roku 1970 (2,58 t/ha) do roku 1980 (4,09 t/ha) vplyvom vyššie uvedených faktorov, prepád výnosnosti začal od roku 1994 a postupne klesal. Spotreba jačmeňa je na potravinársku spotrebu vo výške 59%, osivársku spotrebu 9%, kŕmnu spotrebu 25 % a ostatnú spotrebu.

Vývoz z celkovej produkcie činí približne 25%. Hrubá produkcia jačmeňa v kg na obyvateľa činí 137 kg, v prepočítaní na potravinársku produkciu je výška produkcie použiteľnej na výživu obyvateľstva 81 kg na obyvateľa.

Osevná plocha raže tvorí okolo 3% z celkových osevných plôch (tabuľka č.5 v prílohe) obilnín, priemerná osevná plocha je 30,3 tis. ha. Priemerná produkcia je 2,49 t/ha, na výnosnosť mali vplyv rovnaké faktory ako u pšenice aj jačmeni, rástla od roku 1970 (1,74 t/ha) do roku 1980 (3,06 t/ha) vplyvom vyššie uvedených faktorov, prepád výnosnosti začal od roku 1994 a postupne klesal. Spotreba raže je na potravinárske účely je vo výške 59%, osivársku spotrebu 11%, kŕmnu spotrebu 16 % a ostatnú spotrebu. Hrubá produkcia raže v kg na obyvateľa činí 13 kg, v prepočítaní na potravinársku produkciu je výška potravinársky použiteľnej produkcie 7,7 kg na obyvateľa.

Osevná plocha ovsu tvorí okolo 3% z celkových osevných plôch obilnín, priemerná osevná plocha je 23 tis. ha. Priemerná produkcia je 2,05 t/ha, rástla od roku 1970 (1,57 t/ha) do roku 1980 (2,44 t/ha) vplyvom vyššie uvedených faktorov, výnosnosť sa v 90 rokoch stabilizovala, prepád výnosnosti začal od roku 2000. Spotreba ovsu je na potravinársku spotrebu vo výške 7%, osivársku spotrebu 13%, kŕmnu spotrebu 56 % a ostatnú spotrebu. Vývoz z celkovej produkcie činí približne 17%. Hrubá produkcia ovsu v kg na obyvateľa je 7 kg, v prepočítaní na potravinársku produkciu je výška disponibilnej produkcie 0,49 kg na obyvateľa.

Kukurica tvorí tretiu najviac produkovanú obilninu, jej osevná plocha tvorí okolo 20% z celkových osevných plôch (tabuľka č.2 v prílohe) obilnín, priemerná osevná plocha je 142 tis. ha. Priemerná produkcia je 5,04 t/ha. Spotreba kukurice je na potravinársku spotrebu vo výške 36%, osivársku spotrebu 3,5%, kŕmnu spotrebu 51 % a ostatnú spotrebu. Významnú časť tvorí aj vývoz produkcie kukurice, čo z celkovej produkcie činí približne 35%. Hrubá produkcia kukurice je 199 kg na obyvateľa, v prepočítaní na potravinársku produkciu je výška disponibilnej produkcie 71,6 kg na obyvateľa.

Graf .č.3:Produkcia zrnovín v kg na obyvateľa, Zdroj: [VUEPP, vlastné prepočty]

Produkcia zrnovín v kg na obyvateľa sa vyvíjala rôzne, bližšie údaje pozri tabuľka č.3 v prílohe. Najväčšie disproporcie od roku 1970 po súčasnosť zaznamenali produkcia raže a jačmeňa, v kladnom zmysle sa vyvíjala produkcia pšenice a kukurice.

Preferovanie rozvoja poľnohospodárstva v intenciách jeho udržateľného rozvoja môže priniesť budúcu vyváženosť rastlinnej živočíšnej výroby aj s ohľadom na životné prostredie a krajinu, naopak jednostranná orientácia iba na rastlinnú výrobu resp. výrazná orientácia na produkciu biopalív, môže z ekonomického hľadiska priniesť výsledok poklesu rozsahu živočíšnej výroby z dôvodu deficitu pôdy na produkciu krmovín. Takýto vývoj prispeje k zvýšenému exportu prvotných surovín a nie spracovávaných výrobkov. Tento scenár korešponduje s výsledkami štúdie EK „Scenár 2020“, kde je jednoznačným výsledkom útlm živočíšnej výroby v nových členských krajinách vrátane Slovenska a na jej úkor naznačuje expanziu produkcie obilnín a olejnin. Pritom rozvoj výroby produktov živočíšnej výroby umiestňuje v rozhodujúcej miere do starých členských krajín EÚ. Tento modelový efekt v Scenári 2020 je vyvolaný nízkou efektívnosťou živočíšnej výroby v nových členských štátoch. Zdá sa, že tento scenár môže viesť k exportu surovín na výrobu biopalív na trhy starých členských krajín s cieľom naplniť ich záväzky produkcie biopalív. Tento zámer sa môže stať pravdepodobným s ohľadom na cenový vývoj týchto komodít „zvládnuteľný“ práve silnejšími národnými ekonomikami. Napriek tomu, že modelové riešenie, z dôvodu horizontu prognózy, abstrahovalo od aktuálneho cenového boomu obilnín (tým eliminovalo prudké zvýšenie ich

produkcie s deklarováním značných disponibilných zdrojov surovín biopalív)⁵ výsledky „Rozvojového scenára“ naznačujú, že na Slovensku je potenciál produkcie obilnín aj na biopalivá. Nasledujúci graf zobrazuje možný vývoj pestovateľských plôch obilnín a zmeny týchto plôch produkčných oblastí. Vzhľadom k ponuke a dopytu, ku konkurenčnému postaveniu plodín na obmedzený produkčný zdroj a žiaducemu rozvoju chovu hlavne prežúvavcov očakávame, že spolu s rastom intenzity budú pestovateľské plochy obilnín mierne klesať a to vo všetkých scenároch. Ku koncu horizontu prognózy by však produkcia obilnín mohla dosiahnuť 4200 tis. t čo je asi o 500-600 tis. t viac, ako v súčasnosti. Z bilancie humánnej a kŕmnej spotreby však vyplýva prebytok (spodná hranica odhadu) 1200-1300 tis. t obilnín vrátane kukurice. Tento objem je možné buď

- a) exportovať,
- b) spracovať na biopalivá,
- c) časť exportovať a časť spracovať na biopalivá.

Koncepcia Národného programu biopalív uvádza spracovať do roku 2010 ročne okolo 155 tis. t pšenice a 118 tis. t kukurice. Poľnohospodárstvo je schopné naplniť tieto požiadavky. Inou otázkou bude správanie sa obchodu s obilím a predpokladanou snahou o vývoz obchádzajúci domáci trh.

Vyššie uvádzané dosahy dokumentuje aj nasledujúca tabuľka .

Tab.č. 3:Aproximovaný vývoj produkcie zrnovín v tis.t

Scenár	Zrnoviny v tis. t					Z toho pšenica v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	3630	3916	3793	3759	3740	1629	2090	2003	1993	1979
Rozvojový	3630	4171	4111	4142	4216	1629	2120	2153	2154	2166
Liberálny	3630	3915	3793	3770	3696	1629	2089	2002	1985	2013

Zdroj:[48]

⁵ Posledné štúdie OECD dokazujú nielen neefektívnosť tejto produkcie, ale vyššie environmentálne zaťaženie, ako produkcia energie z fosílnych palív. Okrem nedostatku potravinárskych surovín spôsobuje rozvoj produkcie biopalív enormný nárast ich cien . Ďalší aspekt podpory pestovania poľnohospodárskych rastlín na biopalivá sú ťažko vyčísliteľné škody na životnom prostredí. Pre farmárov sú dotácie na pestovanie biopalív impulzom pre využitie pastvín a lúk. Tam sa zavádza pestovanie monokultúr, ktoré je možné dosiahnuť len s pomocou veľkých dávok hnojív a pesticídov. Celkový dopad výroby biolihu či etanolu a životné prostredie, tak môže byť dokonca horší, ako používanie benzínu a nafty. Nádejou sú takzvané technológie na výrobu biopalív druhej generácie. Za najefektívnejšie sa považujú nové metódy spracovania celulózy. Aj tie však zatiaľ majú len veľmi obmedzenú využiteľnosť. Podľa autorov štúdie by preto členské štáty OECD mali prestať s podporou biopalív a zaviesť daň z vypúšťania CO₂ do ovzdušia. To by malo viesť k zlepšeniu súčasných technológií a k vývoju nových, čistejších postupov. Z tohto hľadiska sa javí táto produkcia do budúcnosti ako nie vhodná cesta riešenia energetického problému

Takže tento trend rastu vysokej produkcie zrnovín zabezpečí, že bude rásť aj ukazovateľ produkcie v kg na obyvateľa ako udáva tabuľka, tieto údaje sú vypočítané na základe súčasného pomeru percentuálneho použitia produkcie obilnín z celkovej produkcie, čím vlastne vidíme zmenu percentuálneho využitia produkcie obilnín, kedy bude stúpať ich produkcia a znižovať sa percentuálny podiel využitia na potravinárske účely, z čoho následne vyplýva trend iného použitia obilnín ako bolo už vyššie spomenuté.

Tab.č.4:Aproximovaná produkcia zrnovín na potravinárske účely v kg na obyvateľa

Scenár	Produkcia zrnovín			
	2010	2013	2018	2025
Základný	659	719	572	709
Rozvojový	659	766	526	781
Liberálny	659	719	485	711

Zdroj: vlastný prepočet z údajov [48]

3.2.2 Zemiaky

Zemiaky popri zrnovinách tvoria významnú zložku výživy. Úlohou agrokomplexu je zabezpečiť produkciu zemiakov na úrovni 460 - 500 tis. ton a k tomu prislúchajúci objem sadiva. Zemiaky sa pestujú predovšetkým pre priamy konzum, kde sa finalizuje 90 % produkcie zemiakov. Len cca 10 % produkcie zemiakov sa spracováva v spracovateľskom priemysle pri výrobe lupienkov, hranoliek a škrobu. Zemiak, ako vegetatívne množená poľnohospodárska plodina, má množstvo slabých miest, ktoré výrazne zasahujú do pestovateľských výsledkov a rentability produkcie. Nízke hektárové úrody, stratovosť výroby a vysoké medzироčné rozdiely v objeme výroby nepriaznivo zasahujú do zásobovania obyvateľstva a nepriamo negatívne ovplyvňujú poľnohospodársku politiku štátu. Súvisia najmä s nízkou intenzitou výroby a to z nasledovných dôvodov:

- nízka biologická kvalita a obmena sadiva na produkčných plochách - až do 50 %;
- nízka úroveň výživy a ochrany - až do 60 %

- malý podiel zavlažovaných plôch (odhad 20 %)
- nedodržanie pestovateľských technológií, používanie zastaraného strojnotechnologického zariadenia,
- nekvalifikovanosť personálu - do 50 %

Zemiak ako vegetatívne množená poľnohospodárska plodina, má množstvo slabých miest, ktoré výrazne zasahujú do pestovateľských výsledkov a rentability produkcie. Nízke a kolísavé priemerné hektárové úrody, nízka rentabilita vedúca v mnohých prípadoch k stratovosti výroby a medziročné rozdiely v objeme produkcie nepriaznivo ovplyvňujú ponuku a dopyt. Plochy zemiakov v Slovenskej republike sa v posledných rokoch vyvíjali podobne ako v ostatných krajinách Európskej únie. V SR za posledných 7 rokov sa celková výmera zemiakov znížila o 9 200 hektárov, t.j. o 34,1% (oproti roku 2000) a celková produkcia o 31,3%. Priemerné hektárové úrody majú trend rastu, ale medziročné zvýšenie je veľmi malé v porovnaní s vynaloženými nákladmi, čo úzko súvisí s priebehom klimatických podmienok v priebehu vegetácie a infekčného tlaku plesne zemiakovej.

Tab.č.5: ZEMIAKY- Vývoj zberovej plochy produkcie a domácej spotreby

Ukazovateľ:	1989	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Zberová plocha v tis.ha	55,0	28,8	27,0	26,2	26,1	25,7	24,2	19,1	18,4	17,8	17,0
Produkcia v tis.t	745,4	384,5	418,8	323,3	484,3	392,4	382	301,2	263,1	287,7	281,4
Domáca spotreba v tis. t.	454,7	412,0	425,3	425,5	425,7	425,9	462,2	426,6	316,3	285,2	301,1
Spotreba na obyvateľa	85,8	76,6	77,0	77,3	77,7	77,9	78,2	78,7	58,6	52,92	55,87

Zdroj: VEUPP vlastné prepočty

Hektárové úrody sa pohybovali v rozmedzí 11,46 t/ha (2003) do 16,18 t/ha (2005). Z celkovej produkcie zemiakov 301,2 tis.ton (2005) sa na potravinársku spotrebu využilo 307,6 tis. ton , čím je dopyt krytý dovozom. **Produkcia zemiakov je 55,9 kg na obyvateľa.**

Tab.č.6:Produkcia zemiakov v tonách v členení

	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celková produkcia v t.	412,0	464,4	475,2	485,2	497,0	510,0	518,2
Skoré zemiaky	60,9	63,6	62,4	61,2	60,0	59,2	58,9
Sadivové zemiaky	33,9	39,1	49,0	52,0	64,0	75,0	86,0
Ostatné zemiaky	329,2	361,7	364,6	367,5	370,4	372,0	373,3

Zdroj:VEUPP

Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov vyhlásilo rok 2008 medzinárodným rokom zemiakov. V súvislosti s týmto označením odborníci z FAO chcú zdôrazniť významnú úlohu zemiakov v boji s hladom v celosvetovom meradle a podporiť koordináciu výskumu a vývoja smerujúceho k zlepšeniu systému pestovania tejto okopaniny. Zemiaky sú jednou z najdôležitejších základných potravín širokých vrstiev obyvateľstva a predstavujú podstatný prínos k zaisteniu dostatočného množstva potravín. Zemiaky sú po kukurici, ryži a pšenici štvrtou najdôležitejšou potravinovou plodinou.

Táto plodina je veľmi dôležitá pre zabezpečenie potravinovej bezpečnosti a pre znižovanie chudoby. Vegetačná doba je kratšia, môžu sa pestovať aj v horších klimatických podmienkach a potrebujú menej pôdy ako ktorákoľvek iná plodina zo základných potravinárskych plodín. Sú bohaté na škrob a vitamín C, takže sú ideálnym zdrojom energie a taktiež aj životne dôležitého vitamínu. Preto vynikajúco poslúžia v boji s podvýživou a hypovitaminózou. Stredne veľký zemiak poskytne polovicu z dennej odporúčanej dávky vitamínu C.

Podľa Eurostatu produkcia zemiakov v EÚ v roku 2006 dosiahla 56, 711 mil. ton, čo je o 8,9% menej ako v roku 2005. Pokles produkcie bol výrazne ovplyvnený nepriaznivými klimatickými podmienkami, poklesom plôch o 1,6% a medziročným znížením priemerných hektárových úrod

o 7,5%. Výrazne poklesla produkcia v Nemecku a v Holandsku. U ďalších veľkých producentov bolo medziročné zníženie miernejšie. V medzinárodnej komparácii je Slovensko v produkcii zemiakov na obyvateľa na 24.mieste, najväčšími producentmi zemiakov sú Holandsko (415 kg na obyvateľa), Dánsko (270 kg na obyvateľa) a Poľsko (255 kg na obyvateľa)- tabuľka č.15 v prílohe.Napriek poklesu produkcie zemiakov v EÚ, zostáva sektor zemiakov veľmi dynamický, predovšetkým v severozápadnej Európe, u Stredozemného mora, ale tiež v Poľsku, kde organizácia trhu so zemiakmi je slabá a dochádza k poklesu produkcie. V krajinách EÚ sa produkcia zemiakov zvyšuje, trh so zemiakmi je dobre organizovaný a podľa správy Komisie je možné v tomto sektore zvýšiť konkurenčnú pozíciu a ziskovosť. V roku 2007 v EÚ boli zemiaky podľa Eurostatu z apríla 2008 vysadené na 2, 206 mil. hektároch. Produkcia zemiakov napriek medziročnému poklesu plôch o 2,1% sa zvýšila o 11,1% a dosiahla 62 945 tis. ton. Úroveň produkcie ovplyvnili vyššie priemerné hektárové úrody, ktoré v priemere za EÚ dosiahli 28,54 t/ha.

Produkcia zemiakov na Slovensku s rozširovaním progresívnych pestovateľských technológií naznačuje aj v simulovaných výsledkoch perspektívy oživenia. V krátkodobom horizonte by malo[48] prísť k miernemu zvýšeniu plôch na úroveň okolo 22 tis. ha. V dlhodobej perspektíve by sa mali následne v nepriamej závislosti na raste intenzity mierne znížiť vo všetkých scenároch na úroveň okolo 19–20 tis. ha. Ich produkcia by sa však mala zvyšovať a najväčšiu úroveň by mala dosiahnuť v alternatíve rozvojového scenára. Rast efektívnosti ich produkcie by sa mal prejavovať pomerne výraznou regionálnou realokáciou komerčných pestovateľských plôch a produkcie z oblasti pahorkatín a vrchovín do nížinných oblastí. Predpokladom tejto realokácie je zabezpečenie pestovania zemiakov pod závlahou. Slovensko by sa malo stať vývoj tohto trendu, oproti súčasnosti, sebestačné v produkcii zemiakov. Zvýšenie produkcie v roku 2025 oproti roku 2005 predstavuje 48-80%, tento vývoj dokumentuje tabuľka č.7.

Tabuľka č. 7: Aproximovaná produkcia zemiakov v tis.t

Scenár	Zemiaky v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	310	455	462	466	459
Rozvojový	310	485	516	534	556
Liberálny	310	455	462	460	467

Zdroj:[48]

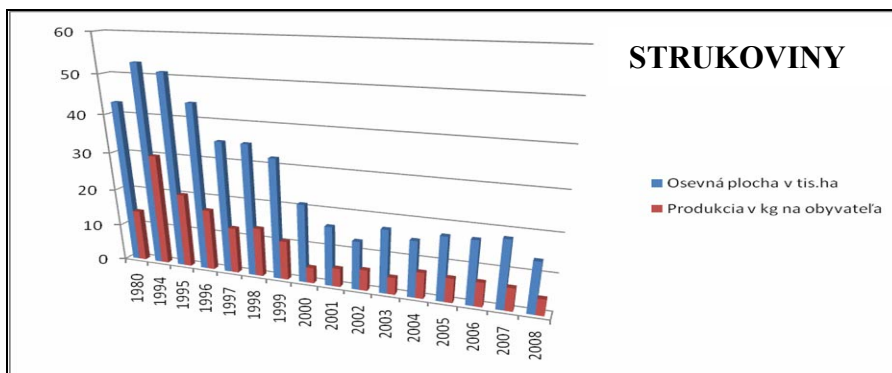
3.2.3 Strukoviny

Hospodársky význam strukovín v Slovenskej republike sa v posledných rokoch nedoceňuje. Dôkazom je z roka na rok pokračujúca tendencia poklesu osevných plôch, nízka produkcia a následne aj nízka spotreba strukovín na obyvateľa a na kŕmenie hospodárskych zvierat. Faktorov, ktoré sa na tejto situácii podieľajú, je viacero. Na prvom mieste je ekonomika výroby, keď dynamika nárastu nákladov predstihuje dynamiku nárastu cien. Ďalším dôležitým faktorom je kolísanie priemerných hektárových úrod. Príčinou je vysoký stupeň závislosti produkčných procesov od priebehu poveternostných podmienok počas vegetácie.

Úrodovú neistotu spôsobuje najmä dlhé obdobie kvitnutia a dozrievania, náchylnosť na poliehanie, choroby, napadnutie škodcami, pukavosť strukov, poškodenie semien pri zbere, citlivosť na chlad pri niektorých druhoch a neznášanlivosť po sebe. Pri hodnotení ekonomického prínosu je preto potrebné zohľadniť aj agronomický význam strukovín. V súčasnom období napriek snahám o uplatňovanie agroenvironmentálnych opatrení v prvovýrobe je pre producentov orientácia na ľahšie dopestované a najmä lepšie zhodnotené komodity silnejšia ako dodržiavanie starých, ale platných agrotechnických zásad. Význam strukovín vyplýva zo zvyšovania pôdnej úrodnosti a znižovania nepriaznivého vplyvu vysokého zastúpenia obilnín. Zvýšenú pozornosť si zaslúžia pre pútanie vzdušného dusíka a pre obohacovanie pôdy kvalitnou organickou hmotou.

Strukoviny sa podieľajú na štruktúre osevu plodín p 0,7 % (r. 2008) a na tržbách rastlinnej výroby cca 0,8 %, uvedený vývoj dokumentuje tabuľka č. 9 v prílohe.

Posledné roky sú charakteristické ako znižovaním osevných plôch a produkcie, tak znižovaním tržieb. **Pri hrachu** bol zaznamenaný trend poklesu produkcie a to ako znižovaním výmery, tak aj postupným poklesom úrod. Pri **fazuľi** došlo v priebehu posledných rokov k poklesu, čo však bolo kompenzované nárastom hektárových úrod. Pri šošovici sa na poklese produkcie podieľal iba pokles plôch, lebo pri nej hektárové úrody nezaznamenali výraznejšie zmeny.

Graf č.4: Vývoj komodity STRUKOVÍN v osevných plochách a produkcii na obyvateľa, Zdroj:VUEPP, vlastné prepočty

Pri pestovaní strukovín je priama náväznosť na krmivársky a potravinársky priemysel. Hrach a bôb sa využíva ako hodnotný komponent do kŕmnych zmesí hospodárskych zvierat. Fazuľa a šošovica majú prevažne využitie v potravinárstve ako zdroj racionálnej výživy obyvateľstva. **Celková produkcia strukovín na obyvateľa má klesajúcu tendenciu od 7 kg(2005) po terajších 4,3 kg(2008) na obyvateľa.**

3.2.4 Olejniny

Túto skupinu predstavuje 10 významných olejnatých plodín začínajúc sójou a končiac konopným semenom. Za obdobie od r. 1990 sa ich plochy zvýšili 330 %, resp. ich zastúpenie na ornej pôde Slovenska sa zvýšilo zo 4 na 13,8 %. Takýto nárast plôch skupiny plodín nemá v novodobej histórii poľnohospodárstva Slovenska obdobu a podieľal sa na ňom tak nárast plôch repky (o 351 %), ako aj nárast plôch slnečnice (o 331 %). Plocha ostatných olejní alebo stagnovala (mak), alebo sa tiež zvýšila (horčica). Iba pri sóji došlo k poklesu plôch, čo však z hľadiska veľkosti ich plôch nemá pre skupinu olejní podstatný význam. Tento jav spôsobovali hlavne dobré predajné možnosti týchto kultúr ako aj pomerne vysoká štátna podpora - dotácie. Záujem o olejnaté semená (repky a slnečnice) vzrastá nielen zo strany tukového priemyslu, ale aj v iných odvetviach (ide napríklad o výrobu bionafty, v kozmetike, farmácii. Výrobe fermeží a lakov, čistiacich prostriedkov, v textilnom a strojárskom priemysle, minerálnych mazív a podobne).

Graf č.5: Osevná plocha olejnin v tis.ha za obdobie rokov 1994-2008, Zdroj:VUEPP

Olejnin v súčasnom období majú významné postavenie pre ich rôznorodé použitie. Význam ich pestovania pre národné hospodárstvo z roka na rok stúpa, čo vyplýva z vývoja plôch a produkcie olejnin v SR. Podiel olejnin v štruktúre osevu v roku 2007 predstavoval 17,4% a v roku 2008 18,6% (z toho repka 12,1% a slnečnica 5,6%). Nárast osevných plôch olejnin výrazne ovplyvňuje vysoký dopyt po olejnatých semenách na domácom a zahraničných trhoch, ako aj lukratívne ceny, ktoré obchodníci ponúkali. Celková výmera osevných plôch olejnin mala od roku 1970, keď už v roku 1980 mala osevná plocha o 323 % , odvtedy má mierne stúpajúcu tendenciu. Najväčšiu časť osevnej plochy olejnin tvorí repka priemerne 53%, slnečnica priemerne 40%, zvyšok tvorí osevná plocha maku, sóje horčice a ľanu olejného.

Produkcia **repky** je 321 tis. ton . Domáca spotreba repky je aktualizovaná na 151 tis. ton, z toho 53tis. ton je na potravinárske účely a 96 tis. ton na technické účely (bionafta) v priemere. Z tejto spotreby by malo byť k dispozícii približne 30 tis. ton repkových výliskov na kŕmne účely a 109 tis. ton na export. Produkcia v roku 2005 bola 235066 ton repky, čo v prepočte na obyvateľa je 43,6 kg, použitie repky je 42% na potravinárske účely, 58% na technické účely, pri tomto prepočte je disponibilná produkcia repky z celkovej produkcie 18,13 kg na obyvateľa, predpokladaná výťažnosť (pri využiteľnosti 1t oleja z 2,3 t semien) je výťažnosť 7,96 kg na obyvateľa.

Produkcia **slnečnice** je 132 tis. ton. Pre domácu spotrebu je 80 tis. ton slnečnice, z toho pre potravinárske účely 80 tis. ton a pre ostatné domáce použitie zatiaľ 1 tis. ton (energetické plodiny, osivo a vtáčí zob). Pre exportné účely by bolo k dispozícii 114 tis. ton. V prepočte na obyvateľa za rok 2005 je disponibilných 36 kg na obyvateľa, z toho domáca potravinársku disponibilná produkcia pri použiteľnosti produkcie 98,6 % na potravinárske účely je to 35,45 kg na obyvateľa, pri zohľadnení výťažnosti je tento pomer 15,43 kg na obyvateľa

Produkcia **horčice** je 901 ton. Pri domácej spotrebe 456 ton je disponibilita použiteľnej produkcie 0,12 kg na obyvateľa v roku 2005, pri zohľadnení výťažnosti a predpokladu, ťže sa celá produkcia použije na potravinárske účely je produkcia 0,05 kg na obyvateľa, v roku 2006 celková domáca spotreba prekračuje domácu produkciu, čím je potreba krytá z dovozu (rok 2006-601ton, 20047-255 ton), ale predpokladá sa postupné vyrovnanie produkcie a spotreby.

Produkcia 0,482 tis. ton **maku** nezodpovedá priemernej ročnej spotrebe SR 1,435 tis.ton, čo je kryté z dovozu. V prepočte produkcie v kg na obyvateľa bola v roku 2005 celková disponibilná produkcia maku 0,13 kg na obyvateľa, pri zohľadnení výťažnosti je ukazovateľ rovnaký ako pri horčici 0,05 kg na obyvateľa.

Produkcia **sóje** je 11,02 tis.ton, z toho je domáca spotreba 16,1 tis.ton, z toho potravinárska spotreba 8,2 tis. ton. Pokrytie spotreby sóje je z dlhodobého hľadiska ťažko stanoviteľné, čiastočne sa dotuje dovozom. Disponibilná produkcia sóje v roku 2005 bola 3,5 kg na obyvateľa, z toho disponibilná výška na potravinárskej disponibilty je 2 kg na obyvateľa, pri zohľadnení výťažnosti je disponibilných 0,86 kg na obyvateľa.

Celá produkcia **olejného ľanu** (2,6 tis. ton), je určená na technické účely.

Odpovede na otázky zabezpečenia produkcie olejnin na výrobu biopalív sú podobného charakteru, ako u obilnín. Z ich bilancie v modelovom riešení (ku koncu horizontu prognózy) vyplýva, že pri domácej produkcii okolo 120 tis. t rastlinných tukov a olejov (85 tis. t v roku 2005) a produkcii 50 tis. ton bionafty môže prebytok repky olejnej tvoriť (v závislosti od scenára) 60-130 tis. t. použiteľných na export na deficitný trh EU. Rozšírenie pestovateľských plôch olejnin prichádza do úvahy vo väčšine prírodných oblastí Slovenska. Napriek tomu simulované riešenia scenárov preferujú oblasti s predpokladmi ich najintenzívnejšej produkcie. Preto, resp. aj v súvislosti s rastom intenzity jej produkcie, by mali klesať ich pestovateľské plochy v menej priaznivých oblastiach.

Tab.č.8: Aproximovaný vývoj produkcie olejnin v tis.ha

Scenár	Olejnin v tis. t					Z toho repka v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	462	503	501	514	507	238	286	286	289	286
Rozvojový	462	524	597	660	665	238	309	362	404	408
Liberálny	462	503	501	509	509	238	286	286	289	288

Zdroj:[48]

3.2.5 Cukrová repa

Po výraznom zvýšení pestovateľských plôch a produkcie po roku 2000, ktorý bol vyvolaný očakávaniami vysoko ziskového odvetvia rastlinnej výroby dochádza po reforme z roku 2006 k útlmu produkcie cukrovej repy a úpadku celého priemyselného odvetvia potravinárskej výroby. Neustálou (a úspešnou) snahou o zvyšovanie produkcie repného cukru z hektára sa v pestovateľských krajinách cukrovej repy dosiahla nadprodukcia. Štáty EÚ produkujúce repný cukor si colnou ochranou a kvótami chránia vlastných producentov. V SR taktiež platia pre cukorný priemysel pravidlá stanovené európskou komisiou. Doposiaľ platná národná kvóta ochraňovala slovenských pestovateľov, ako aj cukrovary, a zabezpečovala Slovensku sebestačnosť. Ako členská krajina EÚ sme nútení prijať cukornú politiku, ktorú nám únia stanovila. Tá je založená na globalizačnom princípe a vychádza z jednoduchšej matematiky: cukrová repa sa bude pestovať tam, kde je jej pestovanie najrentabilnejšie. Cieľom je zvyšovanie úrod a kvality cukrovej repy pri minimálnej nákladovosti, inak povedané, čo najlacnejšia výroba cukru. Tento predpoklad najlepšie spĺňajú európski repní giganti: Dánsko, Belgicko, Francúzsko (tabuľka č. 17 v prílohe). Na ostatné krajiny EÚ, v ktorých má pestovanie a spracovanie cukrovej repy aj 200 ročnú tradíciu, je vyvíjaný tlak, aby svoju menej rentabilnú výrobu repného cukru ukončili. Snahou vlád v týchto krajinách je vynegociovať národné kvóty pre svojich producentov a tým zachrániť svoj cukorný priemysel. Má Slovensko predpoklady uspieť v európskej súťaži? Slovenský cukorný priemysel prešiel za posledných desať rokov dôkladnou reštrukturalizáciou a dokázal konkurencieschopnosť. Počty cukrovarov na Slovensku klesli z 10 na 3, pestovateľských plôch ubudlo z 54 600 ha (r. 1989) na 34 500 ha (r. 2004), priebežne narastá hektárová úroda a kvalita cukrovej repy.

Pestovatelia aj spracovatelia sú pripravení zvyšovať rentabilitu výroby cukru pre vlastnú spotrebu. Avšak oproti najlepším európskym pestovateľom máme však na Slovensku stále rezervy. Priemerná úroda bieleho cukru z hektára je v Nemecku 9,36 ton, vo Francúzsku 11,86 ton, v Poľsku 7,03 ton, na Slovensku len 5,59 ton. Či bude Slovensko v budúcnosti naďalej sebestačné v produkcii cukru, závisí od politických rokovaní ale aj od ďalšieho zvyšovania úrody a kvality cukrovej repy pri minimálnej nákladovosti. Zvyšovanie rentability je však komplikovaným problémom, nakoľko sa na tomto procese podieľa veľa faktorov pôsobiacich vo vzájomných interakciách. Pri spotrebe 32 kg cukru na osobu a rok a demografickom vývoji počítajúcom s 5,5 mil. obyvateľov je ročná spotreba cukru pre Slovensko 180 000 t čo predpokladá **minimálnu osevnú plochu 35 tis. ha**, čo už v roku 2005 bolo len 33 tis. ha a v roku 2007 18,7 tis.ha a v roku 2008 už len 10,9 tis.ha, čo nasvedčuje o nízkej miere produkčnej sebestačnosti vo výrobe cukru. Pri priemernej hektárovej úrode polarizačného cukru 7.19 t bola dosiahnutá hektárová produkcia bieleho cukru 6,23 t/ha, čo v prepočte na rok 2005 osevnéj plochy 33,1 tis.ha a produkcii 1732,61 tis.ton je **produkcia na jedného obyvateľa 32,6 kg**. Dnešná situácia je však iná osevné plochy od roku 2005 postupne klesajú a v roku 2008 už dosahovali len 50% roku 2005.

V medzinárodnej komparácii možno konštatovať, že pozícia Slovenska v produkcii cukru (tabuľka č.17 príloha) 14. miesta bude aj naďalej klesať možno až na 20 až 21. miesto v produkcii na obyvateľa okolo roku 2025.

Vzhľadom k reforme v sektore cukru nemožno očakávať zvyšovanie produkcie cukrovej repy (liberalizácia režimu cukru) na produkciu cukru. Perspektívna je jej produkcia na bioetanol. Vzhľadom k neznámym parametrom tejto produkcie nie je táto alternatíva v modelových výsledkoch prezentovaná.

Podľa týchto výsledkov sa tieto pestovateľské plochy budú koncentrovať výlučne v oblastiach, kde bude významne rásť vplyv vzdialenosti od cukrovaru. Je samozrejmé, že by ich bolo možné, vzhľadom k očakávaným klimatickým zmenám, bližšie špecifikovať na oblasti s garantovaným prístupom k závlahám [48].

Tab.č.9: Aproximovaný vývoj produkcie cukrovej repy v tis.ha

Scenár	Cukrová repa v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	1737	905	924	740	717
Rozvojový	1737	919	941	772	773
Liberálny	1737	905	924	740	722

Zdroj:[48]

Výsledok ponuky a dopytu cukru pri stagnujúcom dopyte na humánnu spotrebu bude viesť k zmene pozície Slovenska z čistého exportéra na čistého dovozcu cukru vyjadrenom v nasledujúcej tabuľke:

Tab.č.10:Aproximovaný vývoj ponuky a dopytu po cukrovej repe v tis.t

	2010	2013	2018	2025
Produkcia cukrovej repy v tis. t.:				
Základný	905	924	740	717
Rozvojový	919	941	772	773
Liberálny	905	924	740	722
Dopyt po cukrovej repe v tis. t:	1138	1134	1124	1110
Prebytok v tis. t.:				
Základný	-233	-210	-384	-393
Rozvojový	-219	-193	-352	-337
Liberálny	-233	-210	-384	-388

Zdroj:VUEPP, vlastné prepočty

3.2.6 Ovocie a zelenina

Hlavná úloha terajšieho i tvoriaceho sa ovocinárstva v SR je zabezpečiť vlastnou produkciou dostatok kvalitného ovocia, pre ktoré máme vhodné pôdno-klimatické podmienky. Terajšia nevyrovnaná produkcia a najmä jej realizácia je ovplyvňovaná úrodou ovocia zvlášť

v západných zemiach, kde sú v prípade dobrej úrody uplatňované mechanizmy na ochranu ich domáceho trhu. Aj perspektívne musíme očakávať neustále sa zvyšujúcu konkurenciu pri obchodovaní s ovocím a musíme si zvyknúť, že v medzinárodnom obchode je dôležité rešpektovanie medzinárodných noriem a každá norma EÚ musí byť rešpektovaná na všetkých stupňoch obchodu. Produkciu kvalitného konzumného ovocia zabezpečujú u nás predovšetkým intenzívne ovocné sady. I napriek tomu sa produkcia z intenzívnych ovocných výsadiieb (na rozdiel od iných ovocných vyspelých štátov) nepodieľa rozhodujúcou mierou na celkovej spotrebe. Ešte stále u nás „doznieva“ produkcia z extenzívnych sadov.

V súčasnosti je na Slovensku evidovaných 15492 ha intenzívnych ovocných sadov, čo predstavuje z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy 1,14% a z celkovej ornej pôdy 0,07%. Ostatná štatisticky evidovaná výmera ovocných sadov má extenzívny charakter a z nej dopestované ovocie je vhodné prevažne na priemyselné spracovanie.

Na Slovensku sa vyrobí celkovo 61 500 t ovocia, z toho v produkčných sadoch je to 38000 t., ostatné sa vyrobí v domácich sadoch. Toto ovocie však perspektívne nie je vhodné pre umiestnenie na trhu ani na dlhodobé skladovanie a slúži prevažne na samozásobovanie obyvateľstva. Celková domáca produkcia tvorí približne 64,7 % domácej spotreby čo vyjadruje aj % sebestačnosti v uvedených komoditách, ktoré sú možné v súlade s pôdoklimatickými podmienkami Slovenska doma vyrobiť. Pestovanie ovocia má významný podiel na krajínovtvorbe a prispieva k zlepšeniu životného prostredia a vytvára trvalé i sezónne pracovné príležitosti.

Produkčné výmery majú od roku 2005 klesajúcu tendenciu a to hlavne pri produkčných výmerách jabloní a broskýň. Produkcia ovocia má stále klesajúci trend, napr. v porovnaní roku 2002, keď bola produkcia ovocia 81632 ton, bol viditeľný pokles už v roku 2003- 62544 ton, najväčší pokles zaznamenal rok 2007, kedy bola produkcia len 45900 ton, čo spôsobilo najmä pokles produkcie jablák. **Produkcia ovocia v kg na obyvateľa je 11,9 kg (rok 2005) má stále klesajúcu trend, v roku 2007 to bolo iba 8,5 kg.**

Tab.č.11:Produkčná výmera, produkcia na obyvateľa podľa ovocných druhov v roku 2007

Ovocný druh	Produkčná výmera v ha	Produkcia v t	Produkcia v kg na obyv.
Jabloň domáca	4531,13	28123	5,21
Hruška obyčajná	198,03	2211	0,41
Broskyňa obyčajná	857,64	2387	0,44
Marhuľa obyčajná	307,83	1512	0,28
Slivka domáca	704,66	5940	1,10
Ringlota	45,35	407	0,08
Čerešňa vtáčia	284,5	1677	0,31
Višňa	209,09	730	0,14
Ríbezle	840,56	536	0,10
Egreš obyčajný	23,62	129	0,02
Malina	56,38	19	0,00
Jahoda	98,38	587	0,11
Orech kráľovský	166,11	1150	0,21
Gaštan jedlý	25,28	32	0,01
Ostatné ovocie	129,58	58	0,01
Hrozno stolové	-	367	0,07

Zdroj:VEUPP, vlastné prepočty

Prepočet produkčnej výmery 2008 v tis. ha, produkcie v t a produkcie ovocia v kg na obyvateľa ukazuje nasledovná tabuľka č.11, čísla sú naozaj nízke čo sa v ďalších porovnaniach odzrkadlí v miere sebestačnosti.

Podľa výskumu, ktorý uskutočnil Výskumný ústav zeleninársky, v horizonte roku 2075 sa vegetačná suma teplôt zvýši o 30 až 36 % a ráta sa so zvýšením produkčného potenciálu o 6 až 21 %.[48].

Situácia v produkcii zeleniny je o niečo priaznivejšia. Slovenskí pestovatelia zeleniny neboli príliš dobre pripravení na vstup do Európskej únie a na príchod obchodných reťazcov. To sa potom prejavilo aj na znížení nákupných cien zeleniny v roku 2004. Ich pokles bol taký výrazný, že pestovatelia museli napríklad kapustu zaorávať a cibuľu kompostovať. Niet divu, že pestovateľská plocha zeleniny sa následne prudko znížila. V súčasnosti by sa mohlo zdať, že slovenskí producenti zeleniny sú už z najhoršieho vonku. Pestovateľské výmery sa stabilizovali na 29 tis. hektároch a odbytové ceny akoby prestali podliehať značným výkyvom. Na Slovensku celková výmera na ornej pôde klesá, napr. v roku 2007 bol pokles oproti výmere v roku 2002 o 6213 ha, čo t.j. o 44% v dôsledku vysokej nákladovosti v porovnaní

s dovoznými cenami zeleniny, čo znamená pokles atraktívnosti výroby zeleniny z domácej produkcie, len vo výmere samozásobiteľov je výmera stabilná, čo možno ešte aj v súčasnej dobe považovať za kladný trend z dôvodu vysokej ponuky kvalitnej a lacnej zeleniny v hypermarketoch, vysokej ceny vody, semien a hnojív, čo svedčí však o zachovaní kultúrneho trendu slovenského národa. V produkcii zeleniny na obyvateľa vidíme taktiež pokles, kým v roku 2005 bola **produkcia** vrátane produkcie od samozásobiteľov **65,6 kg na obyvateľa**, v roku 2007 to bolo už len 57,1 kg na obyvateľa. Z produkcie samozásobiteľov je produkcia 212169 t(2005), čo je na obyvateľa 39,3 kg a v roku 2007 208363 t, čo je na obyvateľa 38,6 kg, čím je disponibilná produkcia zeleniny krytá samozásobiteľmi vo výške 60%.

Tab.č.12: Zelenina- výmera v ha, produkcia v t

Zelenina	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zelenina na ornej pôde v ha	14083	14292	11633	10023	8795	7870
samozásobitelia výmera v ha	21000	21000	21000	21000	21000	21000
spolu výmera v ha:	35083	35292	32633	31023	29795	28870
Produkcia v t	171020	169929	175932	141398	139850	99393
Produkcia v t vrátane samozásobiteľov	363482	368487	380626	353567	351526	307756

Zdroj: VUEPP

EÚ podporuje pestovanie ovocia a zeleniny vzhľadom k jej nezastupiteľnej úlohe vo výžive. Každý rok v EÚ pribúda cca 400 tis. obéznych detí. Odporúčanú dávku spotreby a ovocia spĺňame na 53 % a zeleniny na 71 %. Predpokladom zachovania, resp. revitalizovania jej pestovania na Slovensku sú aj jednoznačne pozitívne trendy v návykoch v stravovaní a raste spotreby ovocia a zeleniny v budúcnosti. V medzinárodnej komparácii je na prvom mieste v produkcii zeleniny Taliansko s produkciou 14420 tis.ton, nasleduje Španielsko s produkciou 12930 tis.ton, v porovnaní v produkcii na obyvateľa je na prvom mieste Maďarsko s hodnotou 1536,5 kg na obyvateľa, Grécko 375,6 kg na obyvateľa, na treťom mieste je Španielsko s produkciou 322,9 kg na obyvateľa. Slovensko je v ukazovateli produkcie zeleniny v kg na obyvateľa na 20.mieste.

V strednodobom horizonte ju bude motivovať aj reforma spoločnej organizácie v sektore ovocia a zeleniny SPP EÚ. Pri očakávanom demografickom vývoji v roku 2050 je potrebné

pokryť ročnú spotrebu 624 tis. ton zeleniny a 471 tis. ton ovocia. Napriek dovozu týchto komodít je potrebné presadzovať saturáciu tejto spotreby z väčšej časti domácou produkciou.

V súčasnosti vnímame živočíšnu produkciu ako formu ekologicky zdravej, ekonomicky i životaschopnej, sociálne spravodlivej výroby. Za modernú a perspektívnu považujeme takú živočíšnu produkciu, ktorá dokáže byť tolerantná a ohľaduplná voči životnému prostrediu, ľuďom a zvieratám samotným, s jasne definovaným postojom k prírodným zdrojom a k ich manažmentu. V súčasnosti sa na Slovensku chová približne 20 mil. hospodárskych zvierat (vtákov a cicavcov). Jeden kus hovädzieho dobytku pripadá na 7 obyvateľov, 1 krava na 18 obyvateľov, ošípaná na 3 obyvateľov, ovca na 13 obyvateľov, na 1 obyvateľa pripadá 6 ks hydiny. Ak nepočítame včely, je možné povedať, že na území Slovenska žije takmer 4 krát viac hospodárskych zvierat ako ľudí. Je to fakt, ktorý treba zohľadniť pri spracovaní všetkých rozvojových programov a prognostických materiálov.

3.2.7 Hovädzie mäso a mlieko

Stratégia rozvoja chovu dobytku na Slovensku vychádza z dvoch základných požiadaviek. Po prvé je to produkcia dostatočného množstva kvalitných produktov pre domáci trh, kde sa po oživení ekonomiky očakáva postupný nárast spotreby masa a mlieka pri chove takého počtu dobytku, ktorý umožní trvalo zlepšovať kultúry charakter krajiny a čiastočne riešiť i sociálny problém zamestnanosti. Po druhé je to hradisko globalizácie svetového obchodu a vstupu Slovenska do EÚ.

Rozhodujúci význam chovu hovädzieho dobytku patri zabezpečovaniu výživy ľudí. Chov hovädzieho dobytku je v podmienkach trhovej ekonomiky determinovaný dopytom na trhu, ekonomikou výrobcu a jeho konkurenčnou schopnosťou. Dopyt na slovenskom trhu je poznačený najmä nízkou kúpyschopnosťou obyvateľov, pričom ekonomika výrobcov je ovplyvnená najmä hospodárskym mechanizmom štátu a podnikateľským prostredím.

Tab.č.13: Vývoj hovädzieho dobytku v jat. hmotnosti a v kusoch v členení podľa druhov

	2004		2005		2006		2007	
	jat.hmot. v t	kusy	jat.hmot. v t	kusy	jat.hmot. v t	kusy	jat.hmot. v t	kusy
Býky	10387	34981	10355	34470	8392	27928	8719	28343
Jalovice	2470	11331	3359	14559	1557	6650	1376	5713
Kravy	12544	49903	12581	49278	11406	46061	11078	43561
Teľatá	178	2634	88	1358	58	1074	82	1275

Zdroj: VUEPP

Tento vývoj odráža aj tabuľka č.13, ktorá poukazuje na zabitia na bitúnkoch celkom v uvedených obdobiach. Stavy hovädzieho dobytku a najmä stavy kráv majú prudko klesajúcu tendenciu. Táto situácia je zapríčinená dopytom, vysokou náladovosťou výroby, problematikou úžitkovosti momentálne zastúpených plemien, vysoká stratovosť vo výkrme a pod.. Vývoj hrubej domácej produkcie korešponduje s dopytom, uvádza ho nasledovná tabuľka:

Tab.č.14: Vývoj hrubej domácej produkcie hovädzieho mäsa, mlieka, produkcia na obyvateľa

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia hovädzieho mäsa t	31903	35133	32053	27994	29499
Hr. dom. Produkcia hovädzieho mäsa v kg na obyv.	5,93	6,52	5,95	5,19	5,46
Spotreba hovädzieho mäsa v kg na obyvateľa	6,8	6,2	6,2	5,2	5,4
z toho teľacie mäso	0,15	0,17	0,02	0,01	0,05
Produkcia mlieka v tis.t	1078,6	1078,62	1099,82	1091,73	1074,65
Hrubá produkcia mlieka v kg na obyvateľa	200,4	200,4	204,2	202,5	199,2

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Na celkovej produkcii sa podieľajú kravy 39,5 % a býci 29,6 %, ako uvádza tabuľka č.13 ich počet má neustále klesajúcu tendenciu, kedy dosahujú v súčasnosti 45% kusov kráv oproti roku 2004, u býkov to je 81%.

Prognóza chovu hovädzieho dobytku je[48], podobne ako u ostatných komodít, ovplyvnená aktuálnou projekciou cien mlieka, výrobkov a hovädzieho mäsa OECD. Preto je pravdepodobné, že výsledky prognózy (podobne ako prognózy OECD) mierne odlišné. Napriek

tomu hlavné tendencie sú identifikovateľné v rozdieloch medzi simulovanými scenármi. Z nich vyplýva, že rozhodujúcou hybnou silou sa stáva presun v štruktúre stád od kombinovanej k špecificky orientovanej úžitkovosti (mliečna, resp. mäsová – dojnice, resp. dojčiacie kravy) s vysokou intenzitou. Konkurencia na trhu mliečnych produktov posilnená globalizáciou bude viesť k znižovaniu stavov dojníc a rastu úžitkovosti. Pokiaľ bude tendencia zvýšiť produkciu hovädzieho mäsa, musí sa tak udiť cestou chovu dojčiacich kráv, resp. mäsových plemien. Aktuálna prognóza cien mliečnych produktov, napriek veľkému priestoru na export sušeného odtučneného mlieka v budúcnosti (môže sa prejaviť pri našej novej projekcii v roku 2008) neposkytuje, hlavne v podmienkach liberálneho a základného scenára, dostatok stimulov na zvýšenie produkcie mlieka ani pri očakávanom zrušení jeho kvóty v roku 2015. Náznaky na zvýšenie sú však po roku 2018 v liberálnom scenári evidentné (nie v základnom scenári) ako vidno z tabuľky:

Tab.č.15:Aproximovaná vývoj produkcie mlieka a hovädzieho mäsa

Scenár	Mlieko v tis. t					Hovädzie mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	1099.8	940.1	957.1	976.9	920.4	66.0	65.5	64.7	67.7	71.1
Rozvojový	1099.8	1100.0	1100.0	1214.6	1301.5	66.4	73.4	75.7	79.5	84.5
Liberálny	1099.8	942.1	983.7	1034.8	1145.8	66.0	65.0	64.4	63.5	62.1

Zdroj:[48]

Najdôležitejší prínos vo výrobe a spotrebe mlieka a mliečnych výrobkov, ktorý sa práve v súčasnosti dostáva do popredia pracovníkov vo výžive i ďalších odborných lekárov, je prínos pre zdravie človeka. Mlieko svojím obsahom a zložením predstavuje potravinu, ktorú nemožno nahradiť žiadnou inou. Zvýšenú spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov u detskej populácie možno docieľiť iba systematickým a dlhodobým výchovným pôsobením na vybranú cieľovú skupinu populácie prostredníctvom rôznych metód výchovy ku zdraviu. Samotné mlieko a najmä jeho fermentované výrobky (napr. rôzne fermentované probiotické nápoje, syry a pod.) sú nenahraditeľným zdrojom všetkých pre život potrebných látok, a preto je potrebné vhodne ich aplikovať do svojho pravidelného jedálneho lístka

V rozvojovom scenári nie je, okrem politík, špecifický nástroj podpory produkcie mlieka. Napriek tomu je produkcia zrušením kvóty „motivovaná“ priestorom pre stavy dojníc.

Zrušenie kvóty môže pozitívne ovplyvniť chov dojníc a zvýšiť produkciu mlieka na Slovensku na cca 1300 tis. t. Rozvojový scenár by stimuloval najvyšší stav dojníc v nízkoprodukčných oblastiach .

Na druhej strane tento rozvojový scenár stimuluje, oproti základnému scenáru, vyššie stavy dojníc vo všetkých produkčných oblastiach. Podobne liberálny scenár generuje relatívne vyššie stavy .

Rozvojový scenár s maximálnym, ale environmentálne hľadiská rešpektujúcim a udržateľným využitím poľnohospodárskej pôdy by mal umožniť prednostne rozvoj živočíšnej výroby (RS). V chove hovädzieho dobytku by sa tak malo stať čiastočnou kompenzáciou zníženia stavov dojníc rast stavov dojčiacich kráv. Tento trend by sa mal založiť už v najbližších rokoch a mal by byť samozrejme spojený s využitím trhových príležitostí na umiestnenie budúceho prebytku produkcie hovädzieho mäsa. Vyššie analyzované zmeny v štruktúre pôdneho fondu a rastlinnej výroby by mali umožniť dosiahnuť v horizonte prognózy stav 70, resp. 90 tis. ks dojčiacich kráv (RS).

Aj liberálny scenár predstavuje stimuly na zvyšovanie ich súčasného stavu na cca 62 tis. ks. Z ich budúceho regionálneho rozmiestnenia však vyplýva, že parametre produkcie preferujú oblasť teplých nížin, nížin a pahorkatín[48].

3.2.8 Bravčové mäso

Stratégia rozvoja chovu ošípaných v SR vychádza zo zabezpečení a vlastnej produkcie dostatočného množstva kvalitného bravčového masa pre obchod a spracovateľský priemysel. Chov ošípaných plní významnú úlohu pri zabezpečovaní výživy obyvateľstva. Slovenská republika patrí k štátom s prevládajúcou spotrebou bravčového masa. Vývoj disponibilnej produkcie bravčového mäsa je v 24,57(2005) kg na obyvateľa, čo predstavuje pokles produkcie oproti roku 2003 o 27% a trend je stále klesajúci. Po roku 1989 klesla ročná spotreba bravčového mäsa na 1 obyvateľa zo 44,50 kg na 32,2 kg (2007).

Tab.č.16:Bravčové mäso- produkcia v t, produkcia na obyvateľa v kg, spotreba v t a na obyvateľa v kg

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca Produkcia v t	181547,00	160887,00	132394,00	108290,00	177073,00
Hrubá dom. produkcia. v kg na obyvateľa	33,74	29,88	24,57	22,30	21,68
Spotreba v t	197366,00	199352,00	203393,00	188012,00	188224,00
Spotreba v kg na obyvateľa	36,68	37,02	37,74	34,86	34,85

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Podiel spotreby bravčového masa na celkovej spotrebe je 98 bol 55,91 % z čoho vyplýva, že spotreba bravčového masa vo výžive ľudí na Slovensku rastie na úkor masa hovädzieho. Po roku 1989 sa znížila spotreba bravčového masa o 12,3 kg (27,6 %), pričom celková spotreba masa klesla o 25,2 kg (30 %). Vyššie spomínaný pokles v jatočnej hmotnosti aj kusoch udáva tabuľka:

Tab.č.17: Vývoj počtu zabitých jatočných ošípaných v jatoč. hmotnosti v t a kusoch

	2004		2005		2006		2007	
	jat.hm. v t	kusy	jat.hm. v t	kusy	jat.hm. v t	kusy	jat.hm. v t	kusy
zabitie jat.ošípaných na bitúnkoch	132386,7	1477394	111482,5	1236234	97867,8	1078781	93983	1032531

Zdroj:VUEPP

Svetový a európsky trh s bravčovým mäsom prežíva v súčasnom období odbytový boom, preto jeho produkcii a dosiahla rekordnú úroveň. Dlhodobé prognózy pritom naďalej počítajú s rastúcou spotrebou bravčového masa. V krajinách EÚ jestvujú viaceré spoločné, ako aj špecifické problémy v tomto odvetví živočíšnej výroby. Kroky v spoločnej Agrárnej politike EÚ vyjadrené v Agende 2000 reagujú predovšetkým na zvyšujúcu sa konkurenciu na svetových trhoch a vysoké náklady na udržanie súčasnej podpornej politiky. Na základe záverov

vyplývajúcich z Agendy 2000 sa predpokladá postupné znižovanie intervenčných cien a z toho dôvodu je tlak na zvyšovanie intenzity produkcií jatočných ošípaných veľmi aktuálny.

Dovoz ošípaných na Slovensko mal doteraz narastajúci trend. Tento nežiaduci trend pokračuje aj naďalej. Je potrebné obmedziť dovoz živých ošípaných len na geneticky vysokohodnotné plemenné ošípané hlavne kancov pre potreby zabezpečenia nepríbuzenského pripárovania, tvorby nových línii a osvieženie krvi u nás chovaných plemien. V chove ošípaných nie sú modelovo implementované žiadne špecifické politiky, pretože nie sú ani predmetom režimov SPP. Napriek tomu je produkcia, podobne ako u mlieka priestorom pre stavy prasníc „motivovaná“. Je to z toho dôvodu, že vo všeobecnosti často skrytou formou štátnej pomoci sú v niektorých krajinách EÚ podporované práve ošípané a hydina. P

Produkcia ošípaných je v rozvojovom scenári takouto injekciou stimulovaná. Vzhľadom k tomu nemožno výsledky, hlavne u ošípaných, akceptovať v plnej miere. Možno z nich však vyvodit' niektoré efekty vyvolané rozdielmi medzi scenármi. Z nich je dôležitý poznatok, že základná a liberálna alternatíva scenára bude viesť k ďalšiemu zhoršeniu situácie v chove ošípaných. Intervencia vo forme rozvojového scenára je dôkazom toho, že tento pokles by bolo možné zastaviť výraznou zmenou intenzitných parametrov produkcie.

Tab.č.18:Aproximácia produkcie bravčového mäsa v tis.t.

Scenár	Bravčové mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	158.3	172.7	148.8	131.5	135.5
Rozvojový	158.3	211.3	204.4	201.4	216.0
Liberálny	158.3	172.7	152.6	131.5	135.5

Zdroj:[48]

3.2.9 Hydina

Tendencia hospodárskeho vývoja v agropotravinárskom komplexe ukazuje, že bude účelné v nasledujúcich rokoch zvyšovať výrobu i spotrebu hydínového mäsa. Spotreba hydínového mäsa má v posledných rokoch opäť vzostupný trend. Hydínové mäso svojím

zložením totiž najviac zodpovedá odporúčaniam racionálnej výživy, ktoré vypracovali tímy odborníkov, zaoberajúcich sa výživou obyvateľstva. Výroba hydinového mäsa a vajec je v porovnaní s produktmi ostatných odvetví živočíšnej výroby vysoko efektívna. Hydina sa vyznačuje krátkym reprodukčným cyklom, čo dáva predpoklady krátkodobej reakcie výrobcov na trhovú situáciu. Najdôležitejšou reprodukčnou vlastnosťou hydiny je produkcia vajec. Násadové vajcia predstavujú základnú surovinu každého liaharenského podniku a od ich biologickej hodnoty závisia výsledky liahnutia a ekonomické výsledky liaharenskej prevádzky.

Ekonomickú efektívnosť výroby podmieňujú hlavne ceny vstupov hydinárskeho krmív, mnohé farmy z tohto dôvodu začali vykazovať stratu, východiskom by bolo zdraženie finalizácie výroby. Hoci hydina zdražela, stále zostáva najlacnejším mäsom. Obchodníci sa však obávajú, že keď sa za hydinu bude platiť viac ako 80 korún, spotrebitelia spotrebu obmedzia. "Ak sa cena začína sedmičkou, je kurča pre zákazníkov ešte cenovo prijateľná. Len čo zdolá úroveň 80 korún, môže to ovplyvniť predaj a spotrebu," myslí si riaditeľka odboru nákupu v COOP Jednote Lea Igondová.

Vývoj v produkcii v t ako aj v spotrebe hydinového mäsa v t dokumentuje nasledovná tabuľka, produkcia nepokrýva potrebné množstvo hydinového mäsa a je krytá dovozom.

Tab.č.19:Hydinové mäso- vývoj hrubej domácej produkcie v t., na obyvateľa v kg, spotreba v t. a na obyvateľa v kg

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia v t	92265,00	87670,00	92201,00	94226,00	92488,00
Hrubá dom. produkcia v kg na obyvateľa	17,15	16,28	17,11	17,47	17,12
Spotreba v t	111126,00	109640,00	113704,00	119932,00	114799,00
Spotreba v kg na obyvateľa	20,66	20,36	21,10	22,24	21,26

Zdroj:VUEPP, vlastné prepočty

Vývoj v chove hydiny bol optimistický až do roku 2006, kedy sa výroba zvýšila o 23%. Efekt kontinuálneho zvyšovania dopytu pohltí prudký nárast neregulovaných importov.

Cieľom do budúcnosti je asi, aby sa tento stav nezhoršoval. Projekcia výroby a spotreby naznačuje pomerne stabilný vývoj s miernym rastom domácej ponuky a vychádza z projekcie dopytu, pričom úroveň importu nebude možné radikálne znížiť, ale bude ho možné zastabilizovať.

Tab. č.20: Aproximácia produkcie hydinového mäsa v tis.t.

Scenár	Hydinové mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	116.5	124.4	131.9	141.0	151.9
Rozvojový	116.5	124.7	137.7	141.5	158.1
Liberálny	116.5	124.4	131.9	141.0	152.1

Zdroj:[48]

Výroba konzumných vajec na Slovensku je riešená výrobou vajec v nosnicových hospodárstvach a produkciou u drobných chovateľov. V r. 1990 predstavoval podiel veľkochovov v SR na celkovej produkcii vajec 58,0% a v r. 1996 poklesol na 46,0%, nasledovný vývoj dokumentuje tabuľka.

Tab.č.21: Vývoj produkcie vajec v tis. kusoch a spotreba v ks na obyvateľa

Rok	Celkom produkcia vajec v tis.ks	Spotreba v ks na obyvateľa a rok
1990	2300	348
2003	1131	219
2007	1064	185

Zdroj:[166] vlastné prepočty

Disponibilná produkcia (2005) je 197 kusov na obyvateľa. Zámery vo výrobe konzumných vajec v SR vychádzajú zo skutočnosti, že spotreba vajec na jedného obyvateľa je pomerne vysoká (280 - 285 ks) a je vhodnú túto spotrebu znížiť, no na trhu je dostatočný priestor na odbyt sušených vaječných hmôt, melanží, ale i hotových výrobkov.

Tab.č.22: Prehľad produkcie v kg na obyvateľa za jednotlivé komodity

2005	Produkcia v kg na obyvateľa	Disponibilná potravinárska produkcia v kg na obyvateľa
Zrnoviny spolu:	654,00	274,3
pšenica	298,00	113,24
jačmeň	137,00	81,00
raž	13,00	7,70
ovos	7,00	0,49
kukurica	199,00	71,60
Olejniný spolu:	83,35	24,30
repka	43,60	7,96
slnečnica	36,00	15,43
horčica	0,12	0,05
mak	0,13	0,05
sója	3,50	0,86
Cukor		32,60
Zemiaky		55,90
Strukoviny		7,00
Ovocie		11,90
Zeleniny		65,60
Hovädzie mäso		6,20
Mlieko		204,20
Bravčové mäso		37,74
Hydinové mäso		21,10
Vajcia v ks		197

Zdroj: vlastné prepočty

Produkčná schopnosť krajiny vytvára prvotný predpoklad na zabezpečenie dostatočného množstva komodít základnej výživy, je prioritou každej krajiny produkovať dostatočné množstvo poľnohospodárskych komodít pre domácu spotrebu, na vytváranie rezerv či export. Produkčnú schopnosť krajiny ovplyvňuje viacero faktorov. Vzhľadom na to, že Slovensko má vysokú disponibilitu pôdy na zabezpečenie produkcie, je schopnosť rastu produkcie poľnohospodárstva je úzko spojená s permanentnou schopnosťou uplatnenia výrobkov nielen na zahraničných, ale hlavne na domácom trhu. Odohráva sa v rámci stále prísnejších environmentálnych, sociálnych a spotrebiteľských kritérií vychádzajúcich predovšetkým z produkcie bezpečných komodít vysokej kvality.

V súčasnosti zaznamenávame rýchlo rastúci dopyt po surovinách stimulovaný narastajúcim dopytom sektoru bioenergetiky, ovplyvňujúcim posun hladín cien poľnohospodárskych komodít, hlavne rastlinnej výroby. Poľnohospodárska produkcia zostáva vo vzťahu k zvýšenému dopytu relatívne obmedzená. FAPRI odhaduje, že tento vplyv

zvýšeného „energetického“ dopytu po základných poľnohospodárskych surovinách (hlavne kukurica) bude pretrvávať do roku 2010 a potom bude opäť spotreba zodpovedať rastu produkcie. Neočakáva, že biopalivá budú mať veľký dopad na svetové trhy s pšenicou. Rast populácie vykompenzuje pokles spotreby na obyvateľa. Vývoj poľnohospodárskeho sektoru závisí od vývoja poľnohospodárskych a obchodných politík[zdroj:VUEPP].

- Reformy SPP posledných rokov sa sústredili predovšetkým na zmenu podporných nástrojov poľnohospodárstva (stropy podpôr, degresia platieb, odpojené priame platby, kompenzačné platby). Neočakáva sa a nie je pravdepodobné, že verejné rozpočty budú schopné uniesť ďalšie požiadavky na zvýšenie podpory v poľnohospodárstve⁶.
- Spoločná organizácia trhu sa tiež mení. Obmedzovanie intervencií (raž, kukurica, hovädzie mäso, mlieko), strednodobá likvidácia systému regulácie ponuky (zrušenie kvót na mlieko od 2014), reforma trhového poriadku na víno, reforma trhového poriadku pre ovocie a zeleninu) naznačujú k zásadnejšiu zmenu, ktorá smeruje k zásadne otvorenému voľnému vnútornému trhu. Účasť na tomto trhu bude podmienená konkurencieschopnosťou výrobcov.

Vzhľadom k vyššie uvedenému konkurencieschopnosť bude hlavným nástrojom udržania rovnováhy medzi tempami rastu ponuky a dopytu. Podpora rastu produkcie a udržanie rovnováhy ponuky a dopytu na slovenskom trhu pri súčasnom vývoji na svetovom trhu potravín a odhadovaných trendoch vývoja si vyžiada viaceré inštitucionálne opatrenia v prvovýrobe zamerané na:

- orientáciu na nové formy podpôr s efektívnym využívaním domácich zdrojov a ich presadzovanie,
- zachovanie potenciálu ornej pôdy s ohľadom na environmentálne požiadavky a mimoprodukčné funkcie poľnohospodárstva;
- dôsledné rozlišovanie podpôr produkcie na humánne a konkurenčné nepotravinárske využitie. V tejto súvislosti nepodporovať pestovanie obilnín na energetické účely;

⁶ Ostáva na diskusiu, či pokračovať v plošných podporných nástrojoch, ktorých cieľom je udržať pri poľnohospodárskej aktivite nekonkurencieschopných výrobcov s všeobecným odôvodnením, že vytvárajú pre spoločnosť nekomoditné výstupy typu verejných statkov (udržiavanie krajiny, hospodárenie s prírodnými zdrojmi, udržiavanie historického osídlenia a pod.).

- podporu u využitia biomasy, ako nielen energetickej, ale aj socioekonomickej alternatívy využívania menej úrodnej poľnohospodárskej pôdy⁷;
- exaktne posudzovanie výhod a nevýhod ekologického pestovania plodín;
- budovanie servisných centier s účasťou štátu, ktoré by poskytovali služby ako napr. prenájom poľnohospodárskych strojov a techniky, poradenské služby zamerané na technologické a ekonomické otázky pestovania plodín a organizovanie odborných školení;
- rekonštrukciu a modernizáciu verejných skladov pre potreby dlhodobého skladovania obilnín;
- zvýšenie objemu financií na poľnohospodársku vedu a výskum s cieľom zvýšenia a zefektívnenia rastlinnej výroby;
- podporovanie produkcie surovín na výrobu prírodnej a hypoalergénnej kozmetiky, výrobkov z prírodných textílií a surovín pre automobilový priemysel.
- presadzovanie slovenských záujmov na rokovaníach EK s cieľom zabrániť diskriminácii domácich výrobcov (vrátane obmedzovania sily obchodných reťazcov a nadnárodných korporácií);
- zlepšenie uvádzania kvalitných slovenských výrobkov na vnútroštátny a zahraničný trh napríklad prostredníctvom cielených kampaní a posilnením organizácií výrobcov súčasne s podporou systémov zabezpečujúcich kvalitu v reťazci potravinovej výroby ;
- zlepšenie dopravnej infraštruktúry a logistiku (priamy prístup k prístavom);
- presadzovanie pokračovania systému intervenčného nákupu obilnín, resp. zavedenie vhodného systému regulačného a odbytového nástroja;
- zachovanie vidieckeho osídlenia, vidieckeho koloritu, za účelom redukcie transportných nákladov a vytvorenia nových pracovných príležitostí formou podpory budovanie malých spracovateľských prevádzok (napr. na výrobu chleba, pečiva, cestovín, mliečnych výrobkov, piva), ktoré by zásobovali lokálne (miestne) trhy
- zníženie spotrebnej dane na potravinárske výrobky a na pohonné hmoty a mazivá;
- výraznejšiu podporu sociálnych programov (napr. školské stravovanie)
- poskytovanie podpory realizátorom alternatívnych foriem predaja potravinárskych produktov v odľahlejších lokalitách (cez internet);

⁷ . Suroviny na výrobu bionafty, bioetanolu, tepla a elektrickej energie z biomasy by mali pochádzať z vlastných zdrojov Slovenska.

Proces zvyšovania konkurencieschopnosti odvetvia si vyžaduje neustále hľadanie nových možností zlepšenia efektívnosti výroby, s čím súvisí znižovanie nákladovosti vzhľadom na konkurenčnú zahraničnú ponuku, zlepšenie kvality a sortimentu výrobkov a hľadanie nových trhových príležitostí.

- **Pokračovať v cielej práci zameranej na zvýšenie efektivity výroby a kvality agrárnych a potravinárskych komodít** (zlepšenie intenzitných parametrov a rentability výroby, produktivity práce, rast podielu pridanej hodnoty...). S tým súvisí sústavná podpora
 - technologickej modernizácie v podnikoch,
 - rastu kvalifikácie a rozvoja ľudských zdrojov,
 - prílevu priamych zahraničných investícií zameraných okrem iného aj na produkciu proexportných komodít (t.j. nebránenie vzniku cezhraničných fúzií a akvizícií),
 - vzniku výskumno-technologických centier a inovačných združení s cieľom permanentnej inovácie výrobkov,
 - zakladania nových odbytových združení, integračných a kapitálových väzieb spracovateľského priemyslu s prvovýrobou,
 - využívania služieb špecializovaných marketingových organizácií, resp. budovanie vlastných vnútropodnikových marketingových odborov a
 - vytvorenia spoločného trhu pre služby.
- **Realizovať účinnú exportnú politiku:**
 - V proexportnej politike, ktorej gestorom na Slovensku je Ministerstvo hospodárstva SR, by malo väčšiu úlohu zohrávať aj Ministerstvo pôdohospodárstva SR, ktoré by malo byť vo väčšej miere zainteresované na zastupovaní obchodných záujmov v zahraničí prostredníctvom siete obchodno-ekonomických oddelení (OBEO) vo vybraných krajinách, čím by sa viac upriamila pozornosť aj na agropotravinársky sektor.
 - Permanentne podporovať efektívnu prezentáciu a propagáciu slovenských firiem v zahraničí. Súčasný objem finančných prostriedkov vynakladaných na tento účel je však na Slovensku neporovnateľne nižší ako vo vyspelých krajinách EÚ.

- Okrem prioritnej orientácie na trh EÚ (hlavne krajiny V 4) je potrebné podporovať tiež diverzifikáciu proexportných aktivít aj do tretích krajín. Medzi krajiny s vysokým potenciálom rastu vývozu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov sú krajiny predovšetkým Ruská federácia a Ukrajina, ďalej krajiny Balkánu a krajiny východnej a juhovýchodnej Ázie, predovšetkým Čína.
- Pravidelne **monitorovať konkurencieschopnosť** agropotravinárskeho priemyslu (minimálne v troj až štvorročných intervaloch), a to vo viacerých oblastiach v intenciách konkrétnych opatrení aktuálnych podporných programov. Vzhľadom k sústavne sa meniacim podmienkam na svetových trhoch bude nevyhnutné týmto podmienkam aj pružne prispôbovať podporné opatrenia.

3.2.10 Produkcia potravín v kg na obyvateľa vo vybraných krajinách EU

Ako už bolo povedané vyššie, tento ukazovateľ v samostatnom vyjadrení nemá veľkú vypovedaciu schopnosť, je treba ho porovnávať v rámci produkcie krajín a samozrejme k ďalším ukazovateľom ako je spotreba v kg na jedného obyvateľa.

V medzinárodnej komparácii má najväčšiu absolútnu produkciu zrnovín Dánsko až 1645 kg na obyvateľa, na druhom mieste je Maďarsko- 1534 kg na obyvateľa a na treťom mieste je Francúzsko s produkciou 993 kg na obyvateľa . Slovensko s produkciou 610 kg na obyvateľa je na 8.mieste.Na poslednom mieste v produkcii je Malta s produkciou zrnovín 30 kg na obyvateľa, pre zaujímavosť rozdiel medzi prvou krajinou Dánskom a poslednou krajinou Maltou je až 57 násobný. Pri členení produkcie podľa jednotlivých skupín zrnovín si môžeme všimnúť, že najväčšiu produkciu pšenice (tabuľka č.9-13 v prílohe) na obyvateľa Dánsko, až 900 kg, najmenšiu produkciu Portugalsko, Slovensko je v produkcii pšenice na 7.mieste (292 kg na obyvateľa). V produkcii jačmeňa na obyvateľa je na prvom mieste zase Dánsko (699kg), Slovensko je 11.mieste. V produkcii kukurice ja na 1.mieste Maďarsko s celkovou výmerou kukurice 1198 tis. ha, čo je rozlohou porovnateľné s Talianskom a Francúzskom. Slovensko je na 7.mieste medzi krajinami EU(25), čo poukazuje na vysokú produkciu obilnín v kg na obyvateľa, čím je vysoký predpoklad sebestačnosti v produkcii obilnín a vytvárania zdrojov rezervy. Všetky krajiny EU spolu vyprodukujú 560kg zrnovín na obyvateľa, zaujímavé na tom

však je, že z pôvodných 15 krajín je to len 509 kg, avšak z novoprijatých krajín je to až 757, takže vidíme neuveriteľný rozdiel 248 kg na obyvateľa v priemere, čo pri nenasýtenom európskom trhu môžeme chápať ako fakt, že prijatím týchto krajín EU len získala.

V produkcii zemiakov je na prvom mieste Holandsko s produkciou 437 kg na obyvateľa, na druhom mieste je to Poľsko s produkciou 319 kg, na treťom mieste je Dánsko s produkciou 295 kg, už rozdiel medzi prvou a treťou krajinou v poradí je veľmi vysoký a to 142 kg na obyvateľa, Slovensko je v produkcii zemiakov na 22.mieste s produkciou 63 kg na obyvateľa, na poslednom mieste je Taliansko s produkciou 30 kg na obyvateľa.

V krajinách Európskej únie sa podiel strukovín na ornej pôde pohybuje v rozpätí od 1% do 7%, avšak v rozvojových krajinách tento podiel tvorí 15% až 25%. Strukoviny sú pre väčšinu producentov menej rentabilné ako obilniny. Najväčšia výmera strukovín na zrno je vo Francúzsku, Španielsku, Veľkej Británii, Nemecku a Taliansku. Produkcia týchto piatich krajín tvorí 80% z celkovej produkcie strukovín EÚ.

V medzinárodnej komparácii (tabuľka č.16 v prílohe) produkcie olejnín môžeme posúdiť, že Slovensko je umiestnené v produkcii olejnín za rok 2005 na 4.mieste, čo je najlepšia pozícia Slovenska pri posudzovaní miesta v produkcii jednotlivých poľnohospodárskych komodít v kg na obyvateľa. Na prvom mieste je Maďarsko s produkciou 147,6 kg na obyvateľa, na druhom mieste je Bulharsko s produkciou 142,3 kg na obyvateľa, Slovensko má 85,3 kg na obyvateľa. V dlhodobom horizonte je trh EU v dôsledku boomu v rozvoji biopalív stále nenasýtený a je predpoklad zvyšovania produkcie olejnín, čo pre Slovenskú republiku vytvára dostatočný priestor pre export tejto komodity.

Produkcia surového cukru je najviac zastúpená krajinami Belgicko s produkciou 107,6 kg na obyvateľa, Dánsko 86,6 kg na obyvateľa, na treťom mieste je Francúzsko s produkciou 74,4 kg. Slovensko je na 12.mieste v produkcii cukru.

V medzinárodnej komparácii je najväčším producentom ovocia Taliansko s produkciou 11443 tis.ton a Španielsko 10310 tis.ton, v prepočte na produkcie na obyvateľa vedie Maďarsko 1051,8 kg na obyvateľa, Španielsko 257,5 kg a Cyprus 230,7 kg na obyvateľa. Slovensko je v produkcii ovocia na 19.mieste.

V produkcii mäsa je na prvom mieste Dánsko s produkciou 428 kg na obyvateľa (Dánsko má aj z celosvetového pohľadu najvyššiu produkciu mäsa na osobu), na druhom mieste

Írsko 265 kg na treťom mieste je Luxembursko so 190 kg na obyvateľa. Slovensko je v produkcii mäsa na 20 mieste s hodnotou 59 kg na obyvateľa. V medzinárodnej komparácii je najväčším producentom hovädzieho mäsa v tonách Francúzsko, pri hrubej produkcii 1792 tis.ton, čo je v prepočte produkcie na obyvateľa 29,5 kg, na druhom mieste je Nemecko s produkciou 1212 tis.ton, v prepočte na jedného obyvateľa je disponibilná produkcia hovädzieho mäsa 14,7 kg. Na Slovensku je produkcia hovädzieho mäsa na obyvateľa 5,95 kg. V produkcii mlieka je na prvom mieste Írsko s disponibilnou produkciou 1505 kg na obyvateľa, na druhom mieste Dánsko – 858 kg, na treťom mieste Holandsko s produkciou 668 kg na obyvateľa. Slovensko s produkciou 204 kg mlieka na obyvateľa je v tejto komparácii na 22 mieste. V produkcii bravčového mäsa je na prvom mieste najväčším producentom hovädzieho mäsa v tonách Nemecko, pri hrubej produkcii 4288,1 tis.ton, čo je v prepočte produkcie na obyvateľa 52,18 kg, na druhom mieste je Francúzsko s produkciou 2312,9 tis.ton, v prepočte na jedného obyvateľa je disponibilná produkcia hovädzieho mäsa 38,13 kg. Na treťom mieste je Dánsko s hrubou produkciou 1911,7 tis.ton, avšak čo je v prepočte na obyvateľa absolútne navyššie číslo 351 kg. V komoditných správach sa o hrubej produkcii podľa jednotlivých krajín štatistiky neuvádzajú, takže len priblížim priemer EU v hrubej produkcii hydinového mäsa, čo je 10953 tis.ton, v prepočte na obyvateľa je priemer 23,73 kg na obyvateľa a produkcia vajec 7003 tis.ton, čo je v prepočte na obyvateľa 15,17 kg, resp. 303 kusov na obyvateľa.

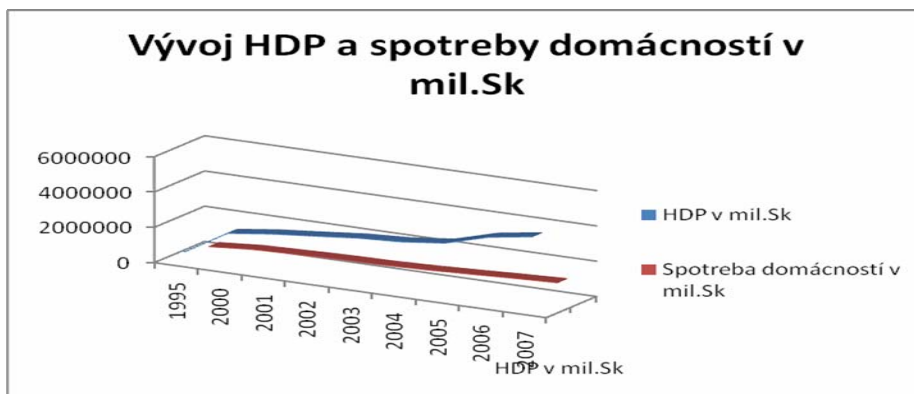
3.3 Spotreba príslušných potravín na jedného obyvateľa v kg za jeden rok.

Spotreba rastlinných a živočíšnych výrobkov na jedného obyvateľa je ďalším, zo skupiny štyroch, vyššie spomenutých ukazovateľov. Tento ukazovateľ však nie je vždy taký spoľahlivý ako v prípade produkcie na jedného obyvateľa. Už samotný názov „produkcia na 1 obyvateľa“ hovorí, že tu ide o produkciu domáceho pôvodu. Produkciu totiž nemožno importovať, časť z nej však možno exportovať. V prípade spotreby môže však ísť o dve skupiny javov – veličín. V prvom prípade môže ísť o spotrebu produktov vyslovene domáceho pôvodu, v druhom prípade však môžu byť v rámci spotreby aj isté množstvá importovaných produktov. Pri posudzovaní spotreby budeme posudzovať, podobne ako pri produkcii, tie samé skupiny produktov: zrnoviny a mäso. Najprv však vymedzíme hlavné faktory ktoré majú vplyv na spotrebu potravín v domácnosti ako **je DHP, čisté peňažné príjmy, sklon k spotrebe, ale aj životný štýl, či iné osobné pohnútky a zhodnotíme ich vplyv na spotrebu potravín do budúcnosti**. Najdôležitejším je však asi zhodnotenie možností čistých peňažných príjmov a ich výšky, čo umožňuje disponibilitu príjmu použiť na výdavky na potraviny.

3.3.1 Vývoj HDP a konečnej spotreby domácností, podiel výdavkov na potraviny v štruktúre konečnej spotreby domácností.

Konečná spotreba domácností je významnou súčasťou tvorby a použitia hrubého domáceho produktu a je finálnym článkom tohto procesu. Ekonomika Slovenska meraná HDP bola v uplynulom období ovplyvňovaná faktormi tak zo strany agregátneho dopytu, ako aj zo strany agregátnej ponuky a možno v tejto súvislosti hovoriť o dopytovo orientovanom ako aj ponukovo orientovanom ekonomickom raste. Rast agregátnej ponuky statkov je výsledkom ekonomického rastu. O ekonomickom raste môžeme hovoriť vtedy, ak celkový objem reálneho hrubého domáceho produktu v danom období je väčší ako v predchádzajúcom období. V krátkom období sa vyjadruje buď v *absolútnej hodnote*, ako prírastok reálneho HDP medzi dvomi obdobiami, alebo relatívne, kde sa používa ukazovateľ koeficient ekonomického rastu (k), respektíve *priemerný koeficient rastu* (k') pri dlhších obdobiach. Na vyjadrenie prírastku reálneho HDP sa používa ukazovateľ *tempo ekonomického rastu HDP*. Vyjadrené priemerným koeficientom rastu možno charakterizovať ekonomiku Slovenska ako dynamicky sa vyvíjajúcu s priemerným 4,28 % ročným rastom HDP ($k'=1,0428$). Makroekonomický vývoj Slovenska v

rokoch 1995-2007 vyjadrený HDP po určitom miernom spomalení koncom 90-tich rokov (najmä v roku 1999) zaznamenal mierne oživenie a zrýchlenie tempa rastu HDP o 2,0 % v roku 2000, o 5,5 % v roku 2004, o 6,0 % v roku 2005 a 9,9 % v roku 2007. Obdobný vývoj bol zaznamenaný aj u konečnej spotreby domácností. Z vývoja znázorneného na grafe č.6 vyplýva, že konečná spotreba domácností kopíruje pozitívny vývoj hrubého domáceho produktu.

Graf č.6 : Vývoj hrubého domáceho produktu a konečnej spotreby domácností v mld. Sk
[zdroj:ŠÚSR]

Rast ekonomiky Slovenska mal od roku 1995 rastúcu tendenciu čo vyjadruje aj nasledovná tabuľka:

Tab. č.:23:Vývoj HDP a spotreby domácností

ROK	HDP v mil. Sk	Spotreba domácností v mil. Sk	RAST spotreby v %
1995	581736	296608	0,00
2000	1995278	481537	62,35
2001	2305408	550943	14,41
2002	2530562	613992	11,44
2003	2764343	641548	4,49
2004	2896188	712454	11,05
2005	3172307	814815	14,37
2006	3850993	927159	13,79
2007	4223034	1020117	10,03

Zdroj:[150]

Prírastok reálneho HDP bol podmienený domácim dopytom, ktorý sa zvýšil o 5,5 %. K rastu domáceho dopytu prispel relatívne najviac spotrebiteľský dopyt, od roku 1995 sa zvyšoval v priemere o 4,04 % , čo dobre korešpondovalo s dosiahnutým rastom reálnej mzdy. Rast cien na spotrebiteľskom trhu sa v roku 2006 spomalil, v dôsledku čoho sa celková inflácia znížila z

8,5% v roku 2003 na 7,5% v roku 2004 , na 2,7 % v roku 2005, na 2,5% v roku 2007. Nominálne čisté peňažné príjmy v domácnostiach začiatkom druhej polovice 90-tych rokov výrazne rástli. V ďalších rokoch dynamika medziročného rastu mierne poklesla (tab.č.21) okrem roku 2001 (rast o 11,69 %) a v roku 2004 (rast 12,04 %) v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Podobný priebeh vykazuje aj vývoj peňažných výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje uvedený v tabuľke :

Tab. č.:24:Vývoj čistých peňažných príjmov a výdavkov, výdavky na potraviny

ROK	[ČPP] Čisté peňažné príjmy	% rastu čís.peň. príjmov	Čisté peňažné výdavky	% rastu čís.peň. výdavkov	[VP]Výdavky na potraviny na domácnosť	% rastu výd.na potraviny
1995	41713	-	40827	-	12248	-
1996	48792	16,97	47685	16,80	14115	15,24
1997	56582	15,97	55273	15,91	16361	15,91
1998	59832	5,74	60436	9,34	17173	4,96
1999	62982	5,26	62707	3,76	17344	1,00
2000	68641	8,99	67869	8,23	17757	2,38
2001	76668	11,69	75372	11,06	18334	3,25
2002	80568	5,09	77688	3,07	18760	2,32
2003	85116	5,64	82800	6,58	19439	3,62
2004	95371	12,05	95664	15,54	23631	21,56
2005	99189	4,00	99278	3,78	24194	2,38
2006	105853	6,72	104204	4,96	22862	-5,51
2007	115840	9,43	112712	8,16	24337	6,45
k'		1,096		1,09		1,07
priemer %		9,05		8,93		6,22

Zdroj: ŠÚSR, vlastné prepočty

Počnúc rokom 1998 dochádza však k poklesu medziročného nárastu výdavkov na potraviny a rast výdavkov sa ušľachťuje na úrovni 2-3 %. V priemere za celé sledované obdobie medziročný rast peňažných výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje predstavoval 6,22%, kým celkové peňažné výdavky sa zvyšovali v priemere o 8,93%. Vo vývoji ekonomiky nedošlo v roku 2007 k významnému zlomu, skôr sa posilnili prevažne pozitívne tendencie z rokov 2005 – 2006. Pokračoval silný ekonomický rast, dobiehanie ekonomickej výkonnosti najvyspelejších ekonomík OECD, pokles miery nezamestnanosti a rast reálnych miezd. Ekonomický rast dosiahol hodnoty, ktoré možno považovať za mimoriadne priaznivé. Ekonomia sa významne priblížila k naplneniu konvergenčných kritérií na prijatie eura.

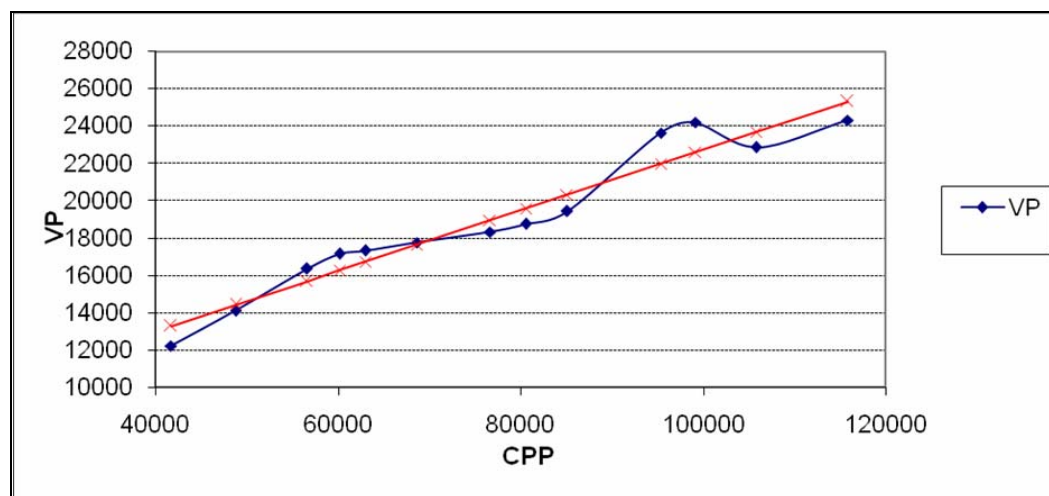
Dôležitým ukazovateľom používaným v medzinárodnom meradle pre porovnanie ekonomickej úrovne života obyvateľstva je ukazovateľ udávajúci veľkosť v absolútnom korunovom vyjadrení [VP] výdavkov za potraviny a nápoje na celkových výdavkoch domácnosti. Daný ukazovateľ dokumentuje, aká časť dôchodku je vynakladaná na uspokojovanie výživových potrieb a aká časť finančných prostriedkov je viazaná na uspokojovanie ostatných potrieb súvisiacich s bývaním, odievaním, vzdelaním, službami a pod. Ako vyplýva z údajov (tabuľky č.22), medziročné zmeny výdavkov na potraviny okrem roku 2004 rástli pomalším tempom ako celkové čisté peňažné výdavky. Kým výdavky obyvateľstva sa zvyšovali ročne v priemere o 8,93 % ($k'=1,09$), výdavky na potraviny rástli miernejšie, v priemere o 6,13 % ($k'=1,07$). Výdavky na potraviny za sledované obdobie rokov 1995-2007 v domácnosti spolu sme aproximovali rôznymi regresnými funkciami, kde ako závisle premenná veličina sú peňažné výdavky na potraviny (VP) a nezávislou premennou čisté peňažné príjmy (ČPP). Tieto funkcie boli ďalej použité pre odhad VP v budúcom období.

Pri lineárnej aproximácii má funkcia tvar:

$$VP = 6504,164 + 0,16241 \cdot \text{ČPP}$$

$$R^2 = 0,9481$$

možno konštatovať, že zvýšenie čistého peňažného príjmu v priemernej slovenskej domácnosti o 1000 Sk umožňuje zvýšenie peňažných výdavkov na potraviny o 162,41 Sk. Priebeh aproximácie vyjadruje aj nasledovný graf č.7:

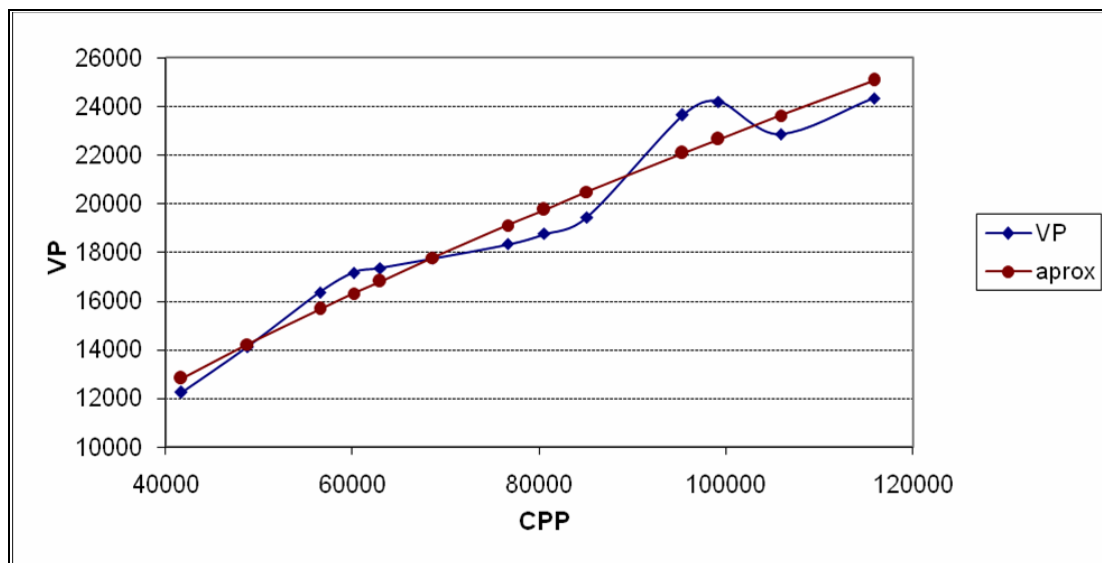
Graf č.7 : Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou lineárnej regresnej funkcie, [Zdroj: vlastné prepočty]

Pomocou mocninovej funkcie možno závislosť výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje od čistých peňažných príjmov vyjadriť v tvare :

$$VP = 11,86189 * \check{CPP}^{0,65662}$$

$$R^2 = 0,98225$$

Bližšie prepočty uvádza tabuľka č. 28 v prílohe a jej priebeh nasledovný graf :

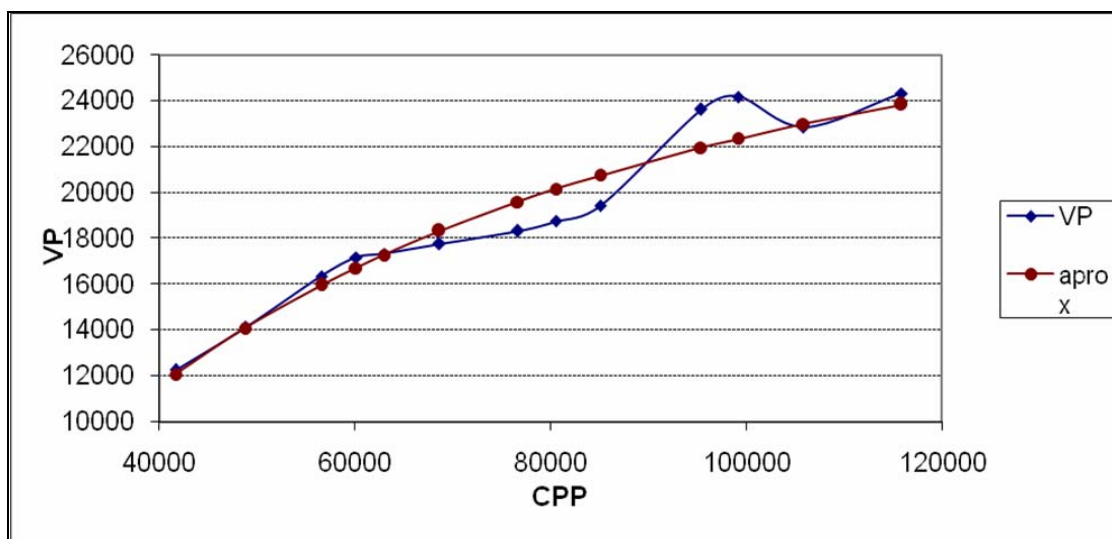

Graf č.8 : Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou mocninovej regresnej funkcie, [Zdroj: vlastné prepočty]

Zohľadňujúc poznatky, že spotreba potravín nebýva neohraničená, model výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje som vyjadrila aj pomocou Workingovej funkcie a Törnguistovej funkcie pre nevyhnutné statky ,ktoré umožňujú odhadnúť aj bod nasýtenia. V prípade Workingovej funkcie model nadobúda parametre, priebeh funkcie vyjadruje graf č.9:

$$VP = \exp\left(10,4633 - \frac{44436,65121}{\check{CPP}}\right)$$

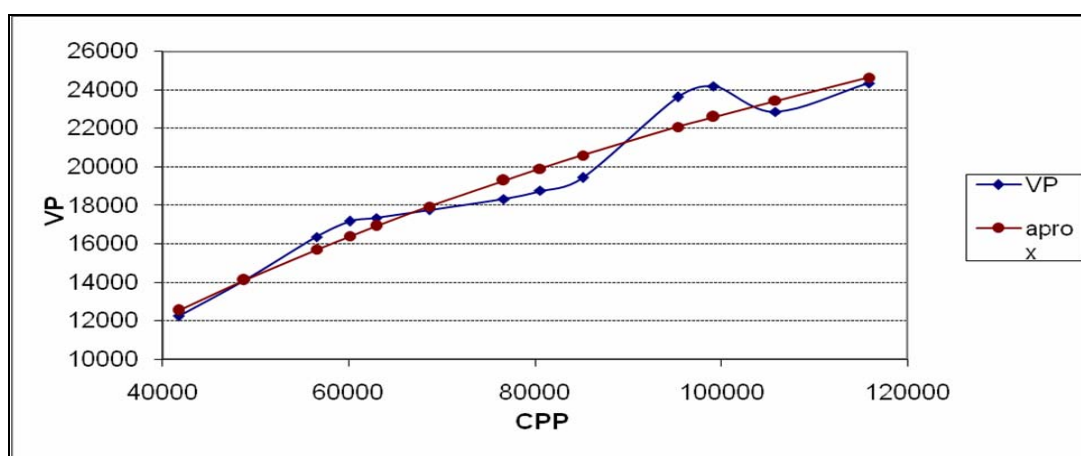
$$R^2 = 0,93893$$

Graf č.9: Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou Workingovej funkcie, [Zdroj: vlastné prepočty]

Model výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje vyjadrený Törnquistovou funkciou je charakterizovaný parametrami, priebeh vyjadruje nasledovný graf č.10:

$$VP = \frac{53966,11 \cdot \check{CPP}}{137841,71 + \check{CPP}} \quad R^2 = 0,98264$$

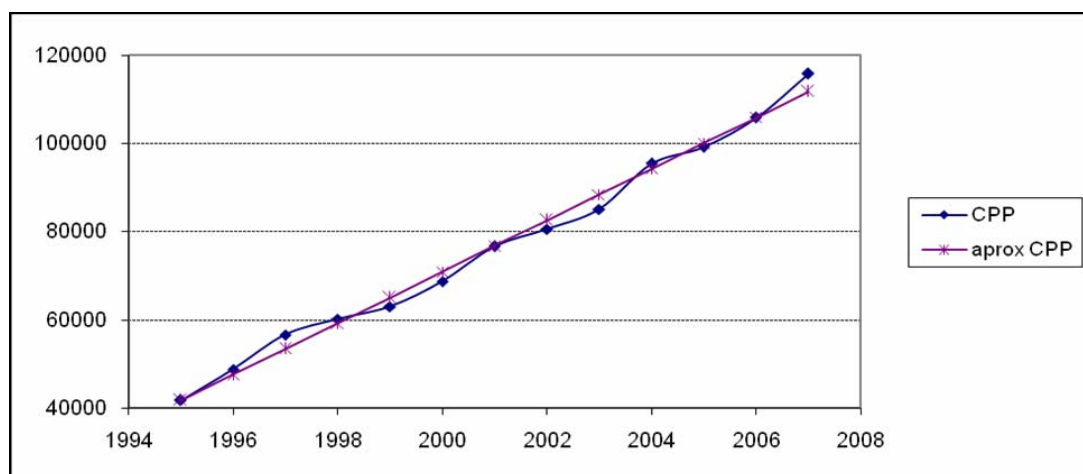

Graf č.10: Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou Tornquistovej funkcie, [Zdroj: vlastné prepočty]

Koeficienty príjmovej elasticity u demonštrovaných modelov nadobúdajú hodnoty menšie ako 1 a potvrdzujú Engelov zákon o klesajúcom podiele výdavkov na potraviny

vzhľadom k úrovni rastu príjmov. Možno konštatovať, že zvýšenie príjmu o 1 % podmieni rast výdavkov na potraviny od 0,4455 % (u Workingovej funkcie) , 0,5802 % (u Törnquistovej funkcie) 0,6566 % (u mocninovej funkcie) do 0,7135 % (u lineárnej funkcie).

Pre odhadnutie výdavkov na potraviny je potrebné pre dané roky 2010,2013,2018 a 2025 najprv odhadnúť čisté peňažné príjmy, odhad vychádza z údajov 1995-2007, pričom možno konštatovať,

Graf č.11: Časový priebeh ČPP v skutočnosti aj pomocou aproximácie, [Zdroj: vlastné prepočty]

že priebeh vzrastu čistých peňažných príjmov má v týchto rokoch približne lineárny priebeh, preto na odhad budúceho vývoja možno použiť lineárnu funkciu trendu

$$\check{CPP} = a + b * t_i \quad a = -11603417$$

$$\check{CPP}_i - \text{v roku } i \quad b = 5837,15$$

T_i - rok i

kde koeficienty a a b sme odhadli metódou najmenších štvorcov.

Na základe týchto hodnôt odhadneme výdavky na potraviny pre budúce obdobia pomocou už uvedených 4.funkcií- lineárna, mocninová, Workingová a Tórquistová, čo vyjadruje nasledovná tabuľka .

Tab.č.25:Odhad výdavkov na potraviny (VP) pomocou funkcií LF,MF,WF,TF

Rok	ČPP	VP lineárna funkcia	E	VP mocninov áfunkcia	E	VP Workingov áfunkcia	E	VP Torquistov áfunkcia	E
2010	129262,23	27498,04	0,76	26942,46	0,66	24823,71	0,34	26116,35	0,52
2013	146773,69	30342,13	0,79	29286,48	0,66	25863,03	0,30	27829,86	0,48
2018	175959,46	35082,28	0,82	32990,22	0,66	27194,95	0,25	30260,72	0,44
2025	216819,54	41718,49	0,84	37838,26	0,66	28520,50	0,20	32991,79	0,39

Zdroj:vlastné prepočty

Očakávaný nárast výdavkov na potraviny najlepšie vystihuje Workingová a Torquistová funkcia, kde z vypočítaných hodnôt vidieť postupné spomaľovanie rastu výdavkov na potraviny vplyvom nasýtenia. V ďalších úvahách lineárnu funkciu môžeme rovno vylúčiť, z dôvodu, že elasticita vykazuje rastúci trend, čo neodpovedá skutočnosti, kde sa predpokladá opak. Pri mocninovej funkcii je elasticita konštantná, čo tiež v podstate pre ďalšie hodnotenie nemá význam. Pri Workingovej a Torquistovej funkcii má elasticita klesajúci trend, čiže % navýšenia príjmov postupne má vplyv na zvýšenie výdavkov na potraviny o stále menší prírastok. Obe funkciu najlepšie odzrkadľujú skutočnosť, že rýchlosť rastu výdavkov na potraviny, nebude kopírovať krivku rastu čistých peňažných príjmov, výdavky na potraviny budú rásť pomalšie, čo možno dokumentovať, že pri Workingovej funkcii, kde budú výdavky na potraviny predstavovať v roku 2010- 19,2.% z čistých peňažných príjmov v 2010 a v roku 2025 len 13,5 %, pri Torquistovej funkcii to bude v roku 2010 20,2 % a v roku 2025 15,2%. V súčasnosti je podiel výdavkov na potraviny z čistých peňažných príjmov 21%, **takže predpokladáme že ľudia budú mať dostatok peňazí na potraviny a môžu spotrebovávať kvalitnejšie potraviny a orientovať spotrebu v súlade s výživovými odporúčaniami, takže v prípade ponuky potravín, budú ľudia schopní si potraviny zakúpiť, čo poukazuje na dôležitosť produkcie potravín a orientáciu na sebestačnosť v produkcii potravín.**

Spotreba potravín u nás i vo svete podliehala v uplynulých desaťročiach veľkým zmenám a tento vývoj pokračuje i v tomto tisícročí. V spotrebe potravín dochádza k výraznejším zmenám nielen čo do objemu, ale aj čo do štruktúry spotreby jednotlivých potravinových skupín. Zmeny boli ovplyvňované viacerými faktormi. K základným faktorom, ktoré ovplyvňujú spotrebu potravín patrí vývoj príjmov obyvateľstva, vývoj spotrebiteľských cien, rozvoj distribučnej siete, úroveň reklamy a v neposlednom rade i úroveň zdravotnej

osvety. Multifaktoriálnosť otázok súvisiacich s výživovými otázkami ako aj cenovou dostupnosťou potravín pre všetky spoločenské skupiny obyvateľstva, zdravotnej nezávadnosti a ďalších s tým súvisiacich otázok potvrdzujú, že problematika potravín presahuje hranice poľnohospodárstva a výživy a má aj širší medzirezortný charakter. Slovenská republika je súčasťou európskeho regiónu, ktorý zahŕňa rôzne kultúry charakterizované nielen rozličnými jazykmi, ale i rôznymi stravovacími tradíciami a zvyklosťami. Rozvojom cestovného ruchu a pohybom pracovných síl, ako aj vplyvom rozšírenia vnútorného európskeho trhu sa zblížujú rôzne kultúry a celý rad potravinových špecialít a kulinárskych technológií je prístupný na celom kontinente. Pozitívom je správanie sa spotrebiteľov ak preferujú spotrebu domácich potravín, tovarov a služieb a prispievajú tak k zvyšovaniu dopytu, ktorý je nevyhnutnou súčasťou ďalšieho rozvoja výroby a trhu a tým i celkového ekonomického rastu krajiny.

3.3.2 Správna výživa a odporúčané výživové dávky

Správna výživa je základným predpokladom zdravého vývoja človeka, hlavnou podmienkou prevencie a súčasťou liečby závažných chorôb, ktoré postihujú veľké skupiny obyvateľstva, jeho chorobnosť a úmrtnosť a majú tiež nezanedbateľné sociálne a ekonomické dosahy. Nesprávne zloženie stravy, nezodpovedajúce aktuálnym potrebám organizmu, ako jeden z významných rizikových faktorov, prípadne príjem škodlivých látok, môže narušiť jeho dynamickú rovnováhu a vyvolať rôzne chorobné zmeny ako sú kardiovaskulárne choroby, nádorové choroby, cukrovka, obezita a iné. Naopak, správnym zložením stravy je možné posilniť niektoré adaptačné mechanizmy a tak znížiť škodlivý vplyv rizikových faktorov. Napríklad dostatočný príjem antioxidantov (vitamín C, E, karotenoidy) môže priaznivo vplyvať v prevencii aterosklerózy. Vlákna môže podporovať znižovanie rizika ischemickej choroby srdca (ICHS) tým, že vedie k poklesu cholesterolemie.

Potravinový kódex charakterizuje potraviny ako látky určené na to, aby ich ľudia požívali v nezmenenom, upravenom alebo spracovanom stave na výživové účely. Ako základné potraviny uvádza potravinový kódex: mäso, mlieko, maslo, chlieb a múku. Do tejto analýzy sme zahrnuli nasledovné potravinové skupiny: mäso, mlieko, obilniny, zemiaky, strukoviny, zelenina, ovocie. Odporúčané výživové dávky a odporúčané dávky potravín sú určené ako hodnotiace kritérium pri plánovaní výroby, štatistickom sledovaní spotreby potravín, výchovy k správnej

výžive a pri aktualizácii potravinovej a výživovej politiky štátu. Úroveň racionalizácie spotreby potravín sme posudzovali podľa stupňa nenaplnenia, resp. prekročenia teoretickej spotreby vyjadrenej odporúčanými dávkami potravín.

Podľa EÚ Platformy pre výživu, fyzickú aktivitu a zdravie, obyvatelia Európskej únie a Slovenskej republiky vykazujú čoraz menšiu fyzickú aktivitu a konzumujú potraviny bohaté na energiu, s množstvom nadbytočných kalórií vo forme tuku, cukru a soli, čoho dôsledkom je zvýšenie počtu osôb s nadmernou hmotnosťou a obezitou v Európskej únii. Naša strava je veľmi bohatá na prívod kuchynskej soli, ktorej denný príjem dvojnásobne presahuje odporúčanú dávku. V súčasnosti sa prijíma 10-15 g soli denne, čo dokazuje priamy a progresívny vzťah medzi príjmom sodíka a výškou krvného tlaku. Slovenská republika sa pokúsila znížiť negatívne vplyvy životného štýlu a najmä rizikových faktorov výživy prostredníctvom „Programu ozdravenia výživy. V posledných rokoch, aj v dôsledku liberalizácie cien a zhoršenej ekonomickej situácie väčšiny spotrebiteľov, sme zaznamenali z pohľadu racionálnej výživy nasledujúce negatívne trendy, presné čísla spotreby od roku 1970 po 2006 uvádza tabuľka č.:38 .

Štandard výživy obyvateľstva Slovenska už viac rokov charakterizuje existujúci nesúlad medzi spotrebou potravín – v kvantite a jej štruktúre – a aktuálnymi fyziologickými potrebami prevažnej časti populácie. Táto nežiaduca situácia i nás už dlhodobejšie prevláda i napriek tomu, že výživa je považovaná za jeden z najvýznamnejších faktorov vonkajšieho prostredia s určujúcim vplyvom na zdravotný stav obyvateľstva, jeho funkčnú zdatnosť a adaptačnú schopnosť, výkonnosť a odolnosť, najmä však na vývoj mladej generácie. V 60.rokoch sa naša populácia z hľadiska charakteristík jej zdravotného stavu zaradila na jedno z popredných miest na svete a medzi vtedajšími krajinami tzv. socialistického bloku dokonca na prvé miesto. V súčasnosti už toto dávno neplatí, terajšiu dobu charakterizuje najmä zaostanie v zvyšovaní strednej dĺžky života v strednej generácii (v súčasnosti na Slovensku to je 69,86 u mužov a 77,63 u žien).

Aj keď sa podľa posledných údajov Štatistického úradu od roku 1993 stredná dĺžka života mierne predĺžila (príloha tabuľka č.21), v porovnaní so strednou dĺžkou života s najvyspelejšími krajinami Európy a sveta tieto údaje ostávajú o 5 až 7 rokov nižšie. Odborníci na výživu upozorňujú, že ak nenastanú podstatnejšie zmeny v racionálnej výžive a v celkovej

životospráve obyvateľstva, bude stúpať úmrtnosť na srdcovo-cievne ochorenia a nádorové ochorenia, ktoré budú 2 až 3 krát vyššie ako vo vyspelých krajinách .

Najnepriaznivejší je pritom vývoj úmrtnosti v skupine kardiovaskulárnych chorôb, ktorá vykazuje na Slovensku okolo 52% podiel na celkovej úmrtnosti obyvateľstva, pričom nepriaznivý trend predstavuje jej presun do nižších vekových kategórií a to hlavne v dôsledku vysokej úmrtnosti mužov v strednom veku , napríklad vo vekovej skupine 35 až 45 rokov sa Slovensko zaraďuje v úmrtnosti na jedno z prvých miest v Európe. Ak pritom uvažíme trvalejší vzostupný trend výskytu viacerých onkologických ochorení a tiež úmrtnosti na tieto (okolo 20% z celkovej úmrtnosti obyvateľstva) zistíme, že iba v uvedených 2.skupinách chorôb zomiera na Slovensku takmer $\frac{3}{4}$ obyvateľov. Značná je tiež rozšírenosť viacerých metabolických porúch a iných degeneratívnych chorôb a tiež ich rizikových faktorov v populácii ako sú hyperlipoproteinémia, ateroskleróza, obezita, diabetes mellitus, vysoký krvný tlak a dna. Obzvlášť závažný je pritom poznatok, že dochádza ku kumulácii viacerých týchto chorobných jednotiek u jedinca, dokonca u niektorých populačných skupín, v dôsledku čoho sa výrazne zvyšuje riziko práceneschopnosti , invalidity a predčasnej smrti u obyvateľstvo.

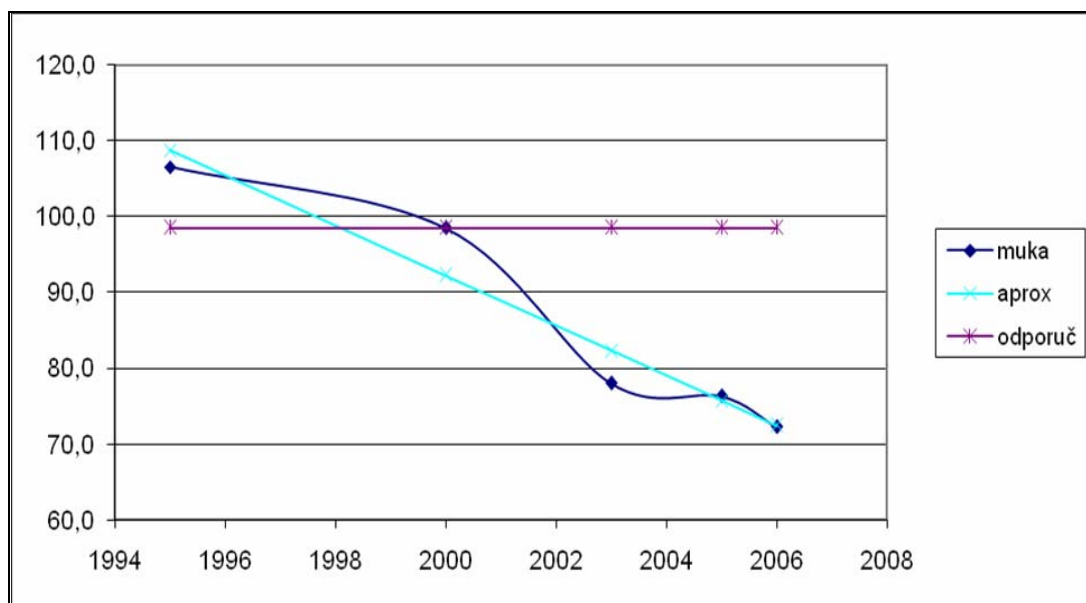
Súčasný štandard výživy obyvateľstva sa vyznačuje energetickou nadmernosťou (123%) hlavne v dôsledku vysokého podielu tukov (151%) a relatívne aj sacharidov (123%) a živočíšnych bielkovín (112%) a nevyváženosťou, resp. deficitmi viacerých významných nutričných faktorov , ako sú vitamíny A (89%), B2 (84%) a C(74%), z minerálnych látok vápnika (87%) a u niektorých skupín obyvateľstva hlavne detí a tehotných a dojčiacich žien a tiež aj u starších osôb aj železa, vo významnej miere prispieva k rozšíreniu civilizačných chorôb.

3.3.3 Súčasná spotreba vybraných potravín na jedného obyvateľa v kg a rok, aproximácia spotreby potravín, úroveň súčasnej spotreby potravín k odporúčaným dávkam spotreby potravín.

Zrnoviny hodnotie múky

Vývoj spotreby zrnovín v hodnote múky má klesajúci trend, v roku 1970 bola spotreba 125 kg, čo bolo o 26,5kg viac ako boli odporúčané výživové dávky, táto spotreba klesala, keď v roku 1990 bola 116,5 kg, čo je o 7 % menej a pokles naďalej pokračoval, v roku 1995 bola

spotreba 106,5 kg, v roku 200 už 98,5 kg, čo predstavuje odporúčanú výživovú dávku. Od tohto obdobia sa pokles nezastavil dnes je spotreba 72,3 kg čo je 26,6% menej ako je odporúčaná výživová dávka.

Graf č.12: Vývoj aproximácie a skutočnej spotreby múky v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Výroba pšeničnej múky ale aj ďalších komodít mlynárskeho priemyslu je vo vertikále výroby pšenice až pečivárskych výrobkov významným prvkom. Podnikateľské subjekty spracovateľského priemyslu majú záujem nakúpiť kvalitnú potravinársku pšenicu, z ktorej možno vyrobiť múku s dobrými pekárskymi vlastnosťami. Mlynárske spracovanie možno charakterizovať ako zušľacht'ovací proces, pri ktorom sa oddeľuje endosperm od obalových vrstiev zrna. Na kvalitu múky má vplyv najmä veľkosť, dĺžka skladovania, teplota a prístup vzduchu. Z vyčisteného zrna sa získa podľa vymieľacieho kľúča istý podiel výrobkov. Pri spracovaní pšenice potravinárskej sa získa 66,3 % až 74,6 % jedlých druhov múk a zbytok tvoria vedľajšie krmné produkty (krmná múka, otruby). Z jedlých pšeničných múk najvyšší podiel je hladkej múky T-650, ďalej nasleduje hladká špeciál T-512, pšeničná chlebová tmavá T-1050, hrubá T-450, polohrubá výberová a graham T-1800. V aproximácii je premietnutý trend poklesu a vyjadruje ju tabuľka:

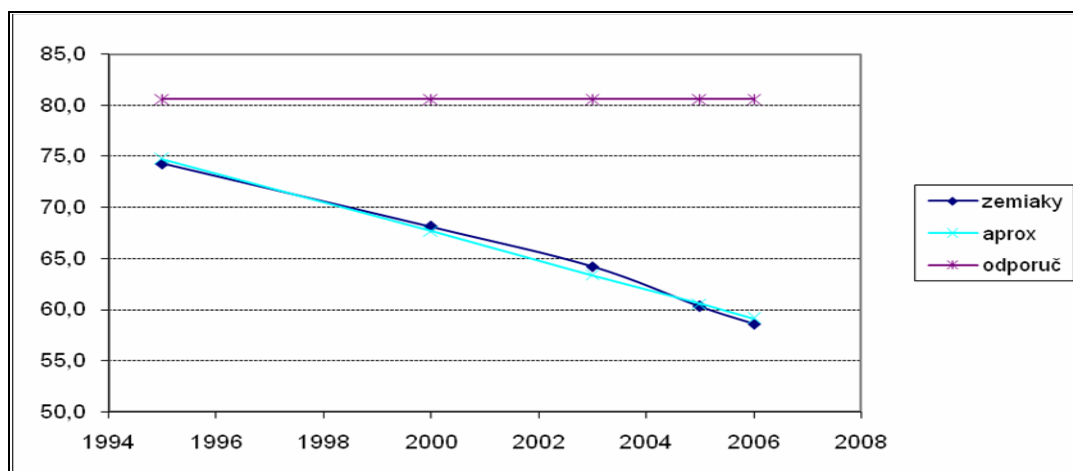
Tab.č.26:Aproximovaná spotreba múky v kg na obyvateľa

Rok	Spotreba múky
2010	73,46
2013	72,34
2018	70,48
2025	67,87

Zdroj: vlastné prepočty

Zemiaky

Zemiaky majú v spotrebe potravín rovnaký vývoj ako ostatné základné potravinové plodiny (napr. pšenica a ryža). S ekonomickým rastom životnej úrovne spotrebiteľia diverzifikujú svoju stravu na chutnejší a drahší zdroj energie a bielkovín ako sú živočíšne produkty, ovocie zelenina. Spotreba základných potravinových plodín (zemiaky, pšenica, ryža) na obyvateľa klesá jednoznačne s rastom priemerného príjmu na obyvateľa. Príspevok základných potravinových plodín na prístupnej energii vo výžive obyvateľstva, kde patria aj zemiaky, strmo klesá z 80% pri veľmi nízkych príjmoch a približuje sa k 25% pri veľmi vysokých príjmoch. Vývoj spotreby základných potravinových plodín v miernych klimatických oblastiach Európy a severnej Ameriky poukázal na súvislosť medzi príjmami obyvateľstva a spotrebou základných potravinových plodín. Pri sledovaní vzťahov medzi spotrebou určitých poľnohospodárskych komodít, hospodárskym rozvojom ekonomiky štátu a životnej úrovne obyvateľstva z historického hľadiska je potrebné zdôrazniť, že väčšina krajín nastupovala v „zemiakovej ekonomike” a postupne, s rozvojom životnej úrovne sa postupne dopracovala k rozvinutej ekonomike [162]

Graf č.13: Vývoj aproximovanej a skutočnej spotreby zemiakov v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Spotreba *zemiakov* vykazuje pomerne vyrovnaný, no klesajúci trend a pohybovala sa od 78,6 kg (rok 1997) do 64,3 kg . obyv.-1 . rok-1 (rok 2001). Najväčší pokles spotreby zemiakov (12,5 %) bol v roku v období rokov 1990-1995, spotreba má už od roku 1970 (96,3 kg) klesajúci trend, 1990 to bolo 85,8 kg, v roku 1995-74,3 kg , v súčasnosti je spotreba 58,6 kg, čo je oproti odporúčanej spotrebe 80,6 kg menej o 22 kg na obyvateľa a rok. Helena Tibenská z Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva hovorí, že za slovenský pokles spotreby zemiakov nie je unikát, naopak - ide o celosvetový trend. „Sú za tým zmeny stravovacích návykov. Stúpa spotreba cestovín, veď ktorá žena dnes robí na večeru lokše alebo zemiakové pirohy?“[164] Aj aproximácia budúcnosti zohľadňuje klesajúci trend, pozri tabuľka:

Tab.č.27:Aproximovaná spotreba zemiakov v kg na obyvateľa

Rok	Spotreba zemiakov
2010	53,476
2013	49,224
2018	42,136
2025	32,214

Zdroj: vlastné prepočty

Strukoviny:

Výsledky súčasných vedeckých výskumov potvrdzujú nielen to, že strukoviny poskytujú ľudskému organizmu dostatok kvalitných bielkovín, vitamínov a minerálnych látok. Množia sa dôkazy o tom, že v strukovinách sa nachádza aj veľa látok, ktoré dokážu človeka ochrániť pred civilizačnými ochoreniami. Napriek tomu je spotreba strukovín na Slovensku v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami čoraz nižšia. Možno to spôsobuje aj skutočnosť, že sa v našom podvedomí konzumácia strukovín spája s určitými predsudkami. Spotreba strukovín na Slovensku je nízka, odporúčané výživové dávky sa dosahovali len v roku 1970, odvtedy má klesajúci trend, v súčasnosti je spotreba strukovín 1,5 kg na obyvateľa čo je o 1,1 kg nižšie ako je odporúčaná výživová dávka, keďže ide o malé hodnoty spotreby, poviem to inak, spotreba na Slovensku o 57,6 % nižšia ako je odporúčaná výživová dávka, čo je na škodu vzhľadom na vysokú disponibilitu efektov pre ľudský organizmus škoda.

Aproximácia spotreby strukovín v kg na obyvateľa vychádza z uvedených trendov, vyjadruje ju tabuľka

Tab.č.28: **Aproximovaná spotreba strukovín kg na obyvateľa**

Rok	Spotreba strukovín
2010	1,233
2013	1,055
2018	0,758
2025	0,342

Zdroj: vlastné prepočty

Tuky

Spotreba tukov pre ľudský organizmus by mala byť v primeranom množstve a nemala by presahovať 25 až 30 % z celkovej prijatej energie. Ako popisuje tabuľka č.27 je vývoj spotreby tukov spolu v kg na obyvateľa charakterizovaný postupným poklesom od roku 1990, kedy spotreba tukov bola najvyššia 25,3 kg na obyvateľa a prevyšovala odporúčané spotrebné dávky o 2 kg, trend s súčasnosti kopíruje odporúčané dávky, aj štruktúra spotreby tukov je vyrovnaná.

Tab.č.29:Spotreba tukov v kg na obyvateľa v členení

	OVD	1970	1990	1995	2000	2003	2005	2006
Maslo	2,8	4,3	6,4	3,2	2,7	2,7	2,0	2,0
Bravčová masť	3,0	6,5	7,0	4,9	3,4	2,2	3,5	3,1
Oleje	16,2	6,5	11,9	15,8	17,8	18,4	18,4	18,2
SPOLU tuky	23,3	17,3	25,3	23,9	23,9	23,3	23,9	23,3

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Túto skutočnosť potvrdzuje i priemerný koeficient rastu, ktorý za analyzované obdobie nadobúda hodnotu blízku jednej ($k' = 0,997$). V spotrebe prevláda podiel rastlinných tukov a olejov, ich podiel vzrástol z 47% (rok 1990) na 78 % v roku 1996, pozitívom je pokles spotreby bravčovej masti na odporúčané výživové dávky. Aproximáciu spotrebu jednotlivých druhov tukov v kg na obyvateľa vyjadruje nasledovná tabuľka:

Tab.č.30:Aproximácia spotreby tukov v kg na obyvateľa v členení

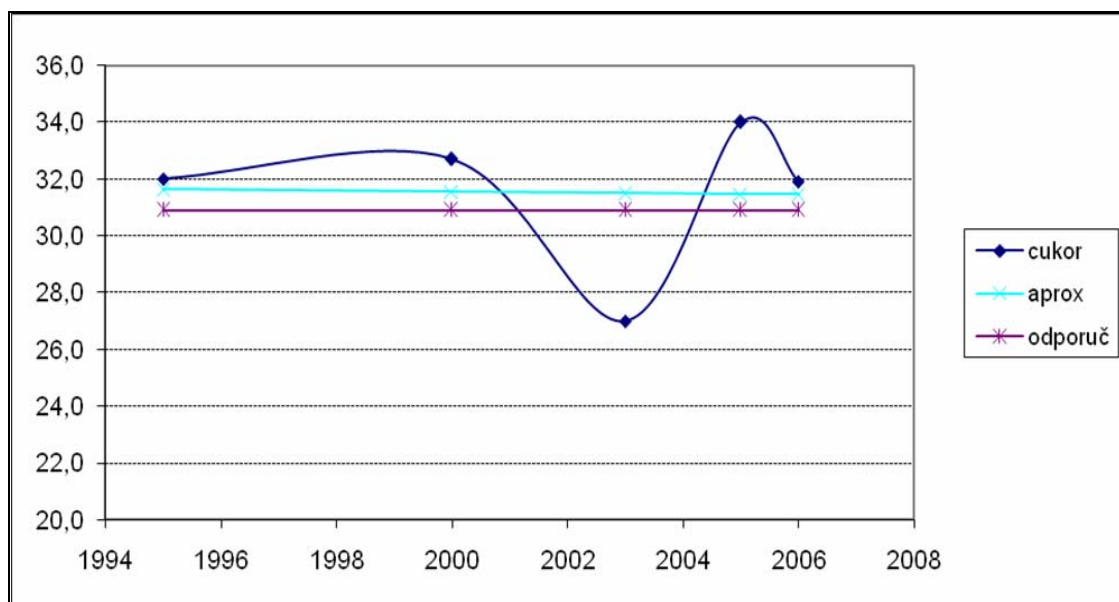
	OVD	2010	2013	2018	2025
Maslo	2,8	1,6	1,3	0,8	0,5
Bravčová masť	3,0	2,1	1,6	0,8	0,5
Oleje	16,2	19,9	20,3	21,4	23,0
SPOLU tuky	22,0	23,6	23,2	23,0	24,0

Zdroj: vlastné prepočty

V budúcnosti je predpoklad spotreby tukov vypočítaný na základe trendu v mierne prevyšujúcej spotrebe odporúčaných dávok, zmena je v štruktúre spotreby, kde bude prevládať spotreba olejov, čo spôsobuje orientácia na zdravý spôsob života a konzumácia kvalitných tukov.

Cukor

Spotreba *cukru* mala po roku 1995 stagnujúci vývoj s miernymi výkyvmi. Výnimkou bol rok 1999, v ktorom medziročná spotreba cukru poklesla o 12,4 % a rok 2001 s poklesom spotreby oproti roku 2000 až o 15,6 %. V ďalších rokoch sa spotreba stabilizovala. Hodnota priemerného koeficienta rastu ($k' = 0,992$) poukazuje na 0,8 % ročný pokles spotreby cukru.

Graf č.14: Vývoj aproximovanej a skutočnej spotreby cukru v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Spotreba cukru v súčasnosti je 31.9 kg na obyvateľa a to je len mierne na odporúčanou spotrebou 30,9 kg. Trend vo vývoji spotreby cukru je stabilizovaný, čo sa odráža aj v aproximácii spotreby čo vyjadruje tabuľka č.: , kedy spotreba bude stále v intenciách 31 kg, čo zodpovedá aj odporúčaným výživovým dávkam.

Tab.č.31:Aproximovaná spotreba cukru v kg na obyvateľa

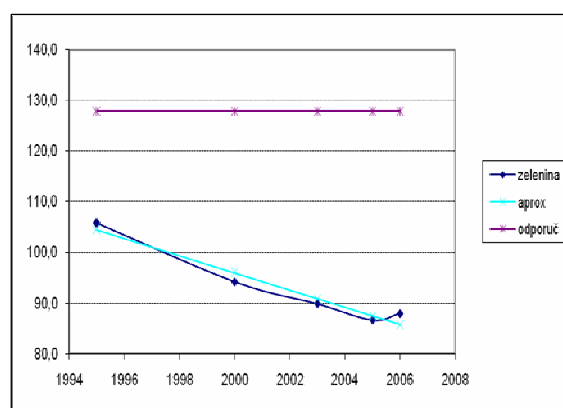
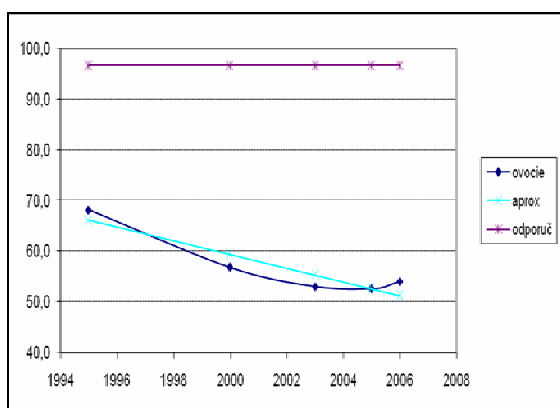
Rok	Spotreba cukru
2010	31,387
2013	31,338
2018	31,257
2025	31,143

Zdroj: vlastné prepočty

Zelenina a ovocie:

Spotreba *zeleniny a zeleninových výrobkov* sa vyznačovala protichodným vývojom. Spotreba zeleniny mala do roku 1995 narastajúci trend, keď v roku 1970 bola spotreba 98,2 kg, v roku 1990 -100,6 kg na obyvateľa a v roku 1995 to bolo 105,8 kg na obyvateľa, čo predstavovalo 82,7 % odporúčanej výživovej dávky. Od roku 1995 dochádza k poklesu spotreby zeleniny (v roku 2000 o 11 % a v roku 2003 o 5,6 %). Pokles spotreby sa ne zastavil

„za sledované obdobie došlo k poklesu spotreby zeleniny o 17% k obdobiu s najvyššou spotrebou v kg (1995) čo poukazuje na nie celkom priaznivý vývoj, keď v súčasnosti je spotreba o 39,9 kg nižšia ako sú odporúčané výživové dávky. Spotreba ovocia mala taktiež od roku 1970, kedy bola spotreba 39 kg na obyvateľa, narastajúci trend, najvyššie údaje o spotrebe sú z roku 1995, kedy bola spotreba 68,1 kg na obyvateľa, od tejto doby je mierne klesajúci trend, v súčasnosti spotreba 54 kg na obyvateľa predstavuje hodnotu o 42,7 kg nižšiu ako je odporúčaná výživová dávka.“

Graf.č.15 : Vývoj aproximovanej a skutočnej spotreby ovocia v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Graf.č.16 : Vývoj aproximovanej a skutočnej spotreby zeleniny v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Spotreba *ovocia, zeleniny a zeleninových výrobkov* je najmenej priaznivá z hľadiska požiadaviek racionálnej výživy. Je najviac pod úrovňou odporúčaných dávok spomedzi všetkých potravinových skupín. Žiaľ, výroba a spotreba ovocia a zeleniny na Slovensku je už roky nízka a nič na tom nezmenil ani vstup SR do EÚ v roku 2004. Obyvatelia SR skonzumujú ročne menej ovocia a zeleniny dokonca ako v roku 1989 [150], hoci ponuka predovšetkým čerstvých vitamínov sa neporovnateľne zlepšila. Za zníženou spotrebou sú predovšetkým zlé stravovacie návyky a žiaľ aj peniaze. Pre mnohých ľudí je ovocie a zelenina drahá. Odporúčanú dennú dávku zeleniny pre deti – 400 gramov spĺňa medzi členskými štátmi EÚ iba Grécko a Taliansko (túto dávku odporučila Svetová zdravotnícka organizácia). Odporúčaná denná

dávka ovocia a zeleniny pre dospelých je 600 až 800 gramov. Na Slovensku bola spotreba v roku 2005- 389 gramov, teda ani nie polovica z požadovaného množstva. Podľa odborníkov na správnu výživu sa Slováci nenaučili ešte stále pravidelne jedávať denne 5 až 10 porcií ovocia a zeleniny. Po porciou sa rozumie dávka vitamínov, ktorá sa vojde do dlane. Vhodnými dávkami sú napríklad jablko, citrusový plod, mrkva, kaleráb, kel, kapusta a to trebárs aj v tepelnej úprave. Výsledkom by mala byť denná spotreba medzi 600 až 800 gramami pre dospelého, v skutočnosti to však nie je ani polovica požadovaného množstva. Deti by mali skonzumovať 400 gramov ovocia a zeleniny na deň. Na Slovensku sa ani táto norma neplní, pretože príkladom žiaľ nie sú ani rodičia.

Vývoj spotreby ovocia a zeleniny udáva tabuľka č., aproximácia je vypočítaná na základe klesajúceho trendu spotreby, čo spôsobuje, že má klesajúci trend, čo z výživového hľadiska je nežiadúce. Zmenu v skutočnej spotrebe ovocia a zeleniny v kg na obyvateľa môže ovplyvniť smerovanie agrárnej politiky, prípadne zmeny, ktoré pripravuje Európska únia v reforme podpory spotreby ovocia a zeleniny, kde tieto by mali dostávať nemocnice a školy zdarma, čo by samozrejme viedlo k lepším stravovacím návykom a zvýšeniu spotreby.

Tab.č.32:Aproximovaná spotreba zeleniny a ovocia v kg na obyvateľa

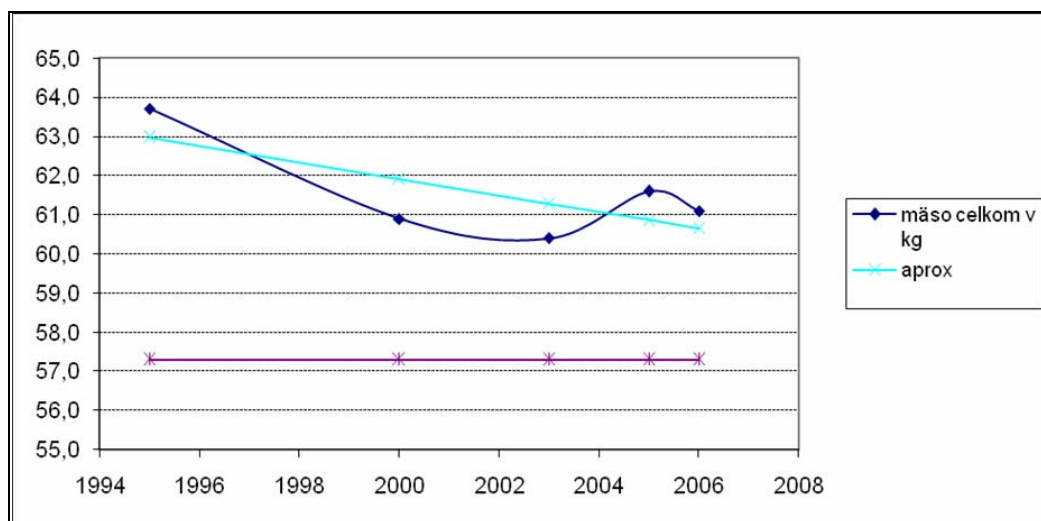
ROK	Spotreba zeleniny	Spotreba ovocia
2010	78,968	45,807
2013	73,863	41,749
2018	65,355	34,985
2025	53,445	25,515

Zdroj: vlastné prepočty

Mäso

Mäso a výška jeho spotreby vo väčšine štátov sveta predstavuje jednu zo základných potravín a jeho spotreba býva posudzovaná ako základné meradlo úrovne výživy, aj na Slovensku je mäso komodita, na ktorú slovenské domácnosti vydávajú najväčší podiel finančných prostriedkov zo všetkých potravín. Spotreba *mäsa a mäsových výrobkov v kg na obyvateľa* mala v analyzovanom období medzi rokmi 1994 až 2008 mierne klesajúci vývoj, okrem spotreby hydinového mäsa (Graf č.17).Odporúčané výživové dávky v celkovej spotrebe

mäsa je 53,7 kg na obyvateľa a rok, priemerná spotreba mäsa je na Slovensku 61,54 kg na obyvateľa, čo ešte stále prekračuje odporúčané výživové dávky v priemere o 8 kg na obyvateľa a rok.

Graf č.17: Vývoj spotreby mäsa celkom v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Ak porovnáme údaje z obdobia konca 80.rokov, kedy bola spotreba 84 kg na obyvateľa, vidíme pozitívny vplyv zdravotvedy a vyššie uvedených faktorov, ako vplyv ceny jednotlivých komodít hlavne pri spotrebe mäsa. Spotreba mäsa má dlhodobu klesajúcu tendenciu, najväčší prepád bol v spotrebe hovädzieho mäsa priemer 7,94 kg na obyvateľa, ktoré je pod úrovňou 70% odporúčaných dávok 17, 4 kg. Dôvody, ktoré nasledovne ovplyvnili uvedený vývoj môžeme v skratke zhrnúť:

- zvyšovanie ceny, hlavne pri hovädzom mäse,
- substitučný efekt hlavne substitúciu hovädzieho mäsa hydinovým a bravčovým mäsom
- orientácia na zdravší životný štýl.

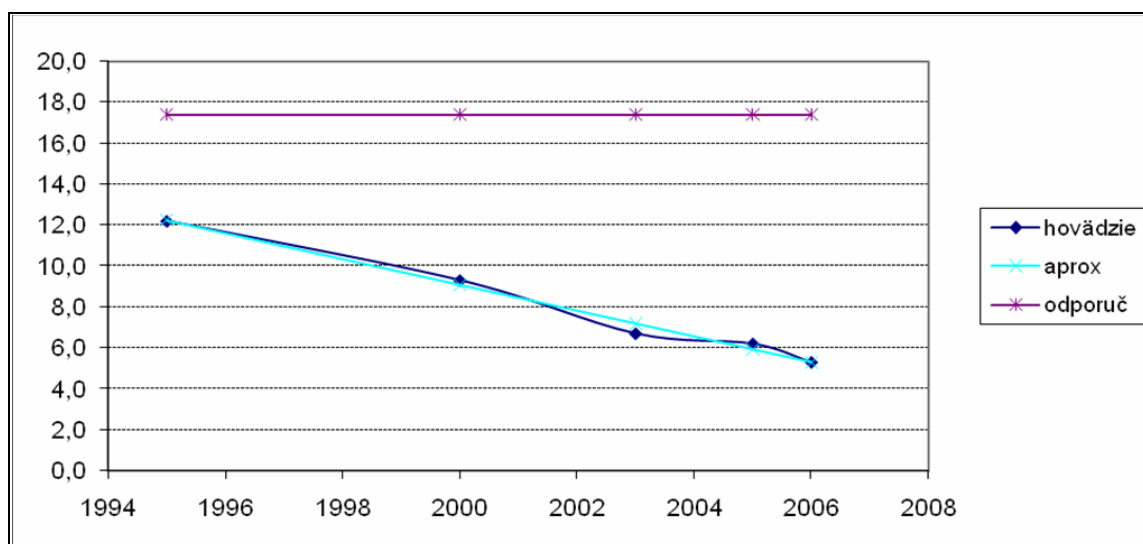
Ako bude vidno ďalej, vplyv jednotlivých faktorov sa rôznou závislosťou odrazil v spotrebe jednotlivých druhov mäsa. Tento trend slúžil ako údajová základňa pre aproximáciu spotreby mäsa v kg na obyvateľa ako uvádza tabuľka č.33, a tento trend ma neustále klesajúci trend a približuje sa o odporúčaným výživovým dávkam v kg na obyvateľa.

Tab.č.33:Aproximovaná spotreba mäsa v kg na obyvateľa

ROK	Spotreba mäsa
2010	59,817
2013	59,186
2018	58,136
2025	56,664

Zdroj: vlastné prepočty

Vývoj spotreby *hovädzieho mäsa v kg na obyvateľa za rok* (graf č.18) mal prudko klesajúci priebeh hlavne z dôsledku zvyšovania ceny.

Graf č.18: Vývoj aproximovanej a skutočnej spotreby hovädzieho mäsa v kg na obyvateľa,

Zdroj: vlastné prepočty

Najväčší prepád v spotrebe je zaznamenaný od roku 1990, kedy bola spotreba 22.1 kg a vysoko prevyšovala odporúčané dávky spotreby 17,4 kg., no už v roku 1995 bola spotreba len 12,2 kg a od tohto roku má stále klesajúci trend. Vyjadrené reťazovým indexom výraznejší pokles nastáva od roku 1999 (pokles o 11,9 % v porovnaní s rokom 1998) a vyvrcholí v roku 2001 poklesom až o 24,7 % oproti roku 2000. V ďalších rokoch pokles spotreby hovädzieho mäsa sa spomaľoval takže priemerný koeficient rastu za celé sledované obdobie bol 0,94 ($k'=0,94$). Na základe bázičného indexu vyplýva, že spotreba hovädzieho mäsa v roku 2004 poklesla na 55,7 % v porovnaní s rokom 1995. Podstatne nižšia je spotreba mlieka a mliečnych

výrobkov na Slovensku aj v porovnaní s úrovňou vo vyspelých štátoch sveta (cca 300 kg, v EÚ 240 kg).

Príčiny daného stavu sú rôzne, pričom v nich dominuje pokles kúpyschopnosti obyvateľov. Produkty z chovu hovädzieho dobytku majú významné zastúpenie aj v zahraničnom obchode Slovenska.

V ďalších rokoch pokles spotreby hovädzieho mäsa sa spomaľoval takže priemerný koeficient rastu za celé sledované obdobie bol 0,94 ($k'=0,94$). Na základe bázičného indexu vyplýva, že spotreba hovädzieho mäsa v roku 2004 poklesla na 55,7 % v porovnaní s rokom 1995. Odhadované hodnoty spotreby hovädzieho mäsa vyjadruje nasledovná tabuľka, avšak v tomto prípade vychádzajú nesprávne hodnoty, pretože pri výpočte aproximácie zohralo úlohu prudké znižovanie spotreby čo v aproximácii na roky 2018 a 2025 prináša už záporné hodnoty. Po konzultáciách s Ing. Krížovou S. [VUEPP] jej odhadované hodnoty spotreby hovädzieho mäsa sú nasledovné a budem ich používať v ďalších porovnaníach pre roky 2018 a 2025.

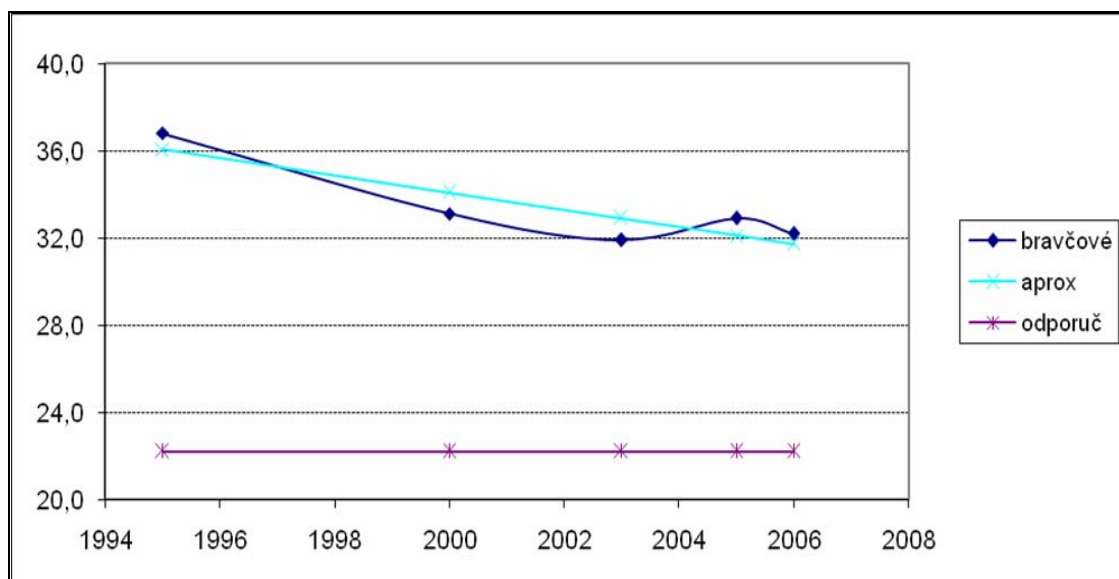
Tab.č.34:Aproximácia spotreby hovädzieho mäsa v kg na obyvateľa, odhad spotreby VUEPP v kg na obyvateľa

Rok	Spotreba hovädzieho mäsa	Odhad spotreby VUEPP
2010	2,783	6,0
2013	0,896	10,0
2018	-2,249	16,5
2025	-6,651	18,0

Zdroj: vlastné prepočty, [87]

Spotreba bravčového mäsa zaznamenala najväčšiu zmenu hlavne v období medzi rokmi 1990 a 1995, kedy bol pokles v spotrebe mäsa z 44,5 kg (1990) na 36,8 kg (1995), čo predstavovalo v absolútnom vyjadrení pokles v spotrebe o 7,7 kg na osobu. Spotreba *bravčového mäsa od roku 1995* má mierne klesajúci trend a pohybovala sa od 36,9 kg (rok 1998) do 30,8 kg na obyvateľa (rok 2004).

Priemerný koeficient rastu (k') za celé obdobie nadobúda hodnotu 0,980 a poukazuje na stagnujúci a relatívne stabilný vývoj spotreby bravčového mäsa (graf č. 15).

Graf.č. 19: Vývoj aproximácie a skutočnej spotreby bravčového mäsa v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Stály pokles potreby poukazuje na vplyv nízkych cien a zlepšovania životného štýlu obyvateľstva, avšak aj tak je stále spotreba nad hranicou odporúčaných výživových dávok v priemere o 11.5 kg na obyvateľa. Aproximovanú spotrebu bravčového mäsa v kg uvádza tabuľka č.26, kde úroveň odporúčaných dávok 22.2 kg dosiahneme až po roku 2025.

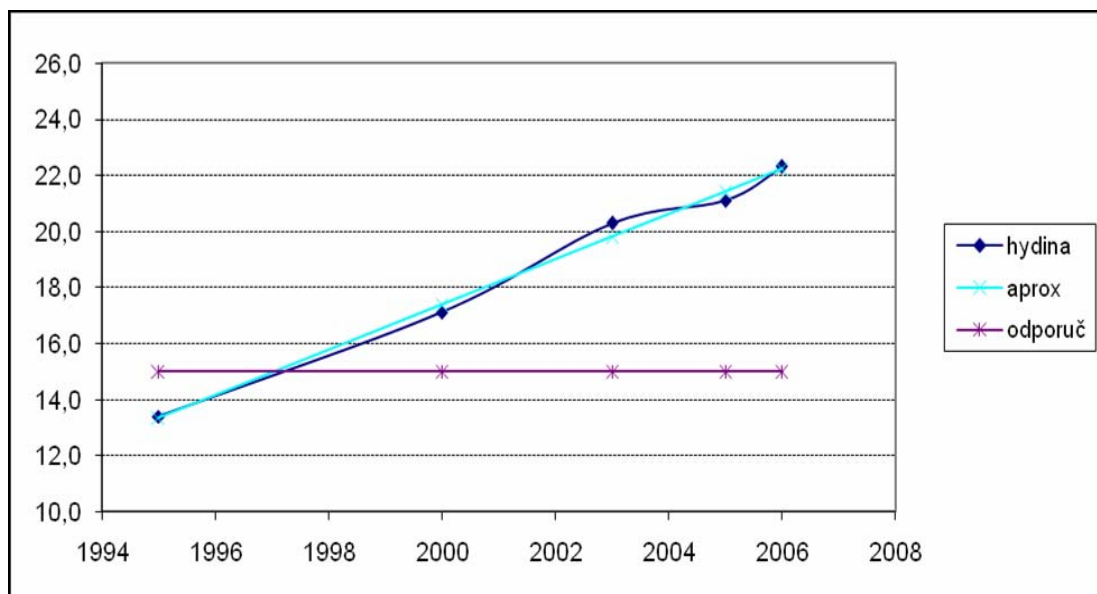
Tab.č.35: Aproximácia spotreby bravčového mäsa v kg na obyvateľa

ROK	Spotreba bravčového mäsa
2010	30,152
2013	28,971
2018	27,003
2025	24,247

Zdroj: vlastné prepočty

Spotreba hydiny je pozitívna a má stále stúpajúci trend najmä ak porovnáme spotrebu od roku 1970, kedy bola spotreba len 9,1 kg na obyvateľa, už v roku 1990 bola spotreba 14.2 kg čo sa veľmi približuje k odporúčanej výživovej dávke 15 kg. Odporúčané výživové dávky sme prekročili v roku 1997, pre vývoj spotreby *hydiny* je charakteristický neustály mierny medziročný nárast okrem roku 2000 (pokles o 1,7 %). Priemerný koeficient rastu nadobúda hodnotu 1,05 ($k' = 1,05$), čo prezentuje 5 % priemerný ročný rast spotreby hydínového mäsa. V

súčasnosti je spotreba na Slovensku 22,3 kg, čo predstavuje prekročenie výživových dávok o 7.3 kg na obyvateľa ročne, hlavnou príčinou je hlavne nízka cena a rýchla upraviteľnosť, čo súvisí aj so zmenami životného štýlu obyvateľstva.

Graf č.20: Vývoj aproximácie a skutočnej spotreby hydínového mäsa v kg na obyvateľa,

Zdroj: vlastné prepočty

Na základe uvedených pozitív hydínového mäsa a jeho neustále rastúceho trendu som aproximovala spotrebu hydínového mäsa v kg na obyvateľa pre uvedené roky v tabuľke nasledovne:

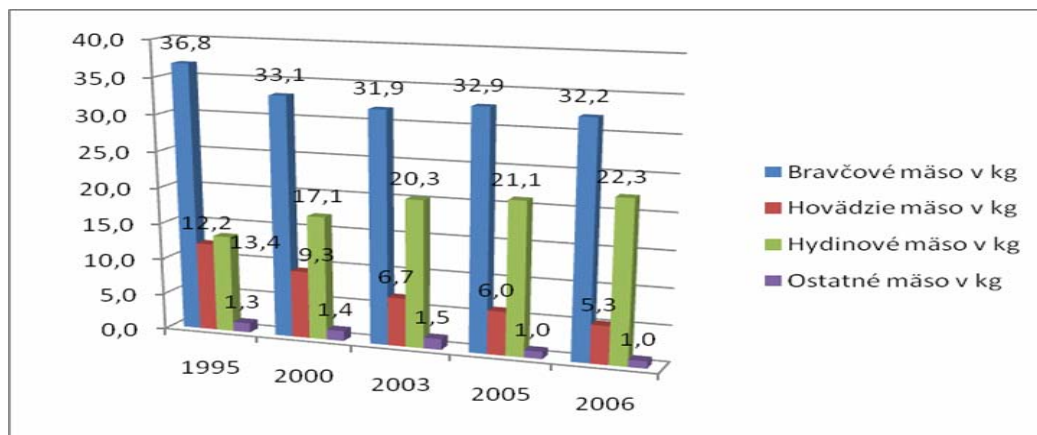
Tab.č.36: Aproximácia spotreby hydínového mäsa v kg na obyvateľa

ROK	Spotreba hydínového mäsa
2010	25,462
2013	27,885
2018	31,923
2025	37,577

Zdroj: vlastné prepočty

Z hľadiska štruktúry spotreby mäsa možno konštatovať, že v slovenskej domácnosti stále prevláda konzumácia bravčového mäsa. Jeho spotreba klesla v štruktúre z 57,77 % v roku 1995 na 52,96 % v roku 2006, čo možno hodnotiť ako pozitívny trend z hľadiska napĺňania požiadaviek racionálnej výživy. Veľkým negatívom je pokles spotreby hovädzieho mäsa a jeho neustále klesajúci trend, vo všeobecnosti je spotreba mäsa stále vysoká, nad úroveň

odporúčaných dávok o 3,5 kg, čo nie je veľké číslo, avšak je dôležitá zmena štruktúry spotreby mäsa, hlavne zvýšiť podstatne spotrebu hovädzieho mäsa, mierne znížiť spotrebu hydinového mäsa. Vývoj spotreby jednotlivých druhov mäsa v kg na obyvateľa vyjadruje nasledovný graf č.21:

Graf č.21: Vývoj spotreby druhov mäsa v kg na obyvateľa v uvedenom období, Zdroj: vlastné prepočty

Mlieko a mliečne výrobky:

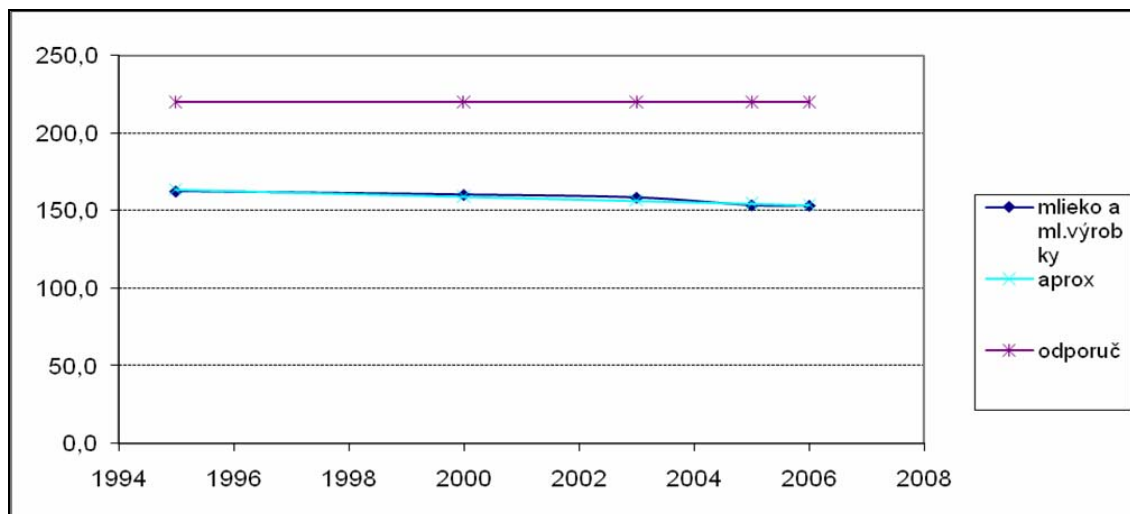
Mlieko a mliečne výrobky patria k základným potravinám vo výžive obyvateľstva a tvoria hlavnú potravinovú zložku. [157]V súčasnosti práve prostredníctvom mlieka a vybraných mliečnych výrobkov si môže každý človek od útleho veku až po starobu liečiť svoje osobitné zdravotné problémy napr. s trávením, vlastným metabolizmom, krvným tlakom, atď. Deti a mládež sú najohrozenejšou vekovou skupinou z hľadiska príjmu primeraného množstva vápnika. Je pravdou, že v posledných rokoch došlo k prudkému poklesu spotreby mlieka a mliečnych výrobkov, čím nastalo významné zníženie príjmu vápnika a minerálnych prvkov do organizmu. Ako vyplýva z dostupných údajov, dosahuje v súčasnosti príjem vápnika u detí a mládeže iba okolo 60 % odporúčaného množstva. Na zlepšenie tejto nepriaznivej situácie je nutné z hľadiska ochrany zdravia a zdravého vývoja mladej generácie presadzovať konzumáciu mlieka a mliečnych výrobkov, ako najvýznamnejších zdrojov vápnika.

Mlieko a mliečne výrobky patria k základným potravinám vo výžive obyvateľstva a tvoria hlavnú potravinovú zložku. Jednu z najdôležitejších nutričných zložiek mlieka sú **mliečne bielkoviny**. Už 1 liter mlieka pokryje požadovanú dennú dávku bielkovín u detí. Pre dospelých je to približne polovičná odporúčaná denná dávka. Mliečne bielkoviny obsahujú 18 z

22 známych esenciálnych aminokyselín, potrebných na stavbu a udržiavanie ľudského organizmu. Tieto esenciálne aminokyseliny si organizmus nevie vytvoriť sám. Mliečne bielkoviny sú aj neoddeliteľnou súčasťou hormónov a enzýmov. Ich nedostatok môže spôsobiť poruchy rastu, resp. nedostatočne vyvinutú svalovú hmotu. Okrem bielkovín je významnou zložkou mlieka **tuk**. V 1 litri plnotučného mlieka sa nachádza 30 – 40 g tuku. Tento mliečny tuk je jemno rozptýlený vo forme emulzie a je preto z hľadiska výživy v porovnaní s inými živočíšnymi tukmi veľmi dobre vstrebateľný a stráviteľný. Mastné kyseliny tvoria až 85 % mliečného tuku. V mliečnom tuku je zastúpených viac ako 140 mastných kyselín, v ktorých sú rozpustené vitamíny A, D, E, K a niektoré farbivá. Povrch tukových guľôčok je pokrytý obalom, ktorý tvorí lecitín. Lecitín je dôležitým faktorom znižovania hladiny cholesterolu v krvi. Podľa množstva tuku v konzumnom mlieku rozlišujeme:

- mlieko plnotučné štandardizované – mlieko s obsahom tuku najmenej 3,50%,
- mlieko čiastočne odtučnené – mlieko o množstve tuku najmenej 1,50% a najviac 1,80%,
- mlieko odtučnené (odstredené) – mlieko o množstve tuku najviac 0,5%.

Zo sacharidov sa v mlieku nachádza najvýznamnejší **mliečny cukor** - laktóza. Je ľahko stráviteľná a je výborným zdrojom energie, ktorá je potrebná pre rast a normálne fungovanie organizmu. Z minerálnych látok obsiahnutých v mlieku je najdôležitejší **vápnik**, potrebný pre rast kostí a zubov. Proces vstrebávania vápnika je ovplyvnený o. i. jeho množstvom v potrave a práve v mlieku a v mliečnych výrobkoch sa vápnik nachádza v dobre využiteľnej forme, z ktorej sa veľmi dobre vstrebáva do organizmu. Okrem mlieka sú vhodnými zdrojmi vápnika kyslomliečne výrobky, často označované ako fermentované výrobky. Tieto majú nezastupiteľné miesto vo výžive ľudí, prispievajú k zdravej výžive detí, mládeže, i dospelaj populácie. **Kyslomliečne výrobky** sa najčastejšie vyrábajú z kravského mlieka, ale môžu sa vyrábať aj z mlieka ovčieho alebo kozieho. Pri výrobe kyslomliečnych výrobkov sa používajú špecifické mikroorganizmy, prevažne kyslomliečne baktérie. Charakteristickým znakom kyslomliečnych výrobkov je prítomnosť živých mikroorganizmov, špecifických pre konkrétny druh výrobku. Spotrebu mlieka je na Slovensku a jej vývoj ukazuje nasledovný graf č.22

Graf.č.22: Vývoj aproximácie a spotreby mlieka a mliečnych výrobkov v kg na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

V roku 1970 bola spotreba 148,5 l mlieka na Slovensku, už v roku 1990 bola táto spotreba len 107,6 l na obyvateľa, v roku 1995 už 72 l na obyvateľa a trend je nustále klesajúci. Významnými vplyvmi poklesu je dostupnosť iných zdrojov uhasenia smädu (malinovsky v atraktívnom balení a s vysokou reklamou), ako aj zvyšujúca sa nákladovosť a cena na l mlieka. Slabá propagácia pitia mlieka ako aj možnosť alternatívnych zdrojov uhasenia smädu spôsobuje, že spotreba mlieka nedosahuje 60% u detí a mládeže, vo všeobecnosti spotreba mlieka a mliečnych výrobkov je na úrovni 70 % odporúčaných výživových dávok. Iný a z hľadiska racionálnej výživy obyvateľstva bol kladný vývoj u *kyslomliečnych výrobkov*. Spotreba *syrov a tvarohu* vykazuje z mliečnych výrobkov najvyrovnanjší vývoj s poklesom spotreby len v rokoch 2000 o 2,5 % a o 8,6 % v roku 2004. To sa prejavilo i na hodnote priemerného koeficienta rastu ($k' = 1,0054$) dokumentujúceho 0,54 % priemerný ročný nárast spotreby syrov v analyzovanom období.

Mlieko a mliečne výrobky naozaj potrebujú reklamu na zvýšenie ich spotreby [30]. Pokiaľ si iba trochu vážime a uznávame celosvetový trend, a poznáme situáciu vo vyspelých krajinách, tak sa musíme ešte veľa učiť a dobíhať ich aj v oblasti výživy a spotreby mlieka a jeho špecifických výrobkov určených pre rôzne skupiny obyvateľstva. Nemusím ani pripomínať, že v celom vyspelom svete má mlieko svoje obrovské prednosti nielen vo výžive obyvateľstva, ale aj z hľadiska zdravia, ekonomiky poľnohospodárstva, sociálneho dopadu pre ľudí na vidieku,

má dopad i na krajinotvorbu a pod. Z týchto dôvodov sa vo svete a v každej európskej krajine robia opatrenia na podporu chovu dobytka, oviec a aj kôz. Všade si dobre uvedomujú, čo to znamená a aký to má celospoločenský prínos a význam pre výživu. Žiaľ, u nás sa tieto celospoločenské zámery dosť podcenili a od roku 1990 sme klesli v produkcii mlieka najviac v celej Európe, a to o vyše 50 percent. V ostatných postsocialistických štátoch pokles produkcie mlieka bol asi 10 - 20 percent.

V porovnaní so západnou Európou máme najnižšiu produkciu mlieka na obyvateľa, najnižší počet dojníc na poľnohospodársku pôdu a ešte k tomu máme aj najnižšiu spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov. U nás je spotreba mlieka a mliečnych výrobkov spolu 153 kg na osobu a rok, v susednom Česku je to vyše 200 kg a vo vyspelých štátoch až 300 kg na osobu a rok. Ako vnímame, v súčasnosti sa začala reklamná kampaň na podporu mlieka.

Produkcia mlieka v ďalšom období bude pravdepodobne tak ako doteraz determinovaná interným (stavy dojníc, úžitkovosť) a externým (ceny vstupov a produkcie, štátne zásahy) produkčným prostredím. Pre prvovýrobcov sú významné externé faktory, ktorých úroveň môžu len v malej miere ovplyvniť. Spotreba mlieka bude zrejme ovplyvnená novými dietetickými tendenciami, čo sa môže prejaviť vo zvýšenej spotrebe mliečnych produktov, najmä syrov. Uvedené prepočty aproximácie sú ovplyvnené stálym klesajúcim trendom, predpoklad štátnej politiky a zmeny orientácie v dietetických zásadách môžu tento trend zmeniť.

Tab.č. 37: Aproximovaná spotreby mlieka ,ml.výrobkov a syrov v kg na obyvateľa

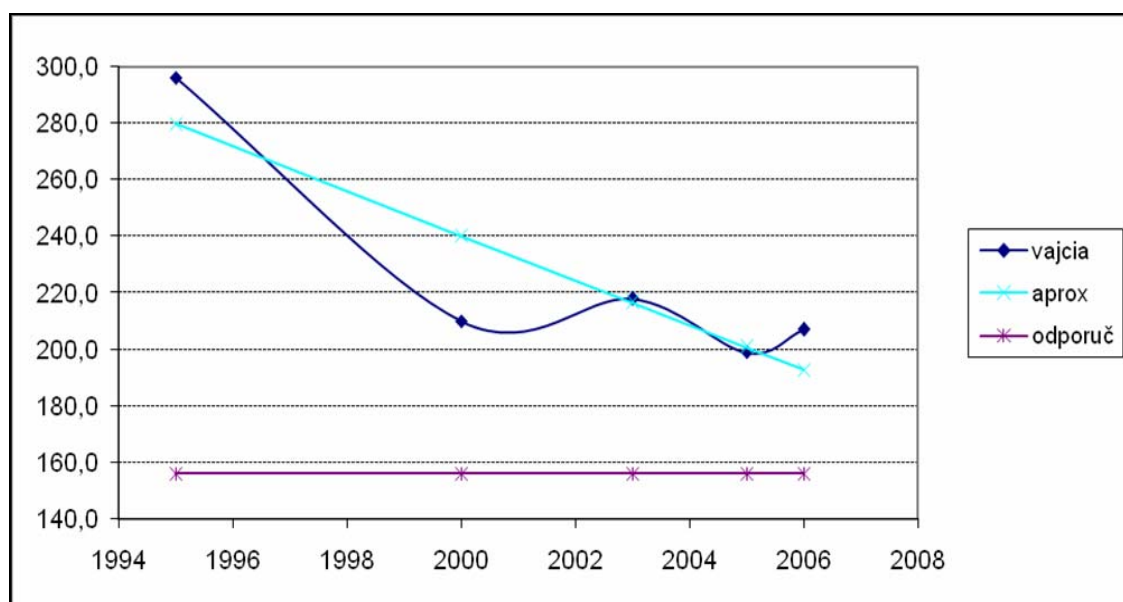
Rok	Spotreba mlieka a ml.výrobkov	Rok	Spotreba syrov
2010	150,22	2010	10,485
2013	147,55	2013	11,585
2018	143,14	2018	13,417
2025	136,96	2025	15,983

Zdroj: vlastné prepočty

Vajcia

Spotreba *vajec* sa pohybovala v rozmedzí od 11,1 kg do 16 kg na obyvateľa a vykazovala postupne klesajúcu tendenciu. Najväčší pokles bolo hlavne od roku 1990, kedy bola spotreba na obyvateľa 348 ks, v roku 1995 to bolo 296 kusov v roku 2000 už len 210 kusov, klesajúci trend

vykazuje pozitívum v zdravej výžive, v súčasnosti je prekročená výživová dávka o cca 50 kusov.

Graf.č.23: Vývoj aproximácie a spotreby vajec v ks na obyvateľa, Zdroj: vlastné prepočty

Pri aproximácii vývoja spotreby vajec mal tento klesajúci trend pozitívny vplyv, čiže odporúčané dávky 156 kusov vajec dosiahneme asi už po roku 2010, pozri tabuľku č.38 :

Tab.č.38: Aproximovaná spotreba vajec v ks na obyvateľa

Rok	Spotreba vajec
2010	161
2013	137
2018	98
2025	43

Zdroj: vlastné prepočty

Potravinársky priemysel Slovenska disponuje dostatkom výrobných kapacít. Avšak ako vidno z tabuľky č.38, úroveň spotreby jednotlivých potravín nie je v súlade s odporúčanými výživovými dávkami (OVD), z čoho môžeme vysloviť nasledovné závery:

- Úroveň spotreby mlieka a mliečnych výrobkov spolu (v hodnote mlieka bez masla) na osobu a rok je v SR dlhodobo hlboko pod úrovňou odporúčanej dávky potravín (220 kg na osobu a rok). Vzhľadom na OVD je nedostatočná aj spotreba konzumného mlieka

ako aj syrov a tvarohov. Využitie výrobných kapacít dosahuje úroveň 70% (diferencované podľa výrobkov).

- Spotreba červeného mäsa spolu v SR dlhodobejšie prekračuje hodnotu odporúčanej dávky (nachádza sa v rámci prípustného intervalu racionálnej spotreby). Špecificky spotreba hovädzieho mäsa je však veľmi výrazne pod úrovňou odporúčanej dávky. Z hľadiska racionálnej stravy je v prospech jeho zvýšenia žiaduci pokles spotreby bravčového mäsa. Využitie kapacít pre výrobu jatočného hovädzieho dobytku ako aj jatočných ošípaných sa pohybuje na úrovni 55-56%, pri mäsových výrobkoch, resp. aj mäsových konzervách okolo 80%.
- Spotreba hydinového mäsa a vajec prevyšuje odporúčanú dávku. Využitie výrobných kapacít na výrobu jatočnej hydiny je priaznivejšie ako pri kapacitách na výrobu červeného mäsa a predstavuje okolo 62 % (avšak rok 2006 84 %) pri náraste celkových jatočno-hydinárskych kapacít.
- Spotreba obilnín v hodnote múky medziročne viac rokov klesá a súčasne je stále výraznejšie pod úrovňou odporúčanej dávky, resp. nedosahuje ani dolnú hranicu prípustného intervalu racionálnej spotreby (94-103 kg na osobu a rok). Spotreba sa v rokoch 2004-2007 pohybovala 92,8-85kg. Pokles objemu kapacít ako aj produkcie má vplyv na pokles využitia kapacít, ktorý sa pohybuje na úrovni 64 % u pšeničnej múky a iba 32% u múky ražnej.
- Spotreba zeleniny, ovocia aj zemiakov je v SR dlhodobo hlboko pod úrovňou OVD, resp. pri žiadnej z nich nedosahuje SR ani dolnú hranicu prípustného intervalu racionálnej spotreby (OVD pre zemiaky: 80,6 kg, zeleninu: 127,9 kg, ovocie: 96,7 kg na osobu a rok).

Slovenský potravinársky priemysel má dostatočné rezervy využitia výrobných kapacít vo všetkých odboroch zabezpečujúcich nutrične významné potraviny dennej spotreby. Takmer všetky odbory súvisiace s hlavnou výživou obyvateľstva majú predpoklad v prípade potreby ponúknuť z vlastnej produkcie dostatok výrobkov. Prioritou je preto riešenie zabezpečenia dostatku surovín z domáceho poľnohospodárstva. Problémom nízkeho využitia výrobných

kapacít je aj stratégia príležitostí na zvýšenie odbytu vlastných výrobkov na domácom trhu a nahradenia importu konkurenčných potravín.

Tab.č.39:Skutočná spotreba vybraných potravín v kg na obyvateľa

Druh potraviny	Skutočná spotreba v kg na obyvateľa za rok									
	OVD	1970	1990	1995	2000	2003	2005	2006	2007	Spotreba v EU
Mäso v hodnote na kosti	57,30	60,30	84,00	63,70	60,90	60,40	61,60	61,10	58,80	87,40
V tom:										
Hovädzie a teľacie	17,40	18,30	22,10	12,20	9,30	6,70	6,20	5,30	5,00	18,00
Bravčové	22,20	30,90	44,50	36,80	33,10	31,90	32,90	32,20	32,20	43,50
Hydina	15,00	9,10	14,20	13,40	17,10	20,30	21,10	22,30	19,90	23,00
Ostatné	2,70	1,00	2,20	1,30	1,40	1,50	1,00	1,00	1,40	2,80
Ryby	6,00	3,50	4,40	4,10	4,30	4,40	4,70	5,10	4,70	25,00
Mlieko v l	220,00	148,50	107,60	72,00	69,50	62,20	55,70	55,90	52,40	81,20
Syry celkom	6,90	3,40	6,20	5,70	5,70	7,40	9,10	9,50	9,80	17,30
Vajcia v ks⁸	224	251,00	348,00	296,0	210,0	218,00	199,00	207,00	206,0	246,6
Tuky spolu z toho:	22,00	32,00	25,30	23,90	23,90	23,30	23,90	23,30	22,00	-
Maslo	2,80	4,30	6,40	3,20	2,70	2,70	2,00	2,00	2,20	4,18
Bravčová masť	3,00	6,50	7,00	4,90	3,40	2,20	3,50	3,10	3,10	-
Rastlinné tuky a oleje	16,20	6,50	11,90	15,80	17,80	18,40	18,40	18,20	16,60	19,90
Cukor	30,90	30,20	41,90	32,00	32,70	27,00	34,00	31,90	28,70	33,00
Obilniny (v hodnote múky)	98,50	125,00	116,50	106,5	98,50	78,00	76,30	72,30	85,00	89,40

⁸ Prepočet vajec na kusy, OVD v kg je 11,2 kg

Zemiaky	80,60	96,30	85,80	74,30	68,10	64,20	60,30	58,60	58,70	80,50
Strukoviny	2,60	2,60	1,90	2,10	1,90	1,60	1,50	1,50	1,60	3,90
Zelenina	127,9	98,20	100,60	105,8	94,20	89,90	86,70	88,00	89,10	spolu o+z= 238,9
Ovocie	96,70	39,00	54,00	68,10	56,80	53,00	52,60	54,00	58,20	

OVD- odporúčané výživové dávky v kg na obyvateľa, Zdroj:[6], vlastné prepočty

Ak by mali byť spotrebou naplnené **OVD** na dolnej hranici ich intervalu a 100% -nom využití výrobných kapacít (bez exportu), mohol by sa prejavíť ich nedostatok u výroby hovädzieho mäsa, mlieka, zeleniny a ovocia (prebytok u mäsa bravčového a hydinového, obilnín v hodnote múky)⁹ Dostatok výrobných kapacít je predpokladom na zabezpečenie dostatku potravín z domácej produkcie. Rizikom je nepredvídateľnosť vývoja zahraničného obchodu.

Ako bolo už vyššie spomenutú nie práve lichotivá situácia Slovenska v spotrebe významných potravín k odporúčaným výživovým dávkam , má za následok zhoršovanie zdravotného stavu populácie. Preto je veľmi významné, ovplyvňovať domácu spotrebu v súlade s odporúčanými výživovými dávkami zvyšovaním povedomia spotrebiteľov potravín, pri konečnej spotrebe výberom potravín z domácej produkcie, zabezpečením optimálnej cenovej úrovne základných potravín a prístupnosti pre všetky príjmové skupiny obyvateľstva najmä:

- zlepšenie schopnosti identifikácie populačných skupín trpiacich nedostatkom potravín¹⁰
- zvýšenie investícií v rámci činností vytvárajúcich príjem pre najchudobnejšie obyvateľstvo hlavne vo vidieckych častiach formou adekvátnych pracovných príležitostí
- podporné programy pre deti v školách a slabé sociálne skupiny
- zvýšenie dávok sociálnej pomoci, prípadné jednorázové kompenzácie rastu cien potravín pre obyvateľstvo ohrozené rizikom chudoby, prípadne kompenzácie rastu cien pre potraviny z domácej produkcie

⁹ Ak by sme odpočítali percento vývozu v roku 2007, tak by bol nedostatok kapacít u hovädzieho mäsa, mliečnych výrobkov, obilnín v hodnote múky, zeleniny, ovocia.

¹⁰ Potravínová nedostatočnosť je obvyčajne spájaná s podvýživou, pretože strava ľudí, ktorí nie sú schopní uspokojiť svoje potravinové potreby obvyčajne obsahuje veľkú časť základných potravín a chýba rôznorodosť potrebná na pokrytie nutričných požiadaviek. Je preto dôležité zamerať sa na tie skupiny obyvateľstva SR, ktoré sú ohrozené rizikom chudoby a z toho vyplývajúcej nedostupnosti k potravinám.

- zmena daňovej politiky v oblasti nepriamych daní (najmenej efektívne z hľadiska hospodárenia štátu)
- významné zvýšenie osvetu v oblasti návyku správnych stravovacích zvyklostí počnúc od najnižších ročníkov výchovou v školách, až po zmenu stravovacích návykov v strednej až staršej časti populácie

3.3.4 Porovnanie spotreby vybraných potravín v kg na obyvateľa v Slovenskej republike s vybranými krajinami EÚ

Dvadsiate prvé storočie nám však okrem ďalších nárokov na rozvoj vedy, techniky a informatiky, prinesie aj rast požiadaviek na globálnu potravinovú ekonomiku. Ku koncu deväťdesiatych rokov vyústili diskusie okolo očakávaných trendov a vývoja na poľnohospodárskych trhoch do často protichodných prognóz a názorov, či budeme schopní splniť požiadavky na ďalší rast dopytu po potravinách v súvislosti s rastom populácie. V prvej štvrtine 21. storočia bude treba zabezpečiť potraviny pre 8 miliárd ľudí. Z toho viac ako 80% ľudí bude žiť v rozvojových krajinách.

Rast dopytu bude znamenať i nové trhy, hlavne pre krajiny s kapacitou poľnohospodárskej ekonomiky vyrábať kvalitné potraviny efektívne a konkurencieschopne. Akú pozíciu zaujme produkcia Európy, a teda i Slovenska v zmysle našej integrácie, v raste konkurencie na nových trhoch a ako budú nové trhy tvoriť konkrétne príležitosti k produkcii a obchodu s potravinovým tovarom Európy bude závisieť na množstve faktorov. Jedným z nich bude i pozornosť poľnohospodárskej vede. Nad všetku pochybnosť musíme neustále zdôrazňovať, že na riešenie demografických a potravinových problémov 21. storočia musí byť podstatne zvýšená finančná podpora práve poľnohospodárskej vede. Pre politikov rozvinutých krajín, Slovensko nevynímajúc, je nesmierne dôležité opustiť v mnohých ohľadoch stále provinčný a zväčša uzavretý národný rámec a doplniť a rozšíriť ho dodatočným regionálnym a globálnym prístupom. Nestačí iba vedieť to, čo sa bude diať vo svete okolo nás. Musíme taktiež analyzovať tieto procesy na zaistenie úspechu našej národnej stratégie v širokom regionálnom a globálnom prostredí. V ďalších 40 až 50 rokoch sa požiadavky na spotrebu potravín

zdvojnásobia, čo je obrovská výzva pre poľnohospodárstvo i produkčné a intelektuálne zdroje Slovenska.

Svetoví experti nevylučujú možnosť, že finančná kríza môže byť príčinou aj celosvetovej potravinovej krízy. Poľnohospodári za posledný rok, na celom svete, vkladajú menej peňazí do hnojív a dobrých osív, čo spôsobí nižšie úrody. K tomu sa ešte pridáva aj zlé počasie. Informácie z južnej pologule, kde práve prebieha žatva, aj hovoria o podpriemerných úrodách. Napríklad Argentína, ako druhý najväčší svetový vývozca zrnín zberá len 60 % úrody oproti minulému roku. Svetové zásoby potravín sú najnižšie za posledných 60 rokov. Vyspelé krajiny pritom paradoxne finančne prioritne podporujú výrobu áut, hoci je jasné, že keď sa v tomto roku nevyrobí ani jedno auto" na svete, existujúce zásoby postačia pokryť záujem o ne po celý rok. EÚ a Slovensko si vážnosť tejto situácie uvedomujú a snažia sa prijímať opatrenia na vyfinancovanie založenia tohtoročnej úrody. To je v čase krízy najdôležitejšie.

Kríza nám však zároveň ukazuje, že globálna a európska potravinová bezpečnosť sa nedá zabezpečiť krátkodobými neoliberálnymi agrárnymi politikami. Je nutné na pôde OSN, EÚ aj SR dlhodobé plánovanie cieľov a nástrojov na dosiahnutie potravinovej bezpečnosti. V SR sme takúto dlhodobú Prognózu a víziu rozvoja pôdohospodárstva vypracovali. Vychádza sa z možnosti Slovenského poľnohospodárstva až o polovicu zvýšiť súčasnú produkciu pri ekologicky šetrnom spôsobe hospodárenia.

Pôdohospodárstvo SR, spoločne s agrárnymi službami a súvisiacimi odvetviami sa môže pritom podieľať 15-17 % na HDP a zamestnanosti. Prechod agrárnej politiky z útlmovej na rozvojovú sú schopní slovenskí agropodnikatelia naplniť, ak im domáca agrárna politika zabezpečí približne rovnocenné postavenie s agropodnikateľmi zo starých členských štátov EÚ. Od roku 2007 sa už podarilo z dvoch tretín vyrovnať výšku podpôr oproti ČR. Treba sa však vyvarovať pred útlmovým variantom vývoja, ktorý sa uplatňuje na Slovensku od roku 1999. Išlo by perspektívne o vyľudňovanie slovenského vidieka, oslabenie vidieckej ekonomiky a zamestnanosti. Takúto osudovo chybnú alternatívu nesmieme na Slovensku pripustiť, aj preto, lebo SR spolu s Fínskom je najvidieckejšia, aj najlesnatejšia krajina v EÚ. V tejto chvíli je najdôležitejšie, praktickými krokmi vlády, povzbudiť slovenských agropodnikateľov, aby vydržali a prekonalí súčasné veľmi ťažké podmienky realizácie svojich výrobkov. Začiatkom

druhého polroku tohto roku, môže byť situácia úplne opačná a to čo dnes zvyšuje, môže chýbať a tieto produkty môžu mať aj násobkami vyššiu cenu ako dnes.

Správna výživa je základným predpokladom zdravého vývoja človeka a hlavnou podmienkou prevencie a liečby najvýznamnejších ochorení, ktoré postihujú veľké skupiny obyvateľstva. Na vzniku srdcovo-cievnych a nádorových ochorení sa výživa podieľa 20 – 60 percentami. Nadhmotnosť a obezita, diabetes, ktorý s obezitou úzko súvisí, niektoré druhy málokrvnosti, vysoký krvný tlak, choroby pečene a žlčových ciest, osteoporóza a ďalšie ochorenia kostí, imunologické zmeny a zubný kaz, to všetko sú ochorenia, pri ktorých výživa zohráva významnú úlohu.

Ľudia na Slovensku za posledné desaťročie pozvoľna zmenili svoje výživové zvyklosti, ale ešte stále sa nestravujú zdravo. Veľká časť spotrebiteľov podľa odborníkov na výživu nenakupuje potraviny, ktoré by prospievali ich zdraviu. Dnešné stravovanie možno charakterizovať ako nevyvážené, založené na pomerne obmedzenom výbere potravín s nízkou spotrebou rastlinných potravín. Spotreba mnohých potravín výrazne klesla, často až hlboko pod odporúčané dávky – veľmi nepriaznivý je najmä vývoj spotreby mlieka a mliečnych výrobkov (dosahuje až alarmujúce hodnoty a prejavuje sa najmä v nedostatočnom krytí potreby vápnika), ovocia, zeleniny, strukovín a rýb.

V porovnaní so spotrebou v EÚ zaostávame temer vo všetkých potravinových komoditách, porovnateľnú spotrebu máme len v spotrebe hydiny a čistého alkoholu (tab. č.). Hlavným problémom je naďalej najmä vysoká spotreba tukov (často vo forme tzv. skrytých tukov v potravinárskych výrobkoch), ako aj nedostatok niektorých vitamínov, minerálnych látok, vlákniny atď..

Spotrebu potravín analyzujeme za rok 2007 na základe kvantitatívne vyjadrenej spotreby v kg na obyvateľa a rok podľa jednotlivých krajín EU, porovnávam najvyššiu spotrebu v kg pre prvé tri štáty pre jednotlivé komodity so štátmi s najnižšou spotrebou v kg, prípadne aj s odporúčanou výživovou dávkou.

Bližšie údaje uvádza za rok 2007 nasledovná tabuľka v kg na obyvateľa zostavená z údajov z uvedeného zdroja[137].

Tab.č.40: Spotreba vybraných potravín v kg na obyvateľa(2007) podľa vybraných krajín

Kra- jina	Hov. mäso	Hydin- ové mäso	Brav- čové mäso	Ostat- né mäso	Ryby	Mlieko	Syry	Maslo	Vajcia	Múka	Ryža	Zem- iaky	Rast. olej a masť	Cukor
OVD	17,4	15,0	22,2	2,7	6,0	220,0	6,9	2,8	11,2	98,5	-	80,6	22,0	30,9
AT	18,2	18,7	57,0	1,2	11,8	77,5	17,6	4,8	14,2	77,5	3,1	54,8	12,2	38,1
BE	22,1	21,1	51,8	1,8	-	69,2	18,9	5,1	12,7	106,8	3,5	84,8	-	52,2
BG	-	-	-	-	2,8	-	-	-	-	168,3	3,9	38,3	16,4	26,0
CY	-	-	-	-	28,7	115,2	16,4	2,0	-	-	-	-	-	-
CZ	-	2,3	-	-	10,4	51,5	13,1	4,6	-	99,8	-	75,1	-	38,4
DE	12,7	16,6	53,9	1,0	12,3	64,1	20,4	6,4	12,7	78,6	3,5	68,6	18,1	37,4
DK	27,5	21,7	52,1	1,3	23,1	99,8	23,2	1,8	17,0	100,8	1,6	55,1	-	40,4
EE	-	-	-	-	20,3	112,8	15,3	2,7	-	50,7	3,0	84,4	11,7	54,8
EL	16,7	19,3	28,4	11,5	23,1	65,0	25,7	0,9	10,3	196,2	4,8	93,7	48,6	28,6
ES	15,5	32,1	60,9	5,2	45,5	103,8	10,1	1,0	18,0	98,6	6,2	81,9	33,3	29,0
EU	8,8	21,8	41,3	3,0	23,6	82,5	16,5	4,2	13,1	110,2	5,6	74,7	17,5	34,8
FI	18,8	16,2	33,7	0,4	30,6	156,8	18,8	7,0	9,3	57,7	4,5	85,8	5,0	39,1
FR	26,8	23,0	34,4	4,2	29,2	70,2	23,4	7,7	15,2	108,0	6,5	50,6	15,5	36,5
HU	-	-	-	-	4,3	64,4	6,1	0,8	-	134,1	5,9	59,2	-	42,9
IE	17,7	31,0	38,5	5,4	17,7	147,2	8,3	2,9	10,9	86,5	7,8	123,1	-	31,8
IT	25,0	15,3	39,0	1,5	24,8	57,7	21,0	2,8	11,1	150,2	10,4	44,7	27,9	43,6
LT	10,0	11,8	26,1	0,2	54,5	95,7	12,7	2,8	-	88,7	2,5	79,4	13,4	26,6
LU	32,5	11,5	44,1	1,7	-	56,9	29,8	8,4	-	66,0	-	79,9	-	51,1
LV	-	-	-	-	9,6	31,6	11,1	2,3	-	87,3	2,7	102,4	-	35,0
MT	26,4	22,9	33,0	2,5	39,1	75,4	21,1	0,9	-	97,6	9,5	100,0	18,4	44,1
NL	19,1	18,6	42,4	1,4	23,8	79,4	21,5	-	13,5	76,8	4,6	-	19,0	27,5
PL	6,6	19,8	48,1	0,1	10,0	93,7	12,8	3,5	-	108,4	2,0	120,7	5,3	33,8
PT	-	29,8	44,2	3,1	55,3	91,6	9,9	1,7	8,5	109,8	17,6	91,3	21,1	30,4
RO	-	-	-	-	3,2	-	-	-	-	173,8	3,1	91,3	12,7	30,3
SE	23,8	13,9	36,1	1,1	27,7	131,2	17,2	4,4	12,1	67,9	6,7	79,7	2,7	48,3
SI	-	-	-	-	7,5	-	11,4	1,2	-	100,8	3,6	65,7	-	-
SK	5,0	19,9	32,2	1,4	6,5	52,4	6,4	2,4	-	108,3	5,8	54,3	22,0	36,8
UK	21,1	29,8	21,6	6,4	21,2	117,2	10,0	3,3	11,2	100,8	5,6	96,9	24,3	23,7

Zdroj:[137]

Spotreba hovädzieho mäsa je v štatistickej ročenke za rok 2007 neúplná, avšak podľa dostupných údajov najvyššia spotreba bola v Luxembursku (32,5 kg,) na druhom mieste bolo Nemecko (27,5 kg), na treťom mieste v spotrebe hovädzieho mäsa bolo Francúzsko (26,8 kg). V hodnote odporúčanej výživovej dávky mali spotrebu Rakúsko (18,2 kg), Írsko (17,7 kg) a Grécko (16,7 kg), Slovensko je v spotrebe hovädzieho mäsa na poslednom mieste za Poľskom (6,6 kg).

Spotreba hydinového mäsa bola najvyššia v Španielsku (32,1kg) na druhom mieste bolo Írsko (31 kg), na treťom mieste Portugalsko (29,8kg), odporúčané výživové dávky 15 kg sa plnia v Taliansku (15,3 kg), Slovensko je v spotrebe hydinového mäsa na 10.mieste.

Spotreba bravčového mäsa je v celej EU vysoká, na prvom mieste v spotrebe bravčového mäsa je Španielsko (60,9 kg), na druhom mieste Rakúsko (57 kg), na treťom mieste je Nemecko (53,9 kg), Slovensko je na 16.mieste v spotrebe bravčového mäsa, vo všetkých krajinách je vyššia spotreba ako je odporúčaná výživová dávka 22,2 kg.

V spotrebe ostatného mäsa bolo na prvom mieste Grécko (11,5 kg), Veľká Británia (6,4 kg) a Írsko (5,4kg). Najväčšiu spotrebu v tejto kategórii zastupujú mäsa z oviec a kôz, počítajú sa sem všetky ostatné druhy mias vrátane diviny, Slovensko je na 14 mieste.

V spotrebe rýb a darov mora je na prvom mieste Portugalsko (55,3 kg), Lotyšsko (54,5 kg), na treťom mieste je Španielsko (45,5 kg), Slovensko je v spotrebe na 23.mieste so spotrebou 6,5 kg, čo je aj odporúčaná výživová dávka, avšak táto spotreba je o 88% menej ako je v krajine na prvom mieste.

Spotreba mlieka je najvyššia vo Fínsku (156,8 kg), Írsku (147,2 kg), na treťom mieste v spotrebe mlieka je Švédsko (131,2kg), najnižšia spotreba je na Slovensku (52,4 kg), v Česku (51,5 kg) a v Litve (31,6 kg).

Spotreba syrov je najvyššia v Luxembursku (29,8 kg), Grécku (25,7 kg), Francúzsku (23,4 kg), naopak najnižšia je na Slovensku (6,4 kg) a Maďarsku (6,1 kg).

Spotreba múky sa v 2007 pohybovala v rozmedzí od 50,7 kg (EE) do 196,2 kg (EL), odporúčané výživové dávky sú dodržiavané v Česku (99,8 kg), Španielsku (98,6 kg), Malte (97,6 kg), Slovensko je v spotrebe na 9.mieste, na prvých troch miestach v spotrebe múky je na prvom mieste Grécko (196,2 kg), na druhom mieste Rumunsko (173,8 kg) a na treťom mieste je Bulharsko (168,3kg).

V spotrebe masla je na prvom mieste Luxemburg (8,4 kg), na druhom mieste Francúzsko (7,7 kg), na treťom mieste je Fínsko (7 kg), Odporúčaná výživová dávka je 2,8 kg, približujú sa k nej krajiny Írsko (2,9 kg), Taliansko (2,8 kg), Litva (2,8 kg), Estónsko (2,7 kg), Slovensko je v spotrebe masla na 16.mieste

V spotrebe vajec sú uvedené údaje len za polovicu krajín, takže podľa týchto údajov je najvyššia spotreba vajec v Estónsku (18 kg), Dánsku (17 kg) a Francúzsku (15,2 kg)

Spotreba ryže je najvyššia v Portugalsku až 17,6 kg, na druhom mieste je Taliansko (10,4 kg) a Malta (9,5kg), Slovensko je v spotrebe ryže na 9.mieste, najnižšia spotreba ryže je Lotyšsku (2,5 kg) v Poľsku (2 kg) a v Nemecku (1,6 kg).

Spotreba zemiakov je najvyššia v Írsku (123,1 kg), Poľsku (120,7 kg) a Litve (102,4 kg), najnižšia v Taliansku (44,7 kg) a Belgicku (38,3kg), Slovensko je v spotrebe zemiakov na 23.mieste, odporúčaná spotreba je v Estónsku (81,9 kg), Luxembursku (79,9 kg).

Spotreba rastlinných olejov a tuku je najvyššia v Grécku (48,6 kg), Španielsku (33,3 kg) a Taliansku (27,9 kg), Slovensko je na 6.mieste.Veľmi nízka spotreba je vykazovaná v Poľsku (5,3 kg), Fínsku (5 kg) a Švédsku (2,7 kg).

Spotreba cukru je vysoká v Estónsku (54,8 kg), v Belgicku (52,2 kg) a Luxembursku (51,1 kg) , kde prevyšujú spotrebu oproti odporúčaným dávkam o 77%, optimálna spotreba je v Írsku (31,8 kg), Portugalsku (30,4 kg) a v Rumunsku (30,3 kg), Slovensko je v spotrebe cukru na 13.mieste.

Na záver možno vyhodnotiť krajiny s najlepšou úrovňou spotreby potravín k odporúčaným výživovým dávkam sú Grécko, Taliansko, Malta, Taliansko, Francúzsko. Tieto krajiny vykazujú najmenšiu odchýlku v spotrebe jednotlivých potravín v kg na obyvateľa od odporúčaných výživových dávok.

3.4 Sebestačnosť v produkcii potravín

Zostáva nám zamyslieť sa a čo-to povedať o štvrtom, spomedzi skôr uvedených ukazovateľov sebestačnosti, a tým je stupeň sebestačnosti vyjadrený ako podiel medzi produkciou a spotrebou. Kým pri predchádzajúcich dvoch (produkcia, spotreba) išlo o absolútne ukazovatele, tu pôjde nielen o absolútne, ale aj relatívne ukazovatele vyjadrené v percentách [62]. Stupeň sebestačnosti, ako výsledný ukazovateľ za jednotlivé produkty, sa zvyčajne vyjadruje (veľmi zjednodušene povedané) ako výsledok rozdielu medzi domácou použiteľnou produkciou a domácou spotrebou – použitím.

Ak by sme chceli trochu podrobnejšie rozviesť vyššie spomenuté skutočnosti, tak by sme mohli pokračovať nasledovne:

Stupeň sebestačnosti za jednotlivé krajiny a jednotlivé produkty by sa potenciálne mohol skladať z nasledovných veličín – javov [62]:

- Počiatočná zásoba.
- Domáca použiteľná produkcia.
- Saldo v zahraničnom obchode - rozdiel medzi exportom a importom.
- Domáca spotreba.
- Ľudská výživa.
- Priama spotreba (v pôvodnom stave).
- Nepriama spotreba (spracované, upravené produkty).
- Krmivá pre hospodárske zvieratá.
- Iné použitie (priemyselné spracovanie na škrob, lieh, pivo, atď.).
- Konečný stav (zásoba).

Ak domáca použiteľná produkcia je vyššia ako domáca spotreba, hovoríme o pozitívnej sebestačnosti, ktorá je vyššia ako 100 %. Ak však domáca použiteľná produkcia je nižšia ako domáca spotreba, hovoríme o negatívnej (pasívnej) sebestačnosti, ktorá je nižšia ako 100 %.

U jednotlivých produktov alebo agregovaných skupín produktov je výklad vyššie spomenutého „vzorca“ rôzny. Tak pri istých výrobkoch je diverzifikácia použitia pomerne veľká (zrnoviny) u iných výrobkov je diverzifikácia použitia pomerná malá (cukor).

Možno povedať toľko, že každá krajina si stupeň sebestačnosti vypočítava individuálne, podľa interných potrieb, čo do ľudskej výživy, výkrmu hospodárskych zvierat, priemyselného spracovania, a pod. Takže tieto ukazovatele o stupni sebestačnosti sú iba podmienené porovnateľné. Ak by sme to chceli vyjadriť „in extremis“, tak môžeme povedať, koľko krajín, toľko stupňov sebestačnosti. Orientácia mojej dizertačnej práce je na výpočet sebestačnosti v potravinách potrebných pre ľudskú výživu.

Stupeň sebestačnosti v zrnovinách

Sebestačnosť v zrnovinách som počítala na základe pomerov z produkcie [49], kde pšenica tvorí 49,39%, jačmeň 23,61 %, raž 1,95%, ovos 1,34 % a kukurica 22,33 % z celkovej produkcie. Uvedené pomery som využila na výpočet z predikčnej tabuľky pre všetky typy scenárov. Uvedené prepočty v tis. tonách som prepočítala na obyvateľa v kg a porovnávala so spotrebou vyjadrenou v hodnote múky. V zrnovinách je Slovensko vysoko sebestačné v absolútnej produkcii zrnovín ako aj v produkcii zrnovín na potravinársku spotrebu v súčasnosti aj v predikcii do budúcnosti.

Tab.č.41: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii zrnovín

PRODUKCIA:	2005	2010	2013	2018	2025
Pšenica v kg na obyvateľa					
Základný	333	363	362	358	364
Rozvojový	333	386	302	394	411
Liberálny	333	363	279	359	360
Jačmeň v kg na obyvateľa					
Základný	159	173	173	171	174
Rozvojový	159	185	188	188	196
Liberálny	159	173	173	171	172
Raž v kg na obyvateľa					
Základný	13	14	14	14	14
Rozvojový	13	15	15	15	16
Liberálny	13	14	14	14	14
Ovos v kg na obyvateľa					

Základný	7	7	7	7	7
Rozvojový	7	8	8	8	8
Liberálny	7	7	7	7	7
Kukurica v kg na obyvateľa					
Základný	148	162	15	159	162
Rozvojový	148	172	13	176	183
Liberálny	148	162	12	160	160
Produkcia zrnovín na potravinárske účely v kg na obyvateľa					
Základný	282	307	254	303	308
Rozvojový	282	327	240	334	348
Liberálny	282	307	221	304	305
SPOTREBA aprox.	76,3	73,46	72,34	70,48	67,87
Sebestačnosť v % absolútna					
Základný	670	759	770	780	825
Rozvojový	670	808	709	859	930
Liberálny	670	759	654	782	815
Sebestačnosť v % pri zohľadnení podielu na potravinársku spotrebu					
Základný	369	418	351	429	454
Rozvojový	369	445	331	473	512
Liberálny	369	418	306	431	449

Zdroj: vlastné prepočty

Modelová bilancia obilnín vychádza z produkcie, krmnej spotreby generovanej živočíšnou výrobou, dopytom potravinárskeho priemyslu a aproximovanou rastúcou spotrebou obilnín na produkciu biopalív. Pri rastúcej produkcii obilnín sa na výške prebytku produkcie prejaví najmä stagnujúci dopyt potravinárskeho priemyslu, klesajúca krmná spotreba jadrových obilnín, čo v konečnom dôsledku v kumulatívne predpokladá rast exportu, prípadne zásob, alebo použitie obilnín na iné využitie (napr. biopalivá).

Stupeň sebestačnosti v zemiakoch

Z celkovej produkcie zemiakov sa na potravinársku spotrebu využíva 99 %, čo som využila pri prepočte aproximácií v kg na obyvateľa a porovnala som to s aproximáciou spotreby. Z dôvodu,

že aproximácia spotreby sa počítala z dlhodobého klesajúceho trendu, je prepočtový predpoklad vysokého poklesu spotreby zemiakov, čo však nemusí byť úplne v súlade so skutočnosťou, z dôvodu, že na spotrebu vplyvajú aj iné faktory. Z uvedených príčin potom vychádza budúca vysoká sebestačnosť Slovenska v zemiakoch, hoci v súčasnosti je Slovensko sebestačné len na 94 %. Uvedené skutočnosti vývoja prezentuje tabuľka č.42:

Tab.č.42: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii zemiakov

PRODUKCIA	Zemiaky v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	310	455	462	466	459
Rozvojový	310	485	516	534	556
Liberálny	310	455	462	460	467
Produkcia v kg na potravinárske účely					
Základný	56,95	84,50	88,46	88,85	89,59
Rozvojový	56,90	90,07	98,80	101,82	108,52
Liberálny	56,82	84,50	88,46	87,71	91,15
Spotreba aproximovaná	60,3	53,47	49,22	42,14	32,21
Sebestačnosť v %					
Základný	94,44	158,04	179,72	210,85	278,13
Rozvojový	94,36	168,46	200,72	241,62	336,91
Liberálny	94,23	158,04	179,72	208,14	282,98

Zdroj: vlastné prepočty

Pestovateľské celky zemiakov od roku 2000 do roku 2006 prudko poklesli, dôvodom bola nízka intenzita produkcie neschopná konkurovať importu. Produkcia zemiakov na Slovensku s rozširovaním progresívnych pestovateľských technológií a jej alokácia naznačuje aj v stimulovaných výsledkoch perspektívu oživenia. V dlhodobom horizonte by malo prísť k stabilizácii osevných plôch na úroveň okolo 18 tis.ha. Pokračovanie rastu intenzity by malo prispieť k zvyšovaniu produkcie a súvislosti s pomerne stabilným dopytom by výsledkom mala byť prebytková produkcia, ktorá by postačovala pokryť aj potreby prípadného zvyšovania dopytu v súlade so zmenou v stravovacích návykoch.

Stupeň sebestačnosti v strukovinách

Hospodársky význam strukovín v Slovenskej republike sa v posledných rokoch nedoceňuje. Dôkazom je z roka na rok pokračujúca tendencia poklesu osevných plôch, nízka produkcia a následne aj nízka spotreba strukovín na obyvateľa a na kŕmenie hospodárskych zvierat. Faktorov, ktoré sa na tejto situácii podieľajú, je viacero. Na prvom mieste je ekonomika výroby, keď dynamika nárastu nákladov predstihuje dynamiku nárastu cien. Ďalším dôležitým faktorom je kolísanie priemerných hektárových úrod. Príčinou je vysoký stupeň závislosti produkčných procesov od priebehu poveternostných podmienok počas vegetácie. Úrodovú neistotu spôsobuje najmä dlhé obdobie kvitnutia a dozrievania, náchylnosť na poliehanie, choroby, napadnutie škodcami, pukavosť strukov, poškodenie semien pri zbere, citlivosť na chlad pri niektorých druhoch a neznášanlivosť po sebe. Najdôležitejším faktorom, ktorý má pre naše prepočty význam je dopyt v potravinárskej spotrebe, ktorý je nízky a stále klesá.

Tab.č.43: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii strukovín

PRODUKCIA	Strukoviny				
	2005	2010	2013	2018	2025
Produkcia v t	34867	31738	32132	32790	33711
Produkcia na potrav.účely v t	11506	10474	10604	10821	11125
Produkcia v kg na obyvateľa	2,12	1,94	1,96	2,00	2,04
Spotreba strukovín v kg na obyvateľa	1,66	1,23	1,05	0,76	0,34
Sebestačnosť v %	127	157	187	263	600

Zdroj: vlastné prepočty

Dôvody sú viaceré, ale najdôležitejšie spomením pomerne vysoká cena, náročnosť pri varení na čas a energiu, orientácia na iné kultúrno-stravovacie návyky, ako vidno z tabuľky č.42, vývoj produkcie nezaznamenáva veľké rozdiely, čiže absolútna produkcia strukovín bude okolo 33 tis ton(z toho produkcia na potravinárske účely je v priemere 33 %), produkcia na obyvateľa vzhľadom na vývoj počtu obyvateľstva v aproximácii bude rásť, ale z dôvodu, že v absolútnej výške ide o veľmi malé čísla, je toto zanedbateľné. Aproximácia spotreby vychádzala s vývoja spotreby do roku 2005, a z dôvodu, že spotreba mala klesajúci trend, toto spôsobilo, že v aproximácii sú tieto čísla dosť skreslené, avšak pri dôslednom porovnaní

spotreby strukovín pre výživu obyvateľstva je predpoklad, že trend bude mať naďalej klesajúcu tendenciu. To spôsobuje, že v produkcii strukovín je Slovensko v súčasnosti sebestačné a bude sebestačné aj pre aproximačné obdobie.

Stupeň sebestačnosti v tukoch-olejoch

Na základe vývoja produkcie a jej použitia je najväčšie zastúpenie z olejní repky 53 % a potom slnečnice 40%, použitie repky je 42 % na poľnohospodárske účely a 58% na technické účely, použitie slnečnice je 98,6 % na poľnohospodárske účely a 1,4% na ostatné účely. Na základe týchto pomerov som vypočítala z predpokladanej produkcie olejní v t, produkciu použiteľnú na potravinárske účely v kg na obyvateľa. Pri vyťažiteľnosti 1t oleja z 2,3 t semien som vypočítala predpokladanú výťažnosť v kg na obyvateľa a porovnala ju s aproximovanou spotrebou. V súčasnosti je Slovensko sebestačné v produkcii oleja, vo všetkých scenároch pre budúce roky je sebestačnosť nad 100%, čo uvádza nasledovná tabuľka :

Tab.č.44: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii tukov

PRODUKCIA Tuky v kg na obyvateľa	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	52,89	58,22	59,78	61,08	61,67
Rozvojový	52,89	60,65	71,24	78,43	80,89
Liberálny	52,89	58,22	59,78	60,49	61,92
Výťažnosť					
Základný	23,00	25,31	25,99	26,56	26,81
Rozvojový	23,00	26,37	30,97	34,10	35,17
Liberálny	23,00	25,31	25,99	26,30	26,92
Spotreba tukov aproximovaná	18,40	19,59	20,27	21,40	23,00
Sebestačnosť v %					
Základný	124,98	129,25	128,25	124,07	116,60
Rozvojový	124,98	134,64	152,82	159,31	152,94
Liberálny	124,98	129,25	128,25	122,86	117,06

Zdroj: vlastné prepočty

Rast osevných plôch olejnín v porovnaní s obilninami je zatiaľ pozitívny a mal by sa zastabilizovať na výmere 735-750 tis.ha. Tento sa očakáva v roku 2009-2010. Vzhľadom k očakávanému rastu intenzity bude produkcia olejnín rásť, ako vidno aj zo scenárov, vrchol produkcie by sa mal dosiahnuť v roku 2010-2013. Z uvedeného prepočtu sebestačnosti, ktorej percento je vysoké je možné určitú časť produkcie určenej pre výživu obyvateľstva presunúť na iné využitie napr. na bionaftu, ale prípadne exportovať na deficitnom trhu EU.

Stupeň sebestačnosti v cukre

Predpokladom výroby cukru je produkcia cukrovej repy. Na základe minulých období som zistila priemernú úrodu cukrovej repy z ha a to vo výške 46,67 t. Pri priemernej hektárovej úrode polarizačného cukru 7,19 t bola dosiahnutá priemerná hektárová produkcia bieleho cukru 6,23 t/ha. Uvedené údaje som použila pri prepočtoch výťažnosti z aproximovaných produkcií repy v tis.t. pre uvedené roky, výťažnosť cukru som prepočítala na kg na obyvateľa a porovnala s aproximovanou spotrebou cukru. Sebestačnosť v súčasnosti je na úrovni 61,7 %, pretože skutočná produkcia už teraz nedosahuje aproximovanú výšku produkcie, tvorí len 93%. Sebestačnosť bude neustále klesať, čím bude Slovensko odkázané na dovoz.

Tab.č.45: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii cukrovej repy a cukru

PRODUKCIA	Cukrová repa v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	1737	905	924	740	717
Rozvojový	1737	919	941	772	773
Liberálny	1737	905	924	740	722
Výťažnosť: cukor v kg na obyvateľa					
Základný	43,03	22,66	23,85	19,03	18,87
Rozvojový	43,03	23,01	24,29	19,85	20,34
Liberálny	43,03	22,66	23,85	19,03	19,00
Spotreba cukru aproximovaná	34,00	31,39	31,34	31,26	31,14
Sebestačnosť v %					
Základný	126,55	72,20	76,12	60,86	60,60
Rozvojový	126,55	73,32	77,52	63,49	65,33
Liberálny	126,55	72,20	76,12	60,86	61,02

Zdroj: vlastné prepočty

Projektované zmeny pestovateľských plôch a produkcie cukrovej repy v horizonte prognózy bude negatívne ovplyvnené fixnou produkciou cukru na úrovni 112 tis. ton, táto je na úrovni zníženia slovenskej produkcie po reforme v sektore cukru, výsledok ponuky a dopytu cukru bude viesť k zmene pozície Slovenska z čistého exportéra na čistého dovozcu cukru.

Stupeň sebestačnosti v ovocí

O miere súčasnej sebestačnosti hovorí nasledovná tabuľka, najvyššiu mieru dosahuje Slovensko v komodite slivky (91,65 %), a višne (67,58 %), tieto čísla sú hlavne spôsobené nízkou spotrebou na obyvateľa. Priemerná miera sebestačnosti v komoditách ovocia vyrábaných na Slovensku je 27 %.

Tab.č.46: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii ovocia v členení

Ovocný druh	Produkčná výmera v ha	Produkcia v t	Produkcia v kg na obyv.	Spotreba na ob. v kg	Sebestačnosť %
Jabloň domáca	4531,13	28123	5,21	11,90	43,76
Hruška obyčajná	198,03	2211	0,41	1,20	34,11
Broskyňa obyčajná	857,64	2387	0,44	2,20	20,09
Marhuľa obyčajná	307,83	1512	0,28	1,40	20,00
Slivka domáca	704,66	5940	1,10	1,20	91,65
Ringlota	45,35	407	0,08	-	-
Čerešňa vtáčia	284,5	1677	0,31	1,40	22,18
Višňa	209,09	730	0,14	0,20	67,58
Ríbezle	840,56	536	0,10	0,30	33,08
Egreš obyčajný	23,62	129	0,02	-	-
Malina	56,38	19	0,00	-	-
Jahoda	98,38	587	0,11	0,80	13,59
Orech kráľovský	166,11	1150	0,21	-	-
Gaštan jedlý	25,28	32	0,01	-	-
Ostatné ovocie	129,58	58	0,01	2,30	0,47
Hrozno stolové		367	0,07	2,70	2,52
pomaranče				109,00	0
mandarinky				3,90	0
citróny				1,90	0

grapefrutity				1,60	0
banány				6,80	0
kiwi				0,90	0
ostatné subtr.ovocie				3,20	0

Zdroj: vlastné prepočty

Vzhľadom na požiadavky zdravej výživy je spotreba ovocia na Slovensku veľmi nízka, je najviac pod úrovňou odporúčaných dávok spomedzi všetkých potravinových skupín. Žiaľ, výroba a spotreba ovocia a zeleniny na Slovensku je už roky nízka a nič na tom nezmenil ani vstup SR do EÚ v roku 2004. Obyvatelia SR skonzumujú ročne menej ovocia a zeleniny dokonca ako v roku 1989 [2], hoci ponuka predovšetkým čerstvých vitamínov sa neporovnateľne zlepšila. Za zníženou spotrebou sú predovšetkým zlé stravovacie návyky a žiaľ aj peniaze. Aproximáciu budúcej produkcie a spotreby ovocia, ako aj mieru sebestačnosti v % vyjadruje nasledovná tabuľka :

Tab.č.47: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii ovocia

	Ovocie				
	2005	2010	2013	2018	2025
Aproximácia produkcie v tonách	64528	52514	45105	32757	15470
Produkcia v kg na obyvateľa	11,97	9,85	8,72	6,31	3,05
Arox. spotreby v kg na obyvateľa	52,60	45,81	41,75	34,99	25,51
Sebestačnosť v %	22,76	21,51	20,89	18,03	11,95

Zdroj: vlastné prepočty

Stupeň sebestačnosti v zelenine

Pri výpočte sebestačnosti som použila výmery zberových plôch zeleniny, prepočítala som ich na ha na obyvateľa, rovnako som prepočítala aj produkciu na kg a obyvateľa. Porovnaním spotreby som vypočítala % sebestačnosti, ktoré bolo v 2004 iba 72,69% a má neustále klesajúci trend, pozri nasledujúcu tabuľku :

Tab.č.48: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii zeleniny

Zelenina	2004	2005	2006	2007
Zberová plocha v ha	32017	30241	29792	28870,00
Zberová plocha v ha na obyvateľa	0,0055	0,0056	0,0055	0,0053
Produkcia v tonách	380626	353567	351524	307756
Produkcia v kg na obyvateľa	65,35	65,61	65,17	56,98
Spotreba v kg na obyvateľa	89,90	86,70	88,00	89,10
Sebestačnosť v %	72,69	75,67	74,06	63,95

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Príčiny uvedeného stavu už boli popísané vyššie, v súvislosti s klesajúcim trendom sa vyvíja aj aproximácia budúcej produkcie a spotreby, čo uvádza tabuľka č.:, kedy je sebestačnosť v zelenine 74% vyrovnaná, ale od roku 2014 má prudšie klesajúci trend.

Tab.č.49: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii zeleniny

	Zelenina				
	2005	2010	2013	2018	2025
Aproximácia produkcie v t	353567	311329	282665	231559	160010
Produkcia v kg na obyvateľa	65,61	58,40	54,67	44,60	31,55
Arox. spotreby v kg na obyvateľa	86,70	78,97	73,89	65,35	53,44
Sebestačnosť v %	75,67	73,96	73,98	68,24	59,03

Zdroj: vlastné prepočty

Stupeň sebestačnosti v hovädzom mäse

V súčasnosti je priemerná sebestačnosť v hovädzom mäse na úrovni 98% čo je vysoký stupeň sebestačnosti.

Tab.č.50: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii hovädzieho mäsa

Hovädzie mäso	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia t	31903	35133	32053	27994	29499
Hr. dom. produkcia v kg na obyv.	5,93	6,52	5,95	5,19	5,46
Spotreba v kg na obyvateľa	6,80	6,20	6,20	5,20	5,40
z toho tel'acie mäso	0,15	0,17	0,02	0,01	0,05
Sebestačnosť v %	87,20	105,23	95,93	99,81	101,14

Zdroj: vlastné prepočty

Z dlhodobého výhľadu je však dôležitá aproximácia sebestačnosti v hovädzom mäse, a túto dokumentuje tabuľka č.51: , kde som prepočítala že hoci v súčasnosti sme sebestačný, v aproximácii už ani v roku 2005 sme nedosiahli aproximované hodnoty, z tohto dôvodu je tento vysoký stupeň prepočítanej sebestačnosti skreslený. Avšak ak by vplyvom pozitívnych zmien v stravovaní sa aproximácia naplnila, od roku 2013 by sebestačnosť klesala na pomerne nízke hodnoty.

Tab.č.51: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii hovädzieho mäsa

Scenár	Hovädzie mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	66,00	65,50	64,70	67,70	71,10
Rozvojový	66,40	73,40	75,70	79,50	84,50
Liberálny	66,00	65,00	64,40	63,50	62,10
Prepočet produkcie v kg na obyv.					
Základný	12,25	12,29	12,51	13,04	14,02
Rozvojový	12,32	13,77	14,64	15,31	16,66
Liberálny	12,25	12,19	12,45	12,23	12,24
Aprox.spotreby v kg na obyv.	6,20	6,00	10,00	16,50	18,00
Sebestačnosť v %					
Základný	197,53	204,79	125,13	79,02	77,87
Rozvojový	198,72	229,49	146,40	92,80	92,55
Liberálny	197,53	203,23	124,55	74,12	68,02

Zdroj: vlastné prepočty

Ako uvádza aproximácia podľa jednotlivých scenárov je predpoklad produkcie hovädzieho mäsa pomerne vyrovnaný. Avšak z dlhodobého pohľadu možno pripomenúť, že v chove hovädzieho dobytku nastáva orientácia na špecificky orientovanú úžitkovosť, čo môže prinášať do budúcnosti hrozbu nevyváženosti hovädzieho dobytku v produkcii mäsa a mlieka, kedy sa predpokladá, že produkcia mäsa bude stimulovaná dopytom, avšak produkcia mlieka nebude motivovaná žiadnymi opatreniami, čo môže viesť k jej poklesu. Vzhľadom na rastúcu dopyt po hovädzom mäse a zastabilizovanej produkcii hovädzieho mäsa sa môže sťažiť, že po roku 2018 už Slovensko nebude sebestačné, prípadne že produkcia hovädzieho mäsa vzhľadom na znižujúce sa počty kráv nebude schopná reagovať na potreby dopytu.

Stupeň sebestačnosti v bravčovom mäse

Hoci spotreba bravčového mäsa má klesajúci trend, miera poklesu nekopíruje situáciu na trhu v produkcii bravčového mäsa, z tohto dôvodu sebestačnosť od roku 2004 má prudko klesajúci trend v súčasnosti je 62 %.

Tab.č.52: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii bravčového mäsa

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia v t	181547	160887	132394	120268	117073
Hrubá dom. produk. v kg na obyvateľa	33,74	29,88	24,57	22,30	21,68
Spotreba v t	197366	199352	203393	188012	188224
Spotreba v kg na obyvateľa	36,68	37,02	37,74	34,86	34,85
Sebestačnosť v %	91,98	80,70	65,09	63,97	62,20

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Pri aproximácii sebestačnosti som vychádzala z aproximovanej tabuľky produkcie v t, ktorú som prepočítala na produkciu v kg na obyvateľa a porovnala s aproximovanou spotrebou v kg na obyvateľa, stupeň sebestačnosti by sa mal v budúcnosti vyrovnáť a Slovensko by malo byť sebestačné v produkcii bravčového mäsa v priemere na 112%.

Tab.č.53: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii bravčového mäsa

Scenár	Bravčové mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	158,30	172,70	148,80	131,50	135,50
Rozvojový	158,30	211,30	204,40	201,40	216,00
Liberálny	158,30	172,70	152,60	131,50	135,50
Produkcia v kg na obyvateľa					
Základný	29,37	32,40	28,78	25,33	26,71
Rozvojový	29,37	39,64	39,53	38,79	42,58
Liberálny	29,37	32,40	29,51	25,33	26,71
Spotreba aprox. v kg na obyvateľa	32,90	30,15	28,97	27,00	24,25
Sebestačnosť v %					
Základný	89,28	107,46	99,34	93,80	110,16
Rozvojový	89,28	131,47	136,45	143,66	175,60
Liberálny	89,28	107,46	101,87	93,80	110,16

Zdroj: vlastné prepočty

Stupeň sebestačnosti v hydinovom mäse:

Vzhľadom na zachovanie stále pomerne nízkej spotrebnej ceny je hydinové mäso veľmi obľúbené a jeho spotreba je vyrovnaná. Dopytu sa prispôsobujú aj producenti, Slovensko má teraz priemernú vypočítanú mieru sebestačnosti v hydinovom mäse na úrovni 81%.

Tab.č.54: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii hydinového mäsa

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia v t	92265	87670	92201	94226	92488
Hrubá dom. produkcia v kg na obyvateľa	17,15	16,28	17,11	17,47	17,12
Spotreba v t	111126	109640	113704	119932	114799
Spotreba v kg na obyvateľa	20,66	20,36	21,10	22,24	21,26
Sebestačnosť v %	83,03	79,96	81,09	78,57	80,57

Zdroj: vlastné prepočty

Výpočet aproximovanej sebestačnosti v hydinovom mäse som vypočítala z údajov aproximácie produkcie, ktorú som vypočítala v kg na obyvateľa a porovнала s aproximovanou spotrebou v kg na obyvateľa,

Tab.č.55: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii hydínového mäsa

Scenár	Hydinové mäso v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	116,50	124,40	131,90	141,00	151,90
Rozvojový	116,50	124,70	137,70	141,50	158,10
Liberálny	116,50	124,40	131,90	141,00	152,10
Produkcia v kg na obyvateľa					
Základný	21,62	23,34	25,51	27,16	29,95
Rozvojový	21,62	23,39	26,63	27,25	31,17
Liberálny	21,62	23,34	25,51	27,16	29,99
Spotreba aproximovaná v kg na obyvateľa	21,10	25,46	27,88	31,92	37,58
Sebestačnosť v %					
Základný	102,45	91,66	91,50	85,08	79,69
Rozvojový	102,45	91,88	95,52	85,38	82,94
Liberálny	102,45	91,66	91,50	85,08	79,79

Zdroj: vlastné prepočty

už aproximácia roku 2005 bola vyššia ako skutočnosť, aproximované prepočítané sebestačnosti v jednotlivých rokoch však zodpovedajú približne súčasnej sebestačnosti v %.

Projekcia výroby a spotreby naznačuje pomerne stabilný vývoj s miernym rastom domácej ponuky a dopytu, pričom úroveň importu zrejme nebude možné radikálne znížiť, ale je možná jeho stabilizácia na úrovni okolo 37-39 tis.t. hydínového mäsa, kedy však dopyt bude rásť rýchlejšim tempom ako produkcia, záverom bude znižovanie sebestačnosti v produkcii hydínového mäsa.

Stupeň sebestačnosti v mlieku a mliečnych výrobkoch

V súčasnosti je produkcia mlieka a mliečnych výrobkoch na úrovni 198,77 kg na obyvateľa, spotreba je 153,56 kg na obyvateľa, čo predstavuje sebestačnosť 129%.

Aproximovanú sebestačnosť vyjadruje tabuľka č.56:, kde už rok 2005 nezodpovedal produkcii, čím aj aproximovaná sebestačnosť vykazuje vyššiu hodnotu. Je predpoklad že spotreba mlieka sa vplyv práce Ministerstva pôdohospodárstva a Ministerstva zdravotníctva SR zvýši,

Tab.č.56: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii mlieka

Produkcia v tis.t.	Mlieko v tis. t				
	2005	2010	2013	2018	2025
Základný	1099,8	940,1	957,1	976,9	920,4
Rozvojový	1099,8	1100	1100	1214,6	1301,5
Liberálny	1099,8	942,1	983,7	1034,8	1145,8
Produkcia na obyvateľa v kg					
Základný	204,07	176,36	185,10	188,15	181,46
Rozvojový	204,07	206,36	212,74	233,93	256,59
Liberálny	204,07	176,73	190,25	199,30	225,89
Aprox.spotreba v kg na obyvateľa	107,6	150,22	147,55	143,14	136,96
Sebestačnosť v %					
Základný	138,24	117,40	125,45	131,44	132,49
Rozvojový	138,24	137,37	144,18	163,43	187,35
Liberálny	138,24	117,65	128,94	139,23	164,93

Zdroj:vlastné prepočty

pretože hodnoty sú veľmi nízke oproti odporúčaným výživovým dávkam 220 kg a má to negatívny vplyv na zdravie obyvateľstva. V tom prípade by skutočné hodnoty v sebestačnosti nižšie ako sú aproximované hodnoty. Aj tak je miera sebestačnosti v mlieku a mliečnych výrobkoch vysoká.

Modelové výsledky produkcie mlieka sú výsledkom motivácie cenou mlieka, konkurencie ostatných poľnohospodárskych výrobkov a reakcie výrobcov na tieto stimuly. Bariérou rastu produkcie mlieka sa podľa výsledkov javí nielen otázka dopytu po mliečnych výrobkoch, ale aj odbyt hovädzieho mäsa (ako jeden z produktov výroby mlieka).Z tohto pohľadu sa zdá byť rozhodujúce obdobie do roku 2015, to je rok zrušenia kvóty na dodávky mlieka, potom bude obtiažne zvyšovať výrobu v tomto konkurenčnom prostredí, vývoj parametrov ako sú podporné mechanizmy, intervencie štátu , zmena dopytu po mlieku a mliečnych výrobkoch môže tento odhad zmeniť, z dlhodobej aproximácie však dopyt rastie

pomerne pomaly, čím je predpoklad že Slovensko zostane aj naďalej sebestačné v produkcii mlieka.

Stupeň sebestačnosti v masle

Sebestačnosť v masle je teraz vypočítaná 100%, v aproximovanej podobe je 99%, vývoj aproximovanej sebestačnosti dokumentuje nasledovná tabuľka, z dôvodu, že domáca spotreba masla bola aproximovaná zo spotreby, ktorý mal klesajúci trend, je aj miera aproximácie nižšia, čo logicky nekorešponduje so zvyšujúcou sa aproximovanou produkciou, čo logicky vedie k nárastu percenta sebestačnosti, predpokladám do budúcnosti, že vývoj produkcie bude kopírovať dopyt po masle a tým sa percentuálna miera sebestačnosti ustáli. Predpokladám, že Slovensko v komodite maslo bude plne sebestačné.

Tab.č.57: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii masla

	2005	2010	2013	2018	2025
Produkcia spolu v t	10689	11327	11487	11754	12127
Produkcia v kg na obyvateľa	1,98	2,12	2,22	2,26	2,39
Domáca spotreba v kg na obyvateľa	2,00	1,63	1,30	1,30	1,30
Sebestačnosť v %	99,17	130,60	170,89	174,14	183,91

Zdroj: vlastné prepočty

Stupeň sebestačnosti vo vajciach:

Slovensko je v produkcii vajec sebestačné v priemere na 100%, hoci spotreba vajec v osobnej spotrebe na obyvateľa klesá je táto spotreba ešte stále vysoká, avšak využitie vajec možno na iné spracovanie v potravinárskom priemysle.

Tab.č.58: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii vajec

	2003	2004	2005	2006	2007
Hrubá domáca produkcia v tis.ks	1131556	1064109	1061001	1066345	1095998
Hrubá dom. Produkcia v ks na obyvateľa	210	198	197	198	203
Spotreba v tis.ks	1177859	1075838	1074003	1115619	994126
Spotreba v kg na obyvateľa	219	200	199	207	184
Sebestačnosť v %	96	99	99	96	110

Zdroj: vlastné prepočty

Aproximácia uvažuje s týmto znížením a z tohto dôvodu vychádza aj stupeň sebestačnosti v produkcii vajec nad 100%, v prípade, že by vývoj spotreby nebol identický, stupeň sebestačnosti v produkcii by bol vážne ohrozený.

Tab.č.59: Výpočet stupňa sebestačnosti v produkcii vajec v ks

	Vajcia				
	2005	2010	2013	2018	2025
Aproximácia produkcie v ks na obyvateľa	197	200	199	207	184
Aproximácia spotreby v ks na obyvateľa	219	191	187	187	171
Sebestačnosť v %	96	105	106	111	108

Na základne vypočítaj súčasnej (2007)sebestačnosti v produkcii potravín, môžeme konštatovať, že Slovensko je v produkcii základným potravin určených pre výživu obyvateľstva sebestačné v priemere na **85%** čo možno hodnotiť ako pozitívne, treba však udržať tento trend. V ďalšom kroku je však potrebné dopyt porovnať na produkciu a zistiť úroveň rezervy na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, ktorá je determinovaná schopnosťou krytia potrieb trhu vlastným výrobným potenciálom, ako vidno zo sumarizačnej tabuľky č:60 spätnou projekciou nám požadovaná spotreba v uvedených obdobiach udáva výšku dopytu po základných potravinách.

Tab.č.60:Aproximovaná spotreba a produkcia v kg na obyvateľa, tvorba rezervy v kg na obyvateľa

Druh potraviny	Spotreba				Produkcia				Rezerva			
	Rok 2010	Rok 2013	Rok 2018	Rok 2025	Rok 2010	Rok 2013	Rok 2018	Rok 2025	Rok 2010	Rok 2013	Rok 2018	Rok 2025
Hovädzie a teľacie mäso	6,00	10,00	16,50	18,00	12,75	13,20	13,53	14,31	6,75	3,20	-2,97	-3,69
Bravčové	30,15	28,97	27,00	24,25	34,81	32,61	29,81	32,00	4,66	3,64	2,81	7,75
Hydina	25,46	27,88	31,92	37,58	23,36	25,88	27,19	30,37	-2,10	-2,00	-4,73	-7,21
Mlieko	150,22	147,55	143,14	136,96	186,48	196,03	207,12	223,31	36,26	48,48	63,98	86,35
Vajcia	224,00	199,00	207,00	184,00	191,00	187,00	180,00	171,00	-9,00	-12,00	-27,00	-13,00
Tuky spolu z toho:	19,59	20,27	21,40	23,00	25,66	27,65	28,98	29,63	6,07	7,38	7,58	6,63
Maslo	1,63	1,30	1,30	1,30	2,12	2,22	2,26	2,39	0,49	0,92	0,96	1,09
Cukor	31,39	31,34	31,26	31,14	72,78	24,00	19,30	19,40	41,39	-7,34	-11,96	-11,74
Obilniny (v hodnote múky)	73,46	72,34	70,48	67,87	570,00	514,00	569,00	581,00	496,54	441,66	498,52	513,13
Zemiaky	53,47	49,22	42,14	32,21	86,36	91,90	92,79	96,42	32,89	42,68	50,65	64,21
Zelenina	78,97	73,98	68,24	59,03	58,40	54,67	44,60	31,55	-20,57	-19,31	-23,64	-27,48
Ovocie	21,51	20,89	18,03	11,95	9,85	8,72	6,31	3,05	-11,66	-12,17	-11,72	-8,90

Zdroj: vlastné prepočty

Ako vidno z tabuľky č.60 má Slovensko úplné rezervy len v produkcii obilnín, bravčového mäsa, mlieka, tukov, masla a zemiakov, v ostatných komoditách sa dostáva do záporných čísel, avšak tieto výsledky sú zatiaľ prepočítané na aproximačný dopyt po jednotlivých potravinách, čiže v tomto momente vyjadruje len skutočné rezervy alebo nedostatky tovarov v súlade s dopytom po týchto komoditách. Výsledky ešte skresľuje aj fakt, že úroveň spotreby jednotlivých potravín nie je v súlade s odporúčanými výživovými dávkami .

V predikcii sebestačnosti do budúcnosti možno konštatovať, že priemerný stupeň sebestačnosti v produkcii potravín bude na Slovensku :

- **Rok 2010, priemerná úroveň sebestačnosti 90%, Slovenská republika nebude sebestačná len v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec**
- **Rok 2013, priemerná úroveň sebestačnosti 90%,Slovenská republika nebude sebestačná len v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec**

- **Rok 2018, priemerná úroveň sebestačnosti 85%, Slovensko prestane byť sebestačné v produkcii hovädzieho mäsa, aj naďalej nebude sebestačné v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec.**
- **Rok 2018, priemerná úroveň sebestačnosti 83%, Slovensko nebude aj naďalej sebestačné v produkcii hovädzieho mäsa, cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec.**

Na základe minimálnych odporúčaných výživových dávok (hoci nehovorí o preferenciách spotreby) je dôležité porovnanie ich výšky s aproximovanou produkciou, čím následne je možné vyvodiť závery o zabezpečení potravinovej bezpečnosti pre obyvateľov Slovenska v budúcnosti.

Tab.č.61: Aproximovaná produkcia v kg na obyvateľa v konfrontácii k OVD, tvorba rezervy v kg na obyvateľa

Druh potraviny	OVD	Produkcia				Rezerva k OVD			
		Rok 2010	Rok 2013	Rok 2018	Rok 2025	Rok 2010	Rok 2013	Rok 2018	Rok 2025
Hovädzie a teľacie	17,40	12,75	13,20	13,53	14,31	-4,65	0,45	0,33	0,78
Bravčové	22,20	34,81	32,61	29,81	32,00	12,61	-2,20	-2,80	2,19
Hydina	15,00	23,36	25,88	27,19	30,37	8,36	2,52	1,31	3,18
Mlieko	220,00	186,48	196,03	207,12	223,31	-33,52	9,55	11,09	16,19
Vajcia	224,00	191,00	187,00	180,00	171,00	-33,00	-37,0	-44,00	-53,00
Tuky spolu z toho:	22,00	25,66	27,65	28,98	29,63	3,66	1,99	1,33	0,65
Maslo	2,80	2,12	2,22	2,26	2,39	-0,68	0,10	0,04	0,13
Cukor	30,90	72,78	24,00	19,30	19,40	41,88	-8,78	-4,70	0,10
Obilniny (v hodnote múky)	98,50	570,00	514,00	569,00	581,00	471,50	56,00	55,00	12,00
Zemiaky	80,60	86,36	91,90	92,79	96,42	5,76	5,54	0,89	3,63
Zelenina	127,90	58,40	54,67	44,60	31,55	-69,50	-3,73	-10,07	-13,05
Ovocie	96,70	9,85	8,72	6,31	3,05	-86,85	-1,13	-2,41	-3,26

Zdroj: vlastné prepočty

Ako vidno z nasledujúcej tabuľky je priemerná úroveň stupňa sebestačnosti k odporúčaným výživovým dávkam v priemere pre rok 2010 -79%, pre rok 2013-80%, pre rok 2018 -78%, pre rok 2025-78%, ako uvádza literatúra, zabezpečenie prahu potravinovej bezpečnosti je vtedy ak priemerná úroveň sebestačnosti je 70%, v tomto prípade možno konštatovať, že potravinová bezpečnosť bude zachovaná aj v aproximovanom období.

Tab.č.62: Výpočet stupňa sebestačnosti aproximovanej produkcie k OVD

	2010	2013	2018	2025
Hovädzie a teľacie	73	76	78	82
Bravčové	157	147	134	144
Hydina	156	173	181	202
Mlieko	85	89	94	102
Vajcia	85	83	80	76
Tuky spolu z toho:	117	126	132	135
Maslo	76	79	81	85
Cukor	73	78	62	63
Zrnoviny (v hodnote múky)	579	522	578	590
Zemiaky	107	114	115	120
Zelenina	46	43	35	25
Ovocie	10	9	7	3

Zdroj: vlastné prepočty

Podľa týchto výsledkov by zabezpečenie minimálnej spotreby ODP predstavovalo:

- Požiadavku zvýšiť výrobu hovädzieho mäsa, problémom môže byť aj značne vysoká ODP presahujúca nielen kapacitné možnosti potravinárskeho priemyslu, ale presahujúca vysoko skutočný domáci dopyt po hovädzom mäse.
- Významne zvýšiť výrobu ovocia mierneho pásma a to asi trojnásobne k vývoju skutočnej spotreby, v prípade , že by sa spotreba posunula až na úroveň ODP, tak asi 10 násobne.
- Významne zvýšiť produkciu zeleniny , ak stúpne úroveň a ODP tak asi dvojnásobne.

- Zvýšiť produkciu hydinového mäsa v prípade že sa spotreba bude vyvíjať podľa jednotlivých scenárov, v prípade, že sa spotreba upraví na ODV, bude postačovať aproximovaná produkcia.

Stupeň sebestačnosti v krajinách EU

Trh krajín EU je dostatočne zásobený obilninami z domácej produkcie a má aj rezervy obilnín na vývoz, prípadne potravinovú pomoc rozvojovým krajinám. Tá predpokladu štandardných poveternostných podmienok a s vylúčením iných nepredvídateľných okolností, by sa táto situácia mala udržať aj v budúcich rokoch. Priemerná úroveň sebestačnosti EU v produkcii zrnovín je 107%. V porovnaní vybraných krajín je na prvom mieste v sebestačnosti zrnovín Francúzsko so stupňom sebestačnosti 196%, na druhom mieste je Maďarsko so stupňom sebestačnosti 183 %, na treťom mieste je Litva so stupňom sebestačnosti 135%, Slovensko je v tomto porovnaní na 12.mieste.

EU produkuje dostatočné množstvo cukru pre uspokojenie svojej potreby, v dôsledku pokračujúcej reformy v sektore cukru sa však stane čiastočne závislou od dovozu z tretích krajín. Priemerná úroveň stupňa sebestačnosti EU v produkcii cukru je 116%. V porovnaní vybraných krajín je na prvom mieste v sebestačnosti produkcie cukru Belgicko so stupňom sebestačnosti 215%, na druhom mieste je Francúzsko so stupňom sebestačnosti 199 %, na treťom mieste je Holandsko so stupňom sebestačnosti 186%, Slovensko je v tomto porovnaní na 12.mieste.

V olejninách je EU nie je sebestačná, v dôsledku boomu v rozvoji biopalív môžeme očakávať, že produkcia v sledovanom zoskupení bude mať rastúce tendencie, podiel produkcie na domácej spotrebe by sa mal zvýšiť z 62% na 70%.

Pri produkcii mias je situácia v EU priaznivá okrem hovädzieho mäsa, ktorého domáca ponuka vykazuje mierny deficit. EU má dostatočný produkčný potenciál na výrobu bravčového mäsa, hovädzieho aj hydinového mäsa, pričom pri bravčovom mäse by aj naďalej mohli zostávať cca 5 % prebytky. Naopak dopyt po hovädzom a hydinovom mäse sa bude musieť v krajinách EU v budúcnosti uspokojovať aj importom mimo EU. Dôvodom je hlavne konkurenčný tlak krajín Južnej Ameriky. Priemerná úroveň stupňa sebestačnosti EU

v produkcii mäsa je 102%. V porovnaní vybraných krajín je na prvom mieste v sebestačnosti produkcie mäsa Dánsko so stupňom sebestačnosti 363%, na druhom mieste je Írsko so stupňom sebestačnosti 314 %, na treťom mieste je Holandsko so stupňom sebestačnosti 221%, Slovensko je v tomto porovnaní na 13.mieste.

EÚ je sebestačná v produkcii mlieka a mliekarenských výrobkov, kde ponuka prevažuje nad dopytom. Pri sušenom plnotučnom mlieku je extrémne vysoká nadvýroba, ktorá má svoje uplatnenie v tretích krajinách. V rokoch 2004-2006 produkcia sušeného plnotučného mlieka uspokojila domáci dopyt na úrovni 225%. Na základe prognóz týkajúcich sa produkcie a spotreby sledovaného typu mlieka, ktoré vykonala OECD s FAO¹¹ by sebestačnosť pri sušenom plnotučnom mlieku v roku 2016 mala klesnúť o 22 p. b a dosiahnuť úroveň 203%. Výroba domáceho sušeného odtučneného mlieka v posledných rokoch prevýšila domácu spotrebu cca o 13%. Sebestačnosť pri syroch by v krajinách EÚ mala aj v strednodobom horizonte (podobne ako v súčasnosti) dosahovať úroveň 105%. Priemerná úroveň stupňa sebestačnosti EU v produkcii mlieka je 103%. V porovnaní vybraných krajín je na prvom mieste v sebestačnosti produkcie mlieka Írsko so stupňom sebestačnosti 375%, na druhom mieste je Luxembursko so stupňom sebestačnosti 140 %, na treťom mieste je Holandsko so stupňom sebestačnosti 136%, Slovensko je v tomto porovnaní na 18.mieste.

V súvislosti so zabezpečením dostatočnej ponuky potravín je veľkou výhodou bezbariérová výmena tovarov a služieb v rámci EÚ, bezproblémová možnosť nákupu chýbajúcich potravín v prípade nedostatku. Globalizačné procesy však oslabujú moc vlády a je tu isté nebezpečenstvo, že dôležité rozhodnutia týkajúce sa produkcie potravín preberú na seba transnacionálne korporácie, ktoré z dohôd o voľnom obchode najviac profitujú a ich motiváciou je hlavne zisk. Preto je dôležité stanoviť správnu stratégiu. Jedna z nich by sa mala týkať problematiky zabezpečenia dostatočnej ponuky potravín z domácej produkcie pre každú krajinu. Pre naplnenie týchto cieľov má aj Slovensko dostatočný výrobný potenciál v poľnohospodárskom i potravinárskom sektore, vhodné pôdno-klimatické podmienky pre produkciu základných potravín, naštartované pozitívne tendencie v podnikateľskom prostredí i stabilnú dotačnú podporu v rámci SPP EÚ.

4 TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PRÍNOSY DIZERTAČNEJ PRÁCE

Predkladaná dizertačná práca obsahuje široké spektrum analytického a faktografického materiálu týkajúceho sa identifikácie postavenia Slovenska v úrovni produkcií a spotreby poľnohospodárskych produktov a potravín. Tieto poznatky je možné využiť v teoretickej i praktickej rovine.

Teoretické prínosy dizertačnej práce súvisia s rozvojom vedeckého poznania a akademického vzdelávania, lebo poskytujú

- podrobný prierez vedeckými publikáciami zaoberajúcimi sa problematikou stupňa sebestačnosti a potravinovej bezpečnosti na Slovensku a čiastočne aj v zahraničí,
- prehľad teoretických prístupov k identifikácii potravinovej bezpečnosti a stupňa sebestačnosti, metód a prístupov
- výsledky z overenia a hodnotenia poznávacej schopnosti jednotlivých metód a nástrojov hodnotenia konkurenčnej schopnosti v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva.

Praktické prínosy dizertačnej práce súvisia s možnosťou aplikácie jednotlivých metód analýzy sebestačnosti v potravinách. Výklad možnosti ich využitia a vypovedacej schopnosti je možné využiť v pedagogickom procese, vo výskume, decíznej sfére a podnikových analýzach. To znamená, že predkladaná práca je

- východiskom výskumných úloh zaoberajúcich sa podrobnejšími analýzami konkurencieschopnosti a situácie na medzinárodných agrárnych trhoch, tým v konečnom dôsledku prispieva k tvorbe faktografických materiálov aj pre decíznu sféru
- podkladovým materiálom pre tvorbu vedeckých článkov, publikácií a prípravu prednášok v pedagogickom procese, k čomu nesporne prispeje aj kompletná databáza relevantných údajov.

Praktické prínosy dizertačnej práce, ktoré súvisia s možnosťou obohatenia podnikovo-hospodárskej praxe môžu byť realizované v riadiacej, výrobnjej i obchodnej

¹¹ VUEPP: Prognóza vývoja slovenského poľnohospodárstva, 2007

sfére. Práca prináša informácie pre tvorbu podnikateľských stratégií v oblasti výroby a obchodu s agropotravinárskymi komoditami a tiež pre odvetvové stratégie a politiky.

ZÁVER

Liberalizačné opatrenia ekonomickej reformy a makroekonomická stabilizácia vystavili podnikateľskú sféru poľnohospodársko-potravinárskeho sektora tvrdému dopytovému a rozpočtovému obmedzeniu. V dôsledku toho sa hrubý poľnohospodársky output znížil na približne 70 % úrovne dosahovanej pred rokom 1990. Zamestnanosť v sektore klesla na menej ako polovicu. Hrubá poľnohospodárska produkcia v rokoch 1990 -1998 poklesla o viac ako 30%, z toho v rastlinnej výrobe o 33,2 % a v živočíšnej výrobe o 26%. Zníženie zamestnanosti, ktoré postihlo aj iné odvetvia národného hospodárstva bolo v poľnohospodárstve najprudšie a predstavuje okolo 70%. Adaptačný proces na Slovensku nesprevádzala dostatočne účinná reštrukturalizácia podnikovej sféry a prírastok efektívnosti a konkurencieschopnosti odvetvia.

Hlavné problémy :

- Viaznuci pokrok v obnove vlastníckych práv, najmä práva užívania a disponovania pozemkovým vlastníctvom v dôsledku pomalého postupu v konsolidácii registrácie vlastníctva a vykonávaní pozemkových úprav, čo brzdí zásadnejšie reštrukturalizačné procesy v podnikateľskej sfére; netransparentné vlastnícke vzťahy vo veľkej časti právnických osôb podnikajúcich v poľnohospodárstve (ide najmä o transformované družstvá), ovplyvňujúce efektívnosť ich riadenia
- Platobná neschopnosť podnikateľskej sféry, sčasti prenášaná do sféry prvovýroby z nadväzujúcich článkov potravinovej vertikály (spracovanie, obchod) nedisciplinovanosťou v platobných vzťahoch; neštandardné podnikateľské prostredie, nízka vymáhateľnosť záväzkov z obchodného styku, nefungovanie štandardných inštrumentov riešenia platobnej neschopnosti (konkurzný zákon)
- Nedostatočne rozvinutá finančná infraštruktúra prispôbená špecifickým podmienkam poľnohospodárskej výroby (chýbajúce úverové schémy vychádzajúce v ústrety zvláštnostiam poľnohospodárskeho výrobného cyklu, dodávateľské a odberateľské úvery apod.);
- Nedostatočná kapitálová vybavenosť a organizovanosť obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami a výrobnými prostriedkami pre poľnohospodárstvo, jeho nízka efektívnosť a transparentnosť (umožňujúca neodôvodnené marže), nerozvinutá trhová infraštruktúra;

- Nedostatočná previazanosť a koordinácia štátnej regionálnej, environmentálnej, vodohospodárskej a poľnohospodárskej politiky;

Základným princípom orientácie agrárnej politiky štátu ostáva princíp potravinovej bezpečnosti, ktorá je definovaná zabezpečením dostatočnej ponuky potravín, ich dostupnosťou pre spotrebiteľa, výživovou primeranosťou a zdravotnou nezávadnosťou potravín. Samozrejme Slovensko počíta s dovozom niektorých druhov potravín na spestrenie domáceho trhu (v primeranej kvalite a zdravotnej nezávadnosti), zároveň však máme ambície minimálne rovnaké množstvo našich agropotravinových výrobkov vyviezť.

Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky vychádza z európskeho modelu poľnohospodárstva, to znamená že v cieľoch, opatreniach aj nástrojoch sa zameriava na udržanie všetkých funkcií poľnohospodárstva v hospodárstve a spoločnosti. V podmienkach Slovenska to znamená vyváženú kombináciu politík, zameraných na podporu konkurencieschopnosti tých výrobných smerov a produkčných oblastí, v ktorých sa prejavujú porovnateľné výhody slovenského poľnohospodárstva, a politík, zabezpečujúcich v ostatných segmentoch výrobných podmienok udržateľné hospodárenie, dôležité pre zachovanie kultúrnej krajiny, prírodného prostredia, historickej kultúry osídlenia a iných verejných statkov, ktoré oceňuje súčasná civilizovaná spoločnosť.

Vývoj populácie na Slovensku sa v posledných rokoch výrazne priblížil k západoeurópskemu reprodukčnému modelu. Medzi hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú počet našej populácie patrí vývoj pôrodnosti, úmrtnosti a migrácie. Na Slovensku v najbližších 20 rokoch bude pri zachovaní relatívne stabilného počtu obyvateľov pokračovať starnutie populácie, znižovanie prírastku obyvateľstva, znižovanie predproduktívneho a produktívneho obyvateľstva, zvyšovanie obyvateľstva v poproduktívnom veku. Napriek znižovaniu miery nezamestnanosti bude celkový počet zamestnaných osôb výrazne klesať (za roky 2005-2050 takmer o 25 %). Tento vývoj môžu ovplyvniť ďalšie faktory ako je zvýšenie migrácie, najmä po prípadnom rozšírení EÚ, posun hranice odchodu do dôchodku a pod. Nepriaznivý demografický vývoj si bude čoraz viac vyžadovať zvýšenie starostlivosti o ľudské zdroje a ich efektívne využívanie. Demografický vývoj sa prejavuje vo všetkých oblastiach života. Aj v budúcom období, zmeny v základných charakteristikách ovplyvnia nielen ekonomický vývoj krajiny (zamestnanosť, tvorba HDP, sociálny program), ale aj vo vývoji a štruktúre spotrebiteľského

dopytu.

Potravinová bezpečnosť znamená že všetci ľudia majú vždy fyzický a ekonomický prístup k dostatočným, bezpečným a výživným potravinám potrebným pre zdravý a aktívny život.

Kľúčovými atribútmi potravinovej bezpečnosti sú:

- dostupnosť a stabilita zásob potravín
- dostupnosť a cenová prístupnosť
- kvalita a bezpečnosť potravín

Prevažná väčšina domácností v SR má zabezpečený prístup k bezpečným potravinám v dostatočnom množstve a finančne dostupnej forme. Analýza spotreby potravín Slovenskej republiky ukazuje, že spotrebiteľské (stravovacie) zvyklosti nášho obyvateľstva nezodpovedajú zdravému životnému štýlu. Už dlhodobo pri hodnotení spotreby slovenského obyvateľstva je známy fakt, že z nutričného hľadiska je spotreba obyvateľstva SR nevyvážená, že konzumácia tukov je príliš vysoká a naopak konzumácia ovocia a zeleniny je príliš nízka. Bariérou ohraničujúcou stupeň voľnosti rozhodovania spotrebiteľa je predovšetkým nízka úroveň disponibilných dôchodkov.

Potravinová nedostatočnosť je obyčajne spájaná s podvýživou, pretože strava ľudí, ktorí nie sú schopní uspokojiť svoje potravinové potreby obyčajne obsahuje veľkú časť základných potravín a chýba rôznorodosť potrebná na pokrytie nutričných požiadaviek. Je preto dôležité zamerať sa na tie skupiny obyvateľstva SR, ktoré sú ohrozené rizikom chudoby a z toho vyplývajúcej nedostupnosti k potravinám. Do popredia sa preto dostáva úloha povzbudiť politické prostredie doma i za hranicami založené na makroekonomickej stabilite a konkurenčnom trhu, ktoré umožňuje jednotlivcom a domácnostiam dosiahnuť ekonomickú a potravinovú bezpečnosť.

Hlavným cieľom dizertačnej práce bolo identifikovať a predikovať stupeň sebestačnosti vo výrobe agropotravinárskych komodít na Slovensku v období rokov 2008-2025 a navrhnúť optimálnu úroveň miery sebestačnosti vybraných agropotravinárskych, na základe minimálnych odporúčaných výživových dávok potravín odvodenie výšky rezervy produkcie potravín v prípade krízy, prírodných katastrof prípadne iných, na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti v horizonte rokov 2025. Parciálnymi cieľmi bolo:

- porovnať Slovensko v prepočtoch jednotlivých ukazovateľov s vybranými krajinami EÚ a zistiť poradie Slovenska,

- vyhodnotiť vývoj HDP, zistiť závislosť medzi čistými peňažnými príjmami a výdavkami na potraviny, prepočítať elasticitu výdavkov na potraviny,
- zistiť úroveň spotreby potravín na Slovensku, porovnať spotrebu k odporúčaným dávkam potravín a vyhodnotiť smer spotreby potravín na Slovensku s výživového hľadiska.

Práca bola riešená postupným prepočtom pomocou týchto ukazovateľov:

5. Disponibilita poľnohospodárskej pôdy
6. Produkcia príslušných výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok
7. Spotreba príslušných výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok
8. Stupeň sebestačnosti v %, vyjadrenej ako podiel produkcie a spotreby výrobkov na jedného obyvateľa v kg za jeden rok

Uvedené ukazovatele boli vyjadrené nielen na úrovni Slovenskej republiky, ale aj na úrovni vybraných krajín EU a následne boli porovnávané. Z výsledkov analýz jednotlivých ukazovateľov možno hodnotiť:

-Rastlinná výroba bola doteraz schopná na Slovensku vyprodukovať dostatok produktov, ktoré sa konzumujú priamo, alebo po spracovaní potravinárskym priemyslom zabezpečuje dostatok základných potravín rastlinného pôvodu pre obyvateľov Slovenska. Súčasne je rastlinná výroba schopná vyprodukovať rozhodujúci objem krmovín a krmív pre živočíšnu výrobu. Určitá časť produktov sa môže vyvážať. Ponuku potenciálnej produkcie, naplňajúcej aktuálne požiadavky domáceho dopytu na trhu s poľnohospodárskymi produktmi, je poľnohospodárstvo schopné zabezpečiť s výrobou na 1050 tis. ha ornej pôdy a 341 tis. ha trvale trávnych porastov (bez viníc, sádov a záhrad).Táto výmera predstavuje nevyhnutnú výmeru poľnohospodárskej pôdy pre zabezpečenie výroby potravín jej alokovaním na najlepšie stanovištia. Tá minimálna výmera pôdy predstavuje spolu asi 66 % z celkovej výmery pôdy evidovanej v LPIS, a v prípadne klesajúceho trendu pri zachovaní liberálneho scenára by táto skutočnosť poklesu výmery pôdy nastala pri ornej pôde o 38 rokov.

- Spotreba potravín u nás i vo svete podliehala v uplynulých desaťročiach veľkým zmenám a tento vývoj pokračuje i v tomto tisícročí. V spotrebe potravín dochádza k výraznejším zmenám nielen čo do objemu, ale aj čo do štruktúry spotreby jednotlivých potravinových skupín. Zmeny boli ovplyvňované viacerými faktormi. K základným faktorom, ktoré

ovplyvňujú spotrebu potravín patrí vývoj príjmov obyvateľstva, vývoj spotrebiteľských cien, rozvoj distribučnej siete, úroveň reklamy a v neposlednom rade i úroveň zdravotnej osvetly. V súčasnosti je podiel výdavkov na potraviny z čistých peňažných príjmov 21%, aproximáciou čistých peňažných príjmov a čistých peňažných výdavkov a z toho výdavkov na potraviny možno konštatovať, že ľudia v aproximačnom období budú mať dostatok peňazí na potraviny a môžu spotrebovávať kvalitnejšie potraviny a orientovať spotrebu v súlade s výživovými odporúčaniami, takže v prípade ponuky potravín, budú ľudia schopní si potraviny zakúpiť, čo poukazuje na dôležitosť produkcie potravín a orientáciu na sebestačnosť v produkcii potravín.

-Ľudia na Slovensku za posledné desaťročie pozvoľna zmenili svoje výživové zvyklosti, ale ešte stále sa nestravujú zdravo. Veľká časť spotrebiteľov podľa odborníkov na výživu nenakupuje potraviny, ktoré by prospievali ich zdraviu. Dnešné stravovanie možno charakterizovať ako nevyvážené, založené na pomerne obmedzenom výbere potravín s nízkou spotrebou rastlinných potravín. Spotreba mnohých potravín výrazne klesla, často až hlboko pod odporúčané dávky – veľmi nepriaznivý je najmä vývoj spotreby mlieka a mliečnych výrobkov (dosahuje až alarmujúce hodnoty a prejavuje sa najmä v nedostatočnom krytí potreby vápnika), ovocia, zeleniny, strukovín a rýb.

-Zásady potravinovej bezpečnosti sú súčasťou nielen významných dokumentov svetových organizácií, ale aj agrárnych politík jednotlivých krajín sveta. Pohľady na ňu sa však líšia v súvislosti s geografickým umiestnením krajiny a hlavne so stupňom úrovne poľnohospodárstva v danej krajine. V oblastiach, kde prevažná časť obyvateľstva trpí podvýživou sa väčší dôraz kladie na zabezpečenie dostatočnej ponuky potravín a v rozvinutých krajinách na bezpečnosť potravín z hľadiska zdravotnej a hygienickej nezávadnosti. V súčasnom období svetovej potravinovej krízy ovplyvňovanej prebiehajúcimi klimatickými zmenami začína byť pre krajiny EÚ (vrátane Slovenskej republiky) aktuálnou prvá alternatíva, a to nielen v súvislosti so zásobovaním domáceho trhu, ale aj s cieľom prispieť k celosvetovej potravinovej bezpečnosti produkovaním potravín na vývoz. Kľúčovým prostriedkom potravinovej bezpečnosti je sebestačnosť pri výrobe potravín a dostatočnosť ich ponuky. Vzhľadom na súčasné okolnosti (t.j. svetovú potravinovú krízu, avšak aj pokročilý stupeň globalizácie svetového obchodu a naše členstvo v EÚ) sa javí potrebné definovať prah potravinovej bezpečnosti pri strategických surovinách na úrovni 70%. Na základne vypočítaj

súčasnej (2007) sebestačnosti v produkcii potravín, môžeme konštatovať, že Slovensko je v produkcii základným potravín určených pre výživu obyvateľstva sebestačné v priemere na 85% čo možno hodnotiť ako pozitívne, treba však udržať tento trend. V ďalšom kroku je však potrebné dopyt porovnať na produkciu a zistiť úroveň rezervy na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, ktorá je determinovaná schopnosťou krytia potrieb trhu vlastným výrobným potenciálom. Slovensko úplné rezervy len v produkcii obilnín, bravčového mäsa, mlieka, tukov, masla a zemiakov, v ostatných komoditách sa dostáva do záporných čísel, avšak tieto výsledky sú zatiaľ prepočítané na aproximačný dopyt po jednotlivých potravinách, čiže v tomto momente vyjadruje len skutočné rezervy alebo nedostatky tovarov v súlade s dopytom po týchto komoditách. Výsledky ešte skresľuje aj fakt, že úroveň spotreby jednotlivých potravín nie je v súlade s odporúčanými výživovými dávkami.

V predikcii sebestačnosti do budúcnosti možno konštatovať, že priemerný stupeň sebestačnosti v produkcii potravín bude na Slovensku :

- Rok 2010, priemerná úroveň stupňa sebestačnosti 90%, Slovenská republika nebude sebestačná len v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec
- Rok 2013, priemerná úroveň stupňa sebestačnosti 90%, Slovenská republika nebude sebestačná len v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec
- Rok 2018, priemerná úroveň stupňa sebestačnosti 85%, Slovensko prestane byť sebestačné v produkcii hovädzieho mäsa, aj naďalej nebude sebestačné v produkcii cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec.
- Rok 2018, priemerná úroveň stupňa sebestačnosti 83%, Slovensko nebude aj naďalej sebestačné v produkcii hovädzieho mäsa, cukru, ovocia a zeleniny, hydiny a vajec.

Na základe minimálnych odporúčaných výživových dávok (hoci nehovorí o preferenciách spotreby) je dôležité porovnanie ich výšky s aproximovanou produkciou, čím následne je možné vyvodiť závery o zabezpečení potravinovej bezpečnosti pre obyvateľov Slovenska, priemerná úroveň stupňa sebestačnosti k odporúčaným výživovým dávkam v priemere pre rok 2010 -79%, pre rok 2013-80%, pre rok 2018 -78%, pre rok 2025-78%, ako uvádza literatúra, zabezpečenie prahu potravinovej bezpečnosti je vtedy ak priemerná úroveň sebestačnosti je

70%, v tomto prípade možno konštatovať, že potravinová bezpečnosť bude zachovaná aj v aproximovanom období.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. Agricultur in EU 2005, www.vuepp.sk, [13.4.2007]
2. Agricultural Outlook 2007-2016, TAD/CA/APM/WP(2007)2/Final, OECD 2007, 124 s.
3. ÁRENDÁŠ, M. a i. 1999. Základy ekonómie. 2 vyd. Nitra; Universum, 1999, 400 s., ISBN 80-967111-3-X
4. ÁRENDÁŠ, M. 2005. Makroekonómia. Nitra: SPU v Nitre, 2005, 381 s., ISBN 80-8069-524-5
5. Autor neznámy: EÚ vypovedala vojnu obezite, <http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=1515>, [13.3.2009]
6. BACO, P.: Štúdia k Prognóze vývoja slovenského pôdohospodárstva do roku 2030-2050, ÚVTIP Nitra 2005, Číslo materiálu (MP SR): 1265/2008-100, <http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=45&ps=10&pa=20&o=0&m=all&wm=word&t=MPSR&q=%8At%FAdia+k+Progn%F3ze+v%FDvoja+slovensk%E9ho+p%F4dohospod%Elrstva+do+roku+20302050%2C+%DAVTIP+Nitra+2005&button=h%BEadaj%21>, [31.3.2007]
7. BALÁŽ, I.: Všeobecná hygiena potravín a racionálna výživa. Košice, UVL, 1992
8. BIELIK, P. 2004. Konkurencieschopnosť slovenských producentov. In: Acta oeconomica et informatica 2, 2004, Nitra: SPU v Nitre, s. 32 – 34
9. BIELIK, P. a kol. 1995. Agrárna ekonomika. Nitra: VŠP Nitra, 1995, 241s., ISBN 80-7137-239-0
10. BLAAS, G. 1999. Ciele a národné záujmy v tvorbe agrárnej politiky Slovenska období pred vstupom do Európskej únie. In: Výskumné práce, Bratislava: VÚEPP, 1999, s. 11-18., ISBN 80-8058152-5
11. BLAAS, G.: Prejav riaditeľa VÚEPP Gejzu Blaasa na seminári Slovenské poľnohospodárstvo v podmienkach spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, Bratislava 4.4.2007
12. BLAHOVICS, M. 2004. Spotreba potravín a matice elasticít modelu AGRO-3 SR. In: Ekonomika poľnohospodárstva, IV., 2004, č. 1., s. 55-64.
13. ČEPELOVÁ, A. 1996. Vývoj spotreby potravín a jej trendy do roku 2000. In: Výživa a zdravie, roč. 41, 1996, č. 2, s. 55-56.
14. DUDRIKOVÁ, E.: Stratégia ochrany zdravia ľudí – mlieko vo výžive ľudí, Slovenský veterinárny časopis 2/2007, s.81
15. FALŤANOVÁ, N.: Poľnohospodárstvo v podmienkach informačnej spoločnosti, VUEPP, Bratislava 2004, ISSN 0862-9137
16. FELDERER, B. – HOMBURG, S. 1995. Makroekonomika a nová makroekonomika. Bratislava: Elita, 1995, 445 s., ISBN 80-85323-87-7
17. Food: from farm to fork, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-30-08-339/EN/KS-30-08-339-EN.PDF, [13.3.2009,]
18. GÁLIK, J. 2006. Slovenský agropotravinársky zahraničný obchod v prvom roku členstva v Európskej únii. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 1., s. 43-55, ISSN 1335-6186

19. GÁLIK, J. 2006. Vplyv vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie na vývoj zahraničného obchodu s poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami.(Realizačný výstup). VÚEPP Bratislava, 2006, 16 s.
20. GOLIAN, J-SOKOL, J. 2003. Potravinová bezpečnosť- súčasť bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky. In: Zborník zo sympózia z medzinárodnou účasťou CHLIEB A MIER VŠETKÝM ĽUĐOM. Nitra: SAPV 2003, s. 51-54., ISBN 80-89162-01-0.
21. GOZORA, V. 1999. Pripravenosť agropodnikateľských subjektov na vstup do integrovaných trhových štruktúr. In: Zborník vedeckých prác z konferencie MVD Sekcia – Manažmentu a marketing, 1999, s. 28-32., ISBN 80-7137-653-1
22. GRZNÁR, M. – SZABO, L. 1996. Potravinová bezpečnosť a reprodukčná schopnosť poľnohospodárskych podnikov. In: Zborník z medzinárodnej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 49-53., ISBN 80-236-0072-9
23. GRZNÁR, M. a kol. 2004. Trh potravín a jeho fungovanie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2004, 214 s. ISBN 80-225-1754-2
24. HABÁNOVÁ, M. 2005. Nutričná epidemiológia. Nitra: SPU v Nitre 2005, 112 s., ISBN 80-8069-542-3
25. HALUŠKA, J.- OLEXA, M. 2005. Vybrané výsledky prognózy vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2005 (s výhľadom do roku 2008). In: Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005. SŠDS, Bratislava 2005, s. 27-32. ISBN 80-88946-41-7
26. HALUŠKA, J.- OLEXA, M. 2006. Vybrané výsledky prognózy vývoja slovenskej ekonomiky v roku 2006 (s výhľadom do roku 2008).In: Pohľady na ekonomiku Slovenska 2006. SŠDS, Bratislava 2006, s. 34-44. ISBN 80-88946-42-5
27. HATRÁK, M.: Ekonometria, IURA EDITION 2007,s.502 ISBN:978-80-8078-150-7
28. HAVRILA, A. 1994. Faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín v SR a ČR. In: Zemědělská ekonomika, roč. 40, 1994, č. 3-4, s. 327-336.
29. HAVRILA, A. 1994. Faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín v SR a ČR. In: Zemědělská ekonomika, roč. 40, 1994, č. 3-4, s. 327-336.
30. HERIAN K, Propagujeme mlieko, http://hn.hnonline.sk/c3-20811800-k10000_d-propagujeme-mlieko, [13.3.2009]
31. HETÉNYI, L. a kol. :Konceptia rozvoja živočíšnej výroby, VÚŽV Nitra
32. HRUBÝ, J. 1997. Jedna z možností řešení situace v systému výživy obyvatelstva. In: Výživa a potraviny, roč. 52, 1997, č. 3, s. 89-90.
33. HRUBÝ, J. 200. Výživa obyvatelstva světa. In: Zemědělská ekonomika, roč. 46, 2000, č.9, s. 385-390.
<http://fek.uu.se/institutionen/person.asp?person=Jan%20Johanson&lang=e>, [21.1.2008]
34. http://enviroportal.sk/indikatory/detail.php?kategoria=1&id_indikator=505, [3.2.2009]
35. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL,
36. <http://fek.uu.se/institutionen/person.asp?person=Jan%20Johanson&lang=e>, [21.1.2008]
37. http://www.google.sk/search?hl=sk&ei=xGePSZu3GYmM_gbdnMS5DA&sa=X&oi=spell&resnum=1&ct=result&cd=1&q=trendy+v%C3%BDvoja+produkcie+p%C5%A1lenica&spell=1, [3.2.2009]
38. http://www.ivo.sk/buxus/docs//rozne/GR07_ekonomika.pdf, [3.2.2009]

- <http://www.land.gov.sk/sk/> [1.10.2008]
39. HUTNÍK, F. 1994. Potravinová bezpečnosť a využívanie produkčného potenciálu domáceho poľnohospodárstva. In: Zemědělská ekonomika, roč.40, 1994, č.3-4, s. 281-285.
 40. HUTNÍK, F.: Očakávané zmeny segmentov potravinovej vertikály, 1.vyd. Bratislava , PÚ SAV 1998 , 33 s.
 41. CHAJDIK, J. 2005. Štatistické úlohy a ich riešenie v exceli. Bratislava: Statis, 2005, 262 s., ISBN 80-85659-39-5
 42. CHRASTINOVÁ Z., IZAKOVIČOVÁ B.: Vízia smerovania slovenského poľnohospodárstva, Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č.4, s.19-23
 43. CHRASTINOVÁ, Z. – IZAKOVIČOVÁ, B. 2006. Vízia smerovania slovenského poľnohospodárstva. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 4., s. 19-23. ISSN 1335-6186
 44. CHRASTINOVÁ, Z. 2004. Analýza ekonomických a inštitucionálnych faktorov zmien efektívnosti poľnohospodárstva v SR. Výskumná správa za etapu v rámci ŠPVV. Bratislava: VÚ EPP, 2004, 74 s.
 45. CHRASTINOVA, Z.: Systém kompenzácie strát v poľnohospodárstve vyplývajúcich z rizika prírodných katastrof, Ekonomika poľnohospodárstva VI., 2007, č.4., s.23-29
 46. CHUDÝ J., ČIŽMÁRIK L.: Predpokladaný vývoj produkcie a intenzity komodít rastlinnej výroby pod vplyvom klimatickej zmeny, Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 4, s.35-46
 47. Intervenčná poľnohospodárska agentúra agentúra Slovenskej republiky,
 48. IZAKOVIČ ,T., UHRINČAŤOVÁ E., BOŽÍK ,M.: Dlhodobý výhľad dopadov klimatických zmien na ekonomiku slovenského poľnohospodárstva a jeho postavenia v rámci národného hospodárstva, VUEPP, Výskumná úloha, 2008,s.18
 49. IZAKOVIČ T., BOŽÍK M., CHUDÝ J.: Dlhodobý výhľad dopadov klimatických zmien na ekonomiku slovenského poľnohospodárstva a jeho postavenia v rámci národného hospodárstva , Úloha výskumu a vývoja, VUEPP, Bratislava, 2008
 50. IZAKOVIČ T., BOŽÍK M., CHUDÝ J.: Modelovanie predpokladaných dopadov klimatických zmien na slovenské poľnohospodárstvo, Ekonomika poľnohospodárstva VI., 2007, č. 4, s.14-22
 51. IŽÁKOVÁ V.: Ekonomické aspekty spotreby a výroby potravín na Slovensku, Nitra 1999, Zborník č.19,s.139-145, ISBN 80-968274-1-3
 52. IŽÁKOVÁ, V. 1999. Ekonomické aspekty spotreby a výroby potravín na Slovensku. In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SAPV v Nitre, 1999, s.139-145., ISBN 80-968274-1-3
 53. IŽÁKOVÁ, V. 2001. Postavenie potravinárstva v národnom hospodárstve SR a jeho úloha vo výžive ľudí .In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE. Nitra: SPU v Nitre, 2001, s.236-241., ISBN 80-7137-847-X
 54. IŽÁKOVÁ, V. 2002. Formovanie agropotravinárskeho trhu v podmienkach globalizácie svetovej ekonomiky. Záverečná syntetická správa za vedecko-technický projekt 2739. Bratislava: VÚEPP, 2002, 82 s.
 55. IŽÁKOVÁ,V.: Poľnohospodárska a potravinová vízia na prahu nového tisícročia, MPS

-
56. JAKOBEC, V., SOLÍK, J.: The financial-economic management of small and medium enterprises after the Slovakia entry into EU, Vedecké listy Fakulty chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave, roč. III., č. 1 (05) (2007), s. 109-116, 1336-815X
57. JAMBOŘOVÁ, M. a kol. 2005. Komparatívna analýza vývoja spotreby vybraných druhov potravín na slovenskom trhu a v EÚ v období rokov 1993-2003. Bratislava : VÚEPP, štúdia č. 90, 2005, 65 s., ISBN 80-8058-376-5
58. JAMBOŘOVÁ, M. a kol. 2005. Prognóza spotreby potravín v SR do roku 2010. Bratislava 2005, VÚEPP, štúdia č.100, 2005, 46 s., ISBN 80-8058-399-4
59. JASIOROWSKI H., PRZYSUCHA T.: World animal production development trends, Nitra 1999, Zborník č.19,s.29-37, ISBN 80-968274-1-3
60. JENÍČEK, V. 1995. Světové globální problém a problém potravin. In: Zemědělská ekonomika, roč. 41, 1995, č. 9, s. 397-405.
61. JURÁŠEK, P. 2003. Poľnohospodárstvo Európskej Únie v číslach. Bratislava: VÚEPP, 2003, 152 s., ISBN 80-8058-302-1
62. JURÁŠEK, P.: Sebestačnosť v potravinách, Porovnanie Slovenska s vybranými krajinami Európy a sveta, Ba 2002, ISBN:80-8058-236-X
63. JURÁŠEK, P.: Intenzita poľnohospodárskej výroby, Porovnanie Slovenska s vybranými krajinami Európy a sveta, Ba 2001
64. KABÁT, L. 2003. Základné determinanty svetovej demografickej situácie v prvej polovici 21. storočia. In: Acta oeconomica et informatica 1, 2003, Nitra: SPU v Nitre, s. 1– 5.
65. KADLEČÍKOVÁ M.: Riešenie potravinovej bezpečnosti vo svete, Nitra 1999, Zborník č.19,s.9-18, ISBN 80-968274-1-3
66. KADLEČÍKOVÁ, M. 1999. Riešenie potravinovej bezpečnosti vo svete. In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SAPV, 1999, s.7-9., ISBN 80-968274-1-3
67. KAJABA, I. – MRÁZOVÁ, M. 1996. Potravinová bezpečnosť – problémy zdravej výživy. In: Zborník z vedeckej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA. Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 194-205. ISBN 80-236-00792-9
68. KAJABA, I.-HABÁN, P.- BZDUCH, V. 1999. Aktuálne potreby výživy a ich zabezpečovanie u obyvateľstva v technicky vyspelej spoločnosti. Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SAPV v Nitre, 1999, s.61-69., ISBN 80-968274-1-3
69. KAJABA, I.-ŠIMONČIČ, R.-GINTER, E. a i. 1999. Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo Slovenska: Výživa a zdravie, roč.44, 1999, č.2, s.25-29.
70. KÁRÁSZ, P. – RENČKO, J. 1996. Národohospodárske súvislosti formovanie spotrebiteľských cien potravín v ekonomike Slovenska. In: Ekonomický časopis, 44, č. 1, 1996, s. 17-33.
71. KARKULÍN, D.: Záporné saldo zahraničného obchodu s agrokomoditami sa neustále prehĺbuje, Agromagazín, roč.X, č. 8 , s.7
72. Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky SR do roku 2005. Bratislava: MP, 2000, 128 s., ISBN 80-88992-18-4
73. Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky, schválená vládou SR 13.októbra 2000

-
74. KONCOŠ, P. 2001. Rozvoj mliekarstva- súčasť našej stratégie. In: Výživa a zdravie roč.46, 2001, č.3, s. 51-53.
 75. KONCOŠ, P.: Otvárací prejav na sympóziu Pôdohospodárstvo 21. Storočia, <http://www.agrofilm.sk/2000/prejavm.htm>, [13.3.2009]
 76. KOTLER, P. – ARMSTRONG, G. 1992. Marketing. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992, 441 s., ISBN 80-80-02042-3
 77. KOVÁČ K.: Obmedzujúce faktory a alternatívne riešenie výroby zdrojov potravín na Slovensku, Nitra 1999, Zborník č.19,s.53-60, ISBN 80-968274-1-3
 78. KOVÁČ M.: Aktuálne problémy potravinárskej vedy a výskumu, Potravínová bezpečnosť a zdravá výživa obyvateľstva zborník referátov, Nitra 1999
 79. KOVÁČ, K. 1999. Obmedzujúce faktory a alternatívne riešenie výroby zdrojov potravín na Slovensku. In: Zborník z medzinárodného sympózia POTRAVINOVÁ BEZPEČNOSŤ A ZDRAVÁ VÝŽIVA OBYVATEĽSTVA. Nitra: SPAV v Nitre, 1999, s.53-60., ISBN 80-968274-1-3
 80. KOVÁČ, M. – ŠIMKO, P. 2003. Svetový potravinový summit a Slovensko. In: Zborník z medzinárodného sympózia CHLIEB A MIER VŠETKÝM ĽUĎOM. Nitra: SAPV, 2003, s. 23-25., ISBN 80-89162-01-0
 81. KOVÁČ, M. 2004. Potravinárska legislatíva. In: Výživa a zdravie, roč. 48, 2004, č. 1, s.22-23.
 82. KRETTER, A. – W/SENBET, T. 2001. Motivácia ako faktor spotrebiteľského správania a rozhodovania pri kúpe potravín. In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE, Nitra, SPU v Nitre, 2001, s. 246-249., ISBN 80-7137-847-X
 83. KRETTER, A. 2001. Analýza spotrebiteľských cien hovädzieho mäsa v Slovenskej republike. In: Konkurencieschopnosť vybraných agrárnych komodít SR, ČR, PR a MR pred vstupom do EÚ. Zborník vedeckých prác IV. Nitra: SPÚ Nitra, FEM, XI. 2001, s.116-119.
 84. KRIČOVŠÝ I., VALŠÍKOVÁ M., Ovocie a zelenina vo výžive ľudí, Nitra 1999, Zborník č.19,s.47-52, ISBN 80-968274-1-3
 85. KRÍŽOVÁ L.: Tvorba databázy príjmov obyvateľstva, výdavkov na spotrebu, potreby a cien vybraných potravinárskych komodít a faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín, VUEPP, Prípadová štúdia, Bratislava 2007,
 86. KRÍŽOVÁ E., Spotreba potravín vo vzťahu k príjmom a výdavkov domácností SR, Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2007, č.4, s.44-51
 87. KRÍŽOVÁ, S. 2006. Vývoj spotreby jednotlivých druhov mäsa v SR a v krajinách Európskej Únie. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č. 3., s. 51-58., ISSN 1335- 6186
 88. KRKOŠKOVÁ B.: Možnosti realizácie výživových požiadaviek pri výrobe potravín, Nitra 1999, Zborník č.19,s.185-191, ISBN 80-968274-1-3
 89. KUBICOVA Ľ.: Spotreba potravín ako významná súčasť agregátneho dopytu a ekonomického rastu, dizertačná práca ,Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Nitra 2007
 90. Kurz ekonometrie,<http://eldum.phil.muni.cz/course/view.php?id=20>,[2.2.2009]
 91. KUZMA, F. – HAVRILA, A. 2002. Vzťah produkcie a cien v potravinárskom priemysle. In: Ekonomika poľnohospodárstva, II, 2002, č. 3, s. 9-15.

-
92. LISÝ, J. a kol. 2005. Ekonómia v novej ekonomike. Edícia Ekonómia, vyd. IURA EDITION, spol.s. r.o., Bratislava 2005, 622 s. ISBN 80-80787-063-3
 93. MATEJKOVÁ, E. 2002. Komparatívna analýza výživových politík európskych krajín. Dizertačná práca, Nitra: SPU v Nitre, 2002, 137 s.
 94. MATEJKOVÁ, E. 2004. Analýza vplyvu vybraného faktora spotreby potravín v Európskych krajinách. In: Zborník z MVD 2004 EURÓPSKA INTEGRÁCIA-VÝZVA PRE SLOVENSKO, Nitra: SPU v Nitre, 2004, s. 102-103., ISBN 80-8069-355-2.
 95. MATEJOVIČ R.: Slovensko potrebuje obnoviť svoju potravinovú sebestačnosť, Dimenzie roč. VIII, 9/2008, s.6-11
 96. MATEJOVIČ,R.,PIPLČINEC, E.: Slovensko potrebuje obnoviť svoju potravinovú sebestačnosť, Dimenzie roč. VIII., 9/2008, s.6-11, 1335-9959
 97. MATOŠOVÁ D., GÁLIK J.: Konkurencieschopnosť slovenských agropotravinárskych komodít na trhoch vybraných krajín EÚ, Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2007, č.4, s.30-38
 98. MERAVÁ E.: Výsledky SPACE analýzy vo vybraných odboroch potravinárskeho priemyslu, Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2007, č.4. s.39-43
 99. MIŠTINA T., GABÁČOVÁ I.: Svetový vývoj výroby základných rastlinných produktov, Nitra 1999, Zborník č.19,s.39-45, ISBN 80-968274-1-3
 100. Miština T.: Koncepcia rozvoja rastlinnej výroby, VÚRV Piešťany
 101. MOKRAŠOVÁ, V. 2002. Konečná spotreba domácností. Bratislava: PÚ SAV, 2002, 15s., ISSN 0862-9137
 102. Monitoring of Agricultural policy, market and trade developments in Slovakia, Project no.513705, Agri Policy net, 25.10.2008
 103. MRÁZOVÁ, M. 1995. Vývoj spotreby potravín a živín v SR. In: Výživa a zdravie, roč.40, 1995, č.7, s. 133-135.
 104. MRÁZOVÁ, M. 1995. Vývoj spotreby potravín a živín v SR. In: Výživa a zdravie, roč.40, 1995, č.7, s. 133-135
 105. NAGYOVÁ, L. 2000. Zmeny v spotrebiteľskom správaní na trhu potravín. In: Zborník referátů z mezinárodní vědecké konference MARKETING A CESTOVNÝ RUCH, Ostrava: Vysoká škola báňská-TU, 2000c, s. 273-283.,ISBN 80-7048-021-1
 106. NAGYOVÁ, L. 2001. Faktory ovplyvňujúce rozhodovania zákazníkov pri kúpe cestovín. In: Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou VÝŽIVA A POTRAVINY PRE TRETIE TISÍCROČIE, Nitra, SPU v Nitre, 2001, s. 242 – 245., ISBN 80-7137-847-X
 107. Národný program rozvoja poľnohospodárstva do roku 2005, MPSR
 108. NEMEC, S.: Ťažkosti nielen s normami, ale aj s obchodom: potravinársky priemysel v Slovenskej republike sa vyrovnáva s pôsobením na spoločnom trhu EÚ, Eurobiznis máj 2005, s.30-33, 1336-393X
 109. OBTULOVICH, P. 2002. Prognózy populačného vývoja v SR do roku 2030. In: Zborník príspevkov Štatistické metódy v praxi, Nitra 11. – 13. 9. 2002, s. 182-185.
 110. PACHINGEROVÁ, M. 2000. Ekonomika výživy. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2000, 112 s., ISBN 80-225-1316-4
 111. PAUHOFOVÁ, I. – PÁLENÍK, M. 2005. Dôchodková situácia a formovanie spotrebiteľských zvyklostí obyvateľstva Slovenska. In: Ekonomický časopis, 53, 2005, č. 10, s. 972-990. ISSN 0013-3035

-
112. PAUHOFOVÁ, I. 2001. Dôchodková situácia obyvateľstva a formovanie spotrebiteľských zvyklostí v transformujúcej sa ekonomike Slovenska. In: Pracovné materiály č. 2, Bratislava: PÚ SAV, 2001, 32 s., ISSN 0862-9137
113. PODOLÁK, A. 1996. Poľnohospodárstvo SR z hľadiska agrárnej politiky EÚ.. Zemědělská ekonomika, roč. 42, 1996, č. 6, s. 273-276
114. Pohľady na ekonomiku Slovenska 2004. Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2004. Bratislava 2005, s.84., ISBN 80-88946-41-7
115. Poľnohospodárska platobná agentúra, www.ppa.sk
116. PRACHÁR, I.: Možnosti rozvoja Slovenskej republiky vo formujúcej sa svetovej ekonomike Prognostický ústav SAV, Bratislava, <http://www.google.sk/search?hl=sk&q=Mo%C5%BEnosti+rozvoja+Slovenskej+republiky+vo+formuj%C3%BAcej+sa+svetovej+ekonomike+Prognostick%C3%BD+%C3%B2stav+SAV%2C+Bratislava&btnG=H%C4%BEada%C5%A5&meta=>, [31.8.2008]
117. PRACHÁR, I. 2006. Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje zmenu. In: Ekonomika poľnohospodárstva, VI., 2006, č.1.,s. 3-14., ISSN 1335 – 6186
118. Príjmy, výdavky a spotreba súkromných domácností v SR 1999-2007, Bratislava: ŠÚ SR
119. Program rozvoja vidieka SR 2007-2013, <http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=45&ps=10&pa=20&o=0&m=all&wm=word&t=MPSR&q=spotreba+m%FAky&button=h%BEadaj%21>, 13.3.2009
120. Quinet A., Serenčes R.: Postavenie agropotravinárskeho obchodu SR v rámci EU, Agromagazín roč.10, číslo 8/2008, s. 8
121. Regionálna politika Euróskej únie, Európska komisia 2000, ISBN 80-89102-01-8
122. ROMAN Ľ: Spáva o vývoji zahraničného obchodu SR ta rok 2007, MHSR
123. ROMER, D. 1996. Advanced Macroeconomics, 1996. McGraw-Hill 1996, s.540. ISBN 0-07-053667-8
124. ROSINOVÁ, M. 2000. Slovenské potravinárstvo pri vstupe do 21.storočia.In: Zborník z medzinárodného sympózia PODOHOPODÁRSTVO 21.STOROČIA, Nitra: SAPV v Nitre, 2000, s.143-147. ISBN 80-968274-5-6
125. ROSIVAL I., Trendy výroby poľnohospodárskych produktov pre zabezpečenie požadovanej štruktúry potravín na Slovensku, Nitra 1999, Zborník č.19,s.19-28, ISBN 80-968274-1-3
126. SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. 1992. Ekonómia 1. 13.vydanie. Bratislava: Danubiaprint, 1992, s. 420., ISBN 80-7127-030-X
127. SAMUELSON, P. A.- NORDHAUS, W. D. 1992. Ekonómia 2. 13. vydanie. Bratislava: Danubiaprint, 1992, s.550., ISBN 80-7127-031-8
128. SIROTSKÝ, Ľ. 2004. Komparatívna analýza vývoja ponuky a použitia hlavných agropotravinárskych komodít na slovenskom trhu a trhu EÚ v období rokov 1993-2003, VÚEPP, Bratislava, 2004, s.80-85.
129. SIROTSKÝ, Ľ. a i. 1996. Analýza súčasného stavu miery sebestačnosti v základných agrárnych komoditách a cesty jej dosiahnutia. In: Zborník z medzinárodnej konferencie STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 76-82., ISBN 80-88731-10-0
130. SIROTSKÝ, Ľ. a i. 1996. Analýza súčasného stavu miery sebestačnosti v základných agrárnych komoditách a cesty jej dosiahnutia. In: Zborník z medzinárodnej konferencie

- STRATÉGIA POTRAVINOVEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKA, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996, s. 76-82., ISBN 80-88731-10-0
131. SMIDT, K.: Statistics, 27. október 1999, McGraw-Hill vedy, 228 p ISBN : 0072295473
132. SOJKOVÁ, Z. – MATEJKOVÁ, E. 2000. Vývoj spotreby potravín v Slovenskej republike a v Európskych krajinách. In: Zborník vedeckých prác z riešenia výskumných projektov E46, E47, E52 a E54, SPU v Nitre Fakulta ekonomiky a manažmentu, Nitra, 2000, s. 9-18.
133. SOLÍKOVÁ, H., Fisher M., Bajek P.: České, slovenské, maďarské, poľské a slovinské poľnohospodárstvo v porovnaní s krajinami EÚ 1994-1997, 1.vyd. Budapešť, Výskumný ústav agrárnej politiky a informatiky 1998.
134. Spotreba potravín v SR údaje 1991-1997. Bratislava: ŠÚ SR
135. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v Slovenskej republike (Zelená správa). Bratislava: Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky, roky 1995-2007
136. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2008, http://www.zpd.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=711&Itemid=1, [13.3.2009]
137. Správa o vyhodnotení plnenia národného Akčného plánu v SR za 2004-2008, MPSR, <http://www.google.sk/search?hl=sk&q=131.%09Spr%C3%A1va+o+vyhodnoten%C3%AD+plnenia+n%C3%A1rodn%C3%A9ho+Ak%C4%8Dn%C3%A9ho+pl%C3%A1nu+v+SR+za+rok+1998&btnG=H%C4%BEada%C5%A5&meta=>, [18.3.2009]
138. Stav výživy a potravín 1998, <http://www.fao.org/>, [25.3.2003]
139. Stav výživy a potravín 2007, <http://www.fao.org/>, [25.3.2003]
140. Stratégia potravinovej bezpečnosti Slovenska, Zborník z medzinárodnej konferencie v Nitre, 1.vyd. NITRA, DT 1996, 365 s, ISBN 80-236-0072-9
141. ŠIBL, D. – ŠÁKOVÁ, A. 2002. Svetová ekonomika. Bratislava: Sprint 2002, 418 s., ISBN 80-88848-98-9
142. ŠIMO, D. 2000. Agrárny marketing, SPÚ Nitra, 2000, 301 s., ISBN 80-7134-709-0
97. ŠIMONČIČ, R. 1996. Program ozdravenia výživy obyvateľstva SR. Výživa a zdravie. In: Výživa a zdravie, roč. 41, 1996, č. 1, s. 1-3.
143. ŠIMO, D.- ŠIMOVÁ, E. 1998. Podiel výdavkov na potraviny a spotreba vybraných poľnohospodárskych produktov v SR v porovnaní s krajinami CEFTA. In: Zborník z MVD 1998, sekcia: Agrárny manažment, marketing a obchodná politika, Nitra: SPU v Nitre, 1998, s. 132-135., ISBN 80-7137-649-0
144. ŠIMONČIČ R.: Trendy výživy obyvateľov SR a zvláštnosti výživy niektorých skupín obyvateľstva, Nitra 1999, Zborník č.19, s.147-156, ISBN 80-968274-1-3
145. ŠIMONČIČ, R. 2000. Trendy výživy obyvateľstva SR a zvláštnosti výživy niektorých skupín obyvateľstva. In: Výživa a zdravie, roč.45, 2000, č.1, s.1-5.
146. ŠIMONČIČ, R.: Úloha potravy v ochrane pred vplyvmi vonkajšieho prostredia, Výživa a zdravie, 45, 2000, č.3, s.49-50
147. ŠTANGA, R. 1996. Analýza príčin nedostatkov vo výžive obyvateľstva SR a komparácia jej úrovne so štátmi EÚ. Bratislava: PÚ SAV, 1996, 65 s., ISSN 0862-9137
148. Štatistická ročenka SR 2000. Bratislava: ŠÚ SR, roky 2000-2007, www.statistics.sk
149. Štatistický úrad SR: Ekonomický účet za poľnohospodárstvo 2005, december 2006, č.:520-0277/2006
150. Štatistický úrad SR: Poľnohospodárstvo v Slovenskej republike (vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005), október 2006, č.520-237/2006

-
151. ŠTITKOVÁ, O. – SEKAVOVÁ, E. – MRHALKOVÁ, I. 2004. Vývoj spotreby potravín a analýza základných faktorů, ktoré ji ovlivňujú. Praha. VÚZE, 2004, 57 s., ISBN 80- 86671-13-5.
 152. ŠULCOVÁ, M. 1992. Národný program podpory zdravia a problémy výživy obyvateľstva. In: Výživa a zdravie, roč. 37, 1992, č. 1, s. 1-3.
 153. TURNOVEC, F. 1993. Mikroekonomická teória I. Spotrebiteľ, firma, trh. Nitra: VŠP v Nitre, 1993, 209 s., ISBN 807137-080-0
 154. TVRDOŇ, J. 1993. Analýza vlivu príjmov na poptávku po mliece a mliečnych výrobkoch s využitím poptávkových funkcií. In: Agroekonomika, roč. 2, 1993, č. 11, s. 511-512.
 155. TVRDOŇ, J. 2001. Ekonometrie. ČZU PEF Praha, vydavateľstvo CREDIT Praha 2001, 228 s., ISBN 80-213-0819-2
 156. UBREŽINLOVÁ I., BUJŇÁKOVA M.: Proces internacionalizácie a podniky slovenského mliekarenského priemyslu, Economics of Agriculture, VI., 2007 No 4, p.52-58
 157. ÚVZ SR, Význam mlieka vo výžive detí a mládeže, http://www.msjanolova.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=33&Itemid=27, [13.3.2009]
 158. VAŇO B. a kol: Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050, Akty Bratislava 2002, 121s, ISBN 35-2002-A/9
 159. VAROŠČÁK J.: Slovenské poľnohospodárstvo v rokoch 2001-2005, VUEPP, Bratislava 2006
 160. VEĽKÁ EKONOMICKÁ ENCYKLOPÉDIA, výkladový slovník A-Ž. 1996. Bratislava: Sprint vŕa, 1996, s. 310-497., ISBN 80-88848-02-4
 161. VICEN, M. 2002. Analýza trhu vybraných potravinárskych výrobkov na Slovensku. In: Ekonomika poľnohospodárstva II., 2002, č. 3, s. 17-26.
 162. Výnos MP SR č. 806/2004-100 (z 13. apríla 2004) o podrobnostiach o poskytovaní podpory v oblasti poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva, www.agroporadenstvo.sk, [5.3.2005]
 163. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 27. júna 1995, č. 152/1955 Z.z. o potravinách. In: Potravinový kódex so súvisiacimi predpismi, Bratislava: Epos, 1996, 256 s., ISBN 80-88810-57-4
 164. Zemiaky nelákajú, hoci sú lacné, <http://www.sme.sk/c/3841890/zemiaky-nelakaju-hoci-su-lacne.html>, [13.3.2009]
 165. ZENTKOVÁ I.: ODHAD OČAKÁVANEJ BUDÚCEJ SPOTREBY A VÝROBY MLIEKA NA SLOVENSKU, http://www.slpk.sk/dizertacie/agrarni_perspektivy/zentkova.pdf, [13.3.2009]
 166. www.vuepp.sk

PRÍLOHY

ZOZNAM PRÍLOHOVÝCH TABULIEK

1. Rozdelenie poľnohospodárskej pôdy v tis.ha, rok 1970 a 2005
2. Rastlinná produkcia v tonách podľa komodít roky 1970-2005
3. Produkcia zrnovín v tonách 2006-2008
4. Rastlinná produkcia v kg na obyvateľa za rok podľa komodít
5. Osevná plocha dôležitých plodín v tis.ha
6. Osevná plocha dôležitých plodín v m² na jedného obyvateľa
7. Celkový výmera pôdy SR a poľnohospodárska plocha podľa hlavných kategórií v tis.ha
8. Olejniny v členení 2005-2008: osevná plocha v tis.ha, produkcia v t., domáca spotreba v t., vývoz v t.
9. Strukoviny v členení 2005-2008: osevná plocha v tis.ha, produkcia v t., domáca spotreba v t., vývoz v t.
10. Pšenica- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
11. Raž- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
12. Jačmeň- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
13. Ovos a ostatné zrnoviny- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
14. Kukurica- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
15. Zemiaky- Výber ukazovateľov výmery v tis.ha, výnosu v 100kg na ha, produkcie v tis.ton, počet obyvateľov, produkcie v kg na obyvateľa za vybrané krajiny EU (25)
16. Produkcia olejnatých semien v kg na 1 obyvateľa v krajinách EU za rok 2005
17. Produkcia surového cukru v kg na 1 obyvateľa v krajinách EU za rok 2005
18. Ovocie a zelenina, výmera v tis.ha, produkcia v tis t., produkcia na obyvateľa za rok 2005
19. Produkcia mlieka v kg na 1 obyvateľa v krajinách EU za rok 2005
20. Produkcia mäsa v kg na 1 obyvateľa v krajinách EU za rok 2005
21. Priemerný vek dožitia mužov a žien v jednotlivých krajinách
22. Počet úmrtí v jednotlivých krajinách mužov a žien na kardiovaskulárne úmrtia
23. Vybrané odporúčané výživové dávky pre vybrané skupiny obyvateľov SR- dojčatá, deti predškolského veku, deti školského veku
24. Vybrané odporúčané výživové dávky pre vybrané skupiny obyvateľov SR- dospelávajúci chlapi, dospelávajúce dievčatá, pracujúce ženy

25. Vybrané odporúčané výživové dávky pre vybrané skupiny obyvateľov SR- pracujúce ženy, pracujúci muži
26. Odporúčané dávky potravín v kg na obyvateľa za rok (v hodnote brutto - ako nakúpené, vrátane strát)
27. Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou lineárnej regresnej funkcie za obdobie 1995-2007
28. Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou mocninnej regresnej funkcie za obdobie 1995-2007
29. Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou Workingovej funkcie za obdobie 1995-2007
30. Aproximácia závislosti ČPP - VP pomocou Tornquistovej funkcie za obdobie 1995-2007
31. Prehľad čistých príjmov a výdavkov súkromných domácností v Sk na osobu a rok
32. Výpočet sebestačnosti SR v jednotlivých potravinách za rok 2007
33. Sebestačnosť v % za rok 2005 v jednotlivých komoditách v členení vybraných krajín EU
34. Počet obyvateľov v krajinách EU v tis. obyvateľoch, index rastu počtu obyvateľov od roku 1970 po rok 2006
35. Produkcia zrnovín spolu v kg na obyvateľa rok 2005
36. Disponibilita najdôležitejších 11 potravín na jedného obyvateľa ako ukazovateľa podmienenej sebestačnosti v potravinách v danej krajine

Tab.č.1:

Ukazovateľ v tis.ha	2005	1970
Celková výmera pôdy SR	4903	4898
z toho:		
Vnútrozemské vodné plochy	93	84
Lesná plocha	2005	1850
Poľnohospodárska pôda	1941	2631
Orná pôda	1357	1690
Trvalé porasty	26	112
Trvalé trávne porasty	524	829
Ladom ležiaca pôda	34	
Ostatná plocha	10	333
Zavlažovaná plocha	864	
Odvodnená plocha	459	151

Zdroj:VEUPP

Tab.č.2	Rastlinná produkcia v tonách													
	1980	1970	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Zrnoviny spolu:	3727286	2493958	3700459	3489942	3322015	3741099	3487665	2829434	2201347	3212001	3193603	2490351	3793238	3585252
pšenica	1919528	1067146	2144626	1937937	1713061	1885961	1789299	1187264	1254309	1800086	1554424	930363	1764845	1607868
raž	125566	57472	96188	89310	71423	84183	96239	69562	64178	112656	96484	62270	124340	68588
jačmeň	985260	790560	873860	794182	718063	868538	874953	723663	396748	613295	695017	804200	915903	739311
ovos	39049	106686	35527	42193	41029	49165	47483	48434	24972	32480	43418	57856	55647	38240
Kukurica na zrno	656624	464934	520856	596609	749978	818728	637446	779286	440365	616041	753840	601440	862435	1074040
Ostatné obilniny	1259	7160	29402	29710	28461	34524	42244	21225	20774	37443	50420	34123	70068	57204
strukoviny	71883	24260	159704	107633	89003	67031	71206	56909	22851	26847	30102	24588	37584	34868
zemiaky	772828	919336	399078	441484	776640	504005	411981	384462	418842	323302	484269	392426	381891	301169
Cukrová repa	2149508	1813712	1112057	1176269	1712973	1687604	1330910	1404931	961465	1286800	1346158	1171718	1598773	1732612
Ostatné okopaniny	313598	908665	266487	285750	314110	187732	231087	175572	137879	68512	74832	67825	69525	65539
Olejniny	89474	23513	155088	235602	253022	268850	235599	377641	259918	372553	394576	325864	478364	453449
Priadne rastliny	23973	29084	2601	3326	1668	1620	700	254	85	943	897	1006	407	
Tabak	4943	4607	1935	1680	1106	994	1487	1289	1870	1987	2020	1932	1298	1038
Chmel	1356	492	1506	1007	753	742	261	234	96	188	298	323	364	426
Zelenina	408091	316742	483524	498421	559588	594741	593024	685379	468838	81208	161114	169929	175931	141399
Ovocie	159149	173271	134377	98905	152966	139385	155587	119545	133081	71642	80405	88935	60955	63402
Hrozno	138427	94449	120670	58486	91579	70963	75592	64630	61092	71642	45136	65955	56537	54103
Jednoročné krmoviny	628090	3367069	3752250	4060502	4389027	4077151	3789219	3752608	2235556	2872198	3021880	2365882	2601292	2566045
Viacročné krmoviny	1624941	1708329	1160727	999657	972029	902842	883950	896310	614605	775739	729695	530778	708166	645509

Zdroj: Poľnohospodárstvo SR vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005, ŠÚSR Kód:080706

Tab.č.3:

	Rastlinná produkcia v tonách		
	2006	2007	2008
Zrnoviny spolu:	3585200	2928800	2793200
pšenica	1607900	1342700	1379600
raž	68600	30200	54,4
jačmeň	793900	152700	98900
ovos	38200	41400	37400
Kukurica na zrno	1074000	838300	623900
Ostatné obilniny	57200	34400	38300

Zdroj:VUEPP

Tab.č.4:	Rastlinná produkcia v kg na obyvateľa za rok														
	1970	1980	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Obilniny spolu:	551	748	683	691	650	618	694	647	524	407	597	594	463	704	665
z toho:															
pšenica	236	385	383	400	361	318	350	332	220	232	335	289	173	328	298
raž	13	25	34	18	17	13	16	18	13	12	21	18	12	23	13
jačmeň	175	198	172	163	148	133	161	162	134	73	114	129	149	170	137
ovos	24	8	9	7	8	8	9	9	9	5	6	8	11	10	7
Kukurica na zrno	103	132	70	97	111	139	152	118	144	82	115	140	112	160	199
Ostatné obilniny	2	0	5	5	6	5	6	8	4	4	7	9	6	13	11
strukoviny	5	14	18	30	20	17	12	13	11	4	5	6	5	7	6
zemiaky	203	155	147	75	82	144	94	76	71	78	60	90	73	71	56
Cukrová repa	401	431	299	208	219	318	313	247	260	178	239	250	218	297	321
Ostatné okopaniny	201	63	75	50	53	58	35	43	33	26	13	14	13	13	12
Olejníny	5	18	27	29	44	47	50	44	70	48	69	73	61	89	84
Priadne rastliny	6	5	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tabak	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chmel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zelenina	70	82	94	90	93	104	110	110	127	87	15	30	32	33	26
Ovocie	38	32	33	25	18	28	26	29	22	25	13	15	17	11	12
Hrozno	21	28	26	23	11	17	13	14	12	11	13	8	12	10	10
Jednoročné krmoviny	744	1260	1157	701	756	816	757	703	695	414	534	562	440	483	476
Viacročné krmoviny na OP	377	326	289	217	186	181	168	164	166	114	144	136	99	132	120

Zdroj: Poľnohospodárstvo SR vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005, ŠÚSR Kód:080706,vlastný prepočet

Tab.č.5:

	Osevná plocha dôležitých plodín v tis.ha														
	1970	1980	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Obilniny spolu:	904	877	825	874	857	837	858	870	739	838	851	820	800	819	800
z toho:															
pšenica	377	411	418	443	437	417	415	432	298	406	447	406	308	369	376
raž	33	41	46	31	31	29	30	34	30	32	39	38	25	32	24
jačmeň	307	241	191	240	235	229	245	253	249	201	196	196	270	224	206
ovos	68	16	13	14	16	19	19	20	24	23	18	21	31	25	20
Kukurica na zrno	115	167	151	138	127	129	139	118	129	165	137	138	150	147	153
Ostatné obilniny	4	1	6	8	9	11	10	13	9	10	14	21	16	22	21
strukoviny	17	43	45	53	51	44	35	35	32	21	16	13	17	15	17
zemiaky	108	69	55	41	41	41	33	29	27	27	24	26	26	24	19
Cukrová repa	48	61	51	33	35	43	49	38	35	32	31	30	32	35	33
Ostatné okopaniny	20	8	10	7	8	7	5	6	5	5	5	3	2	3	2
Olejniny	17	55	72	88	125	136	140	142	230	178	181	204	213	199	216
Priadne rastliny	8	8	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0
Tabak	3	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chmel	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0
Zelenina	21	28	30	34	36	39	40	41	48	45	45	14	14	12	10
Hrozno	17	25	24	22	23	23	20	23	23	23	17	18	18	17	18
Kvety a okrasné rastliny	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,5	0,3	0,6	0,8	1	1	0	0	0	0
Jednoročné krmoviny	157	172	228	188	175	174	166	162	172	135	131	124	124	114	108
Viacročné krmoviny na OP	357	225	205	177	166	158	152	152	160	156	146	133	137	123	133

Zdroj: Poľnohospodárstvo SR vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005, ŠÚSR Kód:080706

Tab.č.6:

	Osevná plocha v m ² na jedného obyvateľa														
	1970	1980	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Obilniny spolu:	200	176	156	163	160	156	159	161	137	155	158	152	149	152	148
z toho:															
pšenica	83	82	79	83	81	78	77	80	55	75	83	75	57	69	70
raž	7	8	9	6	6	5	6	6	6	6	7	7	5	6	4
jačmeň	68	48	36	45	44	43	45	47	46	37	36	36	50	42	38
ovos	15	3	2	3	3	4	4	4	4	4	3	4	6	5	4
Kukurica na zrno	25	34	29	26	24	24	26	22	24	31	25	26	28	27	28
Ostatné obilniny	1	0	1	1	2	2	2	2	2	2	3	4	3	4	4
strukoviny	4	9	8	10	10	8	6	6	6	4	3	2	3	3	3
zemiaky	24	14	10	8	8	8	6	5	5	5	4	5	5	4	4
Cukrová repa	11	12	10	6	7	8	9	7	6	6	6	6	6	6	6
Ostatné okopaniny	4	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0
Olejníny	4	11	14	16	23	25	26	26	43	33	34	38	40	37	40
Priadne rastliny	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tabak	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chmel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zelenina	5	6	6	6	7	7	7	8	9	8	8	3	3	2	2
Hrozno	4	5	5	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3
Kvety a okrasné rastliny	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Jednoročné krmoviny	35	35	43	35	33	32	31	30	32	25	24	23	23	21	20
Viacročné krmoviny na OP	79	45	45	33	31	29	28	28	30	29	27	25	25	23	25

Zdroj: Poľnohospodárstvo SR vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005, ŠÚSR Kód:080706,vlastný prepočet

Tab.č.7:

	Celkový výmera pôdy SR a poľnohospodárska plocha podľa hlavných kategórií v tis.ha														
	1970	1980	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celková výmera pôdy SR	4898	4898	4903	4904	4904	4904	4903	4903	4904	4904	4903	4903	4903	4903	4903
z toho:															
Vnútrozemské vodné plochy	84	89	93	94	94	94	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Lesná plocha	1850	1912	1986	1991	1992	1992	1993	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Poľnohospodárska pôda	2631	2530	2453	2446	2446	2446	2444	2445	2444	2442	2212	2236	2236	1935	1941
V tom:															
Orná pôda	1690	1551	1509	1483	1483	1479	1475	1472	1469	1461	1356	1377	1379	1361	1357
Trvalé porasty	112	128	131	128	128	127	127	127	126	125	29	28	28	27	26
Trvalé trávne porasty	829	851	813	835	835	840	846	846	848	856	788	799	795	514	524
Ladom ležiaca pôda	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32	32	34	33	34
Ostatná plocha	333	367	371	372	372	372	369	0369	368	368	7	4	5	11	10
Zavlažovaná plocha	0	83	198	70	54	36	30	53	26	92	597	542	540	871	864
Odvodnená plocha	151	315	458	459	459	459	459	459	459	459	459	459	459	459	459

Zdroj: Poľnohospodárstvo SR vybrané ukazovatele v rokoch 1970-2005, ŠÚSR Kód:080706

Tab.č.8

	2005	2006	2007	2008	Priemer
OLEJNINY- Osevná plocha v ha	198976,00	215548,00	252208,00	233620,00	225088,00
z toho:					
repka	92404,00	107395,00	123869,00	155220,00	119722,00
repka %	46,44	49,82	49,11	66,44	52,95
slnečnica	90783,00	91807,00	109132,00	65228,00	89237,50
slnečnica %	45,63	42,59	43,27	27,92	39,85
mak	740,00	1312,00	1488,00	1667,00	1301,75
mak %	0,37	0,61	0,59	0,71	0,57
sója	8584,00	10663,00	12280,00	7910,00	9859,25
sója %	4,31	4,95	4,87	3,39	4,38
horčica	4535,00	1602,00	1090,00	1743,00	2242,50
horčica %	2,28	0,74	0,43	0,75	1,05
ľan olejný	1503,00	2697,00	4301,00	1834,00	2583,75
ľan olejný %	0,76	1,25	1,71	0,79	1,12
ostatné olejniny	427,00	72,00	48,00	18,00	141,25
ostatné olejniny %	0,21	0,03	0,02	0,01	0,07
Produkcia v t	478364,00	453448,00	514671,00	467512,00	478498,75
z toho:					
repka	262660,00	235066,00	2596500,00	321100,00	853831,50
slnečnica	196351,00	195310,00	228606,00	132656,00	188230,75
mak	516,00	704,00	681,00	482,00	595,75
sója	13511,00	18965,00	20553,00	11029,00	16014,50
horčica	3350,00	665,00	593,00	901,00	1377,25
ľan olejný	1786,00	2674,00	4548,00	1337,00	2586,25
Domáca spotreba v t	256975,00	248584,00	276466,00	271768,00	263448,25

z toho:					
spotreba potravinárska	171118,00	160132,00	164679,00	129341,00	156317,50
SP repka	101000,00	74419,00	46443,00	53000,00	68715,50
SP slnečnica	53000,00	71475,00	102701,00	65000,00	73044,00
SP mak siaty	1333,00	1578,00	1735,00	1435,00	1520,25
SP sója	12500,00	11000,00	11500,00	8200,00	10800,00
Vývoz v t spolu:	235049,00	209973,00	232890,00	239417,00	229332,25
z toho:					
vývoz repka	85410,00	87009,00	122540,00	139659,00	108654,50
vývoz slnečnica	146386,00	119867,00	107232,00	97000,00	117621,25
vývoz mak siaty	502,00	518,00	195,00	309,00	381,00
vývoz sója	375,00	501,00	797,00	5000,00	1668,25
vývoz horčica	834,00	750,00	575,00	603,00	690,50
vývoz ľan olejný	1396,00	1178,00	1481,00	1000,00	1263,75

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Tab.č.9:	2005	2006	2007	2008	Priemer
STRUKOVINY- Osevná plocha v ha	15093,00	17178,00	18100,00	13624,00	15998,75
z toho:					
hrach siaty	10595,00	11710,00	9746,00	9207,00	10314,50
hrach siaty %	70,20	68,17	53,85	67,58	64,95
fazuľa	742,00	696,00	680,00	673,00	697,75
fazuľa %	4,92	4,05	3,76	4,94	4,42
šošovica	1405,00	1003,00	686,00	428,00	880,50
šošovica %	9,31	5,84	3,79	3,14	5,52
Produkcia v t	37854,00	34867,00	32899,00	23357,00	32244,25
z toho:					
hrach siaty	37584,00	34867,00	32899,00	23357,00	32176,75
fazuľa	630,00	632,00	539,00	489,00	572,50
šošovica	1575,00	1262,00	745,00	302,00	971,00
Domáca spotreba v t	28099,00	29269,00	30004,00	25253,00	28156,25
z toho:					
spotreba potravinárska	9668,00	9801,00	8922,00	8829,00	9305,00
SP hrach	4300,00	4500,00	3780,00	3800,00	4095,00
SP fazuľa	3117,00	3000,00	2924,00	2900,00	2985,25
SP šošovica	2200,00	2250,00	2160,00	2100,00	2177,50
Vývoz spolu:	10853,00	14138,00	8947,00	9955,00	10973,25
z toho:					
vývoz hrach	8469,00	11375,00	5344,00	7500,00	8172,00
vývoz fazuľa	1478,00	1591,00	2211,00	1950,00	1807,50
vývoz šošovica	892,00	1171,00	1391,00	500,00	988,50

Zdroj: VUEPP, vlastné prepočty

Tab.č.:10						
ROK 2005	PŠENICA	Výmera v tis.ha	Výnos v 100kg/ha	Produkcia v tis.t.	Počet obyvateľov	Produkcia na obyvateľa v kg
1	EU priemer	19231,00	59,90	115101,00		
2	Francúzsko	4850,00	71,80	34799,00	60656178,00	573,71
3	Nemecko	3163,00	74,70	23642,00	82431390,00	286,81
4	Poľsko	2218,00	39,50	8771,00	38635000,00	227,02
5	UK	1867,00	79,60	14865,00	60441457,00	245,94
6	Španielsko	1350,00	22,10	2986,00	40037995,00	74,58
7	Maďarsko	1122,00	44,90	5041,00	10006835,00	503,76
8	Česká republika	820,00	50,50	4145,00	10306709,00	402,17
9	Dánsko	676,00	72,30	4887,00	5432335,00	899,61
10	Taliansko	603,00	54,50	3286,00	58103033,00	56,55
11	Slovensko	371,00	42,80	1586,00	5431363,00	292,01
12	Lotyšsko	370,00	37,30	1379,00	2385700,00	578,03
13	Švédsko	354,00	63,40	2247,00	9001774,00	249,62
14	Rakúsko	274,00	50,80	1390,00	8184691,00	169,83
15	Fínsko	215,00	37,20	801,00	5223442,00	153,35
16	Belgicko	214,00	84,20	1799,00	10364388,00	173,58
17	Litva	188,00	36,10	677,00	3596617,00	188,23
18	Nórsko	136,00	86,60	1175,00	4593041,00	255,82
19	Portugalsko	121,00	6,70	80,00	10166253,00	7,87
20	Írsko	95,00	84,30	798,00	4015676,00	198,72

21	Estónsko	85,00	30,80	263,00	1332893,00	197,32
22	Slovinsko	30,00	47,00	141,00	2011070,00	70,11
23	Luxemburg	12,00	60,20	72,00	468571,00	153,66
24	Cyprus	0,00	0,00	0,00	780133,00	0,00
25	Malta		0,00		398534,00	0,00
	Ostatné krajiny					
1	Turecko	0,00	0,00	0,00	66413970,00	0,00
2	Rumunsko	2472,00	29,70	7331,00	22329977,00	328,30
3	Bulharsko	1084,00	31,40	3400,00	7973671,00	426,40

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.11						
ROK 2005	Raž	Výmera v tis.ha	Výnos v 100kg/ha	Produkcia v tis.t.	Počet obyvateľov	Produkcia na obyvateľa v kg
1	EU priemer	2541,80	31,08	7898,88		
2	Belgicko	0,53	43,64	2,30	10364388,00	0,22
3	Česká republika	46,90	41,96	196,80	10306709,00	19,09
4	Dánsko	27,31	48,35	132,05	5432335,00	24,31
5	Nemecko	558,50	50,89	2842,00	82431390,00	34,48
6	Estónsko	7,40	27,57	20,40	1332893,00	15,31
7	Grécko	10,10	17,00	17,17	0,00	0,00
8	Španielsko	102,21	15,50	158,39	40037995,00	3,96
9	Francúzsko	31,31	47,43	148,47	60656178,00	2,45
10	Taliansko	2,65	29,68	7,88	58103033,00	0,14
11	Cyprus	0,00	0,00	0,00	780133,00	0,00
12	Litva	39,30	22,21	87,30	3596617,00	24,27
13	Lotyšsko	50,90	21,28	108,30	2385700,00	45,40
14	Luxemburg	0,92	61,85	5,72	468571,00	12,20
15	Maďarsko	41,84	25,66	107,34	1006835,00	106,61
16	Malta	0,00	0,00	0,00	10364388,00	0,00
17	Nórsko	2,54	42,94	10,89	4593041,00	2,37
18	Rakúsko	45,11	38,54	173,87	8184691,00	21,24
19	Poľsko	1480,93	24,33	3603,64	38653000,00	93,23
20	Portugalsko	26,08	7,48	19,50	10166253,00	1,92

21	Slovinsko	1,32	31,00	4,09	2011070,00	2,03
22	Slovensko	24,49	28,01	68,59	5431363,00	12,63
23	Fínsko	14,30	22,66	32,40	5223442,00	6,20
24	Švédsko	21,30	52,72	112,30	9001774,00	12,48
25	UK	5,86	67,42	39,51	60441457,00	0,65
	Ostatné krajiny					
1	Turecko	0,00	18,90	0,00	66413970,00	0,00
2	Rumunsko	2472,00	25,10	7331,00	22329977,00	328,30
3	Bulharsko	1084,00	19,90	3400,00	7973671,00	426,40

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.:12						
ROK 2005	Jačmeň	Výmera v tis.ha	Výnos v 100kg/ha	Produkcia v tis.t.	Počet obyvateľov	Produkcia na obyvateľa v kg
1	EU priemer	13063,11	40,51	52917,13		
2	Belgicko	39,97	75,49	301,70	10364388,00	29,11
3	Česká republika	521,50	42,10	2195,30	10306709,00	213,00
4	Dánsko	705,14	53,85	3797,25	5432335,00	699,01
5	Nemecko	1946,80	59,66	11613,80	82431390,00	140,89
6	Estónsko	144,20	25,43	366,70	1332893,00	275,12
7	Grécko	85,00	24,00	204,00	10722516	19,02
8	Španielsko	3143,70	14,18	4456,90	40037995,00	111,32
9	Francúzsko	1603,02	64,36	10317,06	60656178,00	170,09
10	Írsko	164,50	62,31	1025,00	4015676,00	255,25
11	Taliansko	319,94	37,95	1214,05	58103033,00	20,89
12	Cyprus	43,00	11,58	49,80	780133,00	63,84
13	Litva	148,60	24,62	365,80	3596617,00	101,71
14	Lotyšsko	349,40	27,14	948,30	2385700,00	397,49
15	Luxemburg	9,94	53,18	52,85	468571,00	112,80
16	Maďarsko	316,87	37,57	1190,45	1006835,00	1182,37
17	Malta	0,00	0,00	0,00	10364388,00	0,00
18	Nórsko	49,99	61,44	307,12	4593041,00	66,87
19	Rakúsko	191,74	45,88	879,63	8184691,00	107,47
20	Poľsko	1113,14	32,17	3581,16	38653000,00	92,65

21	Portugalsko	34,33	5,96	20,45	10166253,00	2,01
22	Slovinsko	15,45	39,63	61,24	2011070,00	30,45
23	Slovensko	206,04	35,88	739,31	5431363,00	136,12
24	Fínsko	594,80	35,36	2102,90	5223442,00	402,59
25	Švédsko	371,58	42,87	1592,90	9001774,00	176,95
	UK	944,46	58,59	5533,47	60441457,00	91,55
	Ostatné krajiny					
1	Turecko	3650,00	26,00	9500,00	66413970,00	143,04
2	Rumunsko	485,00	22,30	1079,00	22329977,00	48,32
3	Bulharsko	265,00	24,90	658,00	7973671,00	82,52

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.13						
ROK 2005	Ovos a ost.zrnoviny	Výmera v tis.ha	Výnos v 100kg/ha	Produkcia v tis.t.	Počet obyvateľov	Produkcia na obyv.v kg
1	EU priemer	4200,15	28,30	11882,19		
2	Belgicko	5,68	51,45	29,20	10364388,00	2,82
3	Česká republika	51,70	29,23	151,10	10306709,00	14,66
4	Dánsko	69,17	45,55	315,04	5432335,00	57,99
5	Nemecko	236,10	45,45	1073,10	82431390,00	13,02
6	Estónsko	38,20	24,63	94,10	1332893,00	70,60
7	Grécko	38,50	20,00	77,00	10 722 816	7,18
8	Španielsko	491,35	12,90	633,75	40037995,00	15,83
9	Francúzsko	167,80	44,55	747,51	60656178,00	12,32
10	Írsko	16,50	67,27	111,00	4015676,00	27,64
11	Taliansko	174,80	24,55	429,15	58103033,00	7,39
12	Cyprus	0,40	12,50	0,50	780133,00	0,64
13	Litva	69,90	20,47	143,10	3596617,00	39,79
14	Lotyšsko	80,90	18,93	153,10	2385700,00	64,17
15	Luxemburg	2,04	46,18	9,41	468571,00	20,09
16	Maďarsko	62,42	25,21	157,35	1006835,00	156,29
17	Malta	0,00	0,00	0,00	10364388,00	0,00
18	Nórsko	1,70	55,82	9,47	4593041,00	2,06
19	Rakúsko	36,61	42,00	153,77	8184691,00	18,79
20	Poľsko	1910,06	26,39	5041,16	38653000,00	130,42

21	Portugalsko	54,06	4,68	25,29	10166253,00	2,49
22	Slovinsko	2,73	27,94	7,63	2011070,00	3,79
23	Slovensko	20,17	18,96	38,24	5431363,00	7,04
24	Fínsko	362,20	30,95	1121,10	5223442,00	214,63
25	Švédsko	216,16	38,26	827,10	9001774,00	91,88
	UK	91,00	58,68	534,00	60441457,00	8,83
	Ostatné krajiny					
1	Turecko				66413970,00	0,00
2	Rumunsko	215,00	17,60	377,00	22329977,00	16,88
3	Bulharsko	31,00	16,40	50,00	7973671,00	6,27

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.14						
ROK 2005	Kukurica	Výmera v tis.ha	Výnos v 100kg/ha	Produkcia v tis.t.	Počet obyvateľov	Prod.na obyv.v kg
1	EU priemer	6067,44	84,03	50986,49		
2	Belgicko	54,26	116,87	634,10	10364388,00	61,18
3	Česká republika	98,00	71,72	702,90	10306709,00	68,20
4	Dánsko	0,00	0,00	0,00	5432335,00	751,56
5	Nemecko	443,10	92,14	4082,70	82431390,00	0,00
6	Estónsko	0,00	0,00	0,00	1332893,00	1627,29
7	Grécko	241,00	90,00	2169,00	10722816	0,00
8	Španielsko	425,40	96,84	4119,60	40037995,00	345,91
9	Francúzsko	1654,51	83,71	13849,73	60656178,00	173,27
10	Taliansko	1119,47	93,88	10509,83	58103033,00	202,28
11	Cyprus	0,00	0,00	0,00	780133,00	6,28
12	Litva	0,00	0,00	0,00	3596617,00	0,57
13	Lotyšsko	1,60	30,63	4,90	2385700,00	3793,44
14	Luxemburg	0,22	95,81	2,06	468571,00	540,22
15	Maďarsko	1197,55	75,57	9050,00	1006835,00	1713,07
16	Malta	0,00	0,00	0,00	10364388,00	187,70
17	Nórsko	20,75	122,00	253,13	4593041,00	111,72
18	Rakúsko	167,23	103,14	1724,78	8184691,00	42,91
19	Poľsko	339,34	57,33	1945,40	38653000,00	27,79
20	Portugalsko	110,13	46,59	513,15	10166253,00	50,48

21	Slovinsko	42,37	82,88	351,17	2011070,00	174,62
22	Slovensko	152,53	70,42	1074,04	5431363,00	197,75
23	Fínsko	0,00	0,00	0,00	5223442,00	0,00
24	Švédsko	0,00	0,00	0,00	9001774,00	0,00
25	UK	0,00	0,00	0,00	60441457,00	0,00
	Ostatné krajiny					
1	Turecko	600,00	70,00	10388,00	66413970,00	156,41
2	Rumunsko	2592,00	43,10	4200,00	22329977,00	188,09
3	Bulharsko	299,00	53,10	1586,00	7973671,00	198,90

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.15	Zemiaky	Výmera v tis.ha			Produkcia v tis.t.	Produkcia na obyvateľa	Produkcia na obyvateľa
	Rok	2005	2006	2007,	2007	2005	2007
1	EU	1979,20	1949,70	0,00		121,00	
2	Francúzsko	156,40	153,00	150,00	6362,80	103,00	104,90
3	Nemecko	276,90	274,30	276,30	11604,50	132,00	140,78
4	Poľsko	588,20	597,20	569,60	11791,10	255,00	305,19
5	UK	137,40	141,00	139,00	5684,00	95,00	94,04
6	Španielsko	100,60	86,90	89,30	2518,20	57,00	62,90
7	Maďarsko	25,40	22,60	26,20	536,30	61,00	53,59
8	Česká republika	36,10	30,00	31,90	820,50	83,00	79,61
9	Dánsko	40,00	38,60	41,20	1625,60	270,00	299,25
10	Taliansko	69,90	72,50	69,40	1781,60	30,00	30,66
11	Slovensko	19,40	18,40	18,20	287,70	52,00	52,97
12	Lotyšsko	45,10	45,10	42,00	630,00	214,00	264,07
13	Švédsko	30,50	28,00	28,50	790,10	94,00	87,77
14	Rakúsko	22,20	21,90	22,47	668,80	85,00	81,71
15	Fínsko	28,90	28,10	27,50	695,00	125,00	133,05
16	Belgicko	65,00	67,30	67,90	3189,80	254,00	307,77
17	Litva	64,80	51,10	52,30	571,50	177,00	158,90
18	Nórsko					-	0,00
19	Portugalsko	41,40	41,40	41,40	638,90	56,00	62,85

20	Írsko	11,80	12,10	12,30	454,00	94,00	113,06
21	Estónsko	14,00	11,50	10,30	173,60	136,00	130,24
22	Slovinsko	6,30	5,90	5,70	131,10	63,00	65,19
23	Luxemburg	0,60	0,60	0,60	20,00	39,00	42,68
24	Cyprus	6,20	4,30	4,30	143,20	179,00	183,56
25	Malta	1,00	0,80	0,70	18,50	54,00	46,42
	Ostatné krajiny						
1	Turecko						0,00
2	Rumunsko	284,90	278,10	274,60	3707,60	180,00	166,04
3	Bulharsko	24,00	24,50	22,40	298,70	50,00	37,46

Zdroj: VUEPP, Agricultur in EU 2005, vlastné prepočty

Tab.č.16:

Poradie	Krajina	Produkcia olejnin v kg na obyvateľa
	EU priemer	44,6
1	Maďarsko	147,6
2	Bulharsko	142,3
3	Francúzsko	91,7
4	Česká republika	89,7
5	Slovensko	85,3
6	Rumunsko	74,0
7	Nemecko	36,9
8	Dánsko	62,8
9	Estónsko	62,7
10	Lotyšsko	60,5
11	Litva	54,9
12	Poľsko	40,9
13	Luxembursko	34,5
14	UK	27,9
15	Rakúsko	24,6
16	Fínsko	24,1
17	Švédsko	22,9
18	Španielsko	11,0
19	Taliansko	5,2
20	Írsko	3,7
21	Belgicko	2,7
22	Slovinsko	2,5
23	Grécko	0,8
24	Holandsko	0,7
25	Portugalsko	0,3

Zdroj: Eurostat

Tab.č.:17

Poradie	Krajina	Produkcia surového cukru v kg na obyvateľa
	EU priemer	40,6
1	Dánsko	103,8
2	Belgicko	97,1
3	Francúzsko	76,5
4	Holandsko	69,1
5	Írsko	58,9
6	Rakúsko	57,9
7	Nemecko	53,7
8	Česká republika	51,3
9	Švédsko	51,1
10	Poľsko	48,0
11	Maďarsko	38,3
12	Litva	36,7
13	Grécko	33,5
14	Slovensko	32,6
15	Lotyšsko	29,9
16	Španielsko	29,8
17	Fínsko	28,7
18	Taliansko	25,5
19	UK	22,6
20	Slovinsko	15,6
21	Portugalsko	6,6
22	Rumunsko	3,2
23	Bulharsko	0,4

Zdroj: Eurostat

Tab.č.18	Výmera v tis.ha		Produkcia v tis.t		Počet obyvateľov	Produkcia v kg na obyvateľa	
	Ovocie	Zelenina	Ovocie	Zelenina		Ovocie	Zelenina
2005							
Belgicko	18	53	571	1531	10364388	55,1	147,7
Česká republika				296	10306709	0,0	28,7
Dánsko	7	10	73	246	5432335	13,4	45,3
Nemecko	60	106	1316		82431390	16,0	0,0
Estónsko	12	1	17	36	1332893	12,8	27,0
Grécko		130	2121	4027	10 722 816	197,8	375,6
Španielsko	1199	388	10310	12930	40037995	257,5	322,9
Francúzsko	182	267	3652	6282	60656178	60,2	103,6
Írsko	0	7		0	4015676	0,0	0,0
Taliansko	709	495	11443	14420	58103033	196,9	248,2
Cyprus	14	4	180	127	780133	230,7	162,8
Litva	13	13	55	159	3596617	15,3	44,2
Lotyšsko	42	13	122	225	2385700	51,1	94,3
Luxemburg	2	0	6	2	468571	12,8	4,3
Maďarsko	89	85	1059	1547	1006835	1051,8	1536,5
Malta		0	7	61	10364388	0,7	5,9
Nórsko	20	75		4155	4593041	0,0	904,6
Rakúsko	9	13	1175	511	8184691	143,6	62,4
Poľsko	387	166	2920	4785	38653000	75,5	123,8
Portugalsko	165	45	972	1671	10166253	95,6	164,4
Slovinsko	5	4	115	88	2011070	57,2	43,8
Slovensko	7	9	42	141	5431363	7,7	26,0
Fínsko	8	9	178	226	5223442	34,1	43,3
Švédsko	5	6	32	227	9001774	3,6	25,2
UK	26	112	287	2665	60441457	4,7	44,1
Ostatné krajiny							
Turecko	1969	922	13061	26517	66413970	196,7	399,3
Rumunsko	226	287	1695	46974	22329977	75,9	2103,6
Bulharsko	98	62	155	989	7973671	19,4	124,0

Tab.č.19:

Poradie	Krajina	Produkcia mlieka v kg na obyvateľa
	EU priemer	316
1	Írsko	1505
2	Dánsko	858
3	Holandsko	668
4	Luxembursko	580
5	Litva	552
6	Estónsko	508
7	Fínsko	459
8	Francúzsko	398
9	Rakúsko	379
10	Lotyšsko	356
11	Švédsko	347
12	Nemecko	343
13	Belgicko	331
14	Slovinsko	324
15	Poľsko	314
16	Česká republika	272
17	Grécko	270
18	Rumunsko	253
19	UK	239
20	Taliansko	210
21	Portugalsko	209
22	Slovensko	204
23	Bulharsko	204
24	Maďarsko	192
25	Španielsko	159
26	Cyprus	139
27	Malta	108

Zdroj: Eurostat

Tab.č.20

Poradie	Krajina	Produkcia mäsa v kg na obyvateľa
	EU priemer	94
1	Dánsko	431
2	Írsko	256
3	Belgicko	169
4	Holandsko	167
5	Cyprus	140
6	Španielsko	134
7	Francúzsko	110
8	Rakúsko	104
9	Maďarsko	103
10	Slovinsko	90
11	Nemecko	86
12	Poľsko	85
13	Fínsko	78
14	Portugalsko	76
15	Česká republika	71
16	Taliansko	69
17	Luxembursko	67
18	Estónsko	66
19	Litva	64
20	Švédsko	63
21	Slovensko	58
22	UK	56
23	Rumunsko	54
24	Bulharsko	49
25	Grécko	46
26	Malta	44
27	Lotyšsko	32

Zdroj: Eurostat

Tab.č.21

Krajina	Muži	Ženy
EU		
Švédsko	77,5	82,3
Švajčiarsko	77,0	82,8
Grécko	75,8	81,0
Taliansko	76,3	82,6
Francúzsko	75,3	83,2
Veľká Británia	75,7	80,5
Rakúsko	76,1	82,0
SR Nemecko	75,2	81,3
Fínsko	74,7	81,8
Španielsko	75,2	82,4
Portugalsko	72,6	79,7
Ostatné štáty		
Česko	72,1	78,7
Slovensko	69,7	77,9
Poľsko	70,3	78,5
Bulharsko	68,6	75,4
Maďarsko	68,3	76,8
Rumunsko	67,7	75
Ukrajina	62,3	73,6
Rusko	59,1	72,3

Zdroj:Eurostat

Tab. č.22:

Štát	Kardiovaskulárna úmrtnosť celková		Úmrtnosť na ischémiu srdca	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
Ruská federácia	420	140	232	56
Ukrajina	336	122	2058	64
Maďarsko	192	69	99	29
Slovensko	169	55	86	21
Poľsko	159	50	71	16
Česká republika	125	42	68	17
Fínsko	88	21	54	9
SR Nemecko	75	26	39	9
Rakúsko	75	28	42	11
Nórsko	55	21	35	10
Portugalsko	66	27	26	7
Francúzsko	53	16	22	4

Tab.č.23:

Výživový faktor	Dojčatá		Deti predškolského veku		Deti školského veku		
	0-6 r. 105 Kcal/kg	7-12 r. 95 Kcal/kg	1-3 r.	4-6 r.	7-10 r.	11-14 r.	
						Chlapci	dievčatá
Energia KJ	2 635	3 640	5 500	7 530	9 000	10 500	10 000
Kcal	630	870	1 315	1 800	2 150	2 510	2 390
Bielkoviny g	14	16	20	26	33	50	52
Tuky g	33	38	45	60	70	80	75
Sacharidy g	70	116	208	289	347	397	377
Vápnik mg	500	700	800	900	1000	1200	1200
Železo mg	8	10	10	10	10	12	14
Vitamín A mg	400	400	400	500	700	900	900
Vitamín B1 mg	0,2	0,5	0,5	0,7	1,0	1,2	1,1
Vitamín B2 mg	0,4	0,7	0,8	1,0	1,3	1,7	1,6
Vitamín C mg	50	50	55	60	65	80	90

Zdroj: Vestník MZ SR 1997 SOTO - 1586/1997 z 28.apríla 1997, čiastka 7 - 8 Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo v Slovenskej

republike"http://enviroportal.sk/dpsir/dpsir_kapitola.php?id_kap=611&rod=&id_indik=618, 4.2.2008

Výživový faktor	Dospievajúci chlapci		Dospievajúce dievčatá		Pracujúce ženy 19-34 r.		
	15-18 r.		15-18 r.		19 -34 r.		
	študujúci	Fyz.zátťaž	študujúci	Fyz.zátťaž	ľahká práca	stredná práca	ťažká práca
Energia KJ	12 500	15 000	9 600	11 500	9 500	10 500	11 500
Kcal	2 990	3 585	2 295	2 750	2 270	2 510	2 750
Bielkoviny g	60	69	50	55	52	57	61
Tuky g	85	100	65	80	65	75	85
Sacharidy g	496	602	378	453	369	402	435
Vápnik mg	1200	1200	1200	1200	900	900	1000
Železo mg	12	15	12	14	16	16	18
Vitamín A mg	1000	1000	900	900	850	850	850
Vitamín B1 mg	1,3	1,5	1,0	1,1	1,0	1,1	1,2
Vitamín B2 mg	2,0	2,2	1,5	1,6	1,4	1,6	1,7
Vitamín C mg	100	110	90	100	75	80	90

Zdroj: Vestník MZ SR 1997 SOTO - 1586/1997 z 28.apríla 1997, čiastka 7 - 8 Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo v Slovenskej

republike"http://enviroportal.sk/dpsir/dpsir_kapitola.php?id_kap=611&rod=&id_indik=618, 4.2.2008

Výživový	Pracujúce ženy	Pracujúci muži	Pracujúci muži
----------	----------------	----------------	----------------

faktor									
	35-54 r.			19 -34 r.			35 -59 r.		
	ľahká práca	stredná práca	ťažká práca	ľahká práca	stredná práca	ťažká práca	ľahká práca	stredná práca	ťažká práca
Energia KJ	9 000	10 000	11 000	11 500	13 500	15 500	11 000	13 000	14 500
Kcal	2 150	2 390	2630	2750	3 225	3 705	2 630	3 105	3 465
Bielkoviny g	51	55	58	66	70	76	64	68	72
Tuky g	60	70	75	80	90	105	75	85	95
Sacharidy g	352	385	431	442	534	614	424	517	581
Vápnik mg	800	800	900	1000	1000	1100	900	900	1000
Železo mg	15	15	17	12	14	16	12	14	14
Vitamín A mg	850	850	850	950	950	950	950	950	950
Vitamín B1 mg	1,1	1,2	1,4	1,1	1,2	1,4	1,0	1,2	1,4
Vitamín B2 mg	1,4	1,5	1,6	1,6	1,8	2,1	1,5	1,7	2,0
Vitamín C mg	75	80	90	80	85	90	80	85	90

Zdroj: Vestník MZ SR 1997 SOTO - 1586/1997 z 28.apríla 1997, čiastka 7 - 8 Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo v Slovenskej

republike"http://enviroportal.sk/dpsir/dpsir_kapitola.php?id_kap=611&rod=&id_indik=618, 4.2.2008

Tab.č.26:

Druh potraviny	ODP v kg/obyvateľ/rok	Prípustný interval racionálnej spotreby v kg/obyvateľ/rok
Mäso v hodnote na kosti	57,3	51,6 - 63,0
V tom:		
Hovädzie a teľacie	17,4	
Bravčové	22,2	
Hydina	15,0	
Ostatné	2,7	
Ryby	6,0	
Mlieko a mliečne výrobky	220,0	206,0 - 240,0
Syry celkom	6,9	
Ostatné mliečne výrobky	16,0	
Vajcia	11,2	
Tuky spolu z toho:	22,0	19,8 - 23,1
Maslo	2,8	
Bravčová masť	3,0	
Rastlinné tuky a oleje	16,2	
Cukor	30,9	
Kakaové výrobky	1,5	
Nečokoládové cukrovinky	1,5	
Obilniny (v hodnote múky)	98,5	94,0 - 103,0
Zemiaky	80,6	76,3 - 84,9
Strukoviny	2,6	2,1 - 3,2
Zelenina	127,9	116,9 - 138,9
Ovocie	96,7	86,7 - 106,7

Zdroj: Vestník MP SR, roč.31, čiastka 22, december 1999 "Základný model odporúčaných dávok spotreby potravín platného od 1.1.2000"

Tab.č. 27:

rok	X - CPP	VP
-----	---------	----

1995	41713	12248
1996	48792	14115
1997	56582	16361
1998	60148	17173
1999	62982	17344
2000	68641	17757
2001	76667	18334
2002	80565	18760
2003	85119	19439
2004	95371	23631
2005	99189	24194
2006	105853	22862
2007	115840	24337
Suma	<i>997462</i>	<i>246555</i>
Priemer	<i>99746,2</i>	<i>24655,5</i>
a = 6504,164 b = 0,16241 r² = 0,98075 elasticita 0,713527		

Tab. č. 28:

rok	X - CPP	VP
1995	41713	12248
1996	48792	14115
1997	56582	16361
1998	60148	17173
1999	62982	17344
2000	68641	17757
2001	76667	18334
2002	80565	18760
2003	85119	19439
2004	95371	23631
2005	99189	24194
2006	105853	22862
2007	115840	24337
Suma	<i>997462</i>	<i>246555</i>
Priemer	<i>99746,2</i>	<i>24655,5</i>
a = 11,86189 b = 0,65662 r = 0,98225 elasticita 0,65662		

Tab.č.: 29

rok	X - CPP	VP
------------	----------------	-----------

1995	41713	12248
1996	48792	14115
1997	56582	16361
1998	60148	17173
1999	62982	17344
2000	68641	17757
2001	76667	18334
2002	80565	18760
2003	85119	19439
2004	95371	23631
2005	99189	24194
2006	105853	22862
2007	115840	24337
Suma	997462	175162
Priemer	99746,2	17516,2
$a = 10,46333$ $b = 44436,65121$ $r = 0,93893$ elasticita 0,44550		

Tab.č.: 30

rok	X - CPP	VP
1995	41713	12248
1996	48792	14115
1997	56582	16361
1998	60148	17173
1999	62982	17344
2000	68641	17757
2001	76667	18334
2002	80565	18760
2003	85119	19439
2004	95371	23631
2005	99189	24194
2006	105853	22862
2007	115840	24337
Suma	997462	246555
Priemer	99746,2	24655,5
$a = 53966,11$ $b = 137841,71$ $r = 0,98264$ elasticita 0,580171		

Tab.č.31

ROK	Čisté peňažné príjmy	Čisté peňažné výdavky	% rastu čís.peň.výdavkov	Výdavky na potraviny na domácnosť	% rastu výd.na potraviny
1995	41713	40827	-	12248	-
1996	48792	47685	16,80	14115	15,24
1997	56582	55273	15,91	16361	15,91
1998	59832	60436	9,34	17173	4,96
1999	62982	62707	3,76	17344	1,00
2000	68641	67869	8,23	17757	2,38
2001	76668	75372	11,06	18334	3,25
2002	80568	77688	3,07	18760	2,32
2003	85116	82800	6,58	19439	3,62
2004	95371	95664	15,54	23631	21,56
2005	99189	99278	3,78	24194	2,38
2006	105853	104204	4,96	22862	-5,51
2007	115840	112712	8,16	24337	6,45
k'			1,09		1,07
priemer %			8,93		6,22

Zdroj:Štatistický úrad SR, vlastné prepočty

Tab.č.32:

Druh potraviny	ODP v kg/obyvateľ/a/rok	Sebestačnosť v % (2007)
Mäso v hodnote na kosti	57,3	79
V tom:		
Hovädzie a tel'acie	17,4	98
Bravčové	22,2	62
Hydina	15	78
Ostatné	2,7	100
Ryby	6	100
Mlieko	220	100
Syry celkom	6,9	100
Vajcia	11,2	100
Tuky spolu z toho:	22	100
Maslo	2,8	100
Bravčová masť	3	100
Rastlinné tuky a oleje	16,2	100
Cukor	30,9	62
Obilniny (v hodnote múky)	98,5	100
Zemiaky	80,6	94
Strukoviny	2,6	41
Zelenina	127,9	76
Ovocie	96,7	23

Zdroj: vlastné prepočty

Tab.č.33:

Poradie	Krajina	Sebestačnosť v% za rok 2005						
		Zrnoviny	Strukoviny	Zemiaky	Cukor	Mäso	Mlieko	Vajcia
EU		107	89	94	116	102	103	121
1	Belgicko	49	3	185	215	180	134	61
2	Bulharsko	129	53	87	1	50	55	61
3	Cyprus	25	53	66		126	70	93
4	Česká republika	110	114	88	127	114	97	119
5	Dánsko	106	113	98	161	363	130	80
6	Estónsko	92	89	91			98	70
7	Fínsko	113	95	92	66	118	102	118
8	Francúzsko	196	146	112	199	113	120	99
9	Grécko	74	43	72	79	56	71	97
10	Holandsko	23		133	186	221	136	215
11	Írsko	77	39	64	180	314	375	86
12	Litva	135	99	98	135	65	112	73
13	Lotyšsko	116	87	95	92	53	89	75
14	Luxembursko	105	100	49		80	140	115
15	Maďarsko	183	104	85	124	119	66	123
16	Malta	10	50	54		49	56	97
17	Nemecko	114	95	110	135	97	113	73
18	Poľsko	100	97	102	146	87	104	76
19	Portugalsko	23	13	65	107	83	97	102
20	Rakúsko	101	102	91	123	107	117	75
21	Rumunsko	106	84	99	10	54	71	65
22	Slovensko	106	124	86	116	91	90	91
23	Slovinsko	52	20	82		90	116	77
24	Španielsko	68	36	74		110	95	115
25	Švédsko	125	111	81	108	84	96	93
26	Taliansko	80	24	63	85	75	87	107
27	UK	103	126	83	67	82	85	90

Zdroj: Eurostat, vlastné prepočty

Tab.č.34:

Poradie	Krajina	Počet obyvateľov v tis. osôb 2006	Index rastu 1970=100
	EU	461507	116
1	Nemecko	82456	105
2	Francúzsko	60892	121
3	UK	60354	108
4	Taliansko	58772	109
5	Španielsko	43781	130
6	Poľsko	38148	117
7	Holandsko	16338	126
8	Grécko	11112	127
9	Portugalsko	10597	122
10	Belgicko	10494	109
11	Česká republika	10251	103
12	Maďarsko	10076	97
13	Švédsko	9040	113
14	Rakúsko	8270	111
15	Dánsko	5428	111
16	Slovensko	5390	119
17	Fínsko	5255	114
18	Írsko	4193	142
19	Litva	3401	109
20	Lotyšsko	2294	98
21	Slovinsko	2004	117
22	Estónsko	1343	99
23	Cyprus	773	126
24	Luxembursko	458	135
25	Malta	406	134

Zdroj: Eurostat

Tab.č.35:

Poradie	Krajina	Produkcia zrnovín spolu: v kg na obyvateľa
	EU priemer	595
1	Maďarsko	1380
2	Francúzsko	1037
3	Litva	814
4	Fínsko	727
5	Česká republika	722
6	Poľsko	699
7	Slovensko	610
8	Švédsko	587
9	Rakúsko	584
10	Nemecko	552
11	Írsko	526
12	Lotyšsko	480
13	Estónsko	465
14	Španielsko	438
15	Grécko	380
16	Luxembursko	367
17	UK	357
18	Taliansko	331
19	Belgicko	266
20	Slovinsko	259
21	Cyprus	138
22	Holandsko	116
23	Portugalsko	92
24	Malta	30
25		

Zdroj: Eurostat

Tab.č.36:

Poradie	Krajina	Počet bodov
	EU priemer	141
1	Dánsko	62
2	Francúzsko	65
3	Holandsko	85
4	Írsko	104
5	Belgicko	113
6	Litva	116
7	Maďarsko	117
8	Poľsko	118
9	Nemecko	124
10	Česká republika	130
11	Rakúsko	130
12	Luxembursko	144
13	Fínsko	148
14	Slovensko	149
15	Španielsko	149
16	Cyprus	152
17	Estónsko	156
18	Taliansko	162
19	Lotyšsko	164
20	Švédsko	165
21	Grécko	178
22	Portugalsko	189
23	Slovinsko	191
24	UK	200
25	Malta	227

Zdroj:Eurostat